2

ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى

ABDUL CELİL TURAN
Yeni Doğan Mah, Sok. 41
No. 7/4 Tel : 558 49 92
Zeytinburnu - İstanbul

ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى

2

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئا.ئۆمەر

ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى (2)

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جيەنجۇڭ كوچىسى № 54)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا تىزىلدى
مۇكاڭ ناھىيىلىك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1168 × 850مم 1/32 باسما تاۋىقى: 12.625
1986 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى
1989 - يىل 11 - ئاي 3 - بېسىلىشى
تىراژى: 24,100 — 15,501
ISBN7 — 228 — 00790 — 5/I·269
باھاسى: 2.85 يۈەن

مۇندەرىجە

يۈسۈپ — زىلەيخا 1

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەرشىدىن تاتلىق

تاھىر — زۆھرا 179

نەشرگە تەييارلىغۇچى: تۇرسۇن زىرىدىن

غېرىب — سەنەم 220

نەشرگە تەييارلىغۇچى: خوجەخمەد يۇنۇس

سەنۇبەر 317

نەشرگە تەييارلىغۇچى: سۇزۇك، نىمەتۇللا ئوبەيدۇللا

شىناخشا نەككە لەنەت 387

نەشرگە تەييارلىغۇچى: تۇرغان شاۋۇدۇن

يۇسۇپ - زۇلەيخا

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەرشىدىن تاتلىق

رىۋايەتلەردىن نەقىل كەلتۈرۈپ خەۋەر بەرگۈچى سۆز ئۇستىسى قەدىمكى داستانچىلاردىن شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ:

ياقۇپنىڭ ئون ئىككى ئوغلى بار ئىدى. بۇ ئوغۇللىرىنىڭ ئارىسىدا يۇسۇپنى ھەممىسىدىن ياخشى كۆرۈپ يېنىدىن ئايرىمايتتى. بىرەر نەپەس يۈزىنى كۆرمىسە، ئىچى پۇشۇپ تاقەتسىزلىنەتتى.

ياقۇپنىڭ ھويلىسىدا بىر تۈپ دەرەخ بار ئىدى. ھەر قاچان خوتۇنلىرى ئوغۇل تۇغسا، شۇ دەرەختىن بىر شاخ بىخ سۈرۈپ چىقاتتى. ئۇ شاخ شۇ ئوغۇل بىلەن تەڭ چوڭ بولاتتى.

يۇسۇپ 7 ياشقا كىرگەندە كېچىسى بىر چۈش كۆردى. چۈشىدە ئۇ، ئاكىلىرى بىلەن سەھراغا ئوينىغىلى چىققان بولۇپ، ھەممىسى قولىدىكى تاياقنى يەرگە سانجىدى. ھەممىسىنىڭ تايىقى نوتا سۈرۈپ ئاستا كۆكلىدى. يۇسۇپنىڭ تايىقى تېز، ئۇزۇن ۋە چىرايلىق كۆكلىدى. ئۇنىڭ سايىسى باشقا دەرەخلەرگىمۇ چۈشتى. ناھايىتى قويۇق مېۋە بولۇپ پىشتى. ھەممىلىرى ئېغىتىپ يېيىشتى. شۇ يەردىكى خەلقىمۇ بېرىشتى. ئۇلاردىنمۇ ئېشىپ قالدى. بۇنى كۆرۈپ يۇسۇپ چۆچۈپ ئويغاندى. بۇ چۈشىنى دادىسى ياقۇپقا ئېيتتى. ياقۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، بۇ چۈشنى باشقىلارغا ئېيتما! — دېدى.

يەنە بىر كۈنى يۇسۇپ دادىسىنىڭ قۇچىقىدا يېتىپ ئۇخلاپ چۆچۈپ ئويغاندى. دادىسى:

— ئەي ئوغلۇم، نېمە بولدۇڭ؟! — دەپ سورىدى. يۇسۇپ:

— بىر ئۇلۇغ تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپتىمەن. بېشىمدا تاج، قولۇمدا ئەنگۈشتەر تۇرغۇدەك، ھەممە ئادەم ئالدىمدا خىزمەتتە ئىمىش. ئاسماندىن ئاجايىپ شەپە بىلەن بىر ئاي، ئون بىر يۇلتۇز چۈشۈپ ماڭا سەجدە قىلغانمىدى. قورقۇپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم، — دېدى.

يۇسۇپ كۆرگەن چۈشلىرىنى دادىسىغا دەۋاتقاندا ئاكىلىرىمۇ ئاڭلىغانىدى. «بۇ — ئۇكىمىز ئاتىمىزغا ياخشى كۆرۈنمەن دەپ، يالغاندىن چۈش كۆردۈم، دەپ ئاتىمىزنى ئالداۋاتىدۇ.» دەپ ئويلىشىپ ئاچچىقلاشتى.

ياقۇپمۇ يۇسۇپكە باشقا باللىرىغا قارىغاندا ئامراق ئىدى. ئۇنى يەرگە قويمايتتى. بۇنى ئاكىلىرى كۆرەلمەيتتى.

«بەزىمىز مال باقىمىز، بەزىمىز كېچە-كۈندۈز جاڭگاللاردا يۈرۈپ باشقا ئىشلارنى قىلىمىز. يۇسۇپ بولسا دادىمىزنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇپ تەييار سۈت-قايماقنى ئىچىدۇ. ھوزۇر-ھالاۋەتنىڭ ھەممىسى شۇنىڭ! بۇنى كۆزدىن يوق قىلىش كېرەك.» دېيىشىپ يۈرۈشەتتى.

بىر كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر يەرگە يىغىلىپ: «يۇسۇپنى قانداق يوقىتىمىز؟!» دېيىشىپ باش قاتۇرۇپ ئولتۇراتتى. شەيتان بىر قېرى كىشى سۈپىتىدە بولۇپ كېلىپ ئۇلارنىڭ بۇ مەسلىھەتىنى ئاڭلىدى. ئۇلارغا يول كۆرسىتىپ:

— سىلەرنىڭ بۇ پىكرىڭلار ھازىر ۋۇجۇتقا چىقمايدۇ. سەۋرى قىلىڭلار! ياز بولسۇن. دالىدا گۈل-چېچەكلەر ئېچىلسۇن.

بۇلبۇللار سايراشسۇن. تويلار قۇزۇلسۇن. نۆكىلەر بوتىلسۇن. شۇ ۋاقىتقىچە يۇسۇپنى ئۆزۆڭلەرگە ئۆگىتىۋېلىڭلار. ئۇ سىلەردىن ئايرىلالمايدىغان ۋە كەينىڭلاردىن ئەگىشىدىغان بولسۇن. شۇ ۋاقىتتا سىلەر «سەھراغا بارىمىز» دەپ سەھرانىڭ تەرىپىنى يۇسۇپكە سۆزلەپ بېرىڭلار، ئۇمۇ، سىلەرگە ئەگىشىپ: «مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە بارىمەن.» دەپ تۇرىدۇ. ئىلاجىسىز داداڭلار ئۇنى سىلەرگە قوشۇپ بېرىدۇ. شۇ چاغدا ئۇنى يوقاتماق ئاسان! — دېدى.

بۇ مەسلىھەتنى ھەممىسى ماقۇل كۆردى، ياز بولغۇچە ھەممىسى يۇسۇپنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋالدى. ياز كېلىپ ھەممىسى سەھراغا تەييارلاندى. بۇنى كۆرگەن يۇسۇپ دادىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ:

— مەنمۇ بارىمەن! — دەپ تۇرۇۋالدى.

دادىسى جاۋاب بەرمىگەندىن كېيىن يۇسۇپ:

— ئەي دادا، ھازىر ھۇد ئايلىرى قىشلاقتا ياماشتى. ھەمەل ئېيى بېزىگەن يايلاقتىن كىشىلەرنىڭ كۆزى قاماشتى. ئاسمانمۇ سۆيۈنچى يامغۇرىنى يەرگە چاچتى. پۈتۈن ئەتراپ خۇشاللىقتا چۆمدى. پەلەك يەر يۈزىگە كۆكتاتتىن خال چەكتى. يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنىڭ كۆڭلى گۈلدەك ئېچىلدى. بۇلبۇللار خۇش ئاۋاز بىلەن سايراشماقتا. ماڭا رۇخسەت قىلغىن. يېزىلارنى كۆرۈپ كېلەي! — دەپ يېلىندى.

ئاكىلىرىمۇ:

— بۈگۈن ھاۋا ناھايىتى ياخشى. يۇسۇپنى بىزگە قوشۇپ بەرگىن. ئوغلاق، قوزا، قۇلۇن - تايلاقلارنى كۆرۈپ كۆڭلىنى ئېچىپ كەلسۇن! — دېدى.

شۇ كۈنلەردە ياقۇپ بىر چۈش كۆرگەنىدى. شۇ چۈش يادىغا كېلىپ يۇسۇپكە قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قادىر مەۋلان يۈرىكىمگە ئوت چۈشتى،
يۈسۈپىمنى مەندىن جۇدا ئەيلىمە.
دۇنيادا ئايرىلىش بەك يامان ئىشدۇر،
سۇلتاندەك بىشىمنى گادا ئەيلىمە.

بىلمەيمەن نە بالا چۈشەر بېشىمغا،
قورقۇنچۇم بار تۈندە كۆرگەن چۈشۈمگە.
پەلەك ئوغا سالدى ئىچكەن ئېشىمغا،
ماڭا ئايرىلىشنى راۋا ئەيلىمە.

كۆزۈمنىڭ روشنى، تەنىمنىڭ قۇۋۋىتى،
كۆڭلۈم ئاسايىشى، جانىمنىڭ راھىتى.
سۆيۈملۈك قوزام ھەمدە ئۈلپىتىم،
يۈسۈپىمنى مەندىن جۇدا ئەيلىمە.

ئېچىلغان گۈل غۇنچىسى ھەرگىز سولمىسۇن،
مەزگىلسىز چاغدا خازان بولمىسۇن.
جۇدالىق بالاسىن ھېچكىم كۆرمىسۇن،
تەلىيىم - بەختىمنى قارا ئەيلىمە.

ياقۇپ نەبى بىر ھېكمەتنى چاغلىدى،
پەلەكنىڭ قازاسى باغرىن داغلىدى.
قوزىدىن ئايرىلىپ ئاتا يىغلىدى،
يۈسۈپىمنى مەندىن جۇدا ئەيلىمە.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

— يۇسۇپنى سىزلەرگە قوشۇپ بەرمەيمەن. سىزلەرمۇ كىچىك ئىدىڭىزلەر، بېقىپ چوڭ قىلدىم. ئۇ كىچىك، ئۇنىمۇ سىزلەرگە ئوخشاش تەربىيلەپ قاتارغا قوشقىلى قويۇڭلار!— دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يۇسۇپ بىلەن بىرنەچچە كۈن قويۇڭلار!
كۆرەر كۆزۈم يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.
ئوغلانلىرىم نەسىھىتىم ئاڭلاڭلار!
سۆزلەر سۆزۈم يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.

نەچچە يىل تارتتىم جاپايىڭىزنى،
ئەمدى كۆرەي مەنمۇ ۋاپايىڭىزنى.
يۇسۇپىمدۇر ئاتاڭلارنىڭ يۆلەنچى،
كۆرەر كۆزۈم يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.

يۇسۇپ ئوغلۇم بارسا ئۇزۇن باياۋانغا،
كېلۇر — كەلمەسلىكى ئېرۇر گۇماندا.
يۈزىنى كۆرەلمەي قالماي ئارماندا،
رىسقى - روزى يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.

رۇخسەت بەرسەم غەم ئوتىدا كۆيەرمەن،
كۆرمىسەم مەن ئەقلىمدىنمۇ ئازارمەن.
جامالىنى كۆرۈپ تۇرسام ياشارمەن،
پەسلى باھار يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.

ياقۇپ ئېيتۇر خۇدا ئامان ئەيلىسە،
تەربىيە تاپماسلار پىغان ئەيلىسە،

بىر دەم بىر سائەت ئامان ئەيلىسە،
نەۋ باھارىم يۇسۇپىمدىن ئايرىلماي.

بۇ نەزمىدىن كېيىن ياقۇپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم! يۇسۇپنى سىلەرگە قوشۇپ بەرسەم، سىلەر دالىدا ئويۇنغا بېرىلىپ كېتىپ، يۇسۇپ بىرەر يامان ھادىسىگە ئۇچرىسا، ئۇ چاغدا مېنى ئېغىر پەرزەنت دېغىغا مۇپتىلا قىلۇرسىلەر!— دېدى.

ياقۇپنىڭ ھەممە ئوغۇللىرى يالۋۇرۇپ تۇرۇپ:

— ئەي ئاتا، بىزمۇ سىزنىڭ بالىلىرىڭىزغۇ؟ بىزمۇ ئۇنىڭغا سىزدىن ئامراقراق ۋە مېھرىبانراقمىز. شۇنداق تۇرۇپ بىز ئۇنى ھادىسىگە يولۇقتۇرىمىزمۇ؟!...— دەپ ئىلتىجا قىلدى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلمىدى. ئۇلار ئاتىسى ئالدىدىن ئۈمىدسىزلىك بىلەن يېنىپ چىقىشتى. يۈز مىڭ مىكرى - ھىلە بىلەن يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنى ئالدىدى.

— ئەي كۆزىمىزنىڭ روشنى، كۆڭلىمىزنىڭ ئارامى يۇسۇپ، ھازىر سەھرا ئاجايىپ لالىزارلىققا ئايلاندى. ھەر قانداق ئادىمىزات ئۇنى سەيلە قىلىپ كۆرسە، كۆڭلى ئېچىلىدۇ. سەنمۇ بىز بىلەن بىللە سەھراغا چىقىپ تاماشا قىلغىن. ئاجايىپ - غارايىباتلارنى كۆرگىن. دەرھال كىرىپ ئاتىمىزدىن ئىجازەت سورا. رۇخسەت بەرمىسە يىغلاپ تۇرۇۋال. سەن، يىغلىساڭ ئاتىمىز چىدىمايدۇ. رۇخسەت قىلىپ سېنى بىزگە قوشۇپ بېرىدۇ.— دەپ ئۆگەتتى.

يۇسۇپ ئاكىلىرىنىڭ سۆزىگە ئالداندى، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ رۇخسەت سوراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئىجازەت بەرسىلە ئاتا،
بىر ئىش چۈشتى خىيالىمغا.
چۈشۈپتۇ باغ ئارا شەبنەم،
زىننەت بېرىپ باھارىمغا.

تاماشا ئەيلىسەم سەھرا،
كۆڭۈللەر بولغۇسى شەيدا.
ئاكاملار قىلغۇسى پەرۋا،
مېنىڭ ھۆسنى ـ جامالىمغا.

رەقىبلەر ئوت بولۇپ يانسۇن،
ياراننلار قولغا جام ئالسۇن.
تەشنالار باغرىمۇ قانسۇن،
مېنىڭ ئابى زۇلالىمغا.

قەپەزدە بۇلبۇلى شەيدا،
دىلىنى ئاچمىغاي ئاندا.
مېنىڭ باشىمدا بۇ سەۋدا،
زەرەر يەتمەس كامالىمغا.

كېلىپتۇر ماڭا بۇ، پۇرسەت،
بېرىڭ تەلمۈرتمەيىن رۇخسەت.
ئاكاملار ماڭا دۇر ئۇلپەت،
نەزەر سالغاي بۇ ھالىمغا.

يۈسۈپنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلىغان ياقۇپ ئوغلىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كۆرمىسەم بىر زامان تاقىتىم يوقتۇر،
كۆرەر كۆزۈم، سۆزلەر سۆزۈم ئايرىلما!
مەن كۆرگەن بۇ چۈشنىڭ بالاسى كۆپتۇر،
مېنى زار يىغلىتىپ قوزام ئايرىلما!

ئارقاڭدا قالۇرمەن زار - زار يىغلاپ،
ھىجران ئوتىدا باغرىمنى داغلاپ.
تاپارمەن سېنى نەدىن سوراقلاپ،
شۇڭقارىم، لاچىنىم، يازىم ئايرىلما!

بىلمەيمەن نەھكمەت چۈشەر بېشىمغا،
پەلەك ئوغا سالدى ئىچكەن ئېشىمغا،
رەھمەت، ئەيلىگىن ئاققان يېشىمغا،
جېنىم ئىچرە سەرۋى نازىم ئايرىلما!

بۇ يەردىن كەتكەنلەر، كېلۇر نەشىلدا،
كېچە - كۈندۈز مەن ئىنتىزارىڭدا،
بۇلبۇلدەك سايرايمەن گۈلئۈزارىڭدا،
يۈز ئەلۋانىم - نەغمە سازىم ئايرىلما!

ياقۇپنىڭ نە كېچەر ھالى - ئەھۋالى،
كۆرمىسە يۈسۈپنىڭ ھۆسنى - جامالى،
كۆزۈمنىڭ روشنى قەددى، كامالى،
ھەقتىن يەتكەن رىسقى - روزىم ئايرىلما!

ئاتىسى نەزمىسنى تۈگەتكەندىن كېيىن يۈسۈپ ئاتىسىغا

غاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئىجازەت بەرسىلە كەتبەم،
تاماشا ئەيلەيىن سەھرا.
ئاكاملار ماڭا دۇر ئامراق،
قىلۇرلەر ھەممىسى پەرۋا.

ماڭا كىمدىن جاپا يەتكەي،
ۋە كىم سىزدىن جۇدا ئەتكەي.
نەكىم سىزگە گۇناھ ئەتكەي،
بولۇر دىنسىز يەنە رەسۋا.

ئاكامنىڭ ھەممىسى پالۋان،
ھەر بىرى رۇستەمى - داستان.
قىلۇر دۇشمەنلىنى يەكسان،
بىز بىلەن قىلسىلەر غەۋغا.

خۇدا ھۆكمى باشقىچە بولماس،
تەقدىردىن قېچىپ بولماس.
سەۋرىسىز بەندە بولماس،
بېشىغا چۈشسە مىڭ سەۋدا.

يۇسۇپ ئېيتۇر قارارىم يوق،
يەنە باشقا سورارىم يوق.
بىردەمۇ تۇرارىم يوق،
كېلۇرمەن بۇگۇن تاڭلا!

ياقۇپ ئوغلى يۇسۇپكە رۇخسەت بەردى. كېيىن ئىلاچ-
سىز ئۇنىڭغا نەسىھەت ئورنىدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قوزام كۆپ ئارزۇ قىلدىڭ،
ساڭا بالا يۈزلەنمىسۇن.
خۇدانىڭ ھۆكۈمىدۇر ھەر ئىش
يامانلىق ساڭا يۈزلەنمىسۇن.

خۇدانى بىلمىگەن ئادەم،
سېنى بىلمەس مېنىمۇ ھەم.
يۈرەكىمگە سېلىپ يۈز غەم،
ساڭا سەۋدا يۈزلەنمىسۇن.

قورقۇنچۇم يوق ھېچكىمدىن،
قورقىمەن تەگرى ئىشىدىن.
ئاكىلىرىڭنىڭ رەشكىسىدىن،
بېشىڭغا بالا يۈزلەنمىسۇن.

قوزام سەندىن جۇدا بولسام،
قاراپ ئارقاڭدا مەن قالسام.
پىراقىڭدا كۆيۈپ يانسام،
ماڭا ئازار يۈزلەنمىسۇن.

ياقۇپ دەر ئېزىز جانىم،
رۇخسەت بېرەي مېھرىبانىم.

كۆپەيتمىگىن سەن يىغانىم،
بىر كۈندە كەل يولۇڭ بولسۇن.

بۇ چاغدا يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى ئىشىكنىڭ كەينىدە ئىدى. ئۇلار ئاردا بولۇپ ئۆتكەن ھەممە گەپ - سۆزلەرنى ئاڭلىدى. ياقۇپ ئوغلىغا رۇخسەت بەرگەن ھامان ئۇلار كىرىپ، ئاتىسىغا تازىم قىلىشتى. ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

— ئەي پەرزەنتلىرىم، يۇسۇپنى سەھراغا بىللە ئېلىپ چىقىشقا سورىغىنىڭلاردا مەن رۇخسەت قىلمىغانىدىم. يۇسۇپنىڭ ئۆزى رۇخسەت سورىدى، بەرمىسەم يىغلىدى. مەن رازىلىق بەردىم، يۇسۇپنى ئاۋۋال خۇداغا تاپشۇردۇم، ئىككىنچى سىزلەرگە تاپشۇردۇم، — دېدى ۋە يۇسۇپكە بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن قالغان كۆينەكنى كىيگۈزدى، بېلىگە ئىسمايىل ئەلەيھىسسالامدىن قالغان يادىكار كەمەرنى باغلىدى. بېشىغا ئۆزىنىڭ سەللىسىنى كىيگۈزدى. يۇسۇپكە بۇ كىيىملەر يارىشىپ شۇنداق چىرايلىق بولدىكى، يەتتە قات ئاسماننىڭ پەرىشتىلىرى، بېھىشنىڭ ھۆر - غىلمانلىرى، ئۇنىڭ ھۆسنى - جامالىنى تاماشا قىلىپ «ئاپىرىن!» ئوقۇدى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كۆزۈمنىڭ روشنى جان پەرزەنتلىرىم،
ئاتاڭلار ھەققىنى ئادا قىلىڭلار.
ئىنىزىم مېھرىبان جان پەرزەنتلىرىم،
ئاچ ۋە تەشنا قويۇشتىن ھەزەر قىلىڭلار!

يۇسۇپنى قويماڭلار يولدا پىيادە،
كىرىڭلار ئالدىغا چاپسانراق ئېلىپ.

ھەقنى ھەر جايدا ھازىر كۆرۈڭلار،
كەتمەڭلار شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ.

يۈسۈپنى كۆرمىسەم قارارىم بولماس،
كىشىگە، سۆھبەتكە يارارىم بولماس.
ئۈنىڭسىز بۇ يەردە تۇرارىم بولماس،
بەرگەن تۇز ھەققىنى ياخشى ساقلاڭلار.

ئاھ ئۇرۇپ يىغلىسام ئۆتتىنا كۆيەرسىز،
مېنى رازى قىلسىڭىز ئوبدان يۈرەرسىز.
ۋاقتى ناماز دىگەردە يېتىپ كېلەرسىز،
ماڭا ئازار يەتمىسۇن رەھىم قىلىڭلار.

سىلەرنى ئاللاغا — ھەققە تاپشۇردۇم،
كەچ قالساڭلار ئاھنى چەكتىن ئاشۇردۇم.
يۈسۈپتىن ئايرىلسام ئەقلىم قاچۇردۇم،
نەسىھەت سۆزۈمنى ياخشى ئاڭلاڭلار!

يۈسۈپ خۇشال - خۇرام ھالدا ئۇن كۈنلۈك تولۇنئايـ
دەك ئېچىلىپ كېلىپ ئاكىلىرىغا قوشۇلدى. ئۇلار بىلەن بىلـ
لە سەھرانى تاماشا قىلىشقا راسلاندى. يۈسۈپ ئاتىسىدىن دۇ-
ئا ۋە پاتىھە بېرىشنى سورىدى. ياقۇپ زار - زار يىغلاپ
تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

جۇدالىقتىن ئىچىم كۆيدى.
ئاڭلا مېنىڭ ئاھۇ - نالىم.

كۆزۇم نۇرى خۇش بار ئەمدى.
قالمىدى ھېچ ئىختىيارىم.

ئايرىلىپ سەندىن مادارىم،
يوق كېلۇرگە گۇمانىم،
غېرىب بولدۇم يوق ئەسرارىم،
ئاڭلا ئاڭلار مېنىڭ پىغانىم.

بالام نە سەۋدا كۆرۈرسەن،
بېشىڭغا يەتسە بىلۇرسەن.
بۇگۇن تاڭلا كۆرۈرسەن،
تېزراق كەلگىن مېھرىبانىم.

خالە قويدۇڭ تازا باغنى،
يۇرىكىمگە سالدىڭ داغنى،
نەدىن ئىزلەپ تاپاي سېنى،
ھىجران سالسا بېرۇ بارىم (خۇدايىم).

ياقۇپ ئېيتۇر بالام خۇش بار.
كۆزۇم يولۇڭغا ئىنتىزار.
خۇدا بولسۇن ساڭا ھەم يار،
تېزراق كېلىپ كۆر دىدارىم.

ياقۇپ ئوغلى يۇسۇپكە قارىتىپ ئوقۇغان بۇ نەزمىنى تۇ-
گىتىپ بولغۇچە يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى ئارقا-ئارقىدىن كېلىپ ئۇنىڭ
يۇزى - كۆزلىرىگە سۆيۈپ بويۇنلىرىغا مىندۇردى. ئاتىسىنىڭ

ئالدىدىن ئېلىپ چىقىپ تۆگىگە مىندۈردى. سەھرا تەرىپىگە قاراپ يۈرۈشتى.

يۈسۈپ تارتىناي ۋە ئەندىشە قىلماي ماڭدى.

ياقۇپ تاقەتسىزلىك بىلەن يۈسۈپنىڭ ئارقىسىدىن خېلى يەرگىچە ئەگىشىپ چىقىپ، قاراپ تۇرۇپ ئۇلار كۆزىدىن يىراقلاشقاندىن كېيىن قايتتى. ئۇ ئارقىسىغا يېنىپ كېلىپ بىر دەرەخ تۈۋىدە ئولتۇردى. شۇ چاغدا ئۇ دەرەختىن: «اربىسىن، اربىسىن» دېگەن سادا ئاڭلانغاندەك بولدى.

ياقۇپ ھەيران بولۇپ دەرەخقە قارىدى-دە:

—ئەي دەرەخ مەن يۈسۈپىمنى قاچان كۆرىمەن؟! —

دەپ سورىدى.

دەرەختىن يەنە: «اربىسىن» دېگەن ئاۋاز چىققاندەك بولدى. ياقۇپ دەرەخقە قاراپ:

— «اربىسىن» دېگىنىڭ 40 دۇر. مەن ئوغلۇمنى 40 سائەتتىن كېيىن كۆرىمەنمۇ؟ يا 40 كۈن ۋە يا 40 يىلدىن كېيىنمۇ؟ — دەپ ياندۇرۇپ سورىدى. دەرەختىن قايتا ئاۋاز چىقمىدى. ياقۇپ ھۇشىدىن كەتتى.

خېلىدىن كېيىن ئۇ ھۇشىغا كەلدى. ئەمما ئۆزى پەرىشان ئىدى. شۇ ھالدا ئۆيىگە ياندى. يولدا ئۇنىڭغا يۈسۈپنىڭ ئاچىسى ئۇچرىدى. ئۇ، ياقۇپنىڭ ئالدىغا كېلىپ يىغلاپ تۇرۇپ:

— تېنىمنىڭ قۇۋۋىتى، جېنىمنىڭ راھىتى يۈسۈپىمنى قېنى؟ مەن بۈگۈن چۈشۈمدە ئون بۆرە يۈسۈپنى ئارىغا ئېلىپ چىشلەپ سۆرەپ كەتكىنىنى كۆرگەنىدىم. بۇ يامان چۈشتىن كېيىن ئۇنى ئىزلەپ كەلسەم، ئۇ قېشىڭدا يوققۇ؟! — دەپ يىغلاپ تۇردى. ياقۇپ يەنە ھۇشىدىن كەتتى. ئۇ ھۇشىغا كەل-

گەندىن كېيىن ياقۇپ ئوغۇللىرىنىڭ يولىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

نالە بىلەن يۈرىكىمنى كۆيدۈرمە،
شامال تەگدى خامىنىمغا بىل ئەمدى.
قايغۇ بىلەن قىزىل يۈزۈم سۇلدۇرما،
تازا باغىم، ئىمارىتىم بوش قالدى.

ئۈمىدىم بار كۆزۈم يولدا كېلەر، دەپ،
ئوغلانلىرىم مېنىڭ قەدرىم بىلەر، دەپ،
بىر - بىرىگە مېھرىبانلىق قىلار، دەپ،
چۈنكى ئۇلار ۋەدە قىلىپ قول ئالدى.

مېنى ئۇنتۇپ قوزام بىر كۈن كەلمىسە،
مېنىڭ پەندى نەسىھىتىم ئالمىسا،
مېنىڭ دېگەن ئىشلىرىمنى قىلمىسا،
كۆز بۇلاغىم قۇرۇپ گويا چۆل بولدى.

ئاندىن قېلىپ مېنىڭ هالىم نە كېچەر؟!
ئۆلكىمدىكى يانغان چىراغىم ئۆچەر.
جاندىن ئەزىز كارۋانىم هەم كۆچەر،
گويا هىجران مەنزىلىنى يەل ئۇردى.

ياقۇپ دەيدۇ، يۇسۇپ هالا ئاماندۇر،
كېلىشىدىن كەلمەسلىكى گۇماندۇر،
بالام ئەمدى بىزگە ئاخىر زاماندۇر،
باغچىلىرىم قۇرۇپ باغنى سەل ئالدى.

يۇسۇپنىڭ ئاچىسى:

— ۋاي ئىست! مەن يۇسۇپنى كۆرەلمەي قالدىم، — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ۋاھ ھەسرىتىم، يۇسۇپىمنى كۆرمىدىم،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيىن.
نادامەتتە سىردىشىمنى كۆرمىدىم،
قىيامەتكە قالدى دىدار، نەيلەيىن.

غاپىل قىلىپ كارۋانىمنى كەچۈردۈم،
قولۇمدىكى شۇڭقارىمنى ئۇچۇردۇم.
جۇدالىقنىڭ شارابىنى ئىچۈردۈم،
قىيامەتكە قالدى دىدار، نەيلەيىن.

ئەمدى كۆرسەم جانىم دىبان بەزلىسەم،
تىپىلغايمۇ ھەبىيار كەبى ئىزلىسەم،
ھەسرىتىدە تا ئۆلگۈچە سۆزلىسەم،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيىن.

ئاچىسىغا سىر سۆزىنى ئېيتمىدى،
قالدى ئارمان، بىر خوشلىشىپ كەتمىدى.
قانداق قىلاي، پەلەك چاقنى تولغىدى،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيىن.

قالدى ئەرمان غۇنچە لەۋلىك بەدەندە،
سۆز قىلمىدى مەندەك غىرىب بەدەنگە.

نالە قىلاي بۇلبۇل كەبى چىمەندە،
قىيامەتكە قالدى دىدار نەيلەيىن.

ياقۇپ دەرد - ئەلەم بىلەن ئۆيىگە قايتقان بولسىمۇ،
«يۈسۈپۈم قاچان كېلىدىكىن؟» دەپ كۆزىنى ئىشىكتىن
ئالمىدى.

يۈسۈپ ئاتىسىنىڭ كۆزىدىن غايىپ بولغۇچە ئاكىلىرى
ئۇنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن كۆزىتىپ ماڭدى. ئۇلار شۇنداق
يۈرۈپ خېلى يەرگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن شەمئۇن دېگەن
ئاكىسى ئالدىراپ - تېنەپ كېلىپ يۈسۈپنى تۆگىدىن تارتىپ
يەرگە چۈشۈردى. يۈزىنى تۈۋەن قىلىپ كۆتۈرۈپ باستى.
پۈت ۋە قولنى باغلاپ، بېشىنى قايرىپ بوغمىزىغا پىچاقنى
تەڭلىدى.

شۇچاغدا ئاسماندىن بىر قۇش پەيدا بولۇپ تەسىرلىك قىلىپ:
— ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادى، ئۇكاڭلارغا رەھىم قىلىڭلار!
سىلەر خۇدانىڭ غەزىپىدىن قورقماي بۇ ئىشنى قىلامسىلەر؟! ... — دېدى.

شەمئۇن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بوشاشتى. رۇبىل دېگەن ئاكىسى كېلىپ پۈتىدىن تارتىپ سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى. يۈسۈپنىڭ بەدىنى دەرەخنىڭ يىلتىزى ۋە تىكەنلەرگە تېگىپ قاناندى.
پۈتۈن بەدىنى تىتىلدى. يۈسۈپ:
— بۇ بالا ماڭا نەدىن كەلدى؟! — دەپ يىغلاپ تۆۋەپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

قادىر ئاللا بۇگۈن رەھىم قىلمىساڭ،
ۋەقىبلەر جەبىردىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

بۇگۈن ماڭا رەھمىتىڭنى سالمساڭ،
رەقىبلەر جەبرىدىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

ئاتامنىڭ سۆزلىرىنى ئەستە تۇتمىدىم،
نەسىھەتلىرىنى كۆزگە ئىلمىدىم.
«قال!» دېگەندە ئىچۈك ئاندا قالمىدىم،
زالىملار زۇلمىدىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

يامان ئىكەن ئايرىلىش دەردى - پىراقى،
يىغلاندى ئاتامنىڭ كۆكسىدە داغى.
بالاغا گىرىپتار بەدەن چارياغى،
غۇنچەدەكلا جىنىم سولار ئوخشايمەن.

ھەر بىرى خەنجەر سالۇر بېشىمغا،
رەھمى قىلماس كۆزدىن ئاققان يېشىمغا،
ئەرۋاھلار مۇ كېلىپ كەتتى قېشىمغا،
ئۆلۈكلەر قېشىغا بارار ئوخشايمەن.

يۇسۇپ دەيدۇ: — ئارمان قالدى كۆڭلۈمدە،
كەتتى ئامەت تۇرماي مېنىڭ قولۇمدا،
قاراپ تۇرار ئاتام كۆزى يولۇمغا،
مەن بۇ يەردە مىسكىن ئۆلەر ئوخشايمەن.

بۇ مۇناجاتتىن كېيىن يۇسۇپ ئاكىلىرىنىڭ ئالدىغا
چىقىپ:
— ئەي ئاكىلىرىم، مەن بىچارىگە نېمە ئۈچۈن بۇنداق

جەبرى - زۇلۇم قىلىسىزلەر؟! — دەپ يىغلاپ تۇرۇپ يېلىنىدى. شەمئۇن:

— ئەي راھىلەنىڭ ئوغلى! سېنىڭ دادىڭغا كۆرگەن چۈشۈڭ پەتسۇن. بۇگۈن ساڭا ئەجەل يېپىشقان كۈن. ئەمدى سەن بىزدىن ياخشىلىق كۈتمە! بىز سېنى ئۆلتۈرمەي قويمايمىز! — دەپ دەشنام بېرىپ تۇردى. يۇسۇپ:

— مېنىڭ ھالىمغا ئىچىڭلار ئاغرىسۇن. رەھىمى قىلىڭلار! — دەپ يىغلىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ يۇسۇپنى تۇردى ۋە ئايىقىدىن سۆرەپ بىر ئېگىز لىككە ئېلىپ چىقتى.

قول - پۇتىنى يېشىۋالىشتىن باغلاپ پىچاقىنى بوغىزىغا تەگلىدى.

يۇسۇپ قالتىس ئۇسسىغانىدى.

— ئەي ئاكىلىرىم، ماڭا بىر يۇتۇم سۇ بېرىڭلار. يۈرىكىم كۆيۈپ كاۋاپ بولۇپ كەتتى! — دەپ نالە قىلدى.

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى بۇ سۆزگە ئاچچىقلىنىپ مەشكىتىكى سۇنى يەرگە تۆكتى. ئاكىلىرى:

— ئەي ئەقىلسىز! بىز سېنى ئۆلتۈرىمىز دەۋاتساق سەن بىزنى مەسخىرە قىلىپ «سۇ» دەۋاتىسەنا؟! — دەپ ئىزا - ئاھانەت قىلدى.

شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ يېنىدىكى تالدىن:

— ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادى! ھەقتائالانىڭ قەھرى - غەزىپىدىن قورقۇڭلار! مەخلۇقتىن ئۈيىتىڭلار! پەيغەمبەر زادىگە جاپا قىلماڭلار! دوزاق ئوتىغا گىرىپتار بولۇرسىزلەر! — دېگەن ئاۋاز چىقتى.

بۇلار ئۇ سۆزگىمۇ پەرۋا قىلماي يۇسۇپنى ئۆلتۈرۈشكە قەست قىلىشتى. شۇ چاغدا تال دەرىخىدىن يەنە:

— يۈسۈپنى مېنىڭ ئاستىمدا ئۆلتۈرسەڭلار، مەن سىز-لەرنى تېرىك يۇتىمەن! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. ئۇلار، بۇ دەھشەتلىك ئاۋازدىن قورقتى. يۈسۈپنىڭ قول ۋە ئايىقىنى يېشىپ، تارتقۇشلاپ بىر يەرگە ئېلىپ باردى. يۈسۈپ شەپقەت سوراپ رۇبىلغا يېلىندى. ئۇ، يۈسۈپكە ياردەم قىلىشنىڭ ئور-نىغا ئۇنىڭ يۈزىگە كېلىشتۈرۈپ بىرنى ئۇردى. يۈسۈپ يى-قىلدى. ئورنىدىن تۇرۇپ شەمئۇنغا يېلىندى. ئۇمۇ بىر تەستەك ئۇردى. يۈسۈپ قايسى ئاكىسىدىن پانا تىلەپ قېشىغا بارسا، شۇ، ئۇنى ئۇراتتى. ئۇ، ھېچ بىرىدىن ۋاپا كۆرمىدى. ئاخىرى يەھۇدانىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كۆزۈمنىڭ نۇرى چوڭ ئاكا، بۇلارغا مۇپتىلا قىلما!
ئاتامنى قويۇپ ماتەمگە، ئۇنىڭ بەختىن قارا قىلما!

مېنىڭ ھالىمغا رەھمى ئەتكىن، ئاتام ھالىغا يەتكىن،
گۇناھىم بولسا سەن ئۆتكىن، ماڭا بۇنداق جاپا قىلما!

ئۆزۈم ھەقنىڭ قۇلى ئەردىم،
ئاتامنىڭ بۇلبۇلى ئەردىم.
ئانامنىڭ ھەم دىلى ئەردىم،
بۇ ئىشلارنى راۋا قىلما!

پەلەك ئۇردى ماڭا شەبخۇن،
يىقىلدى باشىمە گەردۇن.
ئاكالىق ھەققىنى بۇگۈن،
زالىمدەك ئادا قىلما!

يۈسۈپ بىچارىنى ھەيران،
ئاتامنى ئەيلىمە گىريان.
ئاكا سەن بېشىمنى قۇربان،
قىلىپ بۇندا خاتا قىلما!

يۈسۈپ نالە قىلىپ يىغلىدى. يەتتە قات ئاسماننىڭ ئىشىكى ئېچىلدى. پەرىشتىلەر بۇ ئەھۋالنى كۆردى.
— خۇدايا - پەرۋەردىگارا!، بۇ قانداق ئىش؟ يۈسۈپنى بۇلارغا دۇچار قىلىپسەن؟ ئۇنىڭ ھالىغا رەھىم ئەتكىن، — دېيىشتى.
ھەقتا ئالادىن:
— ئەي پەرىشتىلەر، يۈسۈپ مېنىڭ دوستۇم، مەن ئۇنى ئۆز پاناھىمدا ساقلايمەن. سىلەر كۆزىتىپ تۇرۇڭلار! — دەپ ئەمر كەلدى.
يەھۇدا يۈسۈپنىڭ نالىسىغا پەرۋا قىلمىدى. يەرگە قاراپ جىم تۇردى. يۈسۈپ ئۇنىڭدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ قاقاقلاپ كۈلدى.
يەھۇدانىڭ ئاچچىقى كېلىپ:
— ئەي ئەقىلسىز! بېشىڭدا ئۆلۈم تىغى پارقىراۋاتسا، سەن نېمە ئۈچۈن بۇنداق كۈلىسەن؟! — دېدى.
يۈسۈپ:
— كۈلۈشۈمنىڭ سەۋەبى شۇكى، كۈلەرنىڭ بىرى ئىدى، مەن كىچىك باللار بىلەن ئوينىۋاتاتتىم. سىلەر كېلىپ بىزنىڭ ئويۇنىمىزنى تاماشا قىلىپ تۇردۇڭلار! مېنىڭ سىلەرگە كۆزۈم چۈشتى. ھەر بىرىڭلارنى بىر پالۋان ھېسابلىدىم. ئۆز-ئۆزۈمگە: «مېنىڭ مۇشۇنداق شىردەك پالۋان ئاكىلىرىم تۇرغان

يەردە ماڭا كىمـمۇ پىتـنىپ دۈشمەنـلىك قىلالـىسۇن؟! — »
دەپ سىلەر بىلەن پەخىرلەنـگەنـىدىم. ئۇ چـاغـدا سىلەرنـىڭ
ماڭا بۇنداق دۈشمەنلىك قىلىدىغانلىقىڭلارنى بىلەلمىگەنلىكىمدىن
كۈلدۈم، — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئاكىلىرىم بىر سۆز يادىمغا چۈشتى،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!...» دېگەنىدىم مەن.
ئېيتاي سۆزۈمنى باغرىم ئېزىلدى،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!...» دېگەنىدىم مەن.

كىچىك گۈدەكلەر بىلەن ئوييناپ يۈرۈپ،
ھەر بىرىڭلارنى بىر شىردەكلا كۆرۈپ.
سىلەردىن مەن ھۇزۇر - زوق ئېلىپ،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!...» دېگەنىدىم مەن.

ھەر كىم دۈشمەنىنىڭ كېسەر بېشىنى،
ئىنتىقام ئېلىپ ئۇرار تېشىنى*.
كىشى بىلمەس تەقدىر ئىگەم ئىشىنى،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!» دېگەنىدىم مەن.

ئون ئاكام، بار دەپ ئېيتقان سانىنى،
ھەر بىرى تۆكەرلەر دۈشمەن قانىنى،
ئۇلار پىدا قىلۇر ماڭا جانىنى،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!...» دېگەنىدىم مەن.

---

* تېشى - تىشالا - كۆرەككە ئوخشاش چاپىدىغان قورال.

ئاكىلىرىم ماڭا دۈشمەن بولۇپتۇر،
غۇنچىدەك ئۆمرىم گۇلدەك سولۇپتۇر.
يۇسۇپ ئېيتار پەيمانىم ئەمدى تولۇپتۇر،
«شىردەك ئاكىلىرىم بار!...» دېگەنىدىم مەن.

بۇ نەزمىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن يەھۇدانىڭ يۇسۇپكە رەھمى كەلدى. كۆزىدە ياش پەيدا بولدى. يۇسۇپنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— ئەي يۇسۇپ، سەن قورقما! جېنىم تېنىمدىلا بولسا، مەن سېنى ئۇلارغا ئۆلتۈرگىلى قويمايمەن. ئۇلار سېنى ئۆلتۈرمەكچى بولسا، ئاۋۋال مېنى ئۆلتۈرسۇن. مەن هايات تۇرۇپ ساڭا ئۇلارنىڭ قول ئۇزاتقىلى ھەددى ئەمەس، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يۇسۇپنىڭ بەدىنىگە جان كىردى.

يەھۇدا قالغانلارغا قاراپ:

— ئەي قېرىنداشلىرىم! بىز يۇسۇپنى ئۆلتۈرمەيلى. ئاتىمىز بىزنى قاغايدۇ! — دېدى.

ئۇلار:

— سەنمۇ بۇرۇن چىڭ ۋەدە قىلغانىدىڭ. ئەمدى ئەھدىڭدىن يېنىپ، بىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە دالالەت قىلىۋاتىسەنغۇ! بىز يۇسۇپنى ئۆلتۈرمەي تىنمايمىز! — دېيىشتى. ھەممىسى يۇسۇپكە قاراپ ئۆزىنى ئاتتى. يەھۇدا يۇسۇپنى ئۇلارغا تۇتقۇزمىدى. بۇلار يەنە ھۇجۇم قىلىشتى. يەھۇدا غەزەپلىنىپ:

— ئاۋۋال مېنى، ئاندىن يۇسۇپنى ئۆلتۈرۈڭلار! مەن تىرىك تۇرۇپ يۇسۇپنى ئۆلتۈرگۈزمەيمەن! — دېدى.

— سېنىڭچە، يۇسۇپنى نېمە قىلىش كېرەك؟! — دەپ سورىدى ئۇلار.

— مېنىڭچە يۇسۇپنى قۇدۇقتا تاشلايلى. ئېمە بولسا شۇ يەردە بولسۇن. ئەجەلى يەتكەن بولسا ئۆلەر. بولمىسا شۇ يەردە جان تالىشىپ قېيىنىلىپ ياتار! — دەپ مەسلىھەت بەردى يەھۇدا.

بۇ سۆز ھەممىگە ياقتى. ھەممىسى يۇسۇپنى قۇدۇقتا سالماقچى بولۇشتى. يۇسۇپمۇ ئۇلار كۆرسەتكەن قۇدۇقتا ئۆز ئىختىيارى بىلەن قاراپ ماڭدى. قۇدۇق بېشىغا كېلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئۇتما قولۇمنى ئۆزۈم چۈشەي بۇ چاھغا،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ!
ئاتامنى قويدۇڭلار مىڭ خىل بالاغا،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ.

شايەتكى بۇ چاھدا باردۇر بىر ھېكمەت،
خۇدادا باردۇر ئاجايىپ قۇدرەت.
ئەگەم بەندەم دېسە، بار ماڭا رەھمەت،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ.

ئاتامنىڭ بېشىغا چۈشتى قىيامەت،
بەندىدىن ئۈمىددۇر، خۇدادىن رەھمەت.
بابام ئىبراھىمدىن باردۇر شاپائەت،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ.

ئېنى يەمەن ئۇكام مېنى يوقلىغاي،
ئۇنى بالالەردىن خۇدا ساقلىغاي.

كىم قىلسا يامانلىق خۇدا ھەقلىگەي،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ.

ئاتامنىڭ كۆز يېشىدىن ئەسلا قورقمىدىڭ،
مېنى بىلىپ تۇرۇپ چاپا باشلىدىڭ.
يۇسۇپ ئېيتۇركى: ئاخىر پاھقا تاشلىدىڭ،
رەھىمسىز قېرىنداش ئاكىلار كېتىڭ.

بۇ يەردە قەدىمۇل ئەييامدىن قالغان بىر قۇدۇق بار ئىدى. ئۇنى شەدداد قازدۇرغانىدى. ئۇ، ناھايىتى چوڭقۇر ئىدى. ھەر تەرەپتىن مىسىرغا كەلگەن كارۋانلار شۇ قۇدۇقنىڭ لېۋىدىكى يول بىلەن ماڭاتتى. يۇسۇپناڭ بويىنى بىلەن بېلىدىن باغلاپ ئارغامچا چېتىپ قۇدۇق لېۋىگە ئېلىپ كەلدى. «تاشقا تېگىپ ئۆلسۇن!» دەپ شۇ قۇدۇققا تاشلىدى. شۇ چاغدا تەڭرىدىن جىبرائىل ئەلەيھىسسالامغا:

— يۇسۇپنى ئاكىلىرى قۇدۇققا تاشلىدى. تاشقا تېگىپ كەتمىسۇن، سەن بېرىپ تۇتۇۋال. ئاستا يەرگە قوي! لۇتنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلغان تاشنى قۇدۇق ئاستىدا سەن ئۇنىڭغا تەخت قىلىپ بەر! — دەپ پەرمان كەلدى.

جىبرائىل قۇدۇق ئىچىگە ھازىر بولدى. يۇسۇپنى تۇتۇپ ئېلىپ تاشتىن قىلىنغان تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. يۇسۇپ تاش تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

تاقىتىم يوق، قارارىم يوق بۇ چاھدا،
غۇنچە گۈلۈم ئېچىلماستىن توزىدى.
سەۋرى قىلاي ھەقتىن شۇنداق ئىرادە،
قاراڭغۇ چاھ ئەمدى ماڭا يورىدى.

شۈكرى ئەيلەي خۇدايىمنىڭ ئىشىغا،
ئىشەنمىدىم ئاتام كۆرگەن چۈشلىگە.
سەۋرى قىلاي نىمە كەلسە بېشىمغا،
ماڭا بۇگۈن جەبرى - جاپا يۈزلەندى.

كىشى يوقتۇر ماڭا ئىناق بۇ يەردە،
دەرد ئۈستىگە دەرد قوشۇلدى زىيادە،
قېنى كىملەر تاقەت قىلۇر بۇ چاھدا،
ئۆلپەتلىرىم ئىلان بىلەن چايان بولدى.

سەۋرى قىلغىن يامان كۈننى ياد ئەيلىمە،
ھەقتىن ئۆزگىگە سەن ئىتىماد ئەتمە.
كۆڭلۈڭنى زىيادە ھەرگىز شاد ئەتمە،
دۇنيانى تىم سۆيدى بالا يۈزلەندى.

يۇسۇپ قالدى قۇدۇق ئىچرە ئازابقا،
نالە قىلىپ يىغلار ئەمدى خۇداغا،
قىلمىشىدىن قالدى بۇنداق بالاغا،
مەن ئۈچۈن دادام قەلەندەر بولدى.

يۇسۇپ قۇدۇق ئىچىدە مۇناجات قىلىپ يىغلىدى. ئۇ قۇدۇقتا ئىلان - چايان بەك تولا ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بېشىنى كۆتۈرۈشتى. جىبرائىل ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا قاراپ قاتتىق ۋاقىرىغانىدى، ئۇلارنىڭ بىرىدىن باشقىسى زىمىننىڭ ئاستىغا چۆكتى. دەفئى ماران دېگەن بىر ئىلان نەچچە يىلدىن بېرى يۇسۇپنىڭ جامالىنى ئارزۇ قىلىپ بۇ يەردە

ياتقاندى. ئۇ كېلىپ يۇسۇپكە سالام قىلدى. يۇسۇپ ئۇنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئالدى. ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلدى. بۇ ئېلان ئەسلىدىكى سۇرىتىگە كېلىپ قۇدۇقتىن ئۇچۇپ چىقىپ كەتتى.

رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، بۇ ئېلان ئەسلىدە بىر پەرىشتە ئىدى. ئۇ تەڭرىنىڭ ئەمرى بىلەن بىر تەرەپكە كېتىۋېتىپ بىر زىناخور نامازسىزغا قاردى. ئۇ پاسىقنىڭمۇ ئۇنىڭغا كۆزى چۈشتى. شۇنىڭ كاساپىتىدىن ئۇ، ئېلان سۇرىتىگە كىرىپ قالدى ۋە بۇ چاھنى ماكان تۇتۇپ ياتتى. بۈگۈن ئۇنىڭمۇ تەلىپى ئىجاۋەت بولۇپ ئەسلىگە قايتتى ۋە ئورنىغا كەتتى.

يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، شۇ ئەيىپ پەيغەمبەرنىڭ ۋاقتىدا بىر كىشى يۇسۇپنىڭ جامالىنىڭ تەرىپىنى ئاڭلىدى. ئەقلى ھەيران بولۇپ، خۇدادىن يۇسۇپنىڭ دىدارىنى كۆرگۈدەك ئۆمۈر ئاتا قىلىپ، ئۇنىڭ جامالىنى كۆرسىتىشنى تىلىدى.

تەڭرى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجاۋەت قىلدى. ئۇنىڭغا:

— سەن شەددات قازغان قۇدۇققا چۈشۈپ بەندىچىلىك قىل! 1 مىڭ 200 يىلدىن كېيىن شۇ يەردە كۆرىسەن! — دەپ ئەمرى قىلدى.

ئۇ، بۇ قۇدۇققا كېلىپ ياتتى. تەڭرى ئۇنىڭغا بىر تۈپ ئانار دەرىخى ئاتا قىلدى. ئۇ ھەر كۈنى شۇ ئانار دەرىخىدىن، بىر دانە ئانارنى ئېلىپ يەپ ئىبادەت قىلىپ ياتتى.

يۇسۇپنى ئاكىلىرى قۇدۇققا تاشلىغاندىن كېيىن ئۇ كىشى خالى يەردىن چىقىپ يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇنىڭغا سالام قىلدى. يۇسۇپ، ئۇ كىشىنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئالدى ۋە:

— سەن كىم؟ بۇنداق قورقۇنچلۇق يەردە نېمە ئىش قىلىسەن؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ، كىشى:
— ئەي يۇسۇپ، سېنى بۇ قۇدۇقتا كىم سالدى؟ ھەلغۇ ئۆزۈم چۈشكەن،— دېدى.
يۇسۇپ:
— مېنى ئاكىلىرىم بۇ يەرگە تاشلىدى— دېدى.
ئۇ، كىشى:
— ئەي يۇسۇپ، سەن بۇ ئىشنى نوقۇل ھالدا ئاكىلىرىڭدىن كۆرمە. ئۇلار سەۋەبكار. مەن سېنىڭ جامالىڭنى كۆرۈشنى خۇدادىن تىلىگەن. خۇدا سېنىڭ بۇ چاھقا چۈشۈشىڭنى بىلىپ 1 مىڭ 200 يىل بۇرۇن مېنى بۇ يەرگە ئەۋەتكەن. بۇ تەقدىر ئەزەلدە شۇنداق يېزىلغان. ئەمدى مەن سېنىڭ جامالىڭنى كۆردۇم، ئۆلسەم ئارمىنىم يوق،— دەپ جان بەردى.
يۇسۇپ ئۇنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ قۇدۇقتا دەپنە قىلدى. يالغۇز قېلىپ ئاتىسىنى ئەسلەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

مېنىڭ دەردىمنى تارتىپ،
ئاتام باغرى كاۋاپ بولدى.
«يۇسۇپ!...» دەپ ياقىسىنى يىرتىپ
چارىسىز خاراب بولدى.

بېشىغا چۈشتى مىڭ غەۋغا،
قېرىلىقتا بۇ نە سەۋدا،
خۇدايا قويمىغىن غەمدە،
ئاتام غەمدە ئىزتىراپ بولدى.

ماڭا كۆرسەتتى يول توغرا،
ئىشەنمەي قىلمىدىم سەۋرى.

پىراقىدا كۆيەر جانىم،
ھەممىدىن ئېھتىساپ بولدى.

ئاتامنى بىناۋا قىلما،
مېنى ئاندىن جۇدا قىلما.
كى پەرزەنت دېغىنى سالما،
يۈرىكىم پىچىتاپ بولدى.

ئۇنىڭ قەددى كامالىنى،
يەنە ھۆسنى - جامالىنى.
كۆرەلمىدىم ۋىسالىنى،
يۇسۇپ باغرى خۇنئاب بولدى.

بۇ نەزمىدىن كېيىن يۇسۇپ ئاتىسىنىڭ سۆزىگە كىرمىگەنلىكىنى ۋە ئىشەنمىگەنلىكىنى ئەسلىدى. ئاكىلىرىدىن كۆرگەن جەبرى-جاپانى، ئەلەم بىلەن قۇدۇققا چۈشكىنىنى ئويلاپ كۆڭلى يۇزۇلدى. ئۇ، تۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

قادىر ئاللا دەرگاھىڭغا سىغىندىم،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.
ئاسى قۇل مەن پاناھىڭغا يىقىلدىم،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.

قولۇم باغلاپ مېنى چاھغا سالدىلەر،
جاپا تىغىن شېرىنجانغا ئۇردىلەر.
بىر گۈل ئىدىم، بەرگىلىرىم سۇندىلەر،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.

مۇساپىرمەن دىيارىمدىن ئايرىلدىم،
زۇلۇم بىلەن بۇ چاھ ئىچرە سېلىندىم.
بىلەلمەيمەن ئايىقىمدىن ئېلىندىم،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.

ئاتام ئېيتۇر يۇسۇپ بالام ئاماندۇر،
جۇدا بولدۇم تىرىكلىگىم گۇماندۇر،
چاھ ئىچرە يولداشلىرىم ئىلاندۇر،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.

يۇسۇپ بۇندا قىلۇر يىغلاپ قىلۇر مۇناجات،
بۇ غەملەردىن ئۆزۈڭ قىلغايسەن ئازاد.
بارچىنى يارىتقان قازىيەل ھاجەت،
رەھمى ئەيلىگىن سەندىن ئۆزگە كىمىم بار.

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى ئۇنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئازابلاپ قۇ-
دۇققا تاشلىغاندىن كېيىن ھەممىسى مەسلىھەتلىشىپ پادىدىن
بىر ئوغلاقنى ئېلىپ ئۇنى بوغۇزلىدى. ئۇنىڭ قېنىغا يۇسۇپ-
تىن سالدۇرۇپ ئالغان كۆينەكنى چىلىدى. ئۇنى كۆتۈرۈپ
ئاتىسىنىڭ قېشىغا ماڭدى. يەھۇدا ئۇلارغا:
— سىلەر مېڭىپ تۇرۇڭلار! مەن بۇ يەردە قېلىپ يۇسۇپ-
نى كۆزىتەي، مۇبادا كارۋان كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ نالىسىنى
ئاڭلاپ قۇدۇقتىن چىقىرىپ ئېلىپ باشقا يول بىلەن ئاتامنىڭ
قېشىغا ئېلىپ بارسا بىزلەرنى شەرمەندە قىلىدۇ، — دېدى.
ئۇلار بۇ مەسلىھەتنى ماقۇل كۆردى. يەھۇدا چاھنىڭ
قېشىدا قالدى. ئازراق ماڭغاندىن كېيىن شەمئۇن يەھۇدادىن

گۇمانلىنىپ يوشۇرۇندى.

يەھۇدا ئۇكىلىرىنىڭ قارىسى يۇتكەندىن كېيىن بېشىدىن دەستارىنى ئالدى. ئۇنى يېشىپ قۇدۇققا سالدى ۋە:

— ئەيۋ يۇسۇپ بارمۇ سەن؟! — دەپ سورىدى. قۇدۇق ئىچىدىن يۇسۇپنىڭ:

— ئەلھەمدۇلىللا شۈكرى، بار مەن، — دېگەن ئاۋازى چىقتى. شەمئۇن يەھۇدانىڭ قىلىقىنى كۆرۈپ ئۇكىلىرىنى قىچقىردى. ئۇلار يېتىپ كېلىپ يەھۇدانى:

— ئىككى يۈزلۈك مۇناپىق — دەپ ئەيىبلەپ ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئېلىپ كېتىشتى.

ياقۇپ شۇ كۈنى ناماز ئەسىرگىچە ئۇلارنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇردى. كېيىن: «قايسى تەرەپتىن ھەم قاچان كېلىدىكىن؟!» دەپ تاقەتسىزلىك بىلەن يىغلىدى. ئۇنىڭ ئوغۇللىرى سەھراغا چىقىپ كەتسە ھەر دائىم ناماز ئەسىر بىلەن قايتىپ كېلەتتى، بۇ نۆۋەتمۇ ئۇ شۇ ئۈمىد بىلەن يولغا قارىدى. لېكىن ئۇلار ئۇ قاراردا كەلمىدى. كۆڭلىدە ۋەھىمە پەيدا بولدى. ئەندىشىسى كۈچەيدى. يىغلاپ تۇرۇپ بۇنەزمىنى ئوقۇدى:

يەلەك جۇدا قىلدى مېھرىبانىمدىن،
ئەزىز جاندىن ئارتۇق جانىم كەلمىدى.
نە ئىش بولدى ئىكىن؟ ئاھۇ - زارىمدىن،
چۇچۇك تىللىق ئەزىز جانىم كەلمىدى.

بۇلبۇل سۇپەت سايرار ئىدى بېغىمدا،
كېچە - كۈندۈز تىنمايمەن سورىغىدا.

يۈز تۈرلۈك تىل بىلەن قىلاتتى نادا،
خالى قالدى گۈلىستانىم كەلمىدى.

بۇلبۇلدەك سايرايمەن ئۇنى ياد ئېتىپ،
پىراق ئوتىدا دىلدىن داد ئېتىپ،
ئۇنىڭ پىكرى بىلەن كۆڭۈل شاد ئېتىپ،
مۈلكىمنىڭ ئىگىسى خاتەم كەلمىدى.

تازا گۈللىرىمنى تىكەن قاپلىدى،
ھېچ ئىشىمنى قىلىشقا قولۇم بارمىدى،
كۆيدۈرۈپ كۆكرەكنى جاننى داغلىدى،
ئىچىمدە يۈز ئارمان قالدى كەلمىدى.

بىلمەيمەن نەغمىدۇر ھەمدە نەبالا،
ئۇنىڭ يادىدا بولۇپ مەن شەيدا.
نە ئىش چۈشتى بېشىمغا ھەم قانداق غەۋغا،
كۆڭلۈم خۇشى ئارام جانىم كەلمىدى.

ياقۇپ بالىلىرىنىڭ يولىغا قاراپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ قۇلقىغا يىراقتىن ئاۋاز ئاڭلاندى. قاراپ ئوغۇللىرىنىڭ داد - پەرياد قىلىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. بۇلارمۇ يېقىن كېلىپ ئاتىسىنى كۆردى. ئۇنىڭمۇ كۆزى ياشلىق ئىدى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى ئاتىسىنى يول ئۈستىدە كۆرۈپ:

— ۋاي ئېسىت! يۈسۈپتىن ئايرىلىپ قالدۇق، — دەپ نالە - پەرياد قىلىشتى. يۈگۈرۈپ كېلىشىپ ئۆزلىرىنى

ئاتىسىنىڭ ئايىقىغا تاشلىدى، پۇتلىرىغا ئېسىلىپ يىغلىدى. ياقۇپ ھەيران بولۇپ:

— يۇسۇپ قېنى؟! — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يا راتقان خۇدايىم بىرۇ - بار ھەققى،
تازا گۈلىستانىم يۇسۇپىم قېنى؟!
ئەجەل يېتىپ پەيمانىسى تولدىمۇ؟!
راست دېگىن ئوغۇللار يۇسۇپىم قېنى؟!

بۇرۇنراق كۆرگەنمەن بىر ھېكمەت چۈشنى،
جېنىمنىڭ راھىتى كۆڭلۈمنىڭ خۇشى،
ئىگەم قىلدى بىزگە بۇ خىل كاھىشى،
دەردىمگە دەرمانىم يۇسۇپىم قېنى؟!

پەسلى باھاردا نەكىزەر بىلمىدىم،
يۇسۇپىنىڭ دېغى نە تۇزەر بىلمىدىم،
نەبىزدىن كۆڭلىنى ئۈزەر بىلمىدىم،
جەننىتى رىزۋانىم يۇسۇپىم قېنى؟!...

ئاكىلىرى جاپا سىلىپ ئۇشلىغاي،
ئەزىز جانىن يۇز بالاغا تاشلىغاي،
خەلق ئىچىدە ئەپسانىلار ياشىغاي،
شېرىن زابان داستانىم يۇسۇپىم قېنى؟!

ياقۇپ ئېيتۇر كۆككە يېتەر پىغانىم،
يۇسۇپىمدىن قالمىسا نامۇ نىشانىم،

يەھۇدا راستىنى ئېيتقىن ئوغلانىم،
جاھان قۇياشى يۇسۇپىم قېنى؟!

ياقۇپ بۇ سۆزنى ئېيتىپ ھوشىدىن كەتتى، ھوشىغا كېلىپ:

— يۇسۇپىم قېنى؟! ئۇنى نېمە قىلدىڭلار؟! — دەپ يەنە سورىدى.

ئۇلار:

— يۇسۇپنى سىرىتىن سوراپ ئېلىپ سەھراغا بىللە باردۇق. ئۇ يەردە ئۇنى خالى ھەم ئوبدان يەردە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ بەزىلىرىمىز قوي بېقىشقا ۋە بەزىلىرىمىز ئويۇنغا كىرىشىپ كېتىپتىمىز. كېيىن كېلىپ قارىساق، يۇسۇپ ئۇ يەردە يوق. ئىزلەپ قانلىق كۆينىكىنى تاپتۇق. بۆرە يەپ كەتكەنىكەن، — دەپ ئۇنىڭ كۆينىكىنى ئاتىسىنىڭ ئالدىغا قويدى.

ياقۇپ كۆينەكنى كۆردى. ئۇنىڭ ھەممە يېرى ساق ئىدى. ياقۇپ بۇنى كۆرۈپ:

— ئەي باللىرىم! ئەگەر يۇسۇپنى سىلەر دېگەندەك بۆرە يېگەن بولسا، ئۇنىڭ كۆينىكى تىتما - تالاڭ بولۇپ كېتەر ئىدى. بۇ كۆينەكنىڭ ھېچبىر يېرى يىرتىلماپتۇ. بۇ، بۆرە يۇسۇپكە رەھىمى قىلماي ئۇنىڭ كۆينىكىگە ئاجايىپ رەھىمى قىپتۇ — دېدى. بىر ئېگىز يەرگە چىقىپ دەرد - ئەلەم بىلەن:

— ئەي باياۋاننىڭ بۆرىلىرى! مېنىڭ يۇسۇپىمنى يېگەن بولساڭلار، دەرھال نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلىقىڭلارنى ماڭا كېلىپ ئېيتىپ بېرىڭلار! — دەپ ۋاقىرىدى.

كەنئاننىڭ بۆرىلىرى ياقۇپنىڭ ئالدىغا يىغىلدى. ياقۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي جانۋارلار! مېنىڭ يۈسۈپىمنى قانداق قىلىپ يېدىڭلەر؟ خۇدانىڭ قەھرى - غەزىپىدىنمۇ قورقمىدىڭلارمۇ؟! — دېدى.

بۆرىلەرگە تەڭرى زۇۋان بەردى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— بىز يۈسۈپنى كۆرمىدۇق ھەم يېمىدۇق. بىزلەرگە پەيغەمبەر ئەۋلادىنىڭ گۆشى ھارام. بىزمۇ قىيامەتتىن قورقمىز، - دەپ قەسەم قىلىشتى.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا قاراپ:

— ئەي يالغانچى ئوغۇللىرىم، بۆرىلەرنىڭ سۆزىنى ۋە قەسىمىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟! — دەپ سورىدى.

ئوغۇللىرى بۇلارنىڭ سۆزىگە قاراپ:

— ئەي ئاتا! سەن بىزگە ئىجازەت بەرگىن. بىز يۈسۈپنى يېگەن بۆرىنى بىلىمىز، شۇنى تېپىپ كېلەيلى! — دەپ باياۋان تەرەپكە قاراپ راۋان بولدى.

ئۇلار چۆلدە يۈرگەن بىر بۆرىنى تۇتۇپ ئۇنىڭ چىشلىرىنى سۇندۇردى. ئاغزى - بۇرنىنى قاناتتى. سۆرەپ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. بۆرە ياقۇپنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا سالام قىلىپ بېشىنى ئەگدى. ياقۇپ ئۇنىڭ ئىشارەت ئارقىلىق قىلغان سالىمىغا جاۋاب بېرىپ تۇرۇپ:

— ئەي بۆرە، سەن نېمە ئۈچۈن مېنىڭ يۈسۈپىمنى يېدىڭ؟! — دەپ سورىدى.

تەڭرى بۇ بۆرىگىمۇ زۇۋان ئاتا قىلدى. ئۇ دەرھاللا سۆزگە كىرىشىپ:

— ئەي ياقۇپ، مەن يۈسۈپنى كۆرگىنىم ۋە يېگىنىم يوق. مەن بۇ يەرگە مۇساپىرمەن. مېنىڭ ئەسلى ماكانىم مىسىر مەم-

لىكتى. مېنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىمدىكى سەۋەب بىر تۇغقىنىم بار ئىدى. 18 كۈندىن بېرى يوق. مەن ئۇنى ئىزلەپ بۇ يەرگە كەلگەنىدىم. ئۈچ كۈندىن بېرى ئاچ مەن. كەنئاننىڭ بۆرىلىرىدىن سورىسام، «شەھرىمىز كەنئاننىڭ پادىشاسى تۇتۇپ كەتتى.» دېيىشتى. مەن شۇنىڭ پىراقىدا يىغلاپ يۈرگەنىدىم. بۇلار مېنى تۇتۇپ ئازابلىدى. ئاغزى - بۇرنۇمغا ئۇرۇپ قان قىلدى. چىشلىرىمنى سۇندۇردى. سۆرەپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى، — دەپ يىغلىدى.

ياقۇپ ئۇ بۆرىدىن:

— مېنىڭ يۈسۈپىمدىن سېنىڭ خەۋىرىڭ بارمۇ؟ — دەپ سورىدى بۆرە:

— خەۋىرىم بار. ئەمما ئېيتسام «چېقىمچى» بولۇپ قالىمەن، خۇدا: «چېقىمچىلارنىڭ جايى دوزاقتۇر» دېگەن، مەن چېقىمچى بولۇپ قېلىپ دوزاققا كىرىشتىن قورقىمەن. يا روسۇللا، سىز ماڭا پادىشايىڭىزدىن تۇغقىنىمنى تىلەپ ئېلىپ بەرسىڭىز، مەنمۇ تەلەپ قىلاي، خۇدا سىزگىمۇ ئوغلىڭىز يۈسۈپنى ئاتا قىلسۇن، كۆرۈشتۈرسۇن! — دېدى.

ياقۇپ شاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ، بۆرىنىڭ تۇغقىنىنى تىلەپ ئازاد قىلىپ ئېلىپ چىقتى. ئىككىسى بىر بولۇپ خۇداغا مۇناجات قىلدى. بۆرە:

— ئەي خۇدا، ياقۇپ سەۋەب بولۇپ بىزنى بىر - بىرىمىزگە قوشتى. سەنمۇ ئۇنى ئوغلى يۈسۈپكە قوشقايسەن! — دېدى.

شۇ كۈندىن باشلاپ ياقۇپ «غەم - قايغۇ» ئۆيىگە كىرىپ خۇداغا يىغلاپ تائەت - ئىبادەت قىلىشقا باشلىدى.

ئەمدى سۆزنى مالىك دىغۇردىن ئاڭلايلى:

مالىك دەغۇر ئىسىملىك بىر كارۋان بار ئىدى. ئۇ، بۇنىڭ-
دىن 40 يىل ئىلگىرى ھۆرگە ئوخشاش بىر يىگىتنىڭ كېلىپ
قىزىغا ئولتۇرغانلىقىنى، ئۇنىڭ شاراپىتىدىن تامامى غەزنىلىرى-
نى ئەل جاۋاھىراتلار بىلەن تولغانلىقىنى چۈشىدە كۆرگەنىدى.
مالىك دەغۇر ئويغىنىپ، بۇ چۈشىنى بىر كاھىن* غا ئۆ-
رىدى. كاھىن مالىك دەغۇرغا:
— سەن كەنئانغا بېرىپ بىر قۇل سېتىپ ئالغىن. ئۇ-
نىڭ شاراپىتىدىن دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكنىڭ ياخشى بولىدۇ. ئەمە-
لى ئەۋلادىڭ خار بولمايدۇ! — دەپ تەبىر بەردى.
شۇنىڭ ئۈچۈن مالىك دەغۇر ھەر يىلى مىسىردىن كەنئانغا
سودىگەرچىلىك بىلەن بېرىپ كېلىدىغان بولدى. بۇ يىلمۇ ئۇ
كەنئانغا بارغانىدى.

يۈسۈپنىڭ چاھقا چۈشكىنىگە ئۈچ كۈن بولغانىدى.
ئۇ چاھ ئىچىدە يىغا - زارى قىلىپ ئولتۇراتتى. مالىك دەغۇر
كارۋان بىلەن شۇ جايغا يېتىپ كەلدى. بىر قۇلىنى قۇدۇقتىن
سۇ ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. شۇ چاغدا تەڭرى جىبرائىلغا:
— يۈسۈپنى ئالدىغا چۈشكەن سوغىغا ئېلىپ چىقىپ ئول-
تۇرغۇز! ئۆزىنىڭ باھاسىنى ئاڭلىسۇن ۋە بىلسۇن — دەپ ئەم-
رى قىلدى.

بۇ ئىش مۇنداق بولغانىدى: بىر كۈنى يۈسۈپ قول-
ىغا ئەينەك ئېلىپ ئۆزىنىڭ ھۆسنى - جامالىنى كۆردى. ئۆز-
ئۆزىگە تەمەننا قىلىپ: «ئەگەر مەن قۇل بولىدىغان بولسام،
مېنىڭ باھايىمغا ھېچكىم يېتەلمەس» دېگەنىدى. يۈسۈپنىڭ
بۇ سۆزى تەڭرىگە ياقمىدى. جىبرائىل ئەلەيھىسسالام قۇدۇققا
يېتىپ كېلىپ:

* كاھىن — بۇتخانىنىڭ شەيخى.

— ئەي يۈسۈپ، سوغا ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇرغىن، يۇقىرىغا چىقىپ ئۆزەڭنىڭ باھاسىنى بىلىسەن! — دېدى.

يۈسۈپنىڭ دېگەن سۆزلىرى ئېسىگە كەلدى. توۋا قىلدى. دەرھال سوغا ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇردى. قول ئۇنى قۇدۇقتىن تارتالمىدى. يەنە بىر كىشى كەلدى. كۈچى يەتمىدى. مالىك دىغۇرنىڭ ئۆزى كەلدى. ئۈچ كىشى بولۇپ تارتتى. سوغا چىقتى. قارىسا ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر بالا ئولتۇرغان. يۈزى ئاپتاپتەك نۇرلۇق. ئۇنى دەرھال يەرگە ئالدى. مالىك دىغۇر چۈشىدە كۆرگەن بالىنى ئەسلىدى. ئۇنى ئېلىپ كارۋانلارنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇلارمۇ كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى.

كارۋانلار:

— ئەي مالىك دىغۇر، سېنىڭ بۇ قولۇڭغا بىزمۇ شېرىك! — دەپ غەۋغا كۆتۈردى.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرىمۇ ھەر كۈنى كېلىپ بۇ قۇدۇقنى بىر كۆرۈپ يوقلاپ كېتەتتى. بۇ ماجىرا ئۈستىگە ئۇلار يېتىپ كېلىشتى. يۈسۈپ ئۇلارنى كۆرۈپ يىغلىدى. ئاسمان-زېمىن ئۇنىڭ نالىسىدىن تىترىدى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى، كارۋانلارنىڭ يۈسۈپنى قۇدۇقتىن چىقىرىپ ئالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا باردى.

— بۇ — ئوغۇل بىزنىڭ قولىمىز ئىدى. قېچىپ كەتكەن. ئۇنى قۇدۇقتىن تېپىپ ئاپسىلەر، — دەپ ھەممىسى ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدى. يۈسۈپ بۇلارنىڭ ئەلپازىدىن قورقتى. شۇ چاغدا يەھۇدا يۈسۈپنىڭ قېشىغا كېلىپ قۇلىقىغا ئاستا:

— ئەي يۈسۈپ! بۇلار بۇ نۆۋەت سېنى بۇ سودىگەردىن ئاجرىتىپ ئالسا، ئەسلا تىرىك قويمايدۇ. مۇبادا مالىك دىغۇر: «سەن راستىنلا بۇلارنىڭ قۇلىمۇ؟!» دەپ سورىسا، سەن

«راست، مەن ئۇلارنىڭ قۇلى» دېگىن، — دېدى.
شۇ ئەسنادا مالىك دىغۇر كېلىپ:
— ئەي بالا سەن راستىنلا بۇلارنىڭ قۇلىمۇ؟! — دەپ سورىدى.
يۇسۇپ:
— توغرا، مەن بۇلارنىڭ قۇلى، بۇلار مېنىڭ مىرزىلىرىم، — دەپ جاۋاب بەردى.
مالىك دىغۇر ئۇلاردىن:
— بۇ قۇلنى ساتامسىلەر؟! — دەپ سورىدى.
ئۇلار:
— بۇ قۇلنىڭ 3 تۈرلۈك ئەيىبى بار. شۇ ئەيىبلىرى بىلەن ئالساڭ ساتىمىز، — دېدى.
مالىك دىغۇر:
— قانچە تۈرلۈك ئەيىبى بولسا، شۇ ئەيىبلىرىنىڭ ھەممىسى بىلەن قوشۇپ ئالىمەن، باھاسى قانچە! — دەپ سورىدى.
ئاكىلىرى بىرلىككە كېلىپ:
— بۇ قۇلنىڭ باھاسى 18 پۇچەك يارماق. — دېدى.
مالىك دىغۇر بۇ باھانى قوبۇل كۆرۈپ، دەرھال 18 پۇچەك يارماقنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويدى. ئۇلار بۇ پۇلنى خۇشال ھالدا ئېلىپ تالىشىپ قالدى. مالىك دىغۇر ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ:
— سىلەر ماڭا مۇھۇرلۇك تىلخەت قىلىپ بىرىڭلار! — دېدى. ئۇلار دەرھال:
«... بىزلەركى كەنئانلىق، يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل، قاتارلىق 10 كىشى، يۇسۇپ ئاتلىق 18 ياشلىق بىر ئەرەب قۇلىمىزنى، ئوغرى، قاچقۇنچى، يالغانچى قاتارلىق 3 ئەيىبى بى-

ـلەن مالىك دېغۇر: 18 پۇچەك يارماق پۇلغا ساتتۇق ...» دەپ تىلخەت بېرىپ، مۇھۇرلىرىنى بېسىپ بەردى. مالىك دېغۇر، ئاكىلىرىنىڭ ئالدىدا ئۇ خەتنى يۇسۇپنىڭ بوينىغا ئاستى.

ئۇلار شۇ كېچىسى بۇ يەردە قوندى. ئەتىسى قوپۇپ ئۇلار مالىك دېغۇرغا:

— بۇ قۇل، يامان قاچقۇنچى، قول - ئايىقىنى مەھكەم باغلاپ ئېلىپ مېڭىڭلار! — دەپ تاپىلاپ يولغا چۈشتى. يۇسۇپ ئاكىلىرىنىڭ ئارقىسىدىن ئۇلارغا قاراپ يىغلىدى. ئىچىگە ئوت چۈشتى. يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئەي مالىك! سەن ماڭا ئازراق رۇخسەت قىل! مەن ئەزىزلىرىم بىلەن خوشلىشىپ كېلەي! — دېدى.

مالىك دېغۇر:

— خوپ، خالىغىنىڭنى قىل! — دەپ رۇخسەت بەردى.

يۇسۇپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ يېتىشتى. ئۇلارغا قارىتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

مەن كېتەرمەن ياخشى قال يەھۇدا ئاكام،
ئەمدى قۇرىماس كۆزدە يېشىم ئامان بول!
يېتىپتۇر خۇدادىن ماڭا بۇ خىل غەم،
ئوت تۇتاشتى جىگەردىشىم ئامان بول!

ئەمدى كېتەر بولدۇم، بەلكى كەلمەسمەن،
كېچە - كۈندۈز يىغلاپ ھەرگىز تىنماسمەن،
بېشىمغا نە سەۋدا چۈشەر بىلمەسمەن،
ئاكىلىرىم، قېرىندىشىم ئامان بول!

بۈگۈن ماڭا ئاخىر زامان دېگەيسىز،
ئىبنى يەمەن ئىنىمغىمۇ سالام دېگەيسىز.
ھەمشىرەمگە مەندىن سالام دېگەيسىز،
ناچار ئاكام پەيلى دۈشمەن ئامان بول!

يىراقلىقنىڭ ھىجرانى ئوتى ياماندۇر،
ئاتامنىڭ بېشىغا ئاخىر زاماندۇر.
ئەمدى كەتسەم قايتىپ كەلمەك گۇماندۇر،
ئەھلى خەلقىم بۇرادىرىم ئامان بول!

مەن بىلۇرمەن ئەرزىم ھېچكىمگە يەتمەس،
شام بولسا ئاتامغا ھەرگىز تاڭ ئاتماس،
ئاتام بىلەن ئىبنى يەمەن ئۇنۇتماس،
يۈسۈپ ئېيتۇر ئاكىلىرىم ئامان بول!

يۈسۈپ سۆزىنى تۈگەتتى. بەزى ئاكىلىرىنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى. قىلمىشىغا پۇشايمان قىلدى. ئەمما بۇنى بىلدۈرگۈسى كەلمىدى. مالىك دىغۇر بىر قولىنى بۇيرۇپ يۈسۈپنى ئېلىپ كەتتى. قول - ئايىغىغا زەنجىر سېلىپ، تۆگىگە مىندۈرۈپ بوينىدىن باغلاپ، يولغا چۈشتى.

مالىك دىغۇر يۈسۈپنى ئېلىپ خېلى ماڭدى. يول ئۈستىدىكى قەبرىستانلىققا يېتىپ كەلدى. بۇ قەبرىستانلىقنى كۆرۈپ يۈسۈپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. بۇ يەردىكى قەبرىلەر ئارىسىدا يۈسۈپنىڭ ئانىسى راھىلەنىڭمۇ مەقبەرىسى بار ئىدى. ئۇ، ئانىسىنىڭ قەبرىسىنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۆگىدىن يەرگە ئاتتى. تۆگىدىن ئاجراپ بېرىپ ئانىسى راھىلەنىڭ قەبرىسىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بۈگۈن ئەرزى ھالىمدىن،
ساڭا ئوتلۇق پىغانىم بار،
ۋە بەلكى قىش ـ ياز ئىيتسام،
تۈگىمەس داستانىم بار.

جۇدا بولدۇم ئاتامدىن،
ئىپچى ئىبنى يەمەندىن ھەم،
قانداق قىلاي ئىچىلماستىن
سولغان غۇنچە خازانىم بار.

يەنە يوق داغى ھىجراندىن،
مىنىڭدەك بىناۋا بولغان،
پىراق ئوتىدا كۆيگەن،
مۇڭلۇق نالە ـ زارىم بار.

ئاتام كەئبەم، ئانام مەرھۇم،
نەزەر سالغىن بۇ ھالىمغا،
سىنى ياد ئەيلىبان يىغلاي،
يۈگۈن تەندە بۇ جانىم بار.

كۆزۈم نەملىك، دىلىم غەملىك،
قولۇمدا بار يەنە زەنجىر،
ۋەقىبلەر زۇلمىدىن يۈز
تۈمەن ئاھ پىغانىم بار.

ئاتادىن ئايرىلىپ يۈسۈپ،
ياقاسىن چاك ئىتىپ يىغلار،

سېتىلغان بەندىمەن يەنە،
ئىستەي مەنلىك نىشانىم بار.

مالىك دىغۇرنىڭ قولى قارىسا، تۆگە ئۈستىگە مىنىد
چېگى قول بالا يوق. ئۇ، دادى - پەرياد قىلىپ:
— مالىك دىغۇرنىڭ يىگى سېتىپ ئالغان بالا قولى
چېپتۇ! — دەپ ۋاقىرىدى.
مالىك دىغۇر:
— هەي دەرىخ، ئۇنىڭ مىزىلىرى، ئۇنى ماڭسا شىر ئەيىبى بىلەن ساتقانىدى. ئەپسۇسكى، ئۇ يەنە شۇ كونا كەسپىنى تېپتۇ! — دەپ قىشىدىكى قۇللىرىنى هەر تەرەپكە بۇيـرۇدى. بىر قول يۇسۇپنى گۆرىستانلىقتىن تاپتى. ئۇ، بىر قەبـرىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ ياتقانىدى. ئۇ، قول غەزەپ بىلەن كېلىپ يۇسۇپنىڭ ياقىسىدىن سىقىپ تۇرۇپ يۈزىگە بىر شاپـلاق ئۇردى. يۇسۇپنىڭ كۆزىگە قىزىللىق تىقىلدى. بېشى ئايـلىنىپ هوشىدىن كەتتى. هوشىغا كەلگەندىن كېيىن يىغلاپ تۇرـرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

پاك، سەمەدا مەۋلانا،
بىر موڭلۇق غېرىبىگمەن.
هىجران ئوتىدا شەيدا،
بىر موڭلۇق غېرىبىگمەن.

يارەب مەن بىر بىچارە،
دەرد - ئەلەمدىن ئاۋارە.
بولدى جىگىرىم پارە،
رەهمى قىل غېرىبىگمەن.

ئۈندىن كۈن زەبۇن بولدۇم،
ئەقلىدىن غازاڭ بولدۇم،
ئەپغانى پۈزۈن بولدۇم،
رەھمى ئەيلە غېرىبىڭمەن.

چىددىم بالالارغا،
دەرد بىلەن ئىزالارغا،
ھەم قانچە جاپالارغا،
رەھمى ئەيلە غېرىبىڭمەن.

يۇسۇپكە شۇدۇر قىسمەت،
نە مېھنەتتۇر، نە راھەت،
ئەقدىردە قازا قۇدرەت،
رەھمە ئەيلە غېرىبىڭمەن.

يۇسۇپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. كۈنمۇ تۇتۇلدى. زېمىننى قاراڭغۇلۇق باستى. ھاۋادا تۇمان پەيدا بولۇپ ئەتراپنى جۇدۇن قاپلىدى. ئادەملەر بىر- بىرىنى كۆرەلمەيدىغان ھالغا كەلدى. كىشىلەر بىر- بىرىنى قىچقىرىپ ياردەم تەلەپ قىلىشتى. شۇ چاغدا مالىك دىخۇرنىڭ قولى يېتىپ كەلدى.

— نېمە ئىش قىلدىڭ؟! نەلەردە يۈرسەن؟! دەپ سورىدى قولىدىن مالىك دىخۇر.

— مەن يۇسۇپنى ئىزلەپ يۈرۈپ ئۇنى بىر گۆرىستانلىقتىن تاپتىم. ئۇ بىر قەبرىنى قۇچاقلاپ يىغلاپ ياتقانكەن. مېنىڭ ئاچچىقىم كېلىپ، ئۇنىڭ يۈزىگە بىر شاپىلاق ئۇرغانىدىم، ئۇ دەرگاھى ھەققە سېغىنىپ يىغلىدى. شۇنىڭ

بىلەن مۇشۇ ھادىسە پەيدا بولدى، — دېدى.

مالىك دېغۇر، ئۇ، قۇلنى ئېلىپ يۇسۇپنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ، قۇل يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا يېقىلىپ ئۆزرە ئېيتتى. مالىك دېغۇر:

— ئەي پاك زات، بىزدىن خاتالىق ئۆتكەن بولسا، ئەپۇ قىلىڭ! دۇئا قىلىڭ ھاۋا ئېچىلسۇن! — دېدى ۋە بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ھەقنىڭ دەرگاھىغا يامان ئىش قىلدىم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم،
بۇ مال - دۇنيانى سىزگە بەخش قىلدىم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم.

ئاۋۋالدە مەن سىزنى چۇشۇمدە كۆردۇم،
ھەر كۈنى ھېكايە ھەم قىلۇر ئەردىم،
40 يىلدىن سىزنى ئىزلەپلا يۈردۈم،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئېزىز شاھزادەم.

بىر قۇل ئۇرۇپ سىزنى قىپتۇ ئاۋارە،
خۇدا دەرگاھىنى قىلىپسىز يادە،
بىلمەيمەن ئەسلىڭىز نىچۇك شاھزادە،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم.

ئۆزۈم سەرگەردانە ھەقنى تىلەيمەن،
شەرمەندىلىك سودىسىنى قىلىپمەن،
خاتا قىلىپ بۇ ئىشلارنى قىلىپمەن،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم.

مالىك ئېيتۇر گۇناھلىرىم كېچىلسۇن،
خۇدانىڭ رەھمىتى ھەريان چېچىلسۇن،
دۇئا قىلىڭ ھاۋا يۈزى ئېچىلسۇن،
گۇناھىم بەخش ئېتىڭ ئەزىز شاھزادەم.

يۇسۇپ قول كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى. چاڭ - تۇمان، جۇت كۆتۈرۈلۈپ ئالەم يورىدى. ھەممە كارۋانلار كېلىپ يۇسۇپنىڭ قول - ئاياغلىرىغا سۆيدى. مالىك دىغۇر بۇ كارامەتنى كۆرۈپ يۇسۇپنىڭ قول - ئايىغىدىكى ۋە بويىنىدىكى زەنجىرنى ئېلىپ تاشلىدى. شاھانە تون كىيىم - كېچەك ئېلىپ كېيدۈردى. ئەڭ ياخشى تۆگىلىرىدىن بىرىگە مىندۈرۈپ يولغا چىقتى.

بىر پارچە ئاق بۇلۇت كېلىپ يۇسۇپنىڭ بېشىغا سايىۋەن بولۇپ بىللە ماڭدى. كارۋانلار بۇنى كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى. ھەممىلىرى يۇسۇپكە ياخشى كۆرۈنۈشكە تىرىشتى.

مالىك دىغۇر سەپەرگە چىقساھ ھەر دائىم دېگۈدەك زىيان تارتىپ، تۆگىلىرى ئۇرۇقلاپ، جىق جاپا - مۇشەققەت تارتىپ كېلەتتى. بۇ نۆۋەت يۇسۇپنىڭ كارامىتى ھەم شاراپىتى بىلەن ئىككى كۈنلۈك يولنى بىر كۈندە پاراغەتتە بېسىپ مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

ئەمدى سۆزنى باشقا يەردىن ئاڭلايلى:

غەرب مەملىكەتلىرىنىڭ بىرىدە تەمۇش ئاتلىق بىر پادىشاھ بار ئىدى. ئۇنىڭ زىلەيخا ئىسىملىك تېخى ئەمدىلا بالاغەتكە يەتكەن چىرايلىق بىر قىزى بار ئىدى. ئۇ قىز بىر كېچىسى چۈشىدە ئاپتاپ يۈزلۈك زىبا سۈرەتلىك بىر يىگىتنى كۆردى.

— ئەي چىرايلىق يىگىت، قايسى باغنىڭ گۈلى سىز،

قايسى چىمەننىڭ بۇلبۇلى سىز، قايسى ئاشيانىدىن پەرۋاز قىلدىڭىز؟ قايسى گۈلزارلىقتا بىرىپ قونىسىز؟! ...— دەپ سورىدى ئۇ يىگىت:

— مەن مىسىرنىڭ پادىشاھى، مىنى ئىزلىگەن كىشى شۇ يەردىن تاپىدۇ! ... — دەپ غايىب بولدى.

زىلەيخا قاتتىق بىر «ئاھ! ...» تارتىپ چۆچۈپ ئويغاندى. يىنىدا چۈشىدە كۆرگەن يىگىت يوق ئىدى. ئۇ، ھۇشىدىن كىتىپ يىقىلدى. ھۇشىغا كىلىپ يۇسۇپنىڭ ئىشقىدا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بىيىتنى ئوقۇدى:

ئاجايىپ بىر يىگىت كۆردۈم
نىسۋەم بولسا يارىم بار،
يۈرىكىم پارچىلاندى خوپ،
مىنىڭ ئاھۇ - پىغانىم بار.

تامام ھۆرلەر رەشك قىلۇر
ئۇنىڭ يۈزىنى كۆرگەندە،
تاماشا قىلغىلى سەيلىگاھ،
ھەمدە گۈلئۈزارىم بار.

يۈزىن كۆرسىتىپ ماڭا،
سالدى تۈرپە سەۋدانى،
قارارىم سەۋرىنى ئالدى،
كىچە - كۈندۈز ئىنتىزارىم بار.

كىچىپ مەن جانۇ دىلدىن،
كۆرمۇ گۈنچە ھۆسنى رەنانى،

يوقاتتىم كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە
بىر چابۇك سوۋارىم بار.

مۇھەببەت ئوتىدا كۆيدى،
مېنىڭ جانۇ دىلىم دوستلار،
ئەيىب ئەتمەڭلار، مەن يىغلايە
تېنىمدە تاكى جانىم بار.

مۇھەببەت ساقىلىرى سۇندى،
شارابى ئىشقى جامىدىن،
ئىچىپ مەينى بولۇپ سەر خۇش،
يۈرەرگە خوپ دىيارىم بار.

تېگىپ ئىشقى كۆيدۈردى،
ئەجەبلەنمەڭ زىلەيخانى،
ئۈمىدىم ۋەسلىدىن يەنە،
بۇنداق قەترە ناھارىم بار.

زىلەيخا، يۈسۈپنىڭ ئىشتىياقىدا يېمەك - ئىچمەكتىن قېلىپ مەجرۇھ ۋە مەجنۇن بولدى. ئاغزىغا نېمە كەلسە شۇنى ئېيتاتتى. بىر كۈنى ئۇ قاتتىق: «ئاھ!...» تارتىپ يىقىلدى. كېنىزەكلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئاتا - ئانىسىغا مەلۇم قىلدى.

— ئەي خانىم، پادىشاھىم، قىزىڭىز مەجنۇن بولدى. ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ، نەچچە كۈن بولدى تائامدىن قالدى. ئاھ ... نالە ...بىلەن چىرايى زەپىرەڭدەك سارغايدى، — دېدى.

پادىشاھ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بېشىدىكى تاجنى ئېلىپ يەر-

نە ئۇردى. ناله قىلىپ ئوردىنى بېشىغا كىيدى. بۇ، پادىشاھ-
نىڭ زىلەيخادىن باشقا پەرزەنتى يوق ئىدى. دەرھال كېلىپ
زىلەيخانى كۆردى. ئۇ، ئاتىسى كەلگەندە ئۆلۈكتەك ياتاتتى.

پادىشاھ «ئاھ!...» تارتىپ كېلىپ زىلەيخاغا سۆز قىلدى.
زىلەيخا ئۇنىڭغا جاۋاب قىلمىدى. پادىشاھ ئوردىسىغا بېرىپ مۇ-
نەججىم، ھېكىم ۋە قۇرئەندازلارنى يىغدى. ئۇلارغا:

— قىزىمىنىڭ كېسىلىنىڭ سەۋەبىنى تېپىڭلار! — دەپ
ئەمرى قىلدى. مۇنەججىم ۋە قۇرئەندازلار كىتاب كۆرۈپ:

— بۇ قىزدا ئىشقى - مۇھەببەتتىن باشقا كېسەلگە سە-
ۋەب بولغۇدەك ئالامەت يوق! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

— ئۇنداق بولسا، سىلەر بۇ سىرنى پىنھان تۇتۇڭلار!
سىلەردىن باشقا ھېچقانداق ئادەم بۇ ئىشتىن ئاگاھ بولمىسۇن! —
دەپ تاپىلاپ ئۇلارنى رازى قىلىپ ياندۇردى.

ئۆزى زىلەيخانىڭ ئىشىدىن ھەيران بولدى. نېمە قىل-
شىنى بىلمەيتتى. ئارىدىن مۇشۇنداق ئىككى ئاي ئۆتتى. زى-
لەيخا ھەمىشە: «ئاھ! ... ۋاھ! ...» دەپ مەجنۇن سۈپەت
يۈرەتتى. ئۆزىنى يەرگىمۇ ئۇراتتى. شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە
بىر كېچىسى زىلەيخا چۈشىدە يۈسۈپنى كۆردى. ئۇ، زىلەيخا-
نىڭ قېشىغا كېلىپ:

— ئەي زىلەيخا، سەن نېمە ئۈچۈن تېزراق مىسىرغا
كەلمەيسەن؟ مېنىڭ ھالى - ئەھۋالىمنى بىلمەيسەن؟ سەن شۇ-
نى بىلىپ قويغىنكى، مەن سېنىڭ، سەنمۇ مېنىڭ! ... — دەپ
غايىب بولدى.

زىلەيخا يۈسۈپنىڭ جامالىدىن مەس بولۇپ كۆزلىرى
تولاشقان ھالدا پىغان بىلەن ئويغاندى. ئۆزىنى تۇتالماي يىغ-
لاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەقلى ھوشۇمنى ئالدى بىر گۈزەل دىلبەر،
قاچۇردۇم بۇلبۇلۇمنى تازا باغىمدىن.
سەرۋى قەددى، گۈل يۈزى، لەۋلىرى شېكەر،
ئالمىدىمەن بۇيى گۈل ياپراغىدىن.

چىناردەك قامىتى ئەقلىمنى ئالدى،
شەمسى قەمەر گۈل يۈزى قۇللۇققا سالدى.
قايغۇلۇق كۆڭلۈمگە نۇرىنى سالدى،
ئەمدى تۇرماي دوستلىرىم يار پىراقىدىن.

پىدا قىلسام ئۇنىڭ يولىدا جانىم،
كەتتى ئىلكىمدىن ئەزىز مېھمانىم.
ئەجەل بىرنەچچە كۈن ئالمىسا جانىم،
چىمەنلەر باغلىسام يول تۇپراقىدىن.

سۇبھى شاملى يەتكۈز كۆڭۈل شادىمنى،
يۈسۈپىم ئىشتسۇن بۇ پىغانىمنى،
شاھىنشاھىم بىلسۇن ئىشقى زارىمنى،
سەيلە قىلسام ئەرزىگەي ئىز - ئاياغىدىن.

ئىشتكىن ئەرزى - ھالىن زىلەيخانىڭ،
ئىچىدە دەردى كۆپ بىچارىلەرنىڭ،
پىراقىدا يۈزۈم زەپىرەڭ مىنىڭ،
ئەمدى ئۆلسەم كىرەك يوق يول يىراقىدىن.

زىلەيخانىڭ دەردى كۈندىن كۈنگە ئېغىرلاشتى. ھالى

خارابلاشتى. ئۆلۈم كۆزىگە كۆرۈنۈپ قالدى. زىلەيخانىڭ ھاـ
زىرقى ئەھۋالنى ئاتىسىغا يەتكۈزۈشتى. ئۇلار:
— زىلەيخانىڭ ئەھۋالى ئېغىر، ئۆلۈم ئۇنى ماراپ تۇ.
رىدۇ. داۋالىغۇچى تېبىپ ئىلاجىنى قىلمىساق، نابۇت بولىدۇ، دېيىشتى.
شاھ بىلەن خانىش بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، خەۋەرچىلەر بىـ
لەن قىزىنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. قارىسا زىلەيخا كېنىزەكلىـ
رى ئېيتقاندەك ئۆلۈك سان ياتقان.
— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى بالام! كۆڭلۈمنىڭ ھۇزۇرى
پەرزەنتىم، نېمە دەردىڭ بار؟ ئېيتقىن! مەن ئۇنىڭغا داۋا قىـ
لاي. خاھى ئىشقىدىن بولسۇن، خاھى باشقىدىن بولسۇن مەيـ
لى، تارتىنماي سۆزلە! — دېدى.
زىلەيخا ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ
غەزەلنى ئوقۇدى:

ئىشتىكىن ئەرزى - ھالىن زىلەيخانىڭ،
كۆڭلىدىن كۆنگە ھالىم يامان بولۇپتۇر.
ئاشكارە قىلماي ئىشقىدا كۆيۈرمەن،
دەمدىن دەمگە ئىشقىم يامان بولۇپتۇر.

مېنىڭ بۇ دەردىمنى ھېچكىشى بىلمەس،
ئەگەر ئېيتسام ساڭا ئۇ ھەرگىز تۈگىمەس.
كۆزۈمدىن ياش ئاقار ھەم ئۇيقۇ كەلمەس،
كېچەن تونۇم مېنىڭ كېپەن بولۇپتۇر.

مىسىر شاھدۇرلەر مالىك رىھان،
ئېتى يۇسۇپ، قىلدى ئەقلىمنى ھەيران.

دېدى، — تېزراق سۈرگىن مىسىردە دەۋران،—
ئاڭا يەتمەكلىكىم گۇمان بولۇپتۇر.

تېپىلسا نە قىلاي دەردىمگە دەرمان،
كېتەرمەن ئاخىرى خانەئى ئەھزان.
تا ئۆلگۈچە ماڭا يوقتۇر مېھرىبان،
ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەقلىم ھەيران بولۇپتۇر.

زەلەيخا ئەرزىنى ئاڭلاڭ ئەي ئاتا،
دەردى - پىراق بىلەن ئۆلۈرمەن ناگا.
يېقىن بىل، ھەق ئۆزى ئىشقىمغا گۇۋاھ،
بېشىمغا سەۋدالەر يېقىن بولۇپتۇر.

پادىشاھ قىزى زەلەيخانىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ مىرزىسىنى يېنىغا قىچقىردى. ئۇنىڭغا: «... ئەي مىسىرنىڭ شاھى، مېنىڭ پەردە ئىسمەت ئىچرە بىر قىزىم بار. ئۇنىڭ ئىسمى زەلەيخا. ئۇنىڭغا نەچچە شەھەر ۋە مەملىكەتلەردىن پادىشاھلار قۇللۇق قىلىپ ئەلچىلەر ئەۋەتكەندى. مەن ئۇلارغا قىزىمنى لايىق كۆرمەي ئەلچىلىرىنى ياندۇردۇم. كۆڭلۈم سىزنى تارتماقتا. ئەگەر سىز قوبۇل كۆرسىڭىز بۇ يەرگە بىزگە كىشى ئەۋەتىڭ. مەن قىزىمنى ھەممە كېنىزەكلىرى بىلەن بىللە سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزغا ئەۋەتەي» دەپ نامە يازدۇردى.

ئۇنى مۆھۈرلەپ ئاغزىنى بېكىتىپ ئەلچىلەردىن مىسىرغا ماڭدۇردى. ئەلچىلەر نامىنى مالىك رەيھانغا يەتكۈزدى. مالىك رەيھان نامىنى قولىغا ئېلىپ ئۇنىڭ ئۈستىدىن تىللا چاچتى. كېيىن ئېچىپ ئوقۇدى.

خۇش بولۇپ ئورنىدىن تۇردى. غەرب تەرەپكە قاراپ ئېگىلىپ تازىم قىلدى. غايىبانە زىلەيخاغا ئاشىق نىگاران بولدى.

دەرھال خەزىنىلەرنى ئېچىپ لەئەل - جاۋاھىر ۋە باشقا نەپىس رەختلەرنى ئېلىپ تۆگە - خېچىرلارغا يۈكلەتكۈزدى. ئەمىر ۋە ئۆمەرالاردىن بىر نەچچە كىشىگە بىرىنى باشلىق قىلىپ ياخشى ئاتلارنى تەقدىم قىلدى. ئۆز ئورنىدا توي تەييارلىقلىرىنى ھازىر قىلىپ كېنىزەكلىرى بىلەن سەپەرگە تەييارلاندى. ئۇلارغا باشلىق بولغان كىشىنىگە چۈچۈك تىل بىلەن ئەلچىلىك خېتىنى تاپشۇرۇپ غەربكە قارىتىپ يولغا سالدى.

ئۇلار مەنزىللەرنى بېسىپ، چۆللەرنى كېزىپ ئۆتۈپ بىر نەچچە كۈندىن كېيىن شەھەرگە يېقىنلاشتى. پادىشاھ بۇلارنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ئىززەت - ئىكرام بىلەن ئوردىغا ئېلىپ كىرىپ مېھمان قىلدى. ئەلچىلەر مالىك رەيھاننىڭ خېتىنى تەيمۇس شاھقا تەقدىم قىلدى. ئېلىپ كەلگەن تارتۇق پەشكەشلەرنى نەزىرىدىن ئۆتكۈزدى.

تەيمۇس شاھ خۇش بولۇپ شەھەرنى زىننەتلىدى. ئەل ۋە يۇرتقا نەچچە كۈن توي - تاماشا قىلىپ بېرىپ ئاش تارتتى. تويىنىڭ ئاخىرىدا قىزى زىلەيخانى سۈت ئانىسىغا قوشۇپ تويلۇقى بىلەن مىسىرغا يولغا سالدى.

زىلەيخا: «مەھبۇبىمغا قوشۇلىدىغان بولدۇم» دەپ خۇشاللىق بىلەن يولغا چىقتى. مەنزىللەرنى بېسىپ ئۆتۈپ ئاخىرى مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

مىسىر شاھى مالىك رەيھان باشلىق تامامى يۇرت كاتتىلىرى، زىلەيخانىڭ ئالدىغا چىقتى. شەھەرنىڭ قىز - جۇۋانلىرى

زلەيخانىڭ جامالىنى كۆرۈپ ھەيران بولدى. ئۇلار زلەيخا-
نى ئىززەت - ئىكرام بىلەن مالىك رىھانىنىڭ ئوردىسىغا ئېلىپ
كىرىپ چۇشۇردى.

مالىك رىھان زلەيخانى كۆرۈش ئۈچۈن ھەرەم سارىيىغا
كىردى. بۇ چاغدا زلەيخا ئۆي قىزلىرى بىلەن ئولتۇراتتى.
زلەيخانىڭ كۆزى مالىك رىھانغا چۈشتى. ئۇ، يېنىدىكى سۈت ئانىسىدىن:

— بۇ كىشى كىم؟! — دەپ سورىدى.

زلەيخانىڭ سۈت ئانىسى:

— قىزىم، سىزنىڭ ئارزۇ قىلغان مەھبۇبىڭىز مىسىر شا-
ھى مانا مۇشۇ كىشى بولىدۇ، — دەپ چۈشەندۈردى.

زلەيخا سۈت ئانىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قاتتىق:
«ئاھ!...» تارتىپ ھۇشىدىن كېتىپ يىقىلدى. خېلىدىن كېيىن
ھۇشىغا كېلىپ سۈت ئانىسىغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يالراتقان سەن بۇ ئالەمنى،
سېنى دەپ مەن كۆزۈم تۇتتۇم.
قوبۇل قىل ئاھى نالەمنى،
«يۇسۇپ» دەپ مەن قانلار يۇتتۇم.

مۇراد - مەقسىتىم شۇلدۇر،
ئاڭا مەن بۇلبۇلى شەيدا،
بۇ داغ قىلدىمىنى رەسۋا،
قاناتىم بولسا مەن ئۇچتۇم.

پەلەك شاد ئەتمەدى بىردەم،
چېكەرمەن ھەر زامان يۈز غەم،

كۆزۈمدىن ئاقتۇرۇپ شەبنەم،
يۇسۇپنى ئىزلىبان چۈشتۇم.

يۈرەكىم پارە - پار بولدى،
ھىجرىدىن خارىزار بولدى.
بەختىم بىقارار بولدى،
قارا زاغلارنى مەن قۇچتۇم.

ئېچىلماي غۇنچىلار غىپ - غىپ،
سوغاق قول تەگمىسۇن يارەب،
زىلەيخا يۇسۇپنى ئىزلەپ،
بالالەرنى ئۆزۈم تو ستۇم.

زىلەيخا سۇت ئانىسىغا قاراپ يىغلىدى. مالىك رىيان بۇ ئىشقا ئۇستىگە كىردى. زىلەيخا: «خۇدايا، مېنى چۈشۈمدە كۆرگەن يۇسۇپكە نېسىپ قىلغىن!...» دەپ يىغلىدى. خۇدا ئۇنىڭ تەلىپىنى ئىجابەت قىلدى. زىلەيخا بىلەن مالىك رىياننىڭ ئارىسىغا بىر پەردە پەيدا بولدى. مالىك رىيان زىلەيخانىڭ كىنىزەكلىرى بىلەن بىللە بولدى.

مالىك دىغۇر يۇسۇپنى ئېلىپ مىسىرغا يېقىن كەلدى. مىسىر خەلقىنىڭ ھەممىسى: «مالىك دىغۇر كەنئاندىن بىر چىرايلىق قۇل ئېلىپ كەپتۇ. ھەر كىم ئۇنىڭ يۈزىنى بىر كۆرسە ئۆزىنى يوقىتىپ قويىغۇدەك!...» دېيىشىپ ئۇنى كۆرۈش ئۈچۈن ئالدىغا چىقىشتى.

مالىك دىغۇر يۇسۇپكە:

— بۇلاققا بېرىپ يۇيۇنغىن، يۈزۈڭ توپا-تۇماندىن تازى-

لانسۇن، خالايىق سىنى كۆرگىلى چىقىپتۇ، — دېدى.

يۇسۇپ كىشىلەرنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەي بېرىپ يۇيۇنۇپ مالىك دىغۇرنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ، يۇسۇپكە شاھانە تون كىيدۈردى. يۈزىگە نىقاپ تارتتى، تېز يۈگۈرىدىغان تۆگىگە مىندۈرۈپ شەھەرگە ئېلىپ ماڭدى. خالايىقلار يۇسۇپنى كۆرۈش ئۈچۈن توپ - توپ، ئايماق - ئايماق، سانجاق - سانجاق بولۇشۇپ كېلىپ يولنى بويلاپ سەپ تارتىپ تۇرۇشتى. مالىك دىغۇر:

— ئەي خالايىقلار! بىز يىراق يولدىن چارچاپ كەلدۇق. يۇسۇپنى ئىنشائاللا ئەتە كۆرىسىزلەر، — دەپ كېلىپ سارايغا چۈشتى. بىرنەچچە كۈن ئۇلار سارايدا ئارام ئالدى.

مىسىر شاھى مالىك رىيان تامامى ساراي ئەھلىلىرى بىلەن بىللە تۇرۇپ:

— مالىك دىغۇر كەنئاندىن ئېلىپ كەلگەن قۇلنى بازارغا ئېلىپ چىقسۇن. خەلقلەر ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈپ تاماشا قىلغاي، ئەگەر ساتىدىغان بولسا، باھاسىنى مەلۇم قىلسۇن! — دەپ مالىك دىغۇرغا كىشى ئەۋەتتى.

مالىك دىغۇر:

— خوپ! — دېدى. يۇسۇپنىڭ چاچلىرىنى تاردى. چاچلىرىغا ۋە كىيىم - كېچەكلىرىگە مۇشك ئەنبەر سەپتى. بېشىغا دەستار ئورىدى. بېلىگە تىللا كەمەر باغلىدى. ياخشى ئاتقا مىندۈرۈپ يۈزىدىن نىقاپنى ئېلىپ بازارغا ئېلىپ چىقتى.

تاماشا كۆرگىلى چىققان كىشىلەرنىڭ ئەقلى ھەيران بولدى. ھەتتا ھاۋادا ئۇچۇپ كېتىپ بارغان قۇشلارمۇ ئۇنىڭ باش كۆزىدىن ئايلاندى.

خەلق ئىچىدە قىيامەت قايىم بولغاندەك غەۋغا كۆتۈ-

ۋۇلدى. ھەر بىر كىشى ئۆز ھالى بىلەن قالدى. پەرىشتىلەرمۇ
يۇسۇپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ تەكبىرگە ھەمدۇ سانا ئوقۇدى.
شۇ چاغدا تەڭرىدىن جىبرائىلغا:

— يۇسۇپكە خەۋەر قىلغىن! ئۇ بۈگۈن ئۆزىنىڭ ھەقىقى باھاسىنى ئاڭلايدۇ! — دېگەن پەرمان كەلدى. جىبرائىل كېلىپ يۇسۇپكە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزدى.

مالىك دىغۇر ئالتۇن كۇرسى ئالدۇرۇپ كېلىپ قويدۇر- دى. يۇسۇپنى ئۇ كۇرسىغا ئولتۇرغۇزدى. مالىك دىغۇر:

— ئەي يۇسۇپ، ھەممە گۈزەللىك سەندە كامالەتكە يەتكەن. سەن راستىنى دېگىن: سەن راستىنلا قۇلمۇ ياكى ئىسىلزادە؟ ئەگەر قۇل بولساڭ ساتىمەن. بولمىسا ساتمايمەن! — دېدى.

يۇسۇپ مالىك دىغۇرغا:

— ئاۋۋال سەن مېنى ساتقىن. ئاندىن كېيىن، مەن ساڭا ئەسلى - نەسلىمنى بايان قىلاي! — دەپ جاۋاب بەردى. كې- يىن كۆزىگە ياش ئېلىپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئەي يارانلار، قەدىردانلار،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.
ئەسلى زاتىمنى سورىساڭ،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

خالايىقلار كېلىڭ ئەمدى،
مېنى سېتىپ ئېلىڭ ئەمدى.
خىزمەتلەرگە سېلىڭ ئەمدى،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

ئوق ئىدىم ھەريان ئېتىلدىم،
بىر قېچىپ يەنە قېتىلدىم.
كەنئانى ئىدىم سېتىلدىم،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

بىلمىدىم ئەقلىم چېچىلىپتۇر،
يېشىم دەرىيادەك تېشىپتۇر،
مىسىر بازارىغا چۈشۈپتۇر،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

يۈسۈپ ئېيتۇر بولدۇم ھەيران،
ئۆزۈم نالان كۆزۈم گىريان.
ئېيتماس بولدۇم سىرىم پىنھان،
قۇلدۇر مېنىڭ غېرىب بېشىم.

مالىك دېغۇر:

— ئەيسىزھەنناس، ئاڭلاڭلار، ئامىخاس! كېلىڭلار ۋە كۆرۈۋېلىڭلار بۇ ياش غۇلامنى. ئۆزى كەنئانلىق ئەرەب. سۆزى شېرىن. ئۆزى دانا، ئەقىللىق، ئەدەبلىك! — دەپ توۋلىدى. يۈسۈپ ئۇنىڭغا:

— قوي بۇ گېپىڭنى! بۇ ياش غۇلام يىغلاڭغۇ. بىچارە دېگىن! دېدى. يۈسۈپ ھەر تەرەپكە قارايتتى. خەلقلەر توپ - توپ بولۇپ كېلىپ ئۇنى كۆرەتتى.

ئەمدى سۆزنى زىلەيخادىن ئاڭلايلى:

مىسىردىكى ئەر - ئايال، ياش - قېرى ھەممىسى كېلىپ يۈسۈپنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ھۆسنى - جامالىنى تاماشا قىلىشقا

باشلىدى. زىلەيخا ھەمىشە يۇسۇپنىڭ ئىشقىدا نالە - پەرياد قى-
لىپ تولغىنىپ ياتاتتى. مالىك دىغۇرنىڭ قۇل ئېلىپ بازارغا
سالغانلىقىنى، ئۇنىڭ كەنئانلىق ياش ئىكەنلىكىنى ئاڭلىدى.
ئادەملەرنىڭ ئۇنىڭ ھۆسنى - جامالىنى كۆرۈپ تاماشا قىلى-
ۋاتقانلىقى ئۇنىمۇ خېلى قىزىقتۇردى.
زىلەيخا مالىك رىھانغا:
— مەنمۇ شۇ قۇلنى كۆرۈپ باقسام نېمە بولىدۇ؟ — دەپ
رۇخسەت سوراپ كىشى ئەۋەتتى. مالىك رىھان:
— ناھايىتى ياخشى! بېرىپ كۆرسۇن. ھەرقانداق ئادەم
ئۇنى بىر قېتىم كۆرسە ئەرزىيدۇ. جاھانغا بۇنداق چىرايلىق
غۇلام پەقەت بىرلا كېلىشى مۇمكىن! — دەپ تەرىپلەپ رۇخ-
سەت قىلدى.
زىلەيخانىڭ ئىشتىياقى ئاشتى. دەرھال كېنىزەكلىرىنى يې-
تىپ تېز سۈرئەت بىلەن قۇل بازىرىغا قاراپ ماڭدى. زىلەيخا
يېتىپ كېلىپ يۇسۇپنى كۆردى. چۈشىدە كۆرگەن يىگىتنىڭ
ئەق ئۆزى شۇ بولۇپ چىقتى.
زىلەيخا:
— مەقسىتىم، مەھبۇبەم ماناشۇ! — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

مەقسىتىم كۆڭۈل ئىچرە،
بىر ئاپىتى جان كەلدى.
قاشلىرى قارا ئۇنىڭ،
كىرپىكى مىژگان كەلدى.

بىر نەچچە زامان يىغلاپ،
باغرىمنى ئوتتا داغلاپ،

ئاشكارە، نىھان زارلاپ،
يارىم بۇ زامان كەلدى.

جانىمدا پاراغەت يوق،
ئۇنىڭسىز ماڭا راھەت يوق،
ھېچ ئۆزگە ھېكايەت يوق،
ئۇ روھى - راۋان كەلدى.

دەردىمگە قىلسا دەرمان،
جانىمدۇر ئاڭا قۇربان،
ئۆلتۇرسە بىرەي پەرمان،
چۇشدىكى جانان كەلدى.

ئىشقىدا ئىرۇر زارىم،
يولىغا گىرىپتارىم،
ئۆلگۇچە خېرىدارىم،
ئول نۇرى ئايان كەلدى.

ئاشىقلارنىڭ سۇلتانى،
كۆيدۇردى زىلەيخانى،
شەھرىمىزنىڭ مېھمانى،
مەۋلىتى زامان كەلدى.

زىلەيخا يۇسۇپكە مۇھەببەت كۆزى بىلەن قاراپ ئۆلى
تونۇدى. كۆڭلى ئارام تاپتى. «ئىنشائاللا مەقسىتىمگە يەتـ
تىم!...» دەپ ئۆيىگە ياندى. مىسىر ئەزىزلىرىمۇ يۇسۇپنى

كۆرۈپ ھەيران بولۇشتى. ھەر كىم يۈسۈپكە ئۆزىچە باھا قويۇپ باقاتتى. مالىك دىغۇر يۈسۈپنىڭ يۈزىگە نىقاپ تارتىپ قويدى. خېرىدارلار كۆپەيدى. ئۇلار مالىك دىغۇردىن بۇ غۇلامنىڭ باھاسىنى سوراشتى.

مالىك دىغۇر ئۇلارغا:

— بۇ، قۇلنى تارازىنىڭ بىر پەللىسىگە سالىمەن. ئۇنىڭ يەنە بىر پەللىسىنى ئالغۇچىلار ئالتۇن، كۈمۈش، لەئەل، ئالماس بىلەن توشقۇزۇشى كېرەك. كىمنىڭ مال - دۇنياسى يۈسۈپ بىلەن تەڭمۇ - تەڭ كەلسە، مەن يۈسۈپنى شۇ كىشىگە ساتىمەن. بولمىسا «يۈسۈپنى ئالىمەن» دەپ ئاۋارە بولۇشمىسۇن! — دېدى.

خېرىدارلار ئۆزلىرىنى ئۆلچەپ بېقىپ قايتىشتى. مالىك دىغۇر يۈسۈپنى يەنە بازارغا ئېلىپ كەلدى. بۇنى ئاڭلاپ زۇلەيخا مالىك رېھانغا:

— شۇ كەنئانلىق قۇلنى سېتىپ ئېلىپ ماڭا خىزمەتچى قىلىپ بەرسىڭىز. ئۇ، مېنىڭ خىزمىتىمنى قىلسا! ... — دەپ كىشى كىرگۈزدى.

مالىك رېھان:

— مەنمۇ شۇنى ئويلىغان، بۇ ئىش مېنىڭمۇ كۆڭلۈمدە بار ئىدى. ئەمما مەن سېنىڭ پىكرىڭنى كۈتۈپ تۇرغان. سەنلا ماقۇل كۆرسەڭ، مەن ئۇنى سېتىپ ئېلىپ ساڭا ئىنئام قىلىپ بېرەي. خىزمىتىڭنى قىلسا مەيلى. — دېدى ۋە مالىك دىغۇرغا كىشى ئەۋەتتى. مالىك دىغۇر:

— خوپ! — دەپ يۈسۈپنى ئېلىپ چىقىپ تارازىنىڭ بىر پەللىسىگە سالدى. مالىك رېھان ئۆزى چىقىپ خەزىنىچىگە:

خەزىنىلەرنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ئىچىدىكى ئالتۇن - كۈ-
مۈش، لەئەل - ياقۇت، ئالماسلاردىن ئېلىپ چىقىپ تارازىنىڭ
يەنە بىر پەللىسىگە سېلىڭلار! — دەپ ئەمرى قىلدى.
خەزىنىچى ئېلىپ چىقىپ سالدى. يۇسۇپ ئېغىر كەلدى. مالىك
رېھان:

— يەنە ئېلىپ چىقىڭلار! — دېدى. خەزىنىچى ئېلىپ چىقىپ سالدى. يۇسۇپنى باسالمىدى. مالىك رېھان بۇيرۇق قىلدى:

— يەنە ئېلىپ چىقىڭلار!

خەزىنىچى:

— ئەي ئۇلۇغ شاھ خەزىنە تۈگىدى، — دەپ جاۋاب بەردى. مالىك رېھاننى خىجىللىق باستى. شۇ چاغدا يۇسۇپ خەزىنىچىگە قاراپ:

— ماڭا سىيا، قەلەم، تېزە بېرىڭلار! — دېدى. خەزىنىچى ئۇلە يۇسۇپكە يەتكۈزۈپ بەردى. يۇسۇپ ئۇنى قولىغا ئېلىپ تېزىگە، «لائىلاھە، ئىللاللاھ مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ» دېگەن جۈملىنى يازدى. بۇنى تارازىنىڭ يەنە بىر پەللىسىگە قويدى. بۇ ئىسمنىڭ شاراپىتىدىن تارازىنىڭ يەنە بىر پەللىسى يۇسۇپنى بېسىپ چۈشتى.

مالىك رېھان خۇشال بولۇپ يۇسۇپنى ئورنىغا ئېلىپ كېتەر بولدى. شۇ چاغدا مالىك دېغۇر:

— ئەي ئۇلۇغ زات! ئەمدى سىزدىن ئايرىلىدىغان ۋاقىت يېتىپ كەلدى. ئەسلى زاتىمنى ساتقاندىن كېيىن مەلۇم قىلمىدىم. — دەپ ۋەدە قىلغانىدىڭىز. ئەمدى ۋەدىڭىزگە ۋاپا قىلىڭ! — دەپ ئىلتىماس قىلدى.

يۇسۇپنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. كۆزىگە ياش ئالدى. شۇ-ھالەتتە تۇرۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

ئەسلى زاتىم مېنىڭ ئىبراھىم خېلىل،
مالىك ساڭا بىر - بىر بايان ئەيلەيىن.
ئۇنىڭكى ئوغلىدۇر ئىسمائىل زىبىل،
مالىك ساڭا بىر - بىر بايان ئەيلەيىن.

ئاتامنىڭ نەسىھەت سۆزىن ئىشىتمىدىم،
كۆرگەن چۈشنى ئەسكە ئالمىدىم،
شۇ سەۋەبتىن مەن يۇرتتىن ئايرىلدىم،
دەردىمگە قانداق دەرمان ئەيلەيىن.

ئېتى ياقۇپ يۇسۇپكە زار - زار بولغان،
«بالام» دەپ يىغلىغان بىقارار بولغان.
بىلمىدىم نىچۈك زار - زار بولغان
ئۇنىڭ ئۈچۈن بېشىمنى راۋان ئەيلەيىن.

پەلەك ئايرىدى مېنى سۆيگەن ئاتامدىن،
ئىنى يەمەن بىلەن ئاجىز ئاچامدىن،
كۆككە يەتكەندۇر ئاھىم - پىغانىدىن،
ھىجران ئىچىدە ھامان ئەرمان ئەيلەيىن.

مالىك مېنىڭ نەسىھىتىم تۇتقايسەن،
كۆڭلۈڭ ئىچرە سىرىم پىنھان قىلغايسەن.
يۇسۇپ ئېيتۇر مۇرادىڭغا يەتكەيسەن.
ئىككى جاھاندا سىنى مېھمان ئەيلەيىن.

يۇسۇپ سۆزىنى تۈگەتتى. مالىك دىغۇر قاتتىق «ئاھ!...»

ئارتىپ دەرد بىلەن تولغاندى.

— بۇ ئىشلارنى بۇرۇنراق بىلگەن بولسام بۇ سودىنى قىلماس ئىدىم. ھېلىمۇ ھەم بۇ سودىدىن يانمەن! — دېدى مالىك دېغۇر. يۇسۇپ:

— ئەي مالىك، ئەمدى ئۇنىڭ پايدىسى يوق. تەقدىرگە تەن بېرەي. مەن ساڭا دۇئا قىلاي. دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىڭ بىرلىسۇن! — دەپ دۇئا قىلدى. مالىك دېغور يىغلاپ قالدى.

مالىك رېھان يۇسۇپنى سارىيىغا ئېلىپ كەتتى. خەلق ئىچىدە: «مالىك رېھان پۈتۈن خەزىنىسىنى بىر قۇلنى سېتىپ ئېلىشقا سەرپ قىلدى. پادىشاھلىق ئىككى نەرسە بىلەن راۋاجلىنىدۇ. ئۇنىڭ بىرى پۇل ۋە خەزىنە. يەنە بىرى زورلۇق. بىزنىڭ پادىشاھىمىزدا ھازىر زورلۇقتىن باشقا خىسلەت قالمىدى!» دېگەن ئاغرىنىش پەيدا بولدى.

مالىك رېھان يۇسۇپنى زىلەيخاغا مەھرەم قىلىپ بەردى، زىلەيخامۇ يۇسۇپنى كۆرۈپ خۇرسەن بولدى. ئۇنى ئۆز يېنىدا تۇتتى. بىردەم كۆرمىسە چىدىيالمايدىغان ھالغا كېلىپ قالدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى ئۆز يېنىدىن ئايرىمىدى. ۋاقتى بولسىلا يۇسۇپنىڭ جامالىنى تاماشا قىلاتتى. بارغانسېرى ئۇنىڭ ئىشقى زىلەيخانى ئاۋارە قىلدى.

ئۇ ئىشقى مۇھەببەت ئىزھار قىلىپ يۇسۇپنى قولغا كەلتۈرۈش پۇرسىتىنى ئىزلەيتتى. بىر كۈنىسى زىلەيخا يۇسۇپنى ئالدىدا ئولتۇرغۇزۇپ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئىشقىنى تۆۋەندىكى نەزمە بىلەن بايان قىلدى:

ئەي يۇسۇپ يەتتە يىل بولدى،
مېنىڭ ھالىم خاراب ئەتتىڭ.

يۈرەككە ئىشقى ئوتۇڭ تەگدى
يۈرەك باغرىم كاۋاپ ئەتتىڭ.

سېنى دەپ مىسىرغا كەلدىم،
يېرىم غەربىي زىمىن ئەردى.
ئەجەپ بىر سورىمىدىڭ ھالىم،
يۈرەكنى قان - شاراب ئەتتىڭ.

سېنىڭ ئىشقىڭ ھامان ئۆرتەر،
ھەمىشە ھەر زامان ئۆرتەر.
ئۆلۈرمەن بىگۇمان ئۆرتەر،
بۇ جاننى ئىزتىراپ ئەتتىڭ.

مۇرادىم، گۈل يۈزۈڭ كۆرسەم،
ھالىمنى سوراپ كۆرسەڭ.
مېنى سەنمۇ ھەم سۆيسەڭ،
تۈگىمەس بىر شاراب ئەتتىڭ.

چۈشەنگىن سەن بۇ ھالىمغا،
يۈسۈپ قالما ۋابالىمغا،
رەھىم ئەتمىسەڭ بۇ ھالىمغا،
زىلەيخاغا ئازاب ئەتتىڭ.

يۈسۈپ - زىلەيخادىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، زىلەيخانىڭ مەقسىتىنى چۈشەندى.

—مەن بۇ شەھەرگە يېقىندىن كەلدىم. ئۆزۈممۇ دەرمانسىز

دەردكە مۇپتىلا. بۇ ھالدا مەن سىزگە بىرەر نەرسە دېيىشتىن
ئاجىزمەن. قانداق قىلاي ؟ ئۆزۈمنىڭ ھالىنى دېيىشمۇ،
سىنىق دەردىڭگە يېقىلايمۇ؟...» — دېدى. كېيىن زەلەيخانى
تەسەللى بېرىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

مۇساپىرمەن شەھرىڭىزگە يېڭى كەلدىم،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى، كىم يامان.
كەنئاندا گۈل ئىدىم بۇ يەردە سولدۇم،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى، كىم يامان.

مېنى قويغىن بىر نەچچە كۈن كۆرەيىن،
كىم ياخشىدۇر، كىملەر يامان بىلەيىن.
ئاچام، ئىنىم ئۈچۈن ماتەم تۇتايىن،
مەن بىلمەيمەن كىملەر ياخشى كىم يامان.

مەندە ئايرىلىشنىڭ ئوتى زىيادە،
ئەلدىن ئەلگە سېتىلىپ كەلدىم، پىيادە.
قول ئىش قىلسا ئۆز ھەددىدىن زىيادە،
چاھ ئىچىدە كۆرگۈسى ئىلان - چايان.

كىمەرسە مۇھەببەت مەيىدىن ئىچەر،
سەۋرى قىلسۇن ياخشىلىق ئىشىكىن ئاچار.
نېسىپ بولسا ھەركىشى مەھبۇبىن قۇچار،
كەلگۈسى ئۇنىڭغا ھەم ياخشى زامان.

يۇسۇپ ئېيتۇر بولغىن ئامان زەلەيخا،
يولۇقمىسۇن ساڭا يامان زەلەيخا.

سەۋرى قىلغىن قېشى كامان زىلەيخا،
نېسىپ بولار ساڭا ئاخىر بۇ دەۋران.

يۇسۇپنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان زىلەيخا، ئۆز - ئۆزىگە «ئۇ، بۈگۈن بولمىسا ئەتە مېنىڭ بولىدۇ. مېنىڭ قېشىمدا بولغاندىن كېيىن بەرىبىر ئۇ، مېنىڭ» — دەپ تەسەللى بەردى. لېكىن يۇسۇپنى بىردەم كۆرمىسە چىدىمايتتى. شۇڭا ئۆزىدىن ئايرىمايتتى. زىلەيخانىڭ يۇسۇپكە بولغان ئىشتىياقى بارغانسېرى ئاشتى. ئۇ، يۇسۇپكە ئىشقى - مۇھەببەت ئىزھار قىلسا، يۇسۇپ هامان ئۆزىنى قاچۇراتتى. زىلەيخانى سەۋرى تاقەت قىلىشقا ئۈندەيتتى.

ئاخىرى زىلەيخا مىسىرنىڭ تامامى ياغاچچى، تامچى، نەققاش - ئويمىكەش ئۇستىلىرىنى يىغىپ ئۇلارغا:

— مەن ئۈچۈن بىر ئىمارەت بىنا قىلىڭلار! ئۇنىڭ تامامى تاملىرىغا ئۆز خەزىنەمدە بار بولغان لەئەل، ياقۇت، زۇمرەت - زەبەرجەد، ئەقىق، پىرۇزادىن ئېلىپ چىقىپ كۆز قۇيۇڭلار! كۆرۈنەرلىك يەرلىرىگە مەن بىلەن يۇسۇپنىڭ سۈرىتىنى سىزىڭلار! بۇ سۈرەت، شۇنداق بولسۇنكى، ئۇ يەردە يۇسۇپ بىلەن زىلەيخا بىر - بىرلىرىگە قارىشىپ، سۆزلىشىپ، بويۇنلىرىغا قوللىرىنى سېلىشىپ، سۆيۈشۈپ، كىرەلىشىپ كۈلۈشۈپ تۇرغان بولسۇن. نەققاشلىرىنىمۇ شۇنداق قىلىڭلاركى، ئۇنى ئۆز ئۆمرىدە ھېچكىمشى كۆرمىگەن بولسۇن! — دەپ تاپىلىدى.

ئۇنىڭ مەقسىتى: «بۇ ئىمارەت پۈتسە يۇسۇپ ئۆزىنى مەن بىلەن، شۇ ھالەتتە كۆرسە ماڭا مايىل بولۇشى مۇمكىن» دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

يۇسۇپ: «زىلەيخانىڭ بۇ ئىمارىتى پۈتسە، مالىك رىيھان ئوردىسىدا مېنى بالاغا دۇچار قىلىپ قايغۇ - ئەلەم گىرداۋىغا تاشلايدىغان بولدى!...» دېگەن ئەندىشىدە يۈردى.

شۇ كۈنلەردە مىسىرغا كەنئاندىن بىر سودىگەر كەلگەندى. ئۇ سودىسىنى تۈگىتىپ كەنئانغا ياندىغان بولدى. تۆگىسىنى يېتىلەپ ماڭدى. ئۇنىڭ تۆگىسى مىسىر دەرۋازىسىدىن چىقىلى ئۇنۇمىدى. سودىگەر ئۇنى ئۇردى. تۆگە چۇلۇۋۇرىنى ئۈزۈپ قېچىپ مالىك رىيھانىنىڭ ھويلىسىنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ قاراپ تۇرغان يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كېلىپ چۆكتى. تۆگىچى كېلىپ ئۇنىڭغا يەنە تاياق سالدى. يۇسۇپ:

— ئەي يىگىت! بۇ تۆگىنى نېمە ئۈچۈن شۇنچە ئۇرىسەن؟! — دەپ سورىدى.

تۆگىچى بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەنى بايان قىلدى. يۇسۇپ ئۇنىڭدىن:

— سەن قەيەرلىك؟ ھەم نەگە بارىسەن؟! — دەپ سورىدى.

ئۇ سودىگەر:

— مەن كەنئاندىن بۇ يەرگە سودىلىق ئۈچۈن كەلگەن. سودىلىقىم تۈگىدى. يەنە كەنئانغا قايتقاندىم، بۇ ھادىسىگە يولۇقتۇم! — دەپ جاۋاب بەردى.

كەنئانلىقنىڭ سۆزىنى ھەم ئانا يۇرتىنىڭ نامىنى ئاڭلاپ يۇسۇپنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى. يۇسۇپ ئۇ يىگىتتىن:

— كەنئاندىكى ياقۇپ پەيغەمبەرنى بىلەمسەن؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ يىگىت:

— ئەلۋەتتە بىلىمەن! — دەپ جاۋاب بەردى. يۇسۇپ ئۇ يىگىتتىن:

— ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن ماڭا ئازراق سۆزلەپ بەر-
گىن! — دەپ سورىدى. سودىگەر يۈسۈپكە قاراپ بۇ نەز-
مىنى ئوقۇدى:

ياقۇپ پەيغەمبەردۇر كەنئان ئېلىگە،
ئاغزىدىن دائىما ياللۇن چىقىدۇ.
خۇدانىڭ زىكرى بار ئۇنىڭ تىلىدا،
پەرزەنت دېغىدا ئۇ كور بولغاندۇر.

ئىسمائىل پەيغەمبەر نەسلى، دەپ داڭلار،
ھەقنىڭ يولىدا بېلىنى باغلار.
كۆزىدىن ياش تۆكۈپ باغرىنى داغلار،
تەقدىر خۇداغا رىزاسى باردۇر.

بىر ئوغلىنى ئۇنىڭ «بۆرە يېگەنمىش»،
«بۆرە يېدى» دەپ خەۋەر يەتكەنمىش.
ئايرىلىش دەردىنى تولا كۆرگەنمىش،
ھەر كۈنى مىڭ تۈرلۈك پىغانى باردۇر.

ئىسمى يۈسۈپ، ئۆزى پادىشاھى جاھان،
ھەر كىم يۈزىنى كۆرسە بولۇر ھەيران.
ئۇنىڭ دەردىدە بولمىش ناتىۋان،
زار يىغلار چەشمەئى گىريانى باردۇر.

پىرى ماكان مىسكىن تۇتۇپ ئۆزىنى،
جۇدالىق چېكىنغا سۇرتۈپ يۈزىنى.

يىغى بىلەن نۇرسىز ئېتىپ كۆزىنى،
كۆڭلىدە مىڭ تۈمەن ئارمانى باردۇر.

تەڭرىدىن ئۇنىڭغا كېلىپتۇر پەرمان،
يۈسۈپنىڭ ئىسمىنى ئەيلىگىن پىنھان.
ئىچى - تېشى دەردۇ غەم ئۇ بىر خەستەھال،
يۈرەكتە ئۇنىڭمۇ ھىجرانى باردۇر.

ھەر كۈنى ئۇن قاتار يوللارغا قارار،
يۈسۈپتىن نىشانە تاپالماي يانار.
بۇ يەردىن مەن بارسام مەندىنمۇ سورار،
بۇلبۇل ئەھلىنىڭ نامە داستانى باردۇر.

ياقۇپ كەنئان ئەھلىگە پەيغەمبەردۇر. ئۆزى ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادىدىن. ئۇنىڭ يۈسۈپ ئىسىملىك ئوغلىنى «بۆرە يېگەن» دېگەن خەۋەر بار. ئۇ، ھازىر شۇ بالىسىنىڭ دەردى - پىراقىدا ھېچنىمىگە ئالاقە قىلمايدۇ. بىر چۆلگە ئۆي سالدۇرغان. «ئاھ، يۈسۈپىم» دەپ يىغلىسا ئاغزىدىن ئوت چىقىدۇ — دېيىشىدۇ. يېقىندا ئۇنىڭغا تەڭرىدىن: «يۈسۈپ، دەپ يىغلاۋەرسە ئۇنىڭ سالامەتلىكىگە ھەم پەيغەمبەرلىكىگە زەرەر يېتىدۇ!» دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلگەنمىش. ئۇ، ھازىر «يۈسۈپ» دېمەي نالە - پىغان قىلىدىكەن. ئىبادەتنىمۇ قىلىدىكەن، — دەپ ئاڭلىغانلىرىنى بىرمۇ بىر بايان قىلدى.

يۈسۈپ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ: «ئاھ!...» تارتىپ ھوشىدىن كەتتى. ھوشىغا كېلىپ سودىگەرگە:

— ئەي يىگىت! مەن ساڭا بىر خەت يېزىپ بېرەي،

ئۇنى سەن ياقۇپنىڭ ئۆز قولىغا بەرگىن! — دېدى.
سودىگەر:
— خوپ! — دېدى.
يۈسۈپ سودىگەرگە خەتنى بېرىۋېتىپ:
— سەن ئاۋۋال، مەن غېرىبنىڭ دۇئاسىنى ئال! كېيىن ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئال! — دەپ سودىگەرگە قاراپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

ئەي يىگىت، پەنتكۈز سالام، ئۇ مېنىڭ جانىم ئىدى،
ھەر جاپا كەلسە بېشىمغا دەردكە دەرمانىم ئىدى،
بىلمىدىم قەدرىنى ئۇنىڭ بەلكى مېھمانىم ئىدى،
ئۇتمىدىم پېشىنى كۆپ، ئۇ مېنىڭ سۇلتانىم ئىدى،
پىراق ئوتىدا كۆيدى ئۇ مېنىڭ خىرمەنىم ئىدى.

بېرىۋان قىچقار ئىشىكتىن: — غەمدە كۆيگەن بارمۇ؟! — دەپ،
قوشقاۋىدىن ئايرىلىپ، قوزا يۈتتۈرگەن بارمۇ؟! — دەپ،
سۇبھى شام ئوغلى پىراقىدا ئېتىلغان بارمۇ؟! — دەپ،
ئەي يارانلار شەھرى كەنئاندا سېتىلغان بارمۇ؟! — دەپ،
ۋادىرىغا ياندى پىراقىدا خىرمەنىم ئىدى.

ئەي يىگىت ياقۇپقا ئېيت يۈتكەن ئوغۇل مىسىردا بار،
قولى باغلىق، يۈرىكى داغلىق كۆزىدىن ياش ئاقار،
بەندەدۇر كۆردۈم ئىشىكتە ئايدەك يۈزىدە نۇرى بار،
خەۋىرىنى مەن بېرەي دائىم كۆزىدىن قان ئاقار،
ۋادىرىغا ياندى پىراقىدا خىرمەنىم ئىدى.

سۆزلە! ئەي يىگىت بېرىپ: — كۆردۈم مىسىردا، بەندەدە،
يۇرۇيدۇر ئاي ۋە قۇياش ئۆزى كىشىگە بەندە، دە،
تۇتىدەك مىسلى قەپەز ئىچرە گىرىپتار ئاندا دە،
ئاھ ئۇرۇپ يىغلايدۇ زار، ئۇنىڭ جىنى تەندەدە،
ئاھىكىم ياندى پىراقىدا ئۇ، خىرمەنىم ئىمدى.

ئىتى يۇسۇپتۇر «ئاتام» دەپ زار يىغلار بىقارار،
ئەلدىن ئەلگە سىتىلىپتۇ ئاندا يوقتۇر ئىختىيار،
ياقۇبا ئوغلۇڭ سىنىڭ ھىجرىڭدا يىغلار زار - زار،
كىچە كۈندۈز سىنىڭ يادىڭدا ئەرمىش ئۆزى ئىنتىزار،
ۋاھىكىم ياندى پىراقىدا ئۇ خىرمەنىم ئىمدى.

يۇسۇپ خەتنى سودىگەرگە بەردى.

— ياقۇپنىڭ مۇبارەك يۈزىنى كۆرسەڭ: «سىزلەردىن بىر كىشى يۈتكەنمىدى؟ ... ئۇنى مەن مىسىردا كۆردۈم. قولى باغلاقلىق، يۈرىكى داغلاقلىق، كۆزى نەملىك، ئۆزى دەرد - ئەلەملىك، كۆڭلى قايغۇلۇق، ئىتى يۇسۇپ، ئۆزى كىشىگە بەندە» دەپ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ دۇئاسىنى ئالغىن! — دىدى.

سودىگەر ماڭماقچى بولدى. لىكىن تۆگىسى ئورنىدىن قوزغالمىدى.

ئۇ سودىگەر يەنە ئۇرماقچى بولدى. بۇنى كۆرۈپ تۆگىنىڭ كۆزىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈلدى.

يۇسۇپ:

— ئەي يىگىت! تۆگەڭنى ئۇرما! ئۇنىڭ كۆزلىگىنى بارغا ئوخشايدۇ! — دىدى ۋە يۇسۇپ ئۆزى تۆگىنىڭ ئالدىغا كەلدى. تۆگە سۆزگە كىلىپ سودىگەرگە قارىدى:

— ئەي كەنتائنىڭ سودىگەر! ساڭا بشارەت بولسۇن! مېنىڭ سەۋەبىم بىلەن سەن يۇسۇپنىڭ مۇبارەك جامالىنى كۆر-دۈڭ. ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئالدىڭ! مېنىڭمۇ سورايدىغىنىم بار! — دېدى. يۇسۇپ:

— ئەي تۆگە، سەن مەندىن نېمىنى سورايسەن؟! — دېدى. تۆگە پاساھەتلىك زابان بىلەن:

— ئەي يۇسۇپ، سەنمۇ تەڭرىنىڭ پەيغەمبىرى، قىيا-مەت كۈنى مېنى مىنسەڭ! — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ تۆگىگە:

— دېگىنىڭ بولسۇن! قىيامەت كۈنى مەن سېنى ئېپىپ مىنەي! — دەپ ۋەدە بەردى.

تۆگە خۇشال بولۇپ ئورنىدىن تۇردى. سودىگەر تۆگىسىنى مىنىپ يولغا چىقتى. رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە «يالماي» ناملىق ئەرەبلەرنىڭ ئۇچقۇر تۆگىسى شۇ تۆگىنىڭ نەسلىدىن تارالغانىكەن.

سودىگەر مىسىردىن چىقىپ ناھايىتى تېزلىكتە كەنئانغا يې-تىپ باردى. ياقۇپنىڭ ئىشكىنى قاقتى. ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ تۇرۇپ بۇ مۇستەھزادنى ئوقۇدى:

ياقۇپ نەبى مەندىن سىزگە بىر ئاجايىپ خەۋەر بار،
جانانىڭ ئەمەسمۇ؟!
ئىسمىدۇر يۇسۇپ جۇملە جاھان ئاڭا خېرىدار،
قۇربانىڭ ئەمەسمۇ؟

بىر نامە يېزىپ سىزگە ئەۋەتتى،
كۆرگەن ستەمدىن،

ئەرز ئەيلەدى ياد ئەيلىسۇن،
دەرمانىڭ ئەمەسمۇ؟

كۆردۈم يۈزىنىڭ شۇئلەسىن شەرقنىڭ قۇياشى،
رەشكىدە كۆردۈم،
قانداق قىلاي ئۆزى بەندە ئاڭدا گىرىپتار،
ھەيرانىڭ ئەمەسمۇ؟

بىر لەھزە سالامۇ سىخنىش ئەۋقتى ئىز،
يارەب نەبىمگە،
ياندۇرغان ئۇنىڭ دەردى پىراقى شاھى دىلدار،
سۇلتانىڭ ئەمەسمۇ؟

خەۋەرچى يەتكۈزدى يۇسۇپ ئۈچۈن ياقۇپقا نامە،
شەھرى مىسىردىن،
پەرياد قىلدۇ تاشقىرىدا كۆرسىلەر ئەغيار،
ۋەيرانىڭ ئەمەسمۇ؟!

ياقۇپ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ئۇ سودىگەرنى ئالدىغا تەكلىپ قىلدى.

— ئەي بالام! سەن قەيەردىن كەلدىڭ؟! مېنىڭ ئوغلۇم يۇسۇپنى قەيەردە كۆردۈڭ؟ بېرى كەلگىن، يۇسۇپنى كۆرگەن كۆزۈڭنى سۆيەي! — دېدى.

سودىگەر،

— مەن سودا ئۈچۈن مىسىرغا بارغانىدىم. سودام تۈگەپ يانغاندا شۇنداق ئىشلار بولۇپ ئۆتتى. يۇسۇپنى مەن

شۇ يەرنىڭ پادىشاھسى مالىك رىھانىنىڭ ئىشىكىدە كۆردۈم. ئۇ
ھەندىن سىزگە خەت ئەۋەتتى، — دەپ كۆرگەنلىرىنى بىرمۇ
بىر بايان قىلدى.

ياقۇپ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كەتتى. خېلىدىن
كېيىن ھوشىغا كېلىپ، قاتتىق بىر ئاھ! — تارتتى. ئۇنىڭ
ئاھىدىن يەر تىترىگەندەك بولدى. ئوغۇللىرى ئاتىسىنىڭ ئا-
ۋازىنى ئاڭلاپ: «بۇ نېمە ۋەقە؟!» دېيىشىپ كېلىشتى. ياقۇپ
ئوغۇللىرىنىڭ جەم بولغىنىنى بىلىپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم! سىلەر «يۇسۇپنى بۆرە يېدى!»
دەيسىلەر، مانا بۇ يىگىت مىسىردا كۆردۈم دەيدىغۇ؟ بۇ قانداق
گەپ؟! — دەپ سورىدى.

سودىگەر:

— راست مەن يۇسۇپنى مىسىردا كۆردۈم، — دەپ
ئىسپاتلىدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— ئەي ھارامزادە يالغانچى، سەن ئاتىمىزدىن بىرەر
نەرسە ئوندۇرۇپ ئالماق ئۈچۈن ئاتىمىزنى ئالداپ، بۇ سوز-
لەرنى ئويدۇرۇپ تېپىپ كەپسەن. ئىككىنچى يەنە مۇشۇنداق سۆز-
لەرنى كۆتۈرۈپ كەلسەڭ، تېرەڭدىن تاسما تىلىمىز، — دەپ قور-
شاپ ھۇجۇم قىلىپ، ئازار بېرىشكە باشلىدى. سودىگەر قورقۇپ
قاچتى. ياقۇپ ھەتتىمۇ ئالالمىدى. ئۈمىدسىز ھالدا قالدى...

زۇلەيخا يۇسۇپكە جىلۋە قىلىپ ئۇنى ئالدىدى. ھەر كۈ-
نى ھەر تۈرلۈك كىيىملەرنى كىيىپ ئۆزىنى زىننەتلەپ يۇسۇپ-
كە كۆرۈنۈش قىلدى. گاھى خۇشخۇيلۇق بىلەن، گاھى ھەيۋە
بىلەن يۇسۇپكە ئۆزىنى كۆرسەتتى.

يۇسۇپ زۇلەيخانىڭ سۆزىگە قۇلاق سالمىدى. بىر كۈن-

سى زىلەيخا يۈسۈپنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— ئەي يۈسۈپ، سەن نېمە ئۈچۈن مېنىڭ ھالىمنى سورىمايسەن؟ ماڭا ئازراقمۇ ئىچىڭ ئاغرىمامدۇ؟! مېنى ئىشقىڭ ئوتىدا ئۆرتەپ كۈل قىلماقچىمۇ سەن؟!... ماڭا راستىڭنى ئېيتقىن. سېنىڭ زادى نېمە خىيالىڭ بار؟ ياخشىلىق بىلەن مۇرادىمنى ھەل قىلساڭ، مەن سېنىڭ دېگىنىڭنى قىلاي، بولمىسا سەن مېنىڭ ئىلكىمدىكى قۇل. مەن ساڭا ھەر تۈرلۈك ئازابلارنى قىلىمەن. قولۇڭغا كەتمەن تۇتقۇزۇپ دېھقانچىلىققا سالىمەن! — دېدى.

يۈسۈپ:

— زىلەيخا! مەن سېنىڭ تۇزۇڭنى يېدىم. مالىك رېھان مېنى ساڭا مەھرەم قىلىپ خىزمىتىڭگە بەردى. مەن قانداقچە بۇ ئىشنى قىلىمەن. مالىك رېھان بۇ ئىشنى ئاڭلىسا، ماڭا ياخشىلىق يوق. سەنمۇ مەندىن بۇ ئىشنى تەلەپ ۋە تامامۇ قىلما! مەن پەيغەمبەرزادە بولساممۇ، سېنىڭ قۇلۇڭ، مېنى نېمە قىلساڭ قىلالايسەن! — دېدى.

زىلەيخانىڭ چاھار بېغى بار ئىدى. زىلەيخا يۈسۈپكە:

— بار!... چاھار باغقا كىر! ئۇ يەردىكى قۇللار قاتارىدا ئىشلە! — دېدى.

يۈسۈپ قولىغا كەتمەننى ئېلىپ چارھار باغقا كىردى. بۇ ھەققەتەن ئاجايىپ كۆركەم بىر باغ ئىدى. ھەر تۈرلۈك مېۋىلەر پىشقان. ھەر خىل گۈللەر ئېچىلغانىدى. ئېقىن سۇلار، بۇلاقلار بۇلدۇقلاپ ئېقىۋاتقان، بۇلبۇللار سايرىشىۋاتقانىدى.

يۈسۈپ ئۈستىدىكى ئوردا كىيىملىرىنى سېلىپ تاشلاپ باغدىكى قۇللارنىڭ كىيىمىنى كىيدى. قولىغا كەتمەننى ئېلىپ ئىشقا چۈشتى. باغۋەنلەر بۇنى كۆرۈپ:

— بىز يەر يۈزىدە بۇنداق چىرايلىق، كېلىشكەن كىشىنى
كۆرگەن ئەمەس. بىز تۇرۇپ بۇ، بۇنداق ئىغىر ئىشنى قىلما-
سۇن، نامىزىنى ئوقۇپ دۇئا قىلىپ بىزلەرگە مەدەت بەر-
سۇن! — دېيىشتى.

يۇسۇپ ناماز ئوقۇپ دۇئا قىلدى. ئۇلار ئىشقا چۈشتى. زىلەيخا يۇسۇپنى باغقا ئىشقا بۇيرۇپ ئۇنىڭ دىدارىدىن مەھرۇم قالغانلىقىنى سەزدى. ئۇ چىدىمىدى. سارايدىن باغقا قاراپ ماڭدى. باغنىڭ پەنجىرىسىدىن قاراپ يۇسۇپنىڭ جامالىنى كۆردى. بۇ چاغدا يۇسۇپ ناماز ئوقۇۋاتاتتى. زىلەيخا ئۆزىنى تۇتالماي باغقا ئۇسۇپ كىردى. ئۇ يۇسۇپنىڭ قېشىغا بېرىپ نامىزىنى تۈگەتكىچە قاراپ تۇردى. كېيىن:

— ئەي ياخشى يىگىت! بۇ قانداق ئەقىلسىزلىق. سەن نېمە ئۈچۈن راھەتتىن قېچىپ ئۆزۈڭنى مۇشەققەتكە دۇچار قىلىسەن؟ ھېلىمۇ مېنىڭ تىلىكىمنى ھەل قىلىپ، مېنىڭ قېشىمدا پاراغەتتە بىللە تۇرغىن! بىز بىللە بولايلى! — دېدى.

يۇسۇپ:

— ئەي زىلەيخا! مېنى سەن ھەرقانداق جاپا - مۇشەققەتكە سالساڭ مەيلى. ئەمما مەن سېنىڭ بۇ تەلىپىڭنى ئورۇنلىمايمەن. بۇ خىل تامانى تاشلا!... — دېدى.

شۇ چاغدا زىلەيخا يۇسۇپ ئۈچۈن مەخسۇس بىنا قىلدۇرغان سارايىنى ئويلىدى. ئۇ، پۈتكەندى. ئۇنىڭ ئىسمىنى «بەيتۇل - ئىكرام» (ئىززەت ئۆيى) دەپ قويغانىدى. زىلەيخا شۇ سارايغا قايتىپ بېرىپ ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ نەپىس كىيىملىرىنى كىيدى. ئۆزىنى زىننەتلىدى. يۇسۇپنى شۇ يەرگە قىچقىرىشتى. كېنىزەك يۇسۇپنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— زىلەيخا سېنى قىچقىرىدۇ! — دېگەندە، يۇسۇپ نېمە دېيىشنى ۋە نېمە قىلىشنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرۇپلا قالدى.

كېيىن ئىلاجسىز ئۇنىڭ ئالدىغا باردى.
ئۇ قايسى ئىشىكتىن كىرسە، كېنىزەكلەر شۇ ئىشىكنى بېكىتە-
تى. يۇسۇپ زىلەيخانىڭ ئالدىغا كىردى. زىلەيخانىڭ ئۆزىسگە
تىكىلىپ قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئۇيالدى. تامغا قارىدى، ئۇ
يەردىمۇ زىلەيخانىڭ ئۆزى بىلەن ئوينىشىپ تۇرغىنىنى كۆردى.
پالاس، گىلەم، تام تورۇسقا قارىدى، ئۇ، يەردىمۇ شۇ خىل
سۈرەتلەرنى كۆردى. يۇسۇپ ھەيران بولۇپ بېشىنى تۆۋەن
سالدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۇسۇپ، سەن كۆرگەن بۇ بىنا ۋە ئۇنىڭدىكى
سۈرەتلەرنىڭ ھەممىسى سېنى ئۆزۈمگە قارىتىش ئۈچۈن قىلىنغان.
كەل ئوينايلى! — دېدى.

يۇسۇپ:

— مەن بۇنداق ئىشنى بىلمەيمەن ھەم قىلمايمەن. ئاتام-
مۇ ماڭا: «ھەر جايدا خۇدا ھازىر، گۇناھ قىلما!» — دەپ
نەسىھەت قىلغان، — دېدى.

زىلەيخا:

— مەن سېنىڭ خۇدايىڭغا ئاتاپ نۇرغۇن مال ۋە دۇنيا
سەدىقە قىلاي. ئۇ، سېنىڭ گۇناھىڭدىن ئۆتسۇن. سەن مېنىڭ
مۇرادىمنى ھاسىل قىل! — دېدى.

يۇسۇپ:

— مېنىڭ خۇدايىمنىڭ پۇل ۋە مالغا ئېھتىياجى يوق! —
دېدى.

زىلەيخا:

— ئانداق بولسا، مەن سېنىڭ دىنىڭغا كىرەي. سەن
مېنىڭ قوينۇمغا كىر!... مۇرادىمنى ھاسىل قىل! — دېدى.

يۇسۇپ رەت قىلدى. زىلەيخا قولىغا پىچاقنى ئالدى:

ئەي يۇسۇپ، سەن مېنىڭ تەلىپىمنى قاندۇرمىساڭ، ئۆزۈمنى ئۆلتۈرىمەن. مېنىڭ ۋابالىم ساڭا بولىدۇ، — دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قالمىدى سەۋرى قارارىم،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت!
سەنسىز مېنىڭ يوق تۇرارىم،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت!

مەن تىلەيمەن ئابى ھايات،
ھاسىل بولغايمۇ مۇراد.
تۇتى يېمسۇن شېكەر ناۋات،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت!

ئاگلىغان ئەسلى زاتىڭ،
كۆيدۇردى قارا خالىڭ.
ساقلىدىم ئامانىتىڭ،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت.

مەن بولاي ساڭا قۇربان،
پىدادۇر بۇ خەستە جان.
دەردىمگە قىلغىن دەرمان،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت.

سىنەمگە قويدۇم خەنجەر،
ئۆلەرمەن ئەمدى دىلبەر،

يۇسۇپ ئال تېزدىن خەۋەر،
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت!

كېلىپ باغرىمنى تىلدىڭ،
زىلەيخا ھالىنى بىلدىڭ.
ئەر تۇرۇپ مەندىن ئۇيالدىڭ.
كەل مۇرادىم ھاسىل ئەت!

زىلەيخا خەنجەرنى ئۆزىگە سالماقچى بولدى. يۇسۇپ قول ئۇزىتىپ زىلەيخانىڭ قولىدىن خەنجەرنى تارتىپ ئېلىپ يەرگە تاشلىدى.

يۇسۇپنىڭ قولى زىلەيخانىڭ قولىغا تەگكەندە ئۇنىڭ بەدىنىدە بىر خىل ئىسسىق ئېقىم پەيدا بولدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۇسۇپ، سەن ئۇنداق قىلماي ماڭا رەھىم قىلىپ، مېنىڭ يۈزۈمگە بولسىمۇ قارىغىن! ... مېنىڭ كۆڭلۈم ئازراق ئارام تاپسۇن! — دېدى.

يۇسۇپنىڭ رەھمى كېلىپ زىلەيخاغا قارىدى. ئاھۇ كۆزىگە كۆزى چۈشتى. ئۇنىڭ مۇھەببىتى يۇسۇپنىڭ قەلبىدە جۇش ئۇردى. زىلەيخانىڭ چاچلىرى ئەۋرىشىم ئىپەكتەك يەلپۈنۈپ تۇراتتى. يۇسۇپ زىلەيخانىڭ ئالدىغا يېقىنلاپ كەلدى. زىلەيخا دەرھال كىيىملىرىنى يېشىپ يالىڭاچ دېگۈدەك بولدى.

يۇسۇپتىمۇ زوق پەيدا بولدى. ئۇمۇ كىيىمىنىڭ توپچىسىدىن بىرنى يەشتى. شۇ چاغدا غايىپتىن:

— ئەي يۇسۇپ، خۇدايىڭ ھازىردۇر، - دېگەن ئاۋاز

كەلدى. يۇسۇپ بۇ ئاۋازغا قۇلاقمۇ سالمىدى. ئۇنىڭ قولى ئىككىنچى توپچىغا باردى. يەنە غايىپتىن:

— ئەي يۇسۇپ، زىنا ۋە گۇناھدىن ئۆزۈڭنى تارت! — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

يۇسۇپ ئۆزىنى تۇتالماي ئۈچىنچى توپچىسىنى يەشتى. شۇچاغدا غايىپتىن يەنە:

— ئەگەر گۇناھدىن يانمىساڭ، بولغۇسى پەيغەمبەرلىك سالاھىيىتىڭدىن مەھرۇم بولىسەن! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۇسۇپ ئىككىلەندى. بۇنى سېزىپ زىلەيخا جىلۋىسىنى ئوينىتتى. شۇنىڭدىن كېيىن يۇسۇپ بۇ ئاۋازنىمۇ ئاڭلىماسلىققا سېلىپ، تۆتىنچى توپچىسىنى يەشتى. غايىپتىن يەنە:

— خۇدادىن قورق. ئۆزۈڭنى ئازابقا تاشلىما! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۇسۇپ پەرۋا قىلماي بەشىنچى توپچىسىنى يەشتى. غايىپتىن يەنە:

— ئەي يۇسۇپ، ئۆزۈڭنى بۇلغىما! — دېگەن ئاۋاز كەلدى. يۇسۇپ ئالتىنچى توپچىسىنى يەشتى. غايىپتىن يەنە:

ئەي يۇسۇپ، زىنا قىلساڭ، قىيامەتتە زىناخورلار قاتارىدا قوپىسەن. شۇلار قاتارىدا جازالىنىسەن، — دېگەن ئاۋاز كەلدى.

يۇسۇپنىڭ كىيىمى يەتتە توپچى (ئىزمىلىك) ئىدى. ئۇ بۇ ئاۋازغىمۇ قۇلاق سالماي يەتتىنچى توپچىسىنى يەشتى. شۇ چاغدا خۇدادىن جىبرائىلغا:

— تېز بار! يۇسۇپنى گۇناھدىن ياندۇرغىن! — دەپ پەرمان چۈشتى. جىبرائىل يەرگە چۈشتى. ئۇ يۇسۇپنىڭ كۆزىگە دادىسى ياقۇپنىڭ سۈرىتىدە بولۇپ كۆرۈندى.

— ئەي يۇسۇپ، سەن پەيغەمبەر ئۇرۇقى تۇرۇپ بۇنداق يامان ئىشنى قىلىشقا قانداق پېتىندىڭ! — دېدى.

يۇسۇپ ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىدى ۋە يۈزىنى كۆردى. قولىنى چىشلەپ ئورنىدىن قوپتى. ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ:

— ۋادىرىغا! — دەپ ئەپسۇسلىنىپ قاچتى.

زىلەيخا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلىدى. يۇسۇپ قېچىپ قايسى ئىشىككە كەلسە، شۇ ئىشىك ئۇنىڭغا ئېچىلىپ تۇردى. ئەڭ ئاخىرقى بىر ئىشىكتە زىلەيخا يۇسۇپكە يېتىشتى. ئۇنىڭ كۆينىكىنىڭ ئارقا ياقىسىدىن تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى. كۆينەكنىڭ زىلەيخا تۇتقان يېرى يىرتىلدى. يۇسۇپ قولىدىن چىقىپ كەتتى. زىلەيخا يۈزى بىلەن يەرگە يىقىلدى.

ئاغزى - بۇرنىدىن قان ئېقىپ ھوشىدىن كەتتى. بۇ ئىشىكنىڭ ئالدىدا مالىك رىيان مىسىرنىڭ چوڭلىرى ۋە ئەزىزلىرى بىلەن ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزى بۇلارغا چۈشتى. بۇلار بىر - بىرىنى قوغلىشىپ كېلەتتى. زىلەيخانىڭ كۆزى پادىشاھقا — ئېرىگە چۈشتى. ئۇ ھوشىغا كېلىپ ئورنىدىن نالە - پەرياد بىلەن تۇردى.

— ئەي ئەزىزى مىسىر، ئەي پادىشاھ! سەن ماڭا بۇ كەنئانلىق قۇلنى مېنىڭ تەلىپىم بىلەن سېتىپ ئېلىپ ماڭا مەھرەم قىلىپ بەرگەنىدىڭ، بۇ ماڭا بەدۋاشلىق قىلدى. ئەمدى سەن ئۇنىڭغا ئۆلۈم جازاسى بېرىپ كۆزدىن يوقاتمىساڭ، مەن بۇ ئۆيدە تۇرمايمەن، — دەپ ياش تۆكۈپ يىغلىدى.

مالىك رىيان جاللاتلارنى بۇيرۇپ، يۇسۇپنى تۇتتۇرۇپ كەلدى. جاللاتلار پەرمان كۈتۈپ شاھقا قاراپ تۇراتتى. شۇ چاغدا يۇسۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

كەرىمازاتى پاكىڭدىن،
قۇلۇڭنى زادى كەم قىلما!
بۇ زالىم دەردى - كۈلپەتتىن،
يۈرەكىمگە ئەلەم قىلما!

ماڭا ئۆزگە پاناھ يوقتۇر،
مېنىڭدەك بىناۋا يوقتۇر،
بۇ دەردىمگە دەۋا يوقتۇر
زىيادە دەردى غەم قىلما!

بوۋام ئىبراھىم، ئىسمائىل،
ئۇلارنىڭ ھۆرمىتىن قىلغىن،
بۇ زالىم دىلىغا سالغىن،
ئەزىزىڭغا سەتەم قىلما.

بوۋام ئىسھاق نەبى ھەققى،
ئاتام ياقۇپ رەسۇل ھەققى،
ئۇلارنىڭ ھەققىدە ئەلھەق،
كۆزۈمنى مۇنچە غەم قىلما!

خۇدايا بىناۋادۇرمەن،
بالاغا مۇپتىلادۇرمەن،
ئىتەي، نەيلەي، رىزادۇرمەن
يۈسۈپنى زەردە غەم قىلما!

يۈسۈپ بۇ مۇناجاتنى تۈگىتىپ تۇراتتى ئۇنىڭ قېشىغا جىبرائىل يېتىپ كەلدى. ئۇ زات:
— ئەي يۈسۈپ! شاھ سەندىن بۇ ئىش ھەققىدە سۆز-
سورسا، سەن كىرگەن ئۆيدىكى زىلەيخانىڭ كۈندىشىنىڭ بۆ-
شۈكتە ياتقان 40 كۈنلۈك بوۋىقىنى گۇۋاھلىققا تارت ۋە خۇدا-
نىڭ قۇدرىتىنى كۆر! — دېدى.

شۇ چاغدا مالىك رەيھان:

— ئەي يۈسۈپ! مەن سېنى پۈتۈن خەزىنىلىرىمنى بېرىپ سېتىپ ئالغانىدىم، مەن سېنى ياخشى ئادەم بولسۇن دەپ پەرزەنتىم دەپ ئاتىدىم. بۇ سېنىڭ نېمە قىلغىنىڭ؟! — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ بېشىنى كۆتۈرۈپ:

— مەن، سىزنىڭ ئالدىڭىزدا ۋە زىلەيخانىڭ ئالدىدا ھېچقانداق گۇناھ قىلمىدىم. مېنىڭ بۇ ئىشتا گۇۋاھىم بار! — دېدى.

مالىك رەيھان غەزەپلىنىپ:

— قېنى سېنىڭ گۇۋاھىڭ؟! — دەپ سورىدى.

يۈسۈپ ئۆيدىكى 40 كۈنلۈك بوۋاقنى گۇۋاھلىققا تارتتى. كېنىزەكلەر سارايدىن بۆشۈكتە ياتقان 40 كۈنلۈك بوۋاقنى ئېلىپ چىقىپ ئاتىسى مالىك رەيھاننىڭ ئالدىغا قويدى. بۇ مالىك رەيھاننىڭ باشقا خوتۇنىدىن بولغان بالا ئىدى. مالىك رەيھان ئۇنى كۆرۈپ تونۇدى. شۇ چاغدا تەڭرى بالىغا زابان ئاتا قىلدى. بالا دادىسىغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تۆھمەت بىلەن ئۇنىڭغا جىنايەت ئارتماق،
تەڭرى غەزەپ ئەيلەر مىسرى ئەزىزى.
«يۈسۈپتە گۇناھ! ...» دەپ رىۋايەت ئېيتماق،
ئادالەتلىك ئىش قىلىپ مىسرى ئەزىزى.

يۈسۈپ ئاللاغا دۇئا ئەيلىدى،
زىلەيخا يۈسۈپكە جاپا ئەيلىدى.
يۈسۈپ خۇداغا سانا ئەيلىدى،
يۈسۈپ ئەرزىنى ئاڭلاڭ مىسرى ئەزىزى.

پادىشاھ قارىغىن دەردى ناكىغا،
نەزەر قىل يۈسۈپنىڭ كۆينەك چاكىغا.
ئالدىدىمۇ ياكى چېكى كەينىدە،
ئوبدان كۆرۈپ ئىش قىلىڭ مىسىرى ئەزىزى.

چاك ئالدىدا بولسا، يۈسۈپ ياماندۇر،
زىلەيخا تۆھمەتتىن بىلىڭ ئاماندۇر.
چاك ئارقىدا بولسا، بالايى جاندۇر،
گۇناھ زىلەيخادا دۇر مىسىرى ئەزىزى.

ئاتام سىز تۆھمەتتىن ھەزەر ئەيلىگىز،
گۇۋاھلىقىم راستۇر، نەزەر ئەيلىگىز.
يۈسۈپ قۇياشتەك پاكدۇر بىلىگىز
ئۇ ھەقنىڭ ئەزىزى، مىسىرى ئەزىزى.

پادىشاھ 40 كۈنلۈك بالىسىنىڭ سۆزلىگىنىگە ھەيران قالدى. دەرھال يۈسۈپنىڭ كوينىكىگە قارىدى. كۆينەكنىڭ يىرتىلغان چېكى ئارقىسىدا ئىدى. پادىشاھ بىلدىكى، گۇناھ زىلەيخادادۇر. شۇنداق بولسىمۇ يۈسۈپكە بىر قاتار نەسىھەت قىلدى. زىلەيخاغا ئازار بەرمىدى. بۇ سىرنى باشقىلاردىن پىنھان تۇتۇپ، يۈسۈپنى يەنە ئاۋالقى خىزمىتىگە قويدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ، مالىك رىھان ماڭا ھېچنەرسە دېگىنى يوق. گۇناھىنى يەنە ساڭا قويۇپ بىرمۇنچە قاتتىق - يىرىك گەپلەرنى قىلدى. سېنى يەنە مېنىڭ ئىختىيارىمغا بەردى. ئەمدى سېنى قانداق قىلسام ئىختىيار ئۆزەمدە. ھېلىمۇ ھەم كەل،

مېنىڭ مۇرادىمنى هاسىل قىل! — دېدى.

يۇسۇپ زىلەيخاغا:

— ئەي زىلەيخا، ھېلىمۇ سەن بۇ ئىشنى مەندىن تاما قىلما! جېنىم تەندە بولسىلا مەن بۇنداق ئىشنى قىلمايمەن، — دەپ چىقىپ كەتتى.

ئوردىدىكى ۋەزىر ۋە ياساۋۇللارنىڭ ئاياللىرى زىلەيخانى بۇ ئىشتا ئەيىبلەپ ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى. بۇ گەپ زىلەيخانىڭ قۇلىقىغا يېتىپ كەلدى. زىلەيخا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى. زىلەيخا يۇسۇپكە شاھانە كىيىم كىيدۈردى. يۈزىگە نىقاپ تارتىشنى بۇيرۇدى. كېيىن:

— ئەي يۇسۇپ! ئاپتۇۋا، چىلاپچى ئېلىپ كىرىپ بۇلارنىڭ قولىغا سۇ بەر، — دېدى.

يۇسۇپ ئىشكىتىن كىردى، ئۇلارنىڭ قولىغا سۇ قۇيدى. شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يۇسۇپنىڭ قەددى - قامىتىگە قاراپ قالدى. زىلەيخا ئۇلارغا ئاش تارتتى. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئالدىغا بىردىن پىچاق قويۇپ گۆشنى پارچىلاشقا تەكلىپ قىلدى. كېيىن ئۇ، يۇسۇپكە قاراپ:

— ئەي يۇسۇپ، يۈزىڭدىن نىقاپنى ئال! — دەپ بۇيرۇدى. يۇسۇپ نىقاپنى ئالدى. پىچاق ئېلىپ گۆش توغراۋاتقان خوتۇنلارنىڭ ھوشى كاللىسىدىن ئۇچتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يۇسۇپنىڭ جامالىغا تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپ پىچاق بىلەن ئۆزىنىڭ قولىنى كېسىشكە باشلىدى. بۇنى كۆرگەن زىلەيخا ئۇلارنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ:

— ئەي يۇسۇپ بولدى ئەمدى. سىرتقا چىقىپ ئىشىڭنى قىل! — دېدى.

يۇسۇپ چىقىپ كەتتى. خوتۇنلارمۇ ئەس - ھوشىنى يې-

-شىپ قولىرىغا قارىدى. ھەممىسى زىلەيخاغا تەسەللى بېرىپ ئۆزرە ئېيتتى. شۇ چاغدا زىلەيخا ئۇلارغا:

— سىلەر مېنى مەسخىرە قىلىپ يېتتە – ئىغۋا تارقاتقا-نىدىڭلار، ئۇنى بىرلا كۆرۈپ مۇشۇ ئەھۋالغا چۈشتۈڭلار. ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا ۋە خىزمىتىمدە تۇرسا، مەن ئۇنى، كۈندە كۆ-رۈپ تۇرۇپ قانداق تاقەت قىلاي! — دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇگۈن شەرھى دىلىم ئېيتاي،
دائىما قان يىغلايمەن.
ھەمىشە ئىشقى ئوتى ئىچرە،
كۆيۈك مىسلى سەمەندەرمەن.

نەچچە يىلدىن بۇرۇن ھالىم،
تۈگىمەس باشتا سەۋدايىم،
ئېچىلماس پارە ئىشكالىم،
يولدا بىر قەلەندەر مەن.

يۈرەك باغرىمنى داغلىدىم،
يۈسۈپكە مەدھىيە ئەيلىدىم.
يېرىمدە تازا گۈل ئىدىم،
ئوتتۇنچى سۆزىمەندۇر مەن.

مېنى ئەيىب ئەتمىگىز خانلار،
ئەزىز جان ئىچرە مېھمانلار،
يۈزى گۈل، كۆزى مەستانلار،
تېخى جانىم بىدادۇر مەن.

زىلەيخا دەردىگە يىغلار،
يۇسۇپ دەپ باغرىنى داغلار،
قاچان بىر ۋاقىتنى چاغلار،
يۇسۇپكە مۇسەخخەردۇرمەن.

زىلەيخانىڭ شېئىرىنى ئاڭلىغان خوتۇنلارنىڭ ھەممىسى يۇسۇپنى ئالدىغا قىچقىرىپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى.

— ئەي يۇسۇپ! زىلەيخانىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىل! ئۇنى زارلاتما! — دېيىشتى.

يۇسۇپ ئۇلارنىڭ سۆزىنى رەت قىلدى. ئۇلار زىلەيخا بىلەن خوشلىشىپ يېنىپ چىققاندىن كېيىن ھەر بىرى يۇسۇپنى ئۇچراتقاندا:

— ئەي يۇسۇپ! سەن زىلەيخادىن ئۆزۈڭنى تارتىپ ناھايىتى ئوبدان ئىش قىلدىڭ. كەل بىز بىلەن بول. بىز زىلەيخاغا قارىغاندا ياخشىراقدۇرمىز. بىز سېنى زىلەيخادىن ياخشىراق رازى قىلىمىز، — دېيىشتى.

يۇسۇپ ئۇلارغا:

— ئەي نازىنىنلەر! سىلەرمۇ بۇ ئىشنى مەندىن تاما قىلماڭلار! پاھىشە قىلىش ئەخلاقسىز كىشىنىڭ ئىشى. ئاتامنىڭ دىنىدا بۇ ئىش قاتتىق مەنئى قىلىنغان. ئەگەر مەن بۇ ئىشنى قىلسام، زىلەيخا بىلەنلا قىلاتتىم. چۈنكى زىلەيخا پۈتۈن مال - مۈلكىنى، خەزىنىسىنى ماڭا ھەدىيە قىلدى. ئۇ مېنىڭ ئوتۇمدا كۆيمەكتە. لېكىن مەن ئۆلۈمگە رازى. بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلىشقا رازى ئەمەس. مەن ئۇنداق ئىشقىمۇ تۇغۇلمىغان، — دەپ جاۋاب بەردى.

خوتۇنلار يۇسۇپتىن قاتتىق رەنجىدى. ئۇلار يۇسۇپتىن

يۈزىنى ئۆرۈپ كېلىپ ئۇنى زلەيخاغا چاقتى:

— بۇنداق ئەدەبسىز قۇلنىڭ جايى زىندان. شۇ يەردە يېتىپ تووا قىلسۇن. ئاچچىق تۇرمۇشنىڭ تەمىنى تېتىسۇن! — دېيىشىپ كېتىشتى.

زلەيخا مالىك رېھاننىڭ قېشىغا كىردى.

— سەن ماڭا بىر كەنئانلىق قۇلنى سېتىپ مەھرەم قىلىپ بەرگەنىدىڭ. ئۇ قۇل مېنىڭ خىزمىتىمنى ۋە بۇيرۇقىمنى ئادا قىلمىدى! — دەپ چاقتى:

مالىك رېھان:

— ئۆزۈڭ تەلەپ قىلدىڭ. ئۇنى سېتىپ ئېلىپ ساڭا ھەدىيە قىلدىم. ئەمدى مېنى يەنە نېمە قىل، دەيسەن؟! — دەپ سورىدى.

— ئۇنى زىندانغا سالماق لازىم! — دېدى زلەيخا. شاھ يۈسۈپنى زىندانغا بۇيرۇدى. يۈسۈپ زىندانغا «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم» دەپ قەدەم قويدى. زىنداندا ئادەم كۆپ ئىدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا سالام قىلدى. يۈسۈپ ئىلىك ئالدى.

زلەيخا يۈسۈپتىن ئايرىلىپ قاتتىق ئازابلاندى. مالىك رېھاننىڭ كىيىملىرىنى كىيىپ كېنىزەكلىرى بىلەن زىندانغا يېتىپ كەلدى. گۈندىپايلارغا ھەيۋە قىلىپ:

— سىلەر يۈسۈپنىڭ قول - ئايىغىنى بوش قويۇپسىلەر، — دەپ ئۆزى زىندانغا چۈشتى. يۈسۈپنىڭ قول - ئايىغىغا زەنجىر سېلىپ سىرتقا ئېلىپ چىقتى.

زلەيخا يۈسۈپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ كۆڭلى ئارام تاپتى. كېيىن يۈسۈپنى زىندانغا سولاپ قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە راۋان بولدى. بىرنەچچە كۈن شۇ خۇشاللىقتا ياشىدى. كېيىن زىندان باشلىقىغا كىشى ئەۋەتىپ:

— ئۇنى ھەر كۈنى ئۇرۇڭلار! كۈندە بىر ئىككى قېتىم ئۇنىڭ ئاھ! ... ئۇرغان ئاۋازىنى ئاڭلىمىسام، مېنىڭ كۆڭلۈم ئارام تاپمايدىكەن — دېدى.

زىندان باشلىقى يۈسۈپنىڭ قېشىغا كىرىپ:

— ئەي تازا زات! زىلەيخا بىزگە پەرمان بىلەن كىشى ئەۋەتىپتۇ. يۈسۈپنى كۈندە ئىككى قېتىم قاتتىق تاياقتا بېسىڭلار، ئۇ تاياقنىڭ ئەلىمىگە چىدىماي «ئاھ!...» ئۇرسا، مېنىڭ كۆڭلۈم تەسكىن تاپىدۇ، — دەيدۇ. ئەيىبسىز ھالدا سىزنى ئۇرۇشقا بىزنىڭ كۆڭلىمىز ئۇنىمايدۇ. سىز كۈندە ئىككى قېتىم قاتتىق تاياق يېگەن كىشىلەردەك ئاھ ئۇرۇپ قويسىڭىز، بىزمۇ تەنە - تاپىلاردىن قۇتۇلساق! — دېدى.

يۈسۈپ كۈندە ئىككى قېتىم قاتتىق «ئاھ!...» تارتىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى. ئۇنى ئاڭلاپ زىلەيخا خاتىرجەم بولدى.

زىلەيخا بىر كۈنىسى: «يۈسۈپ بىرمۇنچە دەردى - بالالارغا سەۋرى قىلدى. مەنمۇ سەۋرى قىلسام بولمامدۇ؟ ئەي يۈسۈپنىڭ خۇدايى، ماڭا سەۋرى ئاتا قىلغىن. ياكى مەندىن ئالىدىغان ئامانەتنى ئالغىن!...» دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

ئەي يۈسۈپنىڭ خۇدايى،
ئەرزىم ساڭا، يارىم بەر.
ئاغزى ئېچىلغان غۇنچىدەك،
باغ ئىچرە باھارىم بەر.
ئۆمرۈمگە شامال تەگمەس،
سەن مېنىڭ مۇرادىم بەر.
سەرۋى قەددى جىنىم ھەم،
گۈل يۈزلۈك نىگارىم بەر.

يا ئال بۇ ئامانەتنى،
يا سەۋرى قارارىم بەر.

يەتمىدى ئاڭا ئاھىم،
ھەر چەندى پىغان ئەيلەپ،
ئىشقىدا كۆيدى جانىم،
رەسۋاي جاھان ئەيلەپ،
ئۆمرۈمنى قىلىپ بەرباد،
كۆز يېشىمنى قان ئەيلەپ،
كويۇڭدا مېنى چاك قىلما،
گىرىبان ناھان ئەيلەپ،
يا ئال بۇ ئامانەتنى،
يا سەۋرى قارارىم بەر.

مەن كۆيۈپ ئادا بولدۇم،
مېنى كۆپ خاراب ئەتمە،
بىر زەررە ۋۇجۇدۇمغا،
قەھرى ئەيلەپ ئازاب ئەتمە،
كۆڭلۈمگە سېلىپ مېھرىن،
كۆز يېشىمنى ئاب ئەتمە،
يۈسۈپتىن ماڭا ھەرگىز،
يارەب يا خىتاب ئەتمە،
يا ئال بۇ ئامانەتنى،
يا سەۋرى قارارىم بەر.

يا رەب ماڭا يۇسۇپنىڭ،
ھىجرانىدا تاقەت يوق.
ئۆلۈمدىن ماڭا باشقا،
بىر زەررە ھىمايەت يوق.
كۆڭلۈمدە مېنىڭ ھەرگىز
بىر زەررە خىيانەت يوق.
يىغلا يمەن كېچە - كۈندۈز،
ئېيتقۇدەك ھېكايەت يوق.
يا ئال بۇ ئامانەتنى،
يا سەۋرى قارارىم بەر.

ئەي ۋاھىدى كۈللى ھال*
رىسقى ئەيلە قانائەتنى.
بېشىمغا مېنىڭ قويما
يۈز دەردى قىيامەتنى.
زىلەيخا ھەردەم ئىزلەر،
سەۋرى ھەم قانائەتنى،
ھەر خىل كۆپ جاپالاردىن
كۆردۈم بۇ ئالامەتنى.
يا ئال بۇ ئامانەتنى،
يا سەۋرى قارارىم بەر.

زىلەيخا شېئىرىنى تۈگىتىپ قىلمىش - ئەتمىشلىرىگە تەۋبە قىلدى. ھەقتائالا ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. ئۇنىڭغا

* ئەي ۋاھىدى كۈللى ھال — ھەممىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغۇچى.

سەۋرى - تاقەت ئاتا قىلدى، زۇلەيخا ئۆز دىنىنىڭ ئادىتى بويىچە تائەت - ئىبادەتكە كىرىشتى.

يۈسۈپ بىر رىۋايەتتە يەتتە يىل، يەنە بىر رىۋايەتتە 15 يىل زىنداندا ياتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى ئۇنىڭمۇ دەردى كۆپىيىپ، پىغانى ئۆرلەپ ھەقتائالاغا مۇناجات قىلدى:

نەچچە يىل چاھۇ - زىنداندا
ئاجايىپ مەنزىل ئەيلەپمەن،
گۇناھىم ۋەھمىدىن سائەتمۇ
سائەت زار ئەيلەپمەن.

ياتارمەن چاھى زىنداندا،
ئاتامنىڭ دەردىدە يىغلاپ،
ئاچام بىرلە ئىنىمنى يەمەندىن
ئۆزۈمنى يەكدىل ئەيلەپمەن.

خۇداۋەندە ئاتامنىڭ،
ھالىدىن بىر خەۋەر بەرگىن،
ئەگەر يوقتۇر تاقىتىم ھىجرى،
ئىلە ئەمدى مۇشكۇل ئەيلەپمەن.

كۆيۈپ پەرۋانەدەك شام ئۈزرە،
تاقەت قالمىدى ھەرگىز،
پىراق ئوتىغا كۆڭلۈمنى،
ئەمدى قەندىل ئەيلەپمەن.

ئاتام بىرلە ئىنىمى يەمەننىڭ،
پىراقىدا كۆيەر جانىم.
يۇرۇپ نالە قىلىپ ھەردەم
ئۆزۈمنى بۇلبۇل ئەيلەيمەن.

يۇسۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇپ يىغلىدى. ھەقتائالادىن جىبرائىلغا:

— بارغىن! يۇسۇپكە دېگىن، كۆپ تاقەتسىزلىك قىلمىسۇن. ئۇ مىسىرغا سۇلتان بولىدۇ. پۈتۈن مىسىر خەلقى ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىدۇ. ئۇنى «قۇل» دەپ ساتقان ئاكىلىرىنى ئۇنىڭ ئالدىدا شەرمەندە ۋە رەسۋا قىلىمەن، — دەپ پەرمان بولدى.

جىبرائىل بۇنى يۇسۇپكە يەتكۈزدى. خۇش تەبىرلىرىنى تەلىم بەردى. جىبرائىل ئۇنىڭ ئاغزىغا ئاق بىر نەرسە سالغاندى، دىلى ئايدىڭلاشتى.

يۇسۇپ بىر كۈنىسى زىنداندا ئولتۇرۇپ، ئاتىسى، ئۆكىسى ۋە باشقا قېرىنداشلىرىنى ئەسلىدى. «ھازىر ئۇلار نېمە ئىش قىلىۋاتىدىغاندۇ؟ بىرەر كىشى يولۇقسا ئۇلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالسام!...» دەپ زىندان تېمىنىڭ پەنجىرىسىگە كەلدى. قاراپ تۇرغانىدى. تۆگە مىنگەن بىر كەنئانلىق سودىگەرنى كۆردى.

يۇسۇپ قاتتىق ئاۋازدا:

— ھاي كىم سەن؟ زىندان پەنجىرىسىگە مېنىڭ ئالدىمغا كەلگىن، سورايدىغان سوئالىم بار! — دېدى.

ئۇ، كەنئاندىن كەلگەن سودىگەر ئىدى. سودىگەر، تۆگىسىنى يانغاندا، بۇ ئاۋازنى ئاڭلىدى. زىندان پەنجىرىسىگە كېلىپ يۇسۇپنى كۆردى. ئۇنىڭ سۆزى، تۇرقى كەنئانلىق ئىكەنلىكى

مەن دېمەك بېرىپ تۇراتتى. يۇسۇپ سودىگەرگە:
— ئەيمەنمە، يېقىنراق كەل! — دېدى.
سودىگەر زىنداننىڭ پەنجىرىسىنىڭ تۈۋىگە يېقىن كەلدى.
— ئەي زىنداندا ياتقان بىناۋا يىگىت، نېمە سۆزۈڭ بار؟! — دەپ سورىدى.
يۇسۇپ سودىگەردىن بۇ سوئالنى سورىدى:

سودىگەر سەندىن بىر ئىشنى سوراي،
بىزنىڭ ئەلدە ياخشى پىرلەر ئامانمۇ؟!...
راست سۆزلىگىن، ماكانىڭنى مەن بىلەي،
قەيەردىن كەلدىڭ، ئەللەر ئامانمۇ؟!...

سودىگەرنىڭ جاۋابى:

ئەي يىگىت مەندىن سەن سوئال سورىدىڭ،
ئاۋۇشىڭدىن بۇلبۇل ساداسىن كۆردۈم.
يۈزۈمگە تەلمۈرۈپ قاراشلىرىڭدىن،
دەرد - ئەلەم ئازابىنىڭ جاپاسىن كۆردۈم.

يۇسۇپ:

يەتتە يىلدۇر زىندان ئىچرە ياتارمەن،
ئەزىز مىسىرى جاپاسىن تارتارمەن.
كەنئان ئىچرە بىر كىشىنىڭ ئوغلىمەن،
بەنى ئىسرائىلدىكى پىرلەر ئامانمۇ؟!...

سودىگەر:

مەندىن خەۋەر سورىساڭ، سورىغىن ھامان،
مېنىڭ ماكانىمدۇر مىسىر ھەم كەنئان.
دىلىڭدا قالمىسۇن زەررىچە ئارمان،
سېنىڭ ھالىڭنىڭ بالاسىن كۆردۈم.

يۇسۇپ:

نەچچە يىلدۇر يىراق چۈشتۈم ئاتادىن،
تاقىتىم يوق زىندان ئىچرە ياتادىن.
بىلمەيمەن نەچچە يىل ئۆتتى ئارادىن،
ئۇ، ياقۇپ پەيغەمبەر پىرلەر ئامانمۇ؟!

سودىگەر:

سورىساڭ نەبى كۆپ ئىنتىزار ئۆزى،
يۇسۇپ ئارزۇسىغا گىرىپتار ئۆزى،
ھەمىشە يىغلاشتىن گىرياندۇر كۆزى،
سەندە كۆپرەك ئۇنىڭ «ئاھ...زارىنى» كۆردۈم.

يۇسۇپ:

ياقۇپقا بارساڭ دېگىن، بىر كىشى بارمىش،
سېنىڭ ئۈچۈن قىزىل يۈزى سارغارمىش.

زىندان ئىچرە كۆزى يىغلاپ قىلىپسەن،
يەھۇدادەك كىشىلەر يۇرتىدا ئامانمۇ؟

سودىگەر:

سۆزلىرىڭدە ھەممىشە ياقۇپلا دەيسەن!
ئۇنىڭ ئۈچۈن غەم - غۇسسا تىنماي يۇتارسەن؟
ياء ياقۇپ يۇتتۇرگەن قوزا سەنمۇ سەن؟!
شېكەردەك سۆزۈڭنىڭ مەزىسىن كۆردۈم.

يۇسۇپ:

ئەسلىمنى ئېيتىشقا پەرمانىمۇ يوقتۇر!
بۇ يەرگە باشقىچە دەرمانىمۇ يوقتۇر.
ياقۇپنىڭ دىلىدا گۇمانىمۇ يوقتۇر،
ئېبىنى يەمەن غۇنچە گۈللەر ئامانمۇ؟!

سودىگەر:

خوش قال يىگىت، يولۇم يىراق كېتەيمەن،
ھەق بۇيرۇسا نامىڭ ئېلىپ يېتەيمەن.
ئەزىزىمغا: «سۆيۈنچى بەر!» دېگەيمەن.
پاتىھە بەر يۈزۈڭنىڭ شولىسىن كۆردۈم.

دەپ سودىگەر يولغا چۈشتى. مەنزىللەرنى بېسىپ كەنئانغا يەتتى. يۇسۇپنىڭ سالىمىنى ئېلىپ ياقۇپنىڭ قېشىغا كىردى.

ياقۇپ ئۇ سودىگەردىن:

— سەندىن ماڭا سالام ئېيتقان ئۇ يىگىتنى قانداق كۆر-دۈڭ؟! — دەپ سورىدى.

سودىگەر كۆرگەنلىرىنى ياقۇپقا بايان قىلدى. ئىسمىنى ئېيتىشقا رۇخسەت يوق! — دېدى. «قولى باغلاقلىق. يۈرىكى داغلاقلىق ئۆزى زىنداندا قالدى» — دەپ سۆزىنى تۈگەتتى. مەن خۇشلىنىپ ماڭغاندىن كېيىن ئارقامدىن:

— ئەي ياخشى كىشى، ياقۇپقا مېنىڭ نامىمدىن سالام دېگىن. قوزىسىنى ئەسكە ئېلىپ دۇئا يادلىسۇن. ئۇنىڭ دۇئا-سىنىڭ بەرىكاتىدىن بىزلەر زىنداندىن ۋە غەمدىن خالاس بولىمىز، — دەپ يىغلىدى، — دېدى.

ياقۇپ سودىگەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يىغلاپ ھۇشىدىن كەتتى. ھۇشىغا كەلگەندىن كېيىن قاتتىق «ئاھ...» تارتىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

نە ئىش قىلساڭ رىزامەن،
ئامان خۇدا قىل ئامان.
يۇسۇپىمدىن جۇدامەن،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

يا، بەرگىن يۇسۇپىمنى،
يا، ئالغىن ئامانەتنى.
دەرگاھىڭغا يۈز تۇتتۇم،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

بەرمىسەڭ ساقلا ئۇنى،
چۆلدە ياكى زىنداندا.

يۇرىكىم مىلك ئارماندا،
ئامان خۇدا قىل ئامان.

يۇسۇپىم ئاھ يۇسۇپىم،
بەختى ئىقبال يۇسۇپىم.
تەلىپىم شۇ خۇدادىن،
ئامان قىل خۇدا ئامان.

دەردكە دەرمان يۇسۇپىم،
كۆزى مەستان يۇسۇپىم.
كۆيدى بۇ جان يۇسۇپىم،
ئامان قىل خۇدا ئامان.

چېچى سۇمبۇل يۇسۇپىم،
يۇزى بىر گۇل يۇسۇپىم.
جەننەتتە ھۇر يۇسۇپىم.
ئامان قىل خۇدا ئامان.

ياقۇپ ئېيتۇر يۇسۇپىم،
كۆزۇم نۇرى يۇسۇپىم.
ئامان بولغىن يۇسۇپىم،
ئامان خۇدا قىل ئامان،

ياقۇپنىڭ يىغان بىلەن ئوقۇغان شېئىرىنى ئاڭلاپ ئوغۇللىرى يېتىپ كېلىشتى. ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:
— ئەي ئاتا! يەنە نىمە ۋەقە يۈز بەردى؟ نېمىگە شۇن-

چە پەرياد قىلىسىز؟! — دەپ سورىدى.
ياقۇپ:
— بۈگۈن يەنە يۈسۈپتىن خەۋەر ئالدىم، — دېدى.
ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:
— بۇ سالامنى سىزگە كىم ئېلىپ كەلدى؟ — دەپ سوراشتى.
ياقۇپ ئىشارەت بىلەن:
— ئەنە ئۇ كىشى! — دەپ سودىگەرنى كۆرسەتتى.
ئۇ سودىگەر بۆلەرنىمۇ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى، ئاڭلىغان-
لىرىنى بىرمۇ بىر سۆزلەپ بەردى. سودىگەرنىڭ سۆزى تۈگ-
گەندىن كېيىن يەھۇدا ۋە شەمئۇنلار ئالەمنى بېشىغا كىيىپ،
— ئەي هارامزادە، بۆرە يېگىنىگە نەچچە يىل بولغان
يۈسۈپنى، سەن «كۆردۈم» دەپ دادىمىزنىڭ ئوتى پىراقىنى
تېخىمۇ ئەۋج ئالدۇرماقچىمۇ سەن؟!... — دەپ، ھەر تەرەپتىن
كېلىپ كارۋاننى تۇتۇپ سۆرەپ ئۇرۇشقا باشلىدى.
ئۇ ئاخىرى قېچىپ قۇتۇلدى. بولغان ئىشنى كۆرگەن
ئىبنى يەمەن ئاتىسىغا سودىگەرنىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەتنى
تولۇق سۆزلەپ بەردى. ياقۇپ بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ شۇنداق
قاتتىق يىغلىدىكى، ئۇنىڭ نالىسىدىن ئاسمان - زېمىن لەرزىگە
كەلدى. شۇ چاغدا جىبرائىلغا ھەقتىن:
— ياقۇپقا ئېيتقىن! — سەۋرى قىلسۇن. پات يېقىندا ئۇ
غەمدىن خالاس بولىدۇ، — دېگەن پەرمان چۈشتى.
جىبرائىل ياقۇپقا بۇ ۋەھىينى يەتكۈزدى. ياقۇپ جىبرا-
ئىلدىن:
— مېنىڭ يۈسۈپىمدىن سىزنىڭ خەۋىرىڭىز بارمۇ؟! —
دەپ سورىدى. جىبرائىل جاۋاب بەرگىچە ياقۇپ بۇ نەزمىنى
ئوقۇدى:

ھەقتىن ماڭا پەرمان ئېلىپ كېلۇرسەن،
يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرگىن جىبرائىل.
ئاڭدا بولسا بار - يوقنى بىلۇرسەن،
يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرگىن جىبرائىل.

ئەجەل يېتىپ پەيمانىسى تولدىمۇ؟
ئېچىلمىغان تازا گۈلۈم سولدىمۇ؟
تاقۇۋەت قىسمىتى شۇنداق بولدىمۇ؟
يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرگىن جىبرائىل.

ھەمىشەم ئۇ، ماڭا ھەمرا ئىدىلەر،
ئاكىلىرى شىكارغا ئېلىپ كەتتىلەر،
بىلمىدىم ئارادا نە ئىش ئۆتتىلەر،
يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرگىن جىبرائىل.

ياقۇپ ئېيتۇر: چارە يوقتۇر پەرمانغا،
پىراق دەردىدىن مەن قالدىم ئارمانغا،
يۇسۇپىنىڭ بار - يوقى سالدى گۇمانغا،
يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرگىن جىبرائىل!

جىبرائىل ياقۇپقا:

— ئەي ياقۇپ! مەن بۇرادىرىم ئەزرائىلدىن: «يۇسۇپنىڭ جېنىنى ئالدىڭمۇ؟!» دەپ سورىغانىدىم. ئەزرائىل: «ياق، ئالمىدىم» دەپ جاۋاب بەردى، — دېدى. بۇ سۆزدىن كېيىن جىبرائىل غايىب بولدى. ياقۇپ غەم ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

غەرب مەملىكەتلىرىدىن بىرىنىڭ شاھى، مىسىر پادىشاھى مالىك رىھانغا دۈشمەنىدى. ئۇ بىر كۈنى ۋەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ مالىك رىھانىنىڭ مەھرەملىرى ئىچىدىن ئاشپەز بىلەن ساقىنى قولغا كەلتۈرۈشتى. كېيىن شۇلار ئارقىلىق مالىك رىھانغا زەھەر بەرمەكچى بولۇشتى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇلار مالىك رىھانغا زەھەر بەرگۈچىنى شۇنىڭ ئورنىغا مىسىرغا شاھلىققا كۆتۈرمەككە ۋەدىلەشتى. ساقى زەھەرنى ئېلىپ كېلىپ ئاشپەزگە بەردى. ئاشپەز دەسلەپتە بۇ ئىشقا قىزىقمىغان ۋە:

— مەن نەچچە يىلدىن بېرى ئۇنىڭ تۇزىنى يەپ كېلىۋاتىمەن. قانداقمۇ تۇز كورلۇق قىلىمەن! — دەپ رەت قىلغانىدى. كېيىن ئۇ بىردىنلا مەنسەپكە قىزىقىپ، بۇ ئىشقا ماقۇل بولدى. ئاخىرى ئۇ، ساقى ئېلىپ كەلگەن زەھەرنى مالىك رىھانغا ئەتكەن تائامغا سالدى. ئۇنى ئېلىپ شاھنىڭ ئالدىغا كىردى. تائامنى قويۇپ تازىم قىلدى:

— ئەي شاھى جاھان! مېنىڭ بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچسىڭىز. مېنىڭ سىزگە دەيدىغان مۇھىم گېپىم بار ئىدى، — دەپ ئىلتىماس قىلدى.

شاھ:

— ھەرقانداق گۇناھىڭ بولسا ئۆتتۈم. سۆزلە! — دېدى.

ئاشپەز:

— ساقى سىزنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ماڭا زەھەر بەرگەنىدى. مەن ئۇنى ئالدىڭىزدىكى تائامغا سېلىپ ئېلىپ كىردىم. مېنىڭ سىزگە بولغان ساداقىتىمنى بىلىپ قالسىڭىز! — دېدى.

شاھ دەرھال ساقىنى قىچقىردى. بۇ ئىشنى سورىغاندا، ئۇ، تاندى. ئۇ، ئۆزىنىڭ شاھقا بولغان ساداقىتىنى ئىپادىلەپ قەسەم

ئىچتى. شاھ ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدىن تەڭ گۇمان قىلىپ ئۇلارنى زىندانغا سالدى. ئۇلار زىنداندا يۇسۇپنى كۆردى. تونۇشتى.

بىر كېچىسى ساقى يېتىپ بىر چۈش كۆردى. ئەتىسى ئۇ چۈشىنى يۇسۇپكە ئېيتىپ بەردى. تەبىر سورىدى. ئۇنىڭ كۆرگەن چۈشى بۇنداق ئىدى:

— مەن، — دېدى ئۇ — بىر تال، ئۈزۈمنى يېدىم. ئۇنىڭدىن ئۈچ ئۇرۇق چىقتى. يەرگە تىكتىم. تەك ئۈنۈپ چىقتى. ئۈزۈم بولدى. سىققان ئىدىم شاراب بولدى. ئۇنى پادىشاھقا تۇتتۇم. شاھمۇ ئىچتى. مەنمۇ ئىچتىم، بۇنىڭ تەبىرى قانداق بولىدۇ؟!

يۇسۇپ ساقىغا:

— بۇ چۈشىنىڭ تەبىرى مانا بۇنداق: ئۈچ كۈندىن كېيىن شاھ سېنى زىنداندىن ئېلىپ چىقىدۇ. دەرىجەڭنى ئۆستۈرۈپ ئىنئام قىلىدۇ! — دېدى.

بۇ يەردە ئاشپەزمۇ بار ئىدى. ئۇمۇ دەرھال يۇسۇپكە:

— مەنمۇ بىر چۈش كۆردۈم. ماڭا ئۈچ تونۇر يولۇقتى، ئۇنىڭ بىرى ئاق، بىرى قىزىل، يەنە بىرى قارا ئىدى. قىزىل تونۇردىن بىر تەۋەڭ نان ئالدىم. ئۇنى تەۋەڭگە تىزىۋاتقانىدىم، بىر قۇش ئاسماندىن ئۇچۇپ چۈشۈپ تەۋەڭنى ئۆرۈپ ناننى يەرگە چېچىۋەتتى. بۇنىڭ تەبىرى قانداق بولىدۇ؟! — دېدى.

يۇسۇپ ئۇنىڭغا:

— ئۈچ كۈندىن كېيىن شاھ سېنىمۇ زىنداندىن چىقىرىدۇ. ئەمما شاھ سېنى چوڭ دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرىدۇ. ئۆلۈگىڭنى قاغا - قۇزغۇن تالىشىپ يەيدۇ! — دېدى.

ئاشپەز يۇسۇپكە:

— مەن بۇنداق چۈشنى كۆرمىگەن. ساقىنىڭ چۈشىنىڭ تەبىرىدىن قىزغىنىپ ئويلاپ تېپىپ ئېيتىشىپ شۇنداق دېگەندىم! — دېدى.

يۇسۇپ ئۇنىڭغا:

— ئويناشساڭمۇ ئويلاپ گەپ قىلىشىڭ كېرەك ئىدى. ئەمدى مەيلىڭ، ئۇ چۈشنى كۆر، مەيلىڭ كۆرمە. ئۇ چۈشۈڭ-نىڭ تەبىرى ئەينەن شۇنداق بولىدۇ، — دېدى.

ئۈچ كۈندىن كېيىن مالىك رېھان ساقى بىلەن ئاشپەزنى زىنداندىن چىقاردى. پادىشاھ ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن شاراب ۋە تائام ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. ساقى شاراب ئېلىپ كېلىپ شاھقا تۇتتى.

شاھ:

— ئاۋۋال ئۆزۈڭ ئىچ! — دېدى.

ساقى ئۇنى ئىچىپ ئاياقتا قايتا شاراب قويۇپ شاھقا تۇتتى. شاھ ئىچىدە: «بۇنىڭ ماڭا يامان نىيىتى يوق ئىكەن» دەپ ئويلاپ شارابنى ئېلىپ ئىچتى. ساقىنى ئۆز ۋەزىپىسىگە قويۇپ ئىنئام بەردى.

ئاشپەز تائام ئېلىپ كېلىپ داستىخان سالدى. شاھنىڭ ئالدىغا ئاش قويدى. شاھ ئۇنىڭغىمۇ:

— ئاۋۋال ئۆزۈڭ يەپ باق. مەن كۆرەي. كېيىن مەن يەي! — دېدى.

ئاشپەز ئۇنى يەپ كۆرۈشتىن باش تارتتى. بۇنى كۆ-رۈپ شاھنىڭ گۇمانى كۈچەيدى. غەزىپى ئۆرلىدى. ئۇنى دەر-ھال دارغا ئېسىشقا بۇيرۇدى. دارغا ئاستى. ئۆلۈكنى قاغا-قۇزغۇن يېدى.

ساقىنى زىنداندىن ئېلىپ چىقىپ كېتىشىۋاتقاندا يۇسۇپ ئۇنىڭغا:

— ئەي ساقىي، سەن شاھقا يولۇققاندا ئۇنىڭغا «مېنى زىلەيخانىڭ تۆھمىتىگە ئىشىنىپ زىندانغا سالغانلىقىنى، مېنىڭ گۇناھسىز ئىكەنلىكىمنى ئەرز قىلغىن!» — دېدى.

شۇ چاغدا جىبرائىل يېتىپ كەلدى.

— ئەي يۇسۇپ، سەن خاتا قىلدىڭ! سەنمۇ بەندە، شاھمۇ بەندە، سېنىڭ ئۆزۈڭدەك يەنە بىر بەندىدىن پاناھ تىلىشىڭ خۇدانىڭ دەرگاھىغا ياقمىدى! — دېدى.

يۇسۇپنى خىجىللىق باستى. ساقىمۇ «ماقۇل!» دەپ چىقىپ كەتكەن ئىدى. ۋەدىسىنى ئېسىدىن چىقاردى. يۇسۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ئەي خالايىقلار! سىلەر ئامىن دەڭلار. مەن دۇئا قىلاي. ئىشىمىز ئوڭغا تارتىپ، مۇشكۇلىمىز ئاسان بولسا ئەجەب ئەمەس، — دەپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

يىللار ئۆتتى كۆزدىن ياشلار قۇرۇماي،
«ئامىن!...» دەڭلار دۇئا ئىجابەت بولغاي.
ئۆتتۇق زىنداندا ئاي - يىلنى بىلمەي،
«ئامىن!...» دەڭلار دۇئا ئىجابەت بولغاي.

سەۋرى قىلىڭلار يېقىن زەۋقى - ساپامىز،
ئۇنتۇلمىغاي كۆرگەن جەبرى - جاپامىز.
ئەستە قالغاي قىلغان ۋەدە ۋاپامىز،
ئىنشائاللا بىر كۈن پاراغەت بولغاي.

ھەم يېمەڭلار ۋەدە ۋاقتى بولغاندۇر،
ئىبراھىم، ئىسمائىل روھى دەرماندۇر.

ئۇلار بىزنى ھەقتىن تىلەپ ئالغاندۇر،
ئۇلاردىن بىزلەرگە شاپائەت بولغاي.

يۈسۈپ ئېيتۇر شۈكرى ئەيلەي خۇداغا،
سەۋرى قىلاي ماڭا بەرگەن بالاغا،
نە سۆز چۈشتى بىلمەي قالدىم ئاراغا،
بەندىنىڭ خاتاسى شىكايەت بولغاي.

مىسىر خەلقىنىڭ ئەنئەنىۋى بايرىمى با[...]ىمدى. ئۇ، يېتىپ كەلدى. مالىك رىھان باشلىق ھەممە چىڭ - كىچىك، ياش - قېرى، ئەر - ئايال يىغىلىپ نەغمە - ناۋا بىلەن ئەيشى - ئىشرەتكە كىرىشىپ كەتتى . مالىك رىھان شۇ پاراغەتلىك كۈنلەرنىڭ بىرىدە يېتىپ بىر چۈش كۆردى. دەريادىن يەتتە سېمىز ئۇي چىقتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەنە يەتتە ئورۇق ئۇي چىقتى. ئۇ، ئورۇق ئۇي سېمىزنى يېدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەتتە قۇرۇق بۇغداي باشقى يەتتە ھۆل باشاقنى يېدى. شۇ چاغدا بىر قۇش كېلىپ مالىك رىھاننىڭ بېشىدىن تاجىنى ئېلىپ كەتتى. مالىك رىھان بۇ چۈشىدىن قورقۇپ، چۆچۈپ ئويغاندى.

تاڭ يورىغاندىن كېيىن مالىك رىھان مۇنەججىم، تەبىر-شۇناسلارنى ئوردىغا يىغدى. كۆرگەن چۈشىنى ئۇلارغا بايان قىلىپ تەبىرىنى سورىدى.

ئۇلار بۇ چۈشكە ھەيران بولۇپ تەبىرىگە ھېچنېمە دېيەلمىدى. پادىشاھنىڭ غەزىپى ئۆرلىدى. ئۇلارغا بىر ئايلىق مۆھلەت بېرىپ:

ئەگەر سىلەر شۇ مۇددەت ئىچىدە بۇ چۈشۈمنىڭ تەبى-

ۋدنى ئىزلەپ تاپالمىغانلار، مەن چوقۇم سىلەرنى دارغا ئېسىپ
چاپما قىيمەك قىلىمەن! — دېدى.

كاھىنلار، مۇنەججىملەر، تەبىر شۇناسلار ئۆلۈمگە رازى بولۇپ ئوردىدىن يېنىپ چىقىشتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى غەمكىن ئىدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ساقىنىڭ كۆڭلىگە يۇسۇپ كەلدى. ئۇ پادىشاھنىڭ قېشىغا كىرىپ يۇسۇپنىڭ، ئۆزى زىنداندا كۆر-گەن چۈشىگە بەرگەن تەبىرىنى ئېيتتى. پادىشاھ ساقىنى يۇسۇپ-كە ئەۋەتتى. ئۇ پادىشاھ كۆرگەن چۈشىنىڭ تەبىرىنى سوراش، ئۈچۈن يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ زىندانغا كىردى. يۇسۇپ-نى كۆرۈش بىلەن ئۇنىڭ ئايىغىغا ئۆزىنى ئاتتى. كېيىن ئور-نىدىن تۇرۇپ تازىم قىلدى.

— ئەي پاكىزە زات، ئەپۇ قىلغىن! مەن سېنىڭ سۆزۈڭ-نى يادىمدىن چىقىرىپتىمەن. مەن سېنىڭ ئالدىڭغا بۇ نۆۋەت، كۆرگەن يەنە بىر چۈشۈمنىڭ تەبىرىنى سوراشقا كەلدىم، — دەپ پادىشاھنىڭ كۆرگەن چۈشىنى بايان قىلدى.

يۇسۇپ ئۇنىڭغا:

— بۇ سېنىڭ كۆرگەن چۈشۈڭ ئەمەس، پادىشاھ مالىك رىھاننىڭ كۆرگەن چۈشى. — دېدى.

ساقى يۇسۇپتىكى بۇ كارامەتنى كۆرۈپ:

— ئەي پاكىزە يىگىت، راست دېدىڭىز. بۇ، پادىشاھنىڭ كۆرگەن چۈشى. تەبىرى قانداق بولىدۇ؟ — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ ساقىغا:

— بۇ چۈشنىڭ تەبىرىنى پادىشاھقا ئۆزۈم دەپ بېرىمەن، — دېدى. ساقى يۇسۇپنىڭ قېشىدىن چىقىپ شاھنىڭ ئالدىغا كەل-دى. ئۇ شاھقا يۇسۇپنى زىنداندىن ئازاد قىلىشنى تەكلىپ قىل-دى. شاھ بۇ تەكلىپكە ماقۇل بولۇپ ساقىنى زىندانغا ئەۋەتتى.

يۇسۇپ ساقىغا:

— سەن قايتىپ بېرىپ مالىك رەييانغا دېگىن. مېنىڭ گۇناھسىزلىقىم ئىسپاتلانمىغىچە مەن بۇ زىنداندىن چىقمايمەن، — دېدى.

ساقى، مالىك رەييانىڭ ئالدىغا بېرىپ بۇ سۆزنى بايان قىلدى. شاھقا بۇ سۆز ماقۇل كەلدى. زىلەيخانى ئوردىسىدىكى ئاللىق خوتۇنى بىلەن ئالدىغا قىچقىردى. زىلەيخانىڭ ئالدىدا ئۇلاردىن:

— گۇناھ يۇسۇپتىمۇ ياكى زىلەيخادىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— بۇ ئىشتا گۇناھ زىلەيخادا، يۇسۇپتە گۇناھ يوق! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

پادىشاھنىڭ زىلەيخادىن رايى ياندى. ئۇنى «تالاق» قىلىپ، سارىيىغا يانغۇردى.

ساقىغا:

— سەن بېرىپ يۇسۇپكە دېگىن، ئۇنىڭ گۇناھسىزلىقى ئېنىقلاندى، «مېنىڭ ئالدىمغا كەلسۇن! دەيدۇ» — دەپ ئېلىپ كەل! — دېدى

ساقى كېلىپ بۇ خەۋەرنى يۇسۇپكە يەتكۈزدى.

يۇسۇپ:

— ئەي ساقى! سەن پادىشاھقا دېگىن. مەن زىنداندا نەچچە يىللاردىن بېرى بىللە ياتقان كىشىلەرنى تاشلاپ ئۆزۈم يالغۇز زىنداندىن چىقىپ كەتسەم، بۇ نامەردلىك بولىدۇ. مەن ئۇنداق نامەردلىكنى ھەرگىزمۇ قىلمايمەن. چىقسام ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىلەن بىللە چىقىمەن. چىقمىسام شۇلار بىلەن بىللە ياتىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

ساقى شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ يۈسۈپنىڭ جاۋابىنى بايان قىلدى. شاھقا يۈسۈپنىڭ بۇ سۆزى ياقتى.

— ئاجايىپ زېرەك ئوغۇل ئىكەنسەن! ئەقلىڭگە بارىكاللا! — دېدى شاھ. زىنداندىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئازاد قىلدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە كىيىم - كېچەك، يۈسۈپكە بىر ئات قوشۇپ ئەۋەتتى.

يۈسۈپ كىيىم - كېچەكنى قوبۇل قىلدى. ئاتنى ئالمىدى.

— باشقىلار پىيادە، يالغۇز مەنلا ئاتلىق شاھنىڭ ئالدىغا بارمايمەن. ياء مەنمۇ پىيادە بارىمەن. ياكى بولمىسا، شاھ ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بىردىن ئات ئەۋەتسۇن! — دېدى.

شاھ بۇ گەپنى ئاڭلاپ:

— بۇ يىگىت توغرا ئېيتىندۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بىردىن ئات، يەنە بىر قۇردىن كىيىم - كېچەك ئەۋەتىڭلار! ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاتلىق بىللە كەلسۇن! — دەپ ئەمرى قىلدى.

بۇ قېتىم ئۇلارنىڭ ھەممىسى زىنداندىن چىقىپ ئاتلىق ئوردىغا راۋان بولدى. زىنداندا ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بار كىشىلەر، تاماشا كۆرگىلى چىققانلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئىشقا ھەيران قېلىشتى.

مالىك رەيھان باشلىق سارايى ئەھلىلىرى، ئەمەلدارلار، كاھىنلار، مۇنەججىملەر، تەبىرشۇناسلارمۇ ئوردا ئالدىغا چىقىپ، يۈسۈپ ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە ھەمرا بولۇپ كەلگەنلەرنى قارشى ئالدى. ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن ئوردىغا ئېلىپ كىردىتى. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئىچىدە يېڭى چىققان قۇياشتەك ئىدى. يۈسۈپ ئوردىغا كىرىپ باشقىلار بىلەن تەڭ ئاتتىن چۈشتى. پادىشاھ بىلەن كۆرۈشتى. پادىشاھ يۈسۈپنى سارايغا تەكلىپ قىلدى. ئۆرگە ئولتۇرغۇزۇپ ئالدىغا داستىخان سالدى. 70 دىن

ئاتام تارتتى. يىغلىغاندىن كېيىن پادىشاھى مىسىر يۇسۇپكە چۈشىنى بايان قىلدى. يۇسۇپ بۇ چۈشكە تۆۋەندىكى تەبىرنى بەردى:

— يەتتە سېمىز ئۇينى يەتتە ئورۇق ھۆكۈزنىڭ يېگەنلىكىنىڭ تەبىرى مانا بۇنداق: مىسىردا بۇ يىلدىن باشلاپ يەتتە يىلغىچە ئالامەت توقچىلىق - مەمۇرچىلىق بولىدۇ. ئاش - نان، مېۋە - چېۋە ۋە باشقا، ئوزۇق - تۈلۈكلەر باياشات بولىدۇ. يەتتە يىلدىن كېيىن ئاسماندىن يامغۇر ياغمايدۇ. يەردىن گىيا ئۈنمەيدۇ. دەريالار قۇرۇپ سۇسىز قالىدۇ. بۇ يەتتە يىل ئىچىدە شۇنداق قاتتىق قۇرغاقچىلىق ۋە قەھەتچىلىك بولىدۇكى، خەلقلەر: «نان ... نان ...» دەپ قول ئۇزىتىپ جان بېرىدۇ. بىر قوينىڭ كاللىسى بىر مىسقال ئالتۇنغىمۇ تېپىلمايدۇ. پادىشاھ باشلىق ھەممە كىشى ئوخشاش تەڭلىكتە قالىدۇ.

قۇشنىڭ بېشىڭىزدىن تاجنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ كەتكىنىنىڭ تەبىرى: سىزنىڭ ئورنىڭىزغا مىسىرغا باشقا بىر كىشى پادىشاھ بولىدۇ، — دېدى.

مالىك رىيھان يۇسۇپتىن:

— بۇ ئىشنىڭ ئۆكۈشلۈق ئۆتۈپ كېتىشىگە ئىلاج قىلغىلى بولامدۇ؟! ... — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ:

— ئىلاج قىلغىلى بولىدۇ. ھازىردىن باشلاپ بىر كىشىنى بۇ ئىشقا مەسئۇل قىلىپ قويۇش كېرەك. ئۇ، مىسىر زېمىنىدىكى ئامبارغا لايىق يەرگە ئاشلىق ئامبىرى سالسۇن. تېرىشقا تېگىشلىك بولغان يەر ۋە ھەممە بىنام - بوزلارنى كۆچ چىقىرىپ تېرىسۇن، خەلقنىڭ ئېھتىياجىدىن ئارتۇق ئاشلىق ۋە

باشقا ئوزۇق - تۈلۈك ئەنە شۇ ئامبارلىرىغا قاچىلانسۇن! — دېدى.

پادىشاھ مالىك رەييان باشلىق مىسىرنىڭ شۇ يەردىكى ھەممە چوڭلىرى يۈسۈپنىڭ شاھ چۈشىگە كىرگەن تەبىرىگە، ئاچارچىلىق، قەھەتچىلىك، قۇرغاقچىلىقنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا كۆرسەتكەن چارە - تەدبىرىگە قايىل بولدى. ئۇنىڭ ئەقلىگە ھەيران قالدى.

پادىشاھ مالىك رەييان:

— بارىكاللا يۈسۈپ ئەقىللىقكە! بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھلىقى باشقا كىشىگە قالغۇچە ساڭىلا قالسۇن. مانا مەن مىسىرنىڭ پادىشاھلىقىنى ساڭا ئۆزۈم تاپشۇردۇم — دەپ تەختىدىن چۈشۈپ يۈسۈپنىڭ ئالدىغا كەلدى. بېشىدىن تاجىنى ئېلىپ يۈسۈپنىڭ بېشىغا كىيدۈردى. يەتلەپ ئېلىپ بېرىپ تەختكە چىقىرىپ ئولتۇرغۇزدى. ئۆزى يۈسۈپنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كۈندىن - كۈنگە زىيادە،
بولسۇن سېنىڭ شەۋكىتىڭ.
قۇياش كەبى پارلىسۇن،
ئايغا ئوخشاش تەلئىتىڭ.

مۇشۇ چۈشنىڭ ۋەھمىدىن،
زەپىران بولغان يۈزۈم.
ساڭا بولغاي مۇيەسسەر
تەلەي ھەم خالۇ - خېتىڭ.

سەندىن ئۆزگە كىمگە بېرەي،
تاجۇ - تەختىمنى بۈگۈن،

ھەق يارىتىپتۇ سىنى،
بولسۇن زىيادە دۆلىتىڭ.

يەتمەيسەن چۈشىنىڭ تىگىگە،
باشقىلارنى خارلىدىم،
نىيەت قىلدىم ئالەم ئىچرە،
بارچە قىلسۇن ھۆرمىتىڭ.

مەملىكەتنىڭ بارچىسىنى،
تاپشۇرۇپ بەردىم ساڭا،
يۈسۈپىم قىلسۇن خالايىق،
ھەممە جايدا ئىززىتىڭ.

مالىك رىيھان تاجۇ - تەختىنى يۈسۈپكە تەقدىم قىلدى، ئۆزى بىرىنچى بولۇپ ئۇنى شاھلىق بىلەن تەبرىكلىدى. دۆلەت ئىشىدىن قولىنى يىغدى.

يۈسۈپ مەملىكەت ئىشىنى قولىغا ئالدى. شۇ يىلدىن باشلاپ يەتتە يىلغىچە مىسىر مەملىكىتى دائىرىسىدە ھەددىدىن زىيادە توقچىلىق ۋە مەمۇرچىلىق بولدى. ھەممە خەلقتە يېمەك - ئىچمەك، كىيىم - كىچەك غېمى تۈگىدى. ئاھالە پاراغەت ئىچىدە باياشات ياشىدى. يۈسۈپ ھەممە يەرگە جاكاچىلارنى چىقىرىپ مىسىر دائىرىسىدە تېرىشقا بولىدىغان، يەر ۋە بوز - بىنالارنىڭ ھەممىسىگە قولىدا بار ئۇرۇقلارنى تېرىشنى، ئالقانچىلىك يەرنىمۇ ئاق قالدۇرماسلىقنى ئۇقتۇردى. ئادەم بەلگىلەپ بۇ ئىشنى تەكشۈرۈپ تۇردى. شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە يۈسۈپ ئورنى مىسىرغا تەڭ كەلگۈدەك يەرگە ئاشلىق ۋە ئوزۇق -

تۆلۈك ئامبىرى ياسىدى. بۇ ئامبارنى ئاشلىق ۋە ئوزۇق - تۈلۈك بىلەن تولدۇرۇپ، ئۇنى ساقلاشقا كىشى قويدى.

يەتتە يىل ئۆتتى. يۈسۈپ خالايىقلارنى يىغىشقا ئەمر قىلدى. تامامى خەلق توپلانغاندا يۈسۈپ خەلق ئالدىغا چىقىپ:

- ئەي خالايىقلار، ئاگاھ ۋە دانا بولۇڭلار، بۈگۈن كېچە تۈن يېرىمىدىن باشلاپ مىسر مەملىكىتى ئىچىدە ئاچار-چىلىق، قۇرغاقچىلىق ۋە قەھەتچىلىك بالاسى پەيدا بولىدۇ.— دەپ ئۇقتۇردى.

مالىك رېھان:

— ئەي پادىشاھى مىسرى، ئۇ بالا قانداق پەيدا بو-لىدۇ؟! بىز ئۇنى قانداق بىلىمىز؟!— دەپ سورىدى.

يۈسۈپ:

— بۈگۈن تۈن يېرىملاشقاندا ھەممىڭىزلەرنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ. تائام يېيىشكە تۇرىسىزلەر. ئەمما يەپ تويمايسىزلەر. ھەتتا باللارمۇ: «ئاش، نان!...» دەپ يىغلاپ قوپىدۇ!— دەپ چۈشەندۈردى.

— ئۇنىڭدىن باشقا يەنە قانداق ئالامەتلىرى بار؟!— دەپ سورىدى، مالىك رېھان يۈسۈپتىن.

يۈسۈپ:

— دەريالاردا سۇ قالمايدۇ. يامغۇر ياغمايدۇ. يەردىن گىيا ئۈنمەيدۇ. كىشىلەر ئارىسىدىكى مېھرى - شەپقەت يوقاي-دۇ. بىر قاتار باشقا دىشۋارچىلىق، قىيىنچىلىق مانا شۇ تۈن يېرىمىدىن باشلىنىدۇ!— دەپ جاۋاب بەردى.

توپلانغان خەلقلەر ئۆز جايلىرىغا قايتىشتى. شۇ كۈنى تۈن يېرىمىدا،

— قورساقتا يېگۈلۈك بارمۇ؟ — دەپ ئويغانغان بىرىنچى كىشى مالىك رېھان بولدى. ئارقىدىنلا پۈتۈن مىسىر ئويغاندى. ھەممە كىشى ئۆز ئۆيىدە قورسىقىنى تويغۇزۇپ چىقتى.

تاڭ يورىدى. پۈتۈن مىسىر ئاھالىسى نالە - پەرياد بىلەن يۈسۈپنىڭ بارگاھىغا توپلاندى. كەلگۈسىدىن قايغۇلىنىپ يىغلاشتى.

يۈسۈپ مىسىر ئاھالىسىنى بۇ ھالدا كۆرۈپ دۇئاغا قول كۆتۈردى. خۇدادىن ئۇلارغا سەۋرى - تاقەت، قانائەت ئاتا قىلىشنى تىلىدى.

ئاچارچىلىقنىڭ بىرىنچى يىلى ئاھالە ئۆزلىرى توپلىغان ئاشلىقنى يېدى. ئىككىنچى يىلى قوللىرىدىكى ماللىرىنى يېدى. ئۈچىنچى يىلى شەخسلەرنىڭ ئاشلىق ئامبارلىرىدىكى ئاشلىقنى سېتىپ ئېلىپ يېدى، تۆتىنچى يىلى ئالتۇن - كۈمۈشلىرىنى سېتىپ ئاشلىق ۋە باشقا ئوزۇق - تۈلۈك ئېلىپ يېدى. بەشىنچى يىلى مۈلۈك ۋە بارلىق ئەسۋابلىرىنى سېتىپ يېدى. ئالتىنچى يىلى باللىرىنى سېتىپ يېدى. يەتتىنچى يىلى دەسلەپكى ئالتە ئاي ئىچىدە يۈسۈپنىڭ ئامبىرىدىن ئاشلىق تىلەپ يېدى.

مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە زىلەيخا يۈسۈپنىڭ ئىشتىياقى، قورساقنىڭ ئاچلىقى بىلەن ھالسىرىدى. ئۇ يۈسۈپنىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلاپ تۇردى.

يۈسۈپ خىزمەتچىلىرىگە:

— زىلەيخاغا يېتەرلىك سۇ ۋە تائام بېرىڭلار! — دەپ ئەمر قىلدى.

زىلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ! بۇ ئىلتىپاتىڭىزغا كۆپ رەھمەت. ھېنىڭ يەنە بىر ئەرزىم بار. مەن غېرىب بىچارىمۇ، پۈتۈن

مسىر خەلقىگە ئوخشاش سىزگە قۇل بولۇپ قالدىم. ياراتقان خۇدايىمىزنىڭ ھەققى ھۆرمىتى ئۈچۈن مېنى قۇللۇقتىن ئازاد قىلىپ ئاندىن كېيىن ئۇزۇق - تۈلۈك بىلەن تەمىنلىسىڭىز!— دېدى.

يۇسۇپ:

— خۇدا رىزاسى ئۈچۈن سېنى ئازاد قىلدىم!— دېدى. قالغان ئالتە ئايىنى يۇسۇپ پۈتۈن ئائالە بىلەن كۈندە بىر قېتىم دىدار كۆرۈشۈپ ئۇلارنى سەۋرى - تاقەتكە دالالەت قىلىپ قېينىچىلىق بىلەن ئۆتكۈزدى.

قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىق تۈگىدى. دەريالارغا سۇ كەلدى. باغلار كۆكەردى. مېۋىلەر چېچەكلىدى. گۈللەر ئېچىلدى... خەلق يېڭى ئاشلىق، مېۋىگە يېتىشتى. مىسىردا يەنە توقچىلىق، مەمۇرچىلىق باشلاندى. ھۆكۈمەت ئامبارلىرى غەللە بىلەن تولدى.

بىر كۈنى مىسىر خەلقىنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ مالىك رېھان باشچىلىقىدا يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كەلدى. تازىم قىلىپ تۇرۇپ:

— ئەي شاھى جاھان يۇسۇپ، ئاچارچىلىق ۋە قەھەتچىلىك يىللىرى، بىز ئۆزىمىزنى ئۆز ئىختىيارىمىز بىلەن سىزگە قۇللۇققا سېتىپ ئاشلىق يېگەنىدۇق. ياراتقان خۇدايىمىزنىڭ ھەققى ھۆرمىتى ئۈچۈن ئەمدى بىزنىمۇ ئازاد قىلسىڭىز!—دېدى.

يۇسۇپ:

— خوپ، ھەممىڭلار، مېنى ۋە سىلەرنىمۇ ياراتقان ئاللاغا ئىمان كەلتۈرسەڭلار، مېنى پەيغەمبەر دەپ ئىقرار قىلساڭلار، مەنمۇ سىلەرنى ئاللا يولىدا ئازاد قىلاي!— دەپ جاۋاب بەردى. ئۇلار يۇسۇپنىڭ دېگىنىگە بويسۇنۇپ مۇسۇلمان بولدى. يۇسۇپمۇ ئۇلارنى ئازاد قىلدى.

زۇلەيخانىڭ ئىشقى - مۇھەببىتى، دەردى - پىراقى ئاش تى. ئۇ يىغلاپ يۈرۈپ كۆزىدىن ئايرىلدى. ئەھۋالى يامان لاشتى. ھەركىم ئۇنى كۆرسە مەسخىرە قىلاتتى.

يۈسۈپنىڭ «تۇياخ» ئىسىملىك بىر ئېتى بار ئىدى. يۈسۈپ ئۇنى مىنگەندە بۇ ئات شوخلۇق قىلىپ قاتتىق كىش نەيتتى. ئۇنىڭ بۇ خىل ئاۋازى يېتىن ئەتراپقا ئاڭلىناتتى. زۇلەيخا ئاتنىڭ كىشنىگىنىنى ئاڭلاپ يۈسۈپنىڭ ماڭىدىغان يولى غا چىقىپ تۇردى. يۈسۈپ يېقىنلاردىن ئەھۋال سوراپ غېرىب - مىسكىنلەرنىڭ ھالىغا يېتىپ كېلىپ قالدى. زۇلەيخا يۈسۈپنىڭ ئېتىنىڭ شەپىسىنى ئاڭلاپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ شېئىر نى ئوقۇدى:

دادى پەرياد ئىشقى دەردىمدە
زادى ئۆچمەس نەيلەيىن.
ئاھۇ - نالەمگە مېنىڭ
يارىممۇ يەتمەس نەيلەيىن.

يىغلىسام قانلىق يېشىم
كۆزدىن ئاقادۇر نەيلەيىن.
قانچە يىلدۇر ياۋ پىراقىدا
ئۆرتەندى جان نەيلەيىن.

ئاتا - ئانا، ئەل - يۇرتۇمدىن
قالدىم تېخى مەن ئايرىلىپ،
بىر مۇساپىرمەن، پاياقسىز
ئاستىدا قالدىم نەيلەيىن.

ئاھۇ-زارىم-ھەدەپ ئاشتى،
يارغا يەتمەس نالىشىم،
جان چىقارغا ھالەتكە يەتتى،
يوقتۇر كىشىم مەن نە يالەيىن.

مەن ئېتىمنىڭ ئايىقىدا،
يولغا ئۆستىدە تۇرايىن،
ھەر بىر باسقان ئىزىنى،
كۆزۈمگە سۈرمە قىلايىن.

ئېيتالمىدىم يەتسە ئەگەر دە،
ھىجرانلىقتا ئۆلەيىن.
زۇلەيخا دەرد ھەققە يەتسۇن،
نالىشىم دەپ تىلەيىن.

يۈسۈپنىڭ كۆزى زۇلەيخاغا چۈشتى، يۈسۈپنىڭ پۈردىمۇ زۇلەيخانىڭ دىمىقىغا يېتىپ باردى، زۇلەيخانىڭ دادى - پەريادى كۆچەيدى.

يۈسۈپ:

— ئەي زۇلەيخا، نېمە مۇنچە نالە-پىغان قىلىسەن؟!— ساڭا كىمدىن زۇلۇم يەتتى؟!... دەپ سورىدى.

زۇلەيخا:

— ئەي يۈسۈپ، ماڭا ھېچكىمدىن دەرد يەتكەن ئەمەس، لېكىن يوق. سېنىڭ ئىشقى - مۇھەببىتىڭنىڭ دەردى مېنى مۇشۇ ئەھۋالغا سالدى. مەن نەچچە يىللاردىن بېرى سېنىڭ ئىشقىڭ بىلەن ئاۋارە. ھالىمغا ھېچكىم يەتمەيدۇ. يىگىرگەنلەر

مېنى ھەسىرە قىلدۇ. سەنمۇ ماڭا ئازراقمۇ رەھىم قىلمايسەن!— دېدى.

يۇسۇپنىڭ غەزىپى ئۆرلىدى. ئېتىنىڭ بېشىنى ئارقىسىغا قايرىدى.

— ئەي زىلەيخا! سەن ھازىرمۇ ئىشقىدىن سۆز ئاچىسەن! بۇ سۆزلەر ئەمدى سېنىڭ شەنىڭگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ،— دەپ كەلگەن تەرەپكە بۇرۇلۇپ كەتتى. كۆڭلى غەش ھالدا شەھەر ئەتراپى، چۆل - باياۋاننى كېزىپ ئوردىسىغاياندى.

زىلەيخانىڭ يېنىدا تۇرغان كىشىلەر:

— ئەي زىلەيخا! يۇسۇپ ساڭا ئازراقمۇ نەزىرىنى سالمىدى. بەلكى غەزەپلىنىپ كەتتى،— دەپ ئېيتىشتى. زىلەيخا كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا كېلىپ يۇسۇپنىڭ ئىتىنىڭ ئىزىنى كۆزىگە سۈرتتى. قايتىپ كېلىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئىشقى دەردىگە ئۇلاشقان يارۇ - ھەمدەم مەندە يوق،
ئەرزى - ھالىمنى ئېيتسام سىرى مەھرەم مەندە يوق.

ئاھ ئۇرۇپ قان يىغلىسام ئالەمگە ئايان بولغۇدەك،
دەرد - ئەلەم بىرلە يىقىلسام دەردىمگە دەرمان مەندە يوق.

ئىشقى دەردى بىر بالا ئىكەن، مېنى قىلدى خاراب،
مەن ئۆلەر ھالەتكە يەتتىم ئەسلى ئىمكان مەندە يوق.

ھېچ ئىجابەت بولمىدى قىلغان مۇناجاتىم مېنىڭ،
خۇن جىگەر بىرلە تۇرۇپ ئالغان تاھارەت مەندە يوق.

بىرىپ سورىدۇم تېۋىپلەردىن بۇ دەردىمگە داۋا بارمۇ؟!...
تېۋىپ ئېيتۇركى: «ئەي نادان، ئۇنىڭ داۋاسى مەندە يوق!»

ئەي زىلەيخا ئەسلى دەردىڭنىڭ داۋاسى يوق ئىكەن،
دەردىگە دەرمان تىلەيدۇ، بەندىنىڭ ئىمكانى يوق.

زىلەيخا ئۇ يەردىن قايتىپ بېرىپ بۇتخانىسىغا كىردى. بۇتلىرىغا باش قويۇپ تۇرۇپ:

— ئەي ئاتا - بوۋىلىرىمدىن قالغان بۇتلىرىم، مېنىڭ بېشىمغا مۇشكۇل بىر ئىش چۈشتى. سەن ماڭا مەدەت قىلىپ مېنىڭ ھالىمغا يەت. زادى يۇسۇپ ماڭا مېھرىبانلىق ئىزھار قىلامدۇ - يوق؟ بىر خەۋەر بەرگىن!— دەپ يىغلىدى.

ئۇنىڭ بۇتلىرىدىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى. زىلەيخانىڭ غەزىپى ئۆرلىدى.

— بۇ دۇنيادا ھالىمغا يېتىپ مەقسەت - مۇرادىمغا يەتكۈزمەيسەن. ئۇ، دۇنيادا ماڭا قانداق يار - يۆلەكتە بولالايسەن؟!— دەپ بۇتلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ سۇندۇردى.

بۇتقا سېغىنىپ ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرىگە ئېچىنىپ تۆۋە قىلدى. كېيىن ئۇ، يۇسۇپكە ئوخشاش تاھارەت ئېلىپ ئىككى رىكئەت ناماز ئوقۇدى. دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ:

— ئەي ياراتقۇچى تەڭرى! مەنمۇ سېنى بىر ۋە بار بىلدىم. ياقۇپنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى يۇسۇپنى سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ دەپ بىلدىم. سەنمۇ مېنىڭ دەردىمگە يېتىپ ھالىمغا رەھمى قىلغايسەن!... گۇناھلىرىمنى كەچۈرگەيسەن،— دەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

خۇداۋەندە نۇرۇڭ بىلەن كۆڭلۈمنى رەۋشەن ئەيلە،
جامالىڭغا يېتىشكۈنچە يۇسۇپنى ئاشنا ئەيلە.

نەچچە يىلدىن خاتا قىلدىم، بۇ جانىمغا جاپا قىلدىم،
ئۆزۈمنى مۇپتىلا قىلدىم، ماڭا نۇردىن جىلا ئەيلە.

مۇرادىم يۇسۇپىم سىدىق، پىراقى ئوتىغا لايىق،
ئىشەنسۇن، بىلسۇن ئۇ، تەھقىق غايىپتىن نادا ئەيلە.

زىلەيخاغا ئىنايەت قىل، توغرادىن ھىدايەت قىل!
دۇئاسىنى ئىجابەت قىل، بۇ دەردىمگە داۋا ئەيلە.

زىلەيخا زار-زار يىغلاپ ئۆيدە ئولتۇردى. يۇسۇپ سەھرادىن سەيلە قىلىپ قايتىپ كېلىۋاتاتتى. تەڭرىدىن جىبرائىلغا،

— بارغىن يۇسۇپكە ئېيتقىن! زىلەيخانىڭ كۆڭلىنى ئالسۇن! ھەرقانداق سۆزى بولسا قوبۇل قىلسۇن. ئۇنى ئۆزىنىڭ جامالى بىلەن مەمنۇن قىلسۇن. باشقا تەلەپلىرى بولسىمۇ ھەل قىلسۇن!...— دېگەن يارلىق يېتىپ كەلدى.

جىبرائىل بۇ پەرماننى يۇسۇپكە يەتكۈزدى. يۇسۇپ تەڭرىنىڭ پەرمانىنى ئاڭلاپ دەرھال زىلەيخانىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. ئېتىدىن چۈشۈپ ئۇنىڭ قېشىغا پىيادە كىردى.

زىلەيخانىڭ يېنىدىكىلەر ئۇنىڭغا:

— زىلەيخا، يۇسۇپ سىنىڭ قېشىڭغا پىيادە كىرىۋاتىدۇ، — دەپ خەۋەر قىلىشتى. زىلەيخا ئۇلارغا:

— سىلەر مېنى مەسخىرە قىلىۋاتىسىلەر!— دەپ يىغلىدى.

ئۇلار:

— يالغان ئەمەس، تەييارلان!— دېدى.

شۇ چاغدا يۈسۈپنىڭ بويى زىلەيخانىڭ دىمىقىغا كىردى. زىلەيخا ناھايىتى تېزلىك بىلەن ئۆزىنى تۇزىدى. يۈسۈپ زىلەيخانىڭ ئىشىگە كېلىپ:

— ئەي زىلەيخا! ئەھۋالىڭ قانداق؟ سېنىڭ نېمە ھاجىتىڭ بار؟ مەن ھەل قىلاي!— دەپ سورىدى.

زىلەيخا يىغلاپ تۇرۇپ:

— سەن تېخى ئەمدى مېنىڭ ھالىمنى سوراۋاتىسەن! ئەي يۈسۈپ، مەن سېنىڭ ئىشقى ئوتۇڭدا كۆيۈۋاتقان ئادەممەن. ئەگەر ئىشەنمىسەڭ، قولۇڭدا ھەرقانداق نەرسە بولسا، ئۇنى ماڭا بەر! شۇ ئارقىلىق مەندىكى بىر كۆيۈك ئوتنىڭ ھارارىتىنى سىناپ كۆرگىن!— دېدى.

يۈسۈپنىڭ قولىدا ئالتۇن دەستىلىك قامچا باردى. ئۇ شۇنى ئۇزاتتى. زىلەيخا قامچىنى چىشلەپ تۇرۇپ قاتتىق بىر «ئۇھ!» دېدى.

ئىشقىنىڭ ئوتى قامچا ئارقىلىق يۈسۈپنىڭ بەدىنىگە تۇتاشتى. يۈسۈپ قامچىنى يەرگە تاشلىدى. ئۇ مەھرەملىرىگە:

— زىلەيخانى كاجىۋىغا ئولتۇرغۇزۇپ دەرھال سارايغا ئېلىپ بېرىڭلار!... دەپ ئەمر قىلدى.

يۈسۈپ ئوردىسىغا قايتتى. لېكىن ئۇ، ئۇ يەردىمۇ تۇرالمىدى. دەرھال زىلەيخانىڭ قېشىغا كىردى:

— زىلەيخا، ھەرقانداق سۆزۈڭ بولسا، ماڭا ئېيت! قانداق مەقسىتىڭ بولسا تارتىنماي سۆزلە! مەن ھەل قىلاي!— دېدى زىلەيخا.

— ئەي يۇسۇپ مۇبادا مەن ھاجىتىمنى ئېيتسام، سەن ئىر-
ىى قوبۇل كۆرۈپ راۋا قىلمىساڭ، ئۇنىڭ ئاخىرى قانداق بو-
لىدۇ؟!— دەپ يىغلىدى. يۇسۇپ:
— زىلەيخا! تارتىنما نېمە ھاجىتىڭ بولسا شۇنى دە!—
دېدى.

زىلەيخا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

قانچە يىلدۇر ئىشقى ئوتىدا كۆيمىشىم،
مۇرادىمنى خۇدا راۋا ئەيلىسۇن.
دەردى پىراق مېھنەتلىرىن چەكمىشىم،
ھاجىتىمنى خۇدا راۋا ئەيلىسۇن.

ئەرزىم ساڭا تېنىم بولسا گۈل - چىمەن،
خىزمىتىمدە ياخشى - يامان ئەنجۇمەن.
كۆزلىرىمنى ھەق ئەيلىسە ھەم روشەن،
ئاۋۋالقىدىن شانىم ئەتىۋا بولسۇن.

يېشىم ئون تۆت ياكى ئون ئۈچكە كەلسۇن،
تىلىمدا ھەق زىكرى — كالامى بولسۇن،
مەقسىتىم يۇسۇپىم ماڭا ئەر بولسۇن،
بۇ دۇنيا شارابىن ھەم تېتىپ كۆرسۇن.

ئۆمرىم ئۆتتى خىزمىتىڭدە يۇسۇپجان،
ئەزىز جانىنى يولۇڭغا ئەيلىسەم قۇربان.
نەچچە يىل ئىشقىڭدا بولدۇم سەرگەردان،
قوشۇلماقنى خۇدا نېسىپ ئەيلىسۇن.

زۇلەيخا سىرىنى ئىزھار ئەيلىدى،
نەچچە يىللەر ئارزۇ - دىدار ئەيلىدى.
ئەزىز جانىنى ساڭا نىسار ئەيلىدى،
ئارمان يوقتۇر ھەق مۇيەسسەر ئەيلىسۇن.

زۇلەيخا نەزمىنى تۈگەتتى. يۇسۇپ:

— ئەي زۇلەيخا! تاھارەت ئالغىن! ئىككى رىكئەت نا-ماز ئوقۇغىن! نامازدىن كېيىن سەن تەڭرىدىن مۇراد مەقسىتىڭ-نى تىلە، مەن دۇئا قىلاي، شۇ يول بىلەن مۇراد مەقسىتىڭ ھەل بولسا ئەجەب ئەمەس!— دېدى.

زۇلەيخا دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ تاھارەت ئالدى. ئىككى رىكئەت شۈكرانى ناماز ئوقۇدى. نامازدىن كېيىن «ئا-مىن!» دەپ دۇئاغا قول كۆتۈردى. يۇسۇپمۇ «ئامىن!» دەپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ، تەڭرىگە سېغىنىپ زۇلەيخانىڭ تىلىكىنى ھەل قىلىپ بېرىشنى ياراتقۇچىدىن سورىدى.

ئىككىسىنىڭ دۇئا - تەلىپى ئىجابەت بولۇپ زۇلەيخا ئون تۆت ياشلىق ۋاقتىدىكىدەك ئەسلىگە كەلدى. ئۇنىڭ كۆزىمۇ رو-شەن بولدى. يۇسۇپ زۇلەيخانى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ بىتاقەت ۋە بىئارام بولدى. زۇلەيخانىڭ ئىشقى - مۇھەببىتى غالىب كېلىپ، ئورنىدىن تۇردى. كېلىپ زۇلەيخانىڭ بويىنىغا قولىنى سالدى.

زۇلەيخا:

— ئەي يۇسۇپ، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال! مەندىن يىراقراق تۇر! ئۆ-زۈڭنىمۇ، مېنىڭمۇ جېنىمغا جاپا سالما!— دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەقىقەت ئەزەلى بىزنىڭ ئىشقىمىز مىجەزىدۇر،
داۋانى تاپتى دەردىمىز، مۇيەسسەر بولدى گۈلئۇزارىمىز.

يىتىشتى ھەققە دادىمىز، ھەردى بىزنىڭ مۇرادىمىزە
بۇ ئىدى كۆڭۈل شادىمىز، نۇر سالدى با ئىختىيارە

خۇدايىم يەتتى زارىمە، جەننەتتى ئەلا جايىمە،
يوق ئىدى ھىچ قارارىمە، يۇسۇپنى كۆردۈم بىقاۋاۋە

قاشىڭ ئىدىم جامالىڭغا، لېۋى شېكەر زۇلالىڭغا،
غۇنچە يۈزلۈك كامالىڭغا، ھەمىشە ئىدىم ئىنتىزارە

زىلەيخا بىلدى ھالىنى، كۆردى نۇرى جامالىنى،
يەنە ياۋنىڭ چاپاسىنى، يۇسۇپنى قىلماس ئىختىيارە

زىلەيخا بۇ شېئىرنى تۈگىتىپ بولۇپ ناز كىرەشمە بىلەن تورۇندىن تۇردى ۋە ئۆيىگە قېچىپ كىرىپ كېتىپ، ئىشىكنى ھەكەم ئېتىۋالدى.

يۇسۇپ ئىشىك تۈۋىگە كېلىپ زىلەيخاغا ئەرزى ھالىنى بايان قىلىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تۇتاشتى ئوتلار جانىمە،
زىلەيخا جان چىككە - چىككە.
كۆيدى تەندە جانىمە،
زىلەيخا جان چىككە - چىككە.

ھىجرى ئەمەس بالا ئىكەن،
مۇھەببەت دەردى ئاھ ئىكەن،
قاراشلىرىڭ پانا ئىكەن،
زىلەيخا جان چىككە - چىككە.

ئال بۇ دۇنيا خىراجىنى!
بەر ماڭا ھۆسنۈڭ باجىنى.
تەقدىم قىلاي تەخت ـ تاجىنى،
زىلەيخا جان چىككە ـ چىككە.

كۆيدۈرمە ئەزىز جانىمنى،
ئاشۇرمىغىن پىغانىمنى،
سەنمۇ ئاڭلا بۇ ئاھىمنى،
زىلەيخا جان چىككە ـ چىككە.

قالدى يۈسۈپ سازايىغا،
ئىشقى ئوتىنىڭ بالايىغا،
رەھمە ئەيلىگىن گادايىغا،
زىلەيخا جان چىككە ـ چىككە.

يۈسۈپ ئىشىك تۈۋىدە تۇرۇپ ئۆز ئىشقىنى زىلەيخاغا ئىزھار قىلدى. زىلەيخا قۇلاق سالمىدى. يۈسۈپ ئۇ يەردىن قايتىپ چىقىپ خالى بىر ئۆيگە كىردى. باغرىنى يەرگە بېقىپ ياتتى. ھېچكىمگە سۆز قىلمىدى. ھېچكىمنىڭ ئەرزىنىمۇ ئاڭلىمىدى. دۆلەت ئىشىنىمۇ تاشلىدى. قاتتىق «ئاھ!...» تارتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

داۋا يوقتۇر ئىشقى ئوتىغا بەلكى جانىم كۆيدۇ،
تازا بېغىم، گۈلئۈزارىم، نەۋ باھارىم كۆيدۇ.

سەن قوبۇل ئەتمەسمۇ سەن ئاھۇ پىغانىمنى كۆرۈپ،
ئەمدى تۇرماي نە قىلاي سەۋرى ـ قارارىم كۆيدۇ.

بۇ مېنىڭ ھالىمنى كۆرگەن ھېچكىشى رەھىم ئەيلىمەس،
ياتقىنىم بىر خالى ئۆيدۇر، تەندە جانىم كۆيمەدۇ.

بۇ زۇلەيخا 40 يىل چەكتى جاپا – جەبرىنى،
مەندە يوق سەۋرى – قارار، نومۇس – ئارىم كۆيمەدۇ.

ئەي خۇدايا، سالما يۇسۇپ كۆڭلىگە ھىجران دېمىز،
زەررە تاقەت مەندە يوقتۇر ئەمدى – تاشىم كۆيمەدۇ.

يۇسۇپ زۇلەيخانىڭ ئىشقىدا: «ئاھ!... ۋاھ...» بىلەن ئولتۇرۇپ 40 كۈننى ئۆتكۈزدى. زۇلەيخانىڭ 40 يىل تارتقان ئىشقى – دەردى، جاپاسىنى يۇسۇپ 40 كۈن تارتتى. ئۇنىڭ ئەھۋالى يامانلىشىپ كېتىۋاتاتتى. جىبرائىل كېلىپ:

— ئەي يۇسۇپ، — زۇلەيخا سېنىڭ، ھەقتائالا ئىككىلار-نىڭ نىكاھىنى ئەزەلدە بىر قىلغان. سەن ئەل ئارىسىغا چىقىپ خەلققە توي – تاماشا قىلىپ بەر. مىسىرنىڭ ھازىرقى قانۇنى بويىچە نىكاھ خۇتبىسىنى ئوقۇت! — دېدى.

يۇسۇپ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇش بولدى، دەرھال ئوردىغا چىقتى. مالىك رىيان بىلەن سۆزلەشتى. يۇسۇپ ئۇنىڭ پىكرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆزىنى زۇلەيخاغا ئەلچى قىلىپ ئەۋەتتى. مالىك رىيان زۇلەيخاغا يۇسۇپنىڭ سۆزىنى يەتكۈزدى؛ زۇلەيخا يۇسۇپنى جان – دىلى بىلەن ئەرلىككە قوبۇل قىلدى.

يۇسۇپ توي تەييارلىقىنى قىلدى. زۇلەيخا ئۈچۈن بىر ساراي قىلدۇردى. بۇ ئىمارەتكە: «بەيتۇل ئىبادات» (ئىبادەت ئۆيى) دەپ ئىسىم قويدى. مىسىر شەھىرىنى زىننەتلەپ ئەلگە

40 كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ بەردى. نىكاھ خۇتبىسى ئوقۇلۇپ
ئەمگەكنى ئاشىق ۋە مەشۇق قوشۇلدى.
تويدىن كېيىن يۈسۈپ خۇشال هالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

نەخۇش كۈندۈر، مۇساھىپلەر كىشى جانانىغا يەتسە.
چېكىپ جەبرى - جاپالارنى كۆزى مەستانىغا يەتسە.

چېكىپ رەنجى مۇشەققەتلەر، ئىشقى يولدا ئەبنانلار،
كۆرۈپ يۈزمىڭ مالامەتلەر كۆڭۈل ئارامىغا يەتسە.

پەلەك ئۇرسا ئاتا شىبخۇن ① يىقىلسا بېشىغا گەردۇن②،
كۆرۈپ يۈز دەردى - غەم ئەپيۈن③ يەنە دەرمانىغا يەتسە.

دىل جانى خاراب بولسا، كۆيۈپ باغرى كاۋاپ بولسا،
يەنە ھەر كۈن ئازاب بولسا، نە ئارمان يارىغا يەتسە.

يۈسۈپ رەنا، قەددى زىبا، ئاھۇ كۆزدۇر زىلەيخا،
بولۇپ بۇلبۇل گۈلى شەيدا غۇنچە خەندانىغا يەتسە.

بۇلار بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى يۈسۈپ
ھەلەك ئاتىسى ياقۇپتىن ئاڭلايلى:
يۈسۈپنىڭ شان - شۆھرىتى ئالەمگە تارالدى. رۇم، شام،
ھىندىستاندىن كىشىلەر كېلىپ مىسىرنى ۋە ئۇنىڭ شاھى — يۈسۈپنى

---

① شىبخۇن — تۇيۇقسىز كېچىلىك قىلىنغان ھۇجۇم
② گەردۇن — ئاسمان گۈمبىزى
③ ئەپيۈن — پەكىنز.

كۆرۈپ كېتىدىغانلار كۈندىن - كۈنگە كۆپەيدى. شۇ كۈنلەردە شام بىلەن، كەنئانىدا قەھەتچىلىك پەيدا بولغانىدى. بۇ يەردىن كەلگەنلەرمۇ كەنئانغا قايتىپ بارغانىدا مىسىر شاھى يۈسۈپنىڭ ياخشىلىقلىرىنى سۆزلەشتى. بۇ سۆز ياقۇپقا ئاڭلاندى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— ئەي ئوغۇللىرىم، ئاڭلىشىمچە، ھازىر مىسىر مەملىكىتىدە بىر پادىشاھ بار ئىكەن. ئۇ، ئالدىغا بارغان ھەرقانداق كىشىگە مېھرىبانلىق بىلەن ياخشى مۇئامىلە قىلىدىكەن. سىزلەرمۇ، ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بىزنىڭ سالىمىمىزنى يەتكۈزسەڭلار! — دېدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— بىزلەردە ئۇ پادىشاھقا لايىق تارتۇق قىلغۇدەك بىرەر نەرسە يوق. قۇرۇق قول بىلەن قانداق بارىمىز؟! — دېدى.

ياقۇپ:

— نېمە بولسا شۇنى ئېلىپ بېرىڭلار! قوبۇل قىلسا ياخشى، قوبۇل قىلمىسا تېخى ياخشى. ئاتا - بوۋاڭلارنىڭ نامىنى ئەسلى زاتىڭلارنى ئۇنىڭغا بايان قىلىڭلار! شۇلارنىڭ يۈزىدىن سىزلەر- گە ياخشىلىق قىلسا ئەجەب ئەمەس! — دەپ نەسىھەت قىلدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى ئاتىسىنىڭ مەسلىھەتىگە كۆندى. ئۇلار ئازغىنا يۇڭ ۋە بىر دانە يۇڭ پالازنى ئېلىپ مىسىرغا قاراپ راۋان بولدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى ئۇزىتىۋېتىپ:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغۇللىرىم، سىلەر يولغا چىققىنىڭلار، پادىشاھى مىسىرنىڭ ئالدىغا كىرگەنىدە قىلىشقا تېگىشلىك ئەدەب - قائىدە، رەسمى - يوسۇننى ئوبدان ئادا قىلىڭلار. «ئولتۇر!...» دەپ جاي كۆرسەتمىگىچە ئولتۇرماڭلار! سۆز سورىمىسا سۆز قىلماڭلار! ئامال قىلالىساڭلار، يۇسۇپنىڭ خەۋىرى، بار - يوقلۇقىنى سوراڭلار! چۈنكى ئۇ، ھەممە ئىشتىن

خەۋەردار پادىشاھ ئىمىش، مېنىڭ ياخشى تىلەك ۋە دۇئالىرىمنى ئۇنىڭغا يەتكۈزۈڭلار! مەن يەنە سىلەرگە بىر نامە يېزىپ بېرەي، ئۇنىمۇ شۇ پادىشاھقا بېرىڭلار!— دەپ تۆۋەندىكى نەزمىنىڭ مەزمۇنىدا خەت يازدى.

مىسىر شاھى، ئۇ مېنىڭ يۈتكەن قوزامدىن بەر خەۋەر،
ئېتى يۈسۈپ سەرۋى قەد، كۆرەر كۆزۈمدىن بەر خەۋەر.

40 يىلدۇر ئەي شاھىم ئوغلۇم پىراقىن چېكمەن،
يۈزلىرى ئاپتاپ يەڭلىغ ئاي يۈزۈمدىن بەر خەۋەر.

كور بولۇپتۇر يىغلىبان دەردى - پىراقىدا كۆزۈم،
سۈبھى شام بولدى قاراڭغۇ كۈندۈزۈمدىن بەر خەۋەر.

تاقىتىم يوق، ھەسرىتىم چەكسىز. بولۇپتۇر ۋاي - ۋاي،
خۇددى نۇرلۇق زوھرە يەڭلىغ يۇلتۇزۇمدىن بەر خەۋەر.

ياقۇپنىڭ زىكرى ساناسى، سۈبھى، شام ئاھى يۈسۈپ،
راھىتى جانىم مېنىڭ، شىرىن سۆزۈمدىن بەر خەۋەر.

ياقۇپ ئوغۇللىرىغا بۇ خەتنىمۇ بەردى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزاققىچە دۇئا قىلدى. ئۇلار يولغا چىقتى. مەنزىللەردىن بېسىپ بىرنەچچە كۈندە مىسىرغا يېتىپ كەلدى.

يۈسۈپ مىسىرنىڭ تۆت تەرىپىدىكى يول ئېغىزلىرىغا قاراۋۇللارنى قويغانىدى. ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى سىرتتىن كەلگەنلەرنىڭ يۇرتى ۋە ئىسمى، كەسپىنى دەپتەرگە يېزىپ

ئاندىن ئۇلارغا مىسىرغا كىرىشكە يول بېرەتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى شۇ قاراۋۇللارنىڭ بىرسىگە ئۇچرىدى. ئۇلار بۇلارنىڭ كەلگەن يېرىنى، ئۇلارنىڭ مەقسىتى مىسىرغا كىرىش ئىكەنلىكىنى، شاھنىڭ ئۇلارغا رۇخسەت بېرىش - بەرمەسلىكىنى سوراپ خەت ئەۋەتتى. خەتتە: «كەنئان تەرەپتىن كەلدۇق» دەيدۇ. بىر توپ كىشى كەلدى. ئۇلارنىڭ ھەر بىرى رۇستەمسى - «داستاندەك ھەيۋەتلىك» دېيىلگەنىكەن.

يۇسۇپ خەتنى قولغا ئېلىپ ئوقۇدى. يۇسۇپ ئۆز - ئۆزىگە: «شۇنچە ھەيۋەتلىك بولغان بۇلار كىم ئىكەنتا؟!» دېدى. شۇ چاغدا جىبرائىل كېلىپ:

— ئەي يۇسۇپ بۇلار ئۆز ۋاقتىدا سېنى «قۇل» دەپ ساتقان ئاكىلىرىڭ. ئەمدى سەن بۇلارنى ياخشى مۇئامىلە قىلغىن! — دەپ غايىب بولدى.

يۇسۇپ بىئەندىكىلەرگە قاراپ:

— ئۇلار ئۆز ۋاقتىدا بىلمەستىن ماڭا جاپا قىلغان، ئەمدى مەن ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىمەن! — دېدى.

شۇ يەردە ئولتۇرغان ۋەزىرلەر ۋە باشقىلار، يۇسۇپتىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەم خۇش ھەم ھەيران بولۇشتى. يۇسۇپ شۇ يەردە بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ۋەزىرلىرىم بىلىڭلار، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.
چۆل كېزىپ شەھرى كەنئاندىن مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.

شىكار دەپ ئالداپ ئېلىپ بارغان، جاپا تىغىن جانغا ئۇرغان،
يالۋۇرسام يۈزۈمگە ئۇرغان زالىم ئاكىلىرىم كەلدى.

ياتقۇزۇپ قولۇم باغلىدى، كۆينەكنى قانغا بۇلغىدى،
زۇلۇم قىلىپ چاھقا سالغان ئاشۇ ئاكىلىرىم كەلدى.

مالىڭ دىغۇرغا مېنى سېتىپ، «بۆرە يېدى» دەپ گەپ ئېتىپ،
ئاكىلىق ھەققىنى ئۇنۇتقان، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.

يۇسۇپ تۆكەر كۆزدىن ياشىنى، ۋەزىرلەر كۆرۈڭ تەقدىر ئىشىنى،
پەلەكنىڭ ئايلاندۇردى باشىنى، مېنىڭ ئاكىلىرىم كەلدى.

يۇسۇپ ۋەزىرلىرىنى بۇيرۇدى:

— مېنىڭ ئاكىلىرىمنى بۇ يەرگە ئېلىپ كىرىڭلار! — دېدى. ۋەزىرلەر قاراۋۇلخانىغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ ئوردىغا كەلدى. يۇسۇپ، يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل قاتارلىق ئاكىلىرىنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈپ ئۇلارنى تونۇدى. ئۇلارنى ھامام سارايلىرىدىن بىرسىگە چۈشۈردى. بىرنەچچە كۈن مېھمان قىلدى. ئۇلارمۇ، ئوبدان مېھمان بولۇشتى. بىر كۈنى يۇسۇپ ئاكىلىرىنى ئۆز ئالدىغا چاقىردى. ئون ئاكىسى يېتىپ كېلىپ پەگاھدا تۇرۇپ يۇسۇپكە ئېگىلىپ تازىم قىلدى. سالام بەردى. كېيىن ئۇلار بېشىنى كۆتۈرۈپ شاھقا قارىدى.

جاھان تەختىگە لايىق بىر پادىشاھ تەختتە ئولتۇرغان. ئۇنىڭ يۈزىگە نىقاپ تارتىلغان، پەردە ئىچىدىن ئۇنىڭ يۈزىنىڭ نۇرى ئەتراپقا جىلۋە قىلىپ تارقاپ تۇرغان. ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىرنەچچە خان، سۇلتان، چەپ يېنىدا ئۆلىمالار، ھۆكۈمەت ئەربابلىرى، يەتتە يۈز بەگزادە تۆت ئەتراپىدا باشقا ئەمىرلەر سەركەردىلەر ئولتۇرغان. بۇلارنى كۆرۈپ يۇسۇپ-

نىڭ ئاكىلىرىنىڭ بەدىنىگە تىترەك ئولاشتى.

يۇسۇپ بۇلارنىڭ سالىمىغا جاۋاب بەردى. ئۇلارنىڭ قىلـ
غان جەبرى - جاپاسىنى يادىغا ئېلىپ ئېلاندەك تولغاندى. قېـ
رىنداشلىق مېھرى جۇش ئۇرۇپ ئىچ - ئىچىدىن يىغلىدى. يۇـ
سۇپ تەسلىكتە ئۆزىنى توختىتىپ كەنئان شىۋىسىدە ئۇلاردىن:

— ئەي سودىگەرلەر، سىزلەر قايسى باغنىڭ گۈلى، قايسى چىـ
مەنىنىڭ بۇلبۇلى، قايسى ئاشيانىدىن ئۇچتۇڭلار؟ قايسى گۈلزارـ
لىققا چۈشىسىزلەر؟! — دەپ سورىدى.

ئۇلار تەشۋىشتە:

— ئەي شاھى جاھان پەرۋەر! ئۆمرىڭىز ئۇزۇن ھەم
دۆلىتىڭىز زىيادە بولسۇن، بىز بىر خۇداغا بەندە، ئىبراھىم،
ئىسمائىل، ئىسھاق پەيغەمبەرگە نەۋرە، ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ
ئۇممىتى ھەم ئوغلىمىز، ئەسلى يۇرتىمىز شام. ھازىر كەنئان
ۋىلايىتىدە تۇرىمىز، — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

يۇسۇپ:

— ياقۇپنىڭ نەچچە ئوغۇل، نەچچە قىزى بار؟ ئۇ ئۆـ
زى قانداق كىشى؟! — دەپ سورىدى. شۇ چاغدا يۇسۇپنى يېـ
غا تۇتقان بولسىمۇ، ئۆزىنى ئاران توختاتتى.

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى:

— ياقۇپنىڭ 12 ئوغۇل بىر قىزى بار ئىدى. ھازىر
11 ئوغلى قالدى. يۇسۇپ ئاتلىق بىر ئوغلىنى بۆرە يېدى.
ئۇنىڭ ئىنىسى ئىبنى يەمەن ئاتىمىزغا قاراپ قالدى. بىز بۇ
يەرگە 10 ئوغۇل كەلدۇق. ھازىر كەنئاندا قەھەتچىلىك بار.
بىز ئاشلىققا كەلدۇق! — دېدى.

بۇلارنىڭ ھەر بىرى ئىككىدىن تۆگە ئېلىپ كەلگەنـ
دى. يۇسۇپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە بۇغداي يۈكلىتىپ

بەردى. ئاتىسى ياقۇپقا ئاتاپ ئىككى تۆگىگە، ئىنىسى ئىبنى يەمەنگىمۇ ئىككى تۆگىگە بۇغداي ئارتىپ تۆگىلىرى بىلەن بىللە بەردى. يۇسۇپ بۇلارنى يولغا سېلىۋېتىپ:

— بۇ نۆۋەت كەلسەڭلار، ئاتاڭلارنىڭ قېشىدىكى ئىنىڭلارنىمۇ بىللە ئېلىپ كېلىڭلار! تۆگە، ئات - ئۇلاغنى جىقراق ئېلىپ كېلىڭلار، مەن ئاتاڭلارغا كۆپرەك بۇغداي بېرەي! — دېدى.

بۇلار يولغا چىقتى. يولدا كېتىۋېتىپ يەھۇدا:

— ئۇكىلىرىم! مەن مۇشۇ پادىشاھنى «يۇسۇپمىكىن؟» دەپ ئويلاپ قالدىم! — دېدى.

باشقىلىرى:

— نېمىدېگەن قاملاشمىغان سۆزنى قىلىدىكەنسەن، يەھۇدا. ئۇ تىرىك بولسا ئاللىقاچان ئۇنىڭ خەۋىرىنى بىلەتتۇق. ماقۇل تىرىكمۇ دەيلى، ئۇنىڭغا بۇنداق شانۇ - شەۋكەت، تاجۇ - دۆلەت نەدە قاراپ تۇرۇپتۇ! — دېيىشتى.

يەنە بەزىلىرى:

— ئەگەر ئۇ تىرىك بولۇپ مۇشۇنداق پادىشاھ بولسا، بىزدىن ئىنتىقامىنى ئېلىپ ئەدىبىمىزنى بېرەتتى. بىز ئۇنىڭغا ئاز ئازار ۋە ئازاب بەردۇقمۇ؟ ئۇنى ئاخىرىسىدا «قۇل» قىلىپ پۇچەك يارماققا ساتتۇققۇ؟! ۋاھالەنكى ئۇ بىزگە پۇلسىز كۆپ بۇغداي بەردى. دادىمىزغا، ئۇكىمىزغا ئۆزىنىڭ تۆگىسىگە بۇغداي ئارتىپ بەردى، — دېدى.

يەنە بەزىلىرى:

— يەھۇدا توغرا ئېيتىدۇ. ئەگەر ئۇ، يۇسۇپ بولمىسا ئىبنى يەمەننى نەدىن بىلىدۇ؟! — دېيىشتى.

باشقىلار:

— ئۇنىڭغا بىز ئىنىنى يەمەنستى ئۆزىمىز تونۇشتۇردۇققۇ؟! — دېيىشتى.

ئۇلار شۇنداق تالاش - تارتىش بىلەن ئاخىرى كەنئانغا يېتىپ باردى. ياقۇپقا ئىككى تۈگمىدىكى بۇغداينى:

— بۇنى مىسىر شاھى ئىنئام قىلىپ بەردى، — دەپ چۈشەندۈردى ۋە چۈشۈرۈپ بەردى. ئىنىنى يەمەنلىك بۇغداينى ئۇلار ئۆزلىرى چۈشۈرۈپ بۆلۈشۈۋالدى. ئۇلار يەنە يۈسۈپنىڭ يېزىپ بەرگەن خېتىنى ئاتىسىغا بەردى. خەتتە تۆۋەندىكى نەزمە باردى:

ياقۇپ نەبى تەۋەككۈل قىل خۇداغا،
سەۋرى قىلغىن كۆرەر كۆزۈڭ ئاماندۇر.
ئاشىقلارنىڭ ئىشىدۇر سەۋرى قىلماق بالاغا،
سەۋرى قىلغىن يۈسۈپ قوزاڭ ئاماندۇر.

سەۋرى قىلغىن مۇرادىغا يېتەرلەر،
ھەسرەت - پىراق يۈرىكىدىن ئۆتەرلەر،
جاپا مېھنەت ئاشىقلارغا يېتەرلەر،
سەۋرى قىلغىن كۆڭۈل چۈشۈڭ ئاماندۇر.

يۈسۈپ دەرلەر كۆرەر كۆزۈڭ روشنى،
تازا بولۇر كۆل ئىچىلسا گۈلشەنى.
جىلۋىنەر جامالىڭنىڭ روشنى،
كۆڭلۈڭ خۇشى، دىلىڭ خۇشى ئاماندۇر.

ھەم قىلمىغىن يۈسۈپ ئامان بار ئىمىش،
ئاتىسىنىڭ جامالىغا زار ئىمىش،

قايغۇلۇق بىلەن غېمىڭ ھەردەم يار ئىمىش،
قوش يۇلتۇزۇڭ يۇسۇپ رەنا ئاماندۇر.

ئاللا! مىسىر شاھىنىڭ شۈكرى ساناسىن،
ھېچكىمدىن دەرىخ تۇتماس ئۇ ۋاپاسىن،
ئەپۇ ئەيلە ئوغلۇڭ يۇسۇپ گۇناھىن،
غەم يېمىگىن، يۇسۇپ قوزاڭ ئاماندۇر.

ياقۇپ خەتنى ئوقۇتۇپ ئاڭلاپ مۇتالىئە قىلدى. ئۇ خەتتىن ياقۇپنىڭ دىمىقىغا بىر خىل خۇشپۇراق يېتىپ كەلدى. ئۇ يىغلاپ ھوشىدىن كەتتى. ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن ئوغۇللىرى ئاتىسىغا:

— ئەي ئاتا! مىسىر پادىشاھى، «بىز نۆۋەت كەلسەڭلار، كىچىك ئوكاڭلار ئىبنى يەمىننىمۇ ئۆزۈڭلار بىلەن بىللە ئېلىپ كېلىڭلار!» دېدى. ئۇ، ئاجايىپ بىر پادىشاھ ئىكەن، توققۇز قەۋەت پەردە ئىچىدە ئولتۇرسىمۇ، ئۇنىڭ يۈزىنىڭ نۇرى، قۇياش نۇرىدەك بەرق ئۇرۇپ چىقىپ تۇرىدىكەن. ئۇ پادىشاھ بىزنىڭ ئېلىپ بارغان سوۋغىلىرىمىزنىمۇ ئۆزىمىزگە ياندۇرۇپ بەردى، — دەپ تەرىپ قىلىشتى.

ياقۇپ:

— بىزنىڭ نەرسىلىرىمىزنى قايتۇرغىنى، بىزنى ئىززەت ھۆرمەت قىلغىنى، — دەپ چۈشەندۈردى.

ھەممىلىرى كۆڭۈللىرىنى خۇش قىلىشتى.

ياقۇپ بۇ نۆۋەت يەنە مىسىرغا ماڭغان ئوغۇللىرىغا ئىبنى يەمىننى قوشۇپ بەردى. ئۇلار يولغا چىقىدىغان ۋاقىتتا ياقۇپ ئوغۇللىرىغا:

— بالىلىرىم! ئوغلانلىرىم! — كۆزۈمنىڭ روشنى ئىبنى يەمەننى سىزلەرگە قوشۇپ بەردىم. ئۇنىمۇ يۇسۇپتەك يوق قىلىپ كەلمەڭلار! بۇ نۆۋەت مەن سىلەرگە ئىشەندىم. بىراق ئىشەنچىمنى ئاقلىمىساڭلار، سىلەرنى چوقۇم قاغايمەن. بېرىڭلار ھەممىڭلارنى خۇداغا تاپشۇردۇم. مىسىر پادىشاھىغا مەندىن ئالاھىدە سالام دەڭلار! ئۇ، بۇ نۆۋەت ئوغلۇم يۇسۇپ ھەققىدە ئېنىق بىرەر خەۋەر بەرسۇن. مەن ئۇنىڭ نامىدىن ياخشىلىقنىڭ بۇيىنى سەزدىم، — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

بوۋام ئىبراھىمدۇر، ئاتىمىز ئىسھاق،
40 يىلدۇر ئوغا ماڭا نۇش① بولدى.
تا ئۆلگۈچە بۇندا تارتارمەن پىراق،
بۇرنىمدە جەبرى - جاپا دۇش② بولدى.

پىراقلىقنىڭ دەردى بىسيار ياماندۇر،
كىمەرسە پىراق ئوتىدا كۆيسە مەرد بولۇر.
دائىما چەككىنىم ئاھۇ دەرد بولۇر،
ھەمىشە ماڭا پىراق ئوتى ئىش بولدى.

مەن بىلۇرمەن پەرزەنت دېغى ياماندۇر،
جۇدالىقتىن بېشىم ئۆزرە تۇماندۇر.
كۆرمىدىم يۇسۇپنى ئاخىر زاماندۇر،
خۇدانىڭ تەقدىرىدىن شۇنداق ئىش بولدى.

---

① نۇش — ئىچىملىك، ئۇسسۇلۇق.

② دۇش — قەۋەت، توپلانغان، يىغىلغان، دۆۋىلەنگەن.

ھېچ بىلمىدىم بەختىم قارا بولدىمۇ؟
دوستلار يىغلاپ دۈشمەنلىرىم كۈلدىمۇ؟
يۈسۈپىمنى كۆرەر ۋاقتىم بولدىمۇ؟
يىغلىغىنىم خالايىقتا پاش بولدى.

مىسىر شاھى سۆزۈڭ شېكەر بالىمدۇر؟
يۈسۈپنى بار دېگىنىڭ ھەق راستىمدۇر؟
يۈسۈپتىن سىنىڭ خەۋىرىڭ بارمىدۇر؟
ياقۇپ كۆرۈپ نامىگىزنى خۇش بولدى.

ياقۇپ باللىرىنىڭ قولىغا: «ئەي پادىشاھى جاھان پەر-ۋەر، ئەزىزى مىسىرى، سىزنىڭ ياخشىلىقىڭىزنى ئاڭلاپ بۇ نا-مىنى يېزىپ بەردىم. ئوغلۇم يۈسۈپتىن خەۋەر بېرەرسىز. مېنىڭ ئوغۇللىرىمغا يەنىمۇ ياخشى مۇئامىلە قىلىڭ. ئۇلارغا مېھرىبانلىق كۆرسىتىڭ. ئوغلۇم ئىبنى يەمەننى تەلىپىڭىزگە بىنائەن ھوزۇ-رىڭىزغا ئەۋەتتىم. يۈسۈپتىن ئايرىلغاندىن بېرى ئىبنى يەمەن ماڭا ئۇلپەت ئىدى. ئۇنى سىز مېنىڭدىن ئايرىماڭ. ئاتا — بوۋىلىرىمىزنىڭ ھەققى ھۆرمىتى ئۇنى تېزراق يولغا سېلىۋې-تىڭ!» دەپ خەت يېزىپ بەردى.

ئۇلار يولغا چىقتى. ماڭىدىغان ۋاقتىدا:

— سىلەر مىسىرغا بارغاندا بىر ئانىدىن بولغان ئىككى ئوغۇل بىر دەرۋازىدىن كىرىڭلار! — دەپ تاپىلىدى.

ئۇلار مەنزىللەرنى بېسىپ مىسىرغا كەلدى. قاراۋۇللارغا ئۆزلىرىنى مەلۇم قىلىپ ئىككىسى بىر بولۇپ، بىردىن دەرۋا-زىدىن مىسىرغا قەدەم قويدى. ئىبنى يەمەن كۆرۈپ باقمىغان بۇ شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ئۆزى يالغۇز قېلىپ كۆڭلى

ئۈزۈلدى. ئاكىسى يۈسۈپنى ئەسلەپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ماگا قىلار ئىدى جېنىنى قۇربان،
خىرامان يۈسۈپىم بىللە بولسا،
قىلاتتى خىزمەتتە ئۇ ماگا جەۋلان،
نە ئارمان يۈسۈپىم بىللە بولسا.

بىللە ئىدى مەن قايان بارغۇم،
غېرىبۇ ناتىۋان بولدۇم.
بۇ يەرلەرنى كىمدىن سورىدىم،
قېنى يۈسۈپىم بىللە بولسا.

يولىنى كىمدىن سوراپ بىلەي،
قەيەرلەرنى ماكان ئەيلەي،
دىل جانىمنى داغ ئەيلەي،
گۈلىستان يۈسۈپىم بىللە بولسا.

قېلىپ تەنھا خاراب بولدۇم،
جۇدالىقتىن كاۋاپ بولدۇم.
«ئاكام!» دەپ ئىزتىراپ بولدۇم،
بۇ يەردە يۈسۈپىم بىللە بولسا.

ئىنى يەمەن قېلىپ تەنھا،
چۈشۈپتۇر بېشىمە سەۋدا،

خۇدايا قويمىغىن غەمدە،
بۇ ئارمان يۇسۇپىم بىللە بولسا.

ئىبنى يەمەن يىغلىدى. جەبرائىل يۇسۇپنىڭ قېشىغا كەلدى.

— تەڭرىنىڭ بۇيرۇقى، ئىبنى يەمەننىڭ ئالدىغا چىق. ئۇ مىسىرنىڭ كەنئان تەرەپتىكى دەرۋازىسىدا كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنى دەرۋازىدىن بىللە ئېلىپ كىر! — دېدى.

يۇسۇپ دەرھال يولۇچى قىياپىتىگە كىرىپ ئىبنى يەمەننىڭ ئالدىغا چىقتى. ئىبنى يەمەن قايانغا بېرىشىنى، دەرۋازىدىن قانداق كىرىشنى بىلمەي تۇراتتى. ئىبنى يەمەننى كۆرۈپ يۇسۇپنىڭ كۆزىدىن ياش كەتتى. لېكىن بىلدۈرمەي تۆگىنى سىنىپ كېلىپ سالام قىلدى. ئىبنى يەمەن ئېلىك ئالدى، قاراپ ھەيران قالدى. يۈزىدە نىقاب بار بۇ يىگىتنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭغا يېقىملىق ئاڭلاندى.

يۇسۇپ ئىبنى يەمەندىن:

— ئەي يىگىت، نەدىن كېلىۋاتىسەن؟! نەگە بارىسەن، كىمنىڭ ئەۋلادىسەن؟! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— بىر خۇداغا بەندە، ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقنىڭ ئەۋرىسى، ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ كىچىك ئوغلىمەن، ئىسمىم ئىبنى يەمەن، يۇرتۇم كەنئان. كەنئاندىن كېلىۋاتىمەن! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ:

— ياقۇپنىڭ نەچچە ئوغۇل، قىزى بار؟! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— ياقۇپنىڭ 12 ئوغۇلى، بىر قىزى بار ئىدى، ھازىر 11 ئوغلى بار. ئوغۇللارنىڭ ھەممىسى بۇ يەرگە كەلدى. ھەر بىر ئانىدىن تۇغۇلغان ئىككىسى بىر دەرۋازىدىن شەھەرگە كىرىپ كەتتى. مەن يالغۇز قالدىم. ئۇلار بۇرۇن بۇ شەھەرگە كەلگەن، مەن كەلمىگەن. ھېچكىمنى تونۇمايمەن. نەگە بېرىشىمنى بىلمەيمەن. مەرھەمەت قىلىپ سىز ماڭا ھەمرا بولۇپ مېنى مىسىر شاھىنىڭ ئىشىكىگە يەتكۈزۈپ قويسىڭىز! — دېدى.

ئىبنى يەمەن يۇسۇپنىڭ ئاۋازىدىن ئۆزىگە بىر ياخشىلىقنىڭ بۇيى كېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. شۇڭا ئۇ يەنە:

— ئەي يىگىت، سىزنىڭ مۇبارەك جامالىڭىزنى مەن بىر كۆرسەم، جېنىمغا ئارام بولاتتى. مەن بىلەن بىر ئانىدىن تۇغۇلغان يۇسۇپ ئىسىملىك بىر ئاكام بار ئىدى. ئۇنى ئاكىلىرىم كىچىكلىكىدە سەھراغا ئېلىپ بېرىپ يوقىتىپ «بۆرە يېدى!» دەپ كەلدى. دادام بۇلارنىڭ بۇ سۆزىگە تا ھازىرغىچە ئىشەنگىنى يوق. دادام شۇ ئاكامنىڭ دەردىدە زار - زار يىغلاپ كۆزىدىن ئايرىلدى، — دېدى.

يۇسۇپ:

— يۈرگىن، مەن ساڭا يول باشلاي. غەم يېمە. ئاكاڭنىڭ ئورنىدا ئاكا بولۇپ سېنى شۇ ئاكىلىرىڭ بارغان يەرگە باشلاپ باراي، — دەپ باشلاپ ماڭدى.

يۇسۇپ يولدا كېتىۋېتىپ، ئىبنى يەمەندىن:

— سەن شۇ ئاكاڭنى ياخشى كۆرەمسەن؟! — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— ئۇ ئاكام مېنىڭ كۆرەر كۆزۈم، سۆزلەر سۆزۈم ئىدى! — دەپ يىغلىدى. يۇسۇپنىمۇ قاتتىق يىغا تۇتتى. لېكىن

ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. يۇسۇپ دەرھال قولىدىكى ئالتۇن ئۈ-
زۈكنى ئېلىپ ئىبنى يەمەننىڭ قولىغا سېلىپ قويدى. ئىبنى-
يەمەن:

— ئەي ئاكا! بۇ نېمە ئىش؟! — دەپ سورىدى.

يۇسۇپ:

— ھەمرادارچىلىقىمىزنىڭ خاتىرىسى. بۇنى سەن ياخشى
ساقلا! يوقاتما! بۇنىڭ باھاسى مىسىرنىڭ يىللىق باج- خىرا-
جىغا باراۋەر، — دېدى. ئۇلار يولنىڭ قوشۇلۇشىدا بىر- بىرىگە قو-
شۇلدى. يۇسۇپ ئۇلار بىلەن خەيرلىشىپ باشقا يول بىلەن
ئۆز بارىگاھىغا كىرىپ كەتتى. ئۇ يەردىن تەختكە چىقىپ
ئولتۇردى.

ئىبنى يەمەن ئاكىلىرى بىلەن قوشۇلغاندىن كېيىن ئۇلار:

— سەن بۇ يەردە قانداق تېپىپ كەلدىڭ؟! — دەپ
قىستىدى. ئىبنى يەمەن ئۇلارغا ئۆزى بىللە ھەمرا بو-
لۇپ كەلگەن ھەمرىيىنىڭ، ئۇ ھەمرىيىنىڭ بۇلار بىلەن خەيرى-
لىشىپ كېتىپ قالغانلىقىنى ئەسلىتىپ بىرمۇ بىر بايان قىلدى.
قولىدىكى خاتىرە ئۈچۈن بەرگەن ئۈزۈكنى كۆرسەتتى. ئۇلار
بۇ ئۈزۈكنى كۆرۈپ ھەيران قالدى.

يەھۇدا:

— بۇنى ساقلىيالمايسەن؟ مەن ساقلاپ بېرەي! — دەپ
ئېلىپ قولىغا سېلىۋالدى. بىر سائەتكە يەتمەي ئۇ ئۈزۈك ئۇ-
نىڭ قولىدىن غايىب بولدى. ئاكىلىرى ھەيران بولۇشتى. ئۇ-
نى ئىزلەپ ئىبنى يەمەننىڭ قولىدا كۆردى. ئاندىن كېيىن ئۇ
ئۈزۈكنى باشقا ئاكىلىرى بىر - بىرلەپ ئېلىپ قولىغا سالدى.
بۇ ئۈزۈك ئۇلارنىڭمۇ قولىدا تۇرمىدى. ئۇلار ئىلاجسىز قېلىپ بۇ
ئۈزۈكنى ئىبنى يەمەنگە ھەدىيە قىلىشقان بولدى. يۇسۇپ بۇ-

لارنىڭ ھەممىسىنى كارۋان سارىيىغا چۈشۈردى. ئارىدىن بىر-
ھەپتە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن يۈسۈپ كىشى ئەۋەتىپ ئۇلار-
نى ئوردىسىغا تەكلىپ قىلدى. ئۇلارغا زىياپەت بەردى. ئۇلار-
نىڭ ھەر ئىككىسىگە بىر تاۋاقتىن ئاش قويدى. ئىبنى يەمەنگە
يالغۇز بىر تاۋاق ئاش قويدى. ئۇلارنى تائامغا تەكلىپ قىلدى.
ھەممىسى — ئىككىسىدىن بولۇپ تائام يېيىشكە كىرىشتى.
ئىبنى يەمەن ئۇلارغا قاراپ: «مېنىڭمۇ ئاكام يۈسۈپ بولغان
بولسا، بىز ئىككىمىزمۇ بىللە تائام يەر ئىدۇق» دېگەنىنى ئوي-
لاپ كۆڭلى بۇزۇلدى. ئۇ تائامنى يېمىدى. بۇ ئەھۋالنى باي-
قىغان يۈسۈپ:
— ئەي ئىبنى يەمەن، سىز نېمە ئۈچۈن تائام يېمەي-
سىز؟! — دەپ سورىدى.
ئىبنى يەمەن:
بۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى بىر ئانىدىن بولۇپ ھەممىسى تەل.
مېنىڭ ئاكام يۈسۈپ يوق. كېلىمدىن غىزا ئۆتمىدى دەپ جاۋاب بەردى.
يۈسۈپ ئۇلارغا قاراپ:
— ئانداق بولسا مەن ئىنىڭلار ئىبنى يەمەن بىلەن بىللە
ئولتۇرۇپ ئاش يەيمەن، — دېدى
ئۇلار:
— ناھايىتى ياخشى ئىش قىلدىڭىز پادىشاھى ئالەم! — دېيىشتى.
شۇنداق قىلىپ يۈسۈپ ئىبنى يەمەن بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ
ئاش يېدى.
ئەتىسى بۇلارنى ئوردىغا يەنە تەكلىپ قىلىشتى. ئۇلار كېلىپ
يۈسۈپكە تازىم بىجا قىلىشىپ پەگاھدا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرۇشتى.
يۈسۈپ پەردە ئىچىدە ۋاپاسىز ئاكىلىرىنىڭ يۈزىنى كۆرۈپ
ئاتا - ئانىسىنى ئەسلىدى. كۆڭلى بۇزۇلدى. لېكىن ئۆزىنى تۇختى-
تىۋېلىپ:

—ئەي ياقۇپنىڭ ئەۋلادى! ئاتاڭلارنىڭ ماڭا ئەۋەتكەن خېتىنى ئېلىپ كېلىڭلار! — دېدى. ئۇلار خەتنى ئېلىپ بېرىشتى. يۇسۇپ ئاتىسىنىڭ ئەلىمىنى كۆرۈپ كۆزىگە سۈرتتى. كېيىن ئۇنى ئوقۇدى. ئۇلارغا قاراپ:

—بۇ خەتنىڭ مەزمۇنىغا قارىغاندا، سىلەرنىڭ ئىنىكاڭلار يۇسۇپنىڭ رىندانىدا ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. سىلەر ئۇنى «بۆرە يېگەن» دېيىسىلەر، سىلەر ماڭا راستىنى ئېيتىڭلار. ئەگەر يۇسۇپ تىرىك بولسا، مەن ئۇنى تېپىپ ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسىنى ئالاي! — دېدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

—يۇسۇپنى تەھقىق بۆرە يېگەن. ئەگەر بىزگە ئىشەنمىسەڭلار، مانا ئالدىلىرىدا ئۇنىڭ ئىنىسى ئىبنى يەمەن تۇرۇپتۇ. شۇنىڭ ئۆزىدىن سورىسىلا! — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

يۇسۇپ:

—ئەي ئىبنى يەمەن! سېنىڭ ئاكاڭ يۇسۇپنى بۆرە يېگىنى راستمۇ؟ — دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

—ئەي شاھى ئالەم، مەن نەدىن بىلەي، بۇ يەردە تۇرغان ئاكىلىرىم، ئاكام يۇسۇپنى: «سەھرانى كۆرسىتىپ كېلىمىز!» دەپ، دادامدىن سوراپ ئېلىپ كەتكەنىدى. كېيىن بۇلار «يۇسۇپنى بۆرە يېدى» دەپ بىر قانلىق كۆينەكنى ئېلىپ كېلىشتى. ئۇنى ئاتامغا كۆرسىتىپ دادامنى قاخشاتتى. مەن بۇنىڭدىن باشقىسىنى بىلمەيمەن! — دەپ جاۋاب بەردى.

—يۇسۇپ ئىبنى يەمەندىن:

سېنىڭ ئاكاڭ يۇسۇپ، ئوغرى ۋە يالغانچىمىدى؟ — دەپ سورىدى. ئىبنى يەمەن:

—مېنىڭ ئاكام يۇسۇپ ئۆمرىدە ئوغرىلىق قىلغان ئەمەس، زادى يالغان سۆزلىمەيتتى. ھەرقاچان ناشتا قىلسا ئۆزىنىڭ ئېشىدىن ئېلىپ غېرىب-غۇرۋالارغا بېرىپ ئاشقىنىنى ئۆزى يەيتتى.

ەن ئۆمرىمدە ئاكامدەك خۇشمۇئامىلىلىك كىشىنى تېخى كۆرمىدىم! — دەپ يىغلىدى.

ئىبنى يەمەنىنىڭ بەرگەن جاۋابىغا ئاكىلىرىنىڭ ئاچچىقى كەلدى. ئۇلار ئىبنى يەمەنىنى بۇنداق جاۋاب بېرىدۇ دەپ ئويلىمىغانىدى.

يۇسۇپ ئۇلارنىڭ ئەلپازىنى كۆرۈپ:

— بولدى قىلىڭلار! ئەي ئىبنى يەمەن، بۇ ئەھۋالدىن قارىغاندا، سىنىڭ بۇ يەردە تۇرغان ئاكىلىرىڭنىڭ ئۆزى يالغانچى ئوخشايدۇ. خەتتىن مەلۇم بولۇشىچە ئاتاڭمۇ يۇسۇپنىڭ ھاياتلىقىدىن ئۈمىدۋار ئىكەن، — دېدى.

ئىبنى يەمەنىنىڭ ئاكىلىرى بىر-بىرىگە قارىشىپ ئۆز ئىچىدە: «خەپ توختاپ تۇر! سېنىمۇ ئاكاڭ يۇسۇپتىن بەتتەرراق كويغا سالمىساق» دېيىشتى. يۇسۇپ بۇلارنىڭ پەيلىدىن خەۋەردار ئىدى. ئۇلارغا يەنە ئاش تارتتى، كېيىن ئۇلارنى ئالاھىدە تەييار قىلدۇرغان سارايغا ئەۋەتتى. بۇ سارايدا يەھۇدا باشلىق يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرىنىڭ يۇسۇپنى ئالداپ ئېچىقىپ مالىك دىغۇرغا ساتقۇچە بولغان ئارىلىقتىكى قىلغان ۋەھشىلىكلىرى سۈرەت بىلەن تاملارغا نەقىش قىلىنغانىدى. يۇسۇپ ئۇلارنى بۇ سارايغا كىرگۈزۈپ، ئۆزى يوشۇرۇن ھالدا پەنجىرىدىن كۆزىتىپ تۇردى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى سارايغا كىرىپلا ئۆزلىرىنىڭ يۇسۇپكە سالغان كۈلپەتلىرىنى كۆردى. شەرمەندىلىك بىلەن بىر-بىرىگە قاراشتى. ئاخىرى بېشىنى ئېگىپ يەرگە قاراشتى.

يۇسۇپ بۇلارنى چىرايلىرى سارغايغان ئوسال ھالدا كۆرۈپ سارايدىن قايتىپ چىقتى. كېيىن ئۇلارنىمۇ ئوردىغا ئالدۇرۇپ كېلىپ زىياپەت قىلدى. يەنە ھەممىسى ئىككىدىن بولۇپ تائامغا كىرىشىپ كەتتى. ئىبنى يەمەن تەنھا قېلىپ غىزا يېمە-

دى. ئۇنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ يىغلىدى. يۇسۇپ:
—ئەي ئىبنى يەمەن، سەن يەنە نېمىشقا غىزا يېمەيسەن؟!—
دەپ سورىدى. ئىبنى يەمەن:
—مېنىڭمۇ ئاكام يۇسۇپ بولغان بولسا بىللە ئاش يەرئىدىم.
دەپ كۆڭلۈم بۇزۇلدى. ئاشنى يېيەلمىدىم.—دەپ جاۋاب بەردى.
يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:
—ئەي كەنئانلىق يىگىتلەر، ھەرقانداق ئەرزىگلار بولسا
ماڭا ئېيتىڭلار!—دېدى. ئىبنى يەمەن بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

مەن غېرىبنى ئەيىبلىمەڭ ئەزىزىم،
ئاتام ئۆمرىدىن پەلەك تامام ئېتىپتۇ.
بىر تۇغقان ئاكام كېچە - كۈندۈزى،
كۆرەر كۆزۈم يۇسۇپ ئاكام يوتۇپتۇ.

يۇسۇپ:

ياقۇپ ئوغلى يىغلىمىغىن بۇ يەردە،
مەقسىتىڭنى دېگىن ئاكاڭ بولايمەن.
راۋا قىلاي ھاجىتىڭنى تىلىگىن،
يىغلىمىغىن بۇگۈن ئاكاڭ بولاي مەن.

ئىبنى يەمەن:

بۇلار ھەممە ئاكا - ئۇكا ئامان بار.
قىلمىشىغا كۆڭلۈمدىمۇ گۇمان بار.
ئەيىب قىلماڭ ماڭا ئاخىر زامان بار،
ماڭا ئۆلپەت يۇسۇپ ئاكام يوتۇپتۇ.

يۈسۈپ:

— كىمكى كۆرسە بۇ دۇنيانىڭ جاپاسىن،
ئاخىرەتتە كۆرگەي ئۇنىڭ ۋاپاسىن.
ئىگەم بىرەر دەردمەنلەرنىڭ داۋاسىن،
غەم قىلمىغىن بۇگۈن ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمەن:

مەن بىلۈرمەن بۇگۈن ئاكام بولۇرسىز،
كىملەر غېرىب بولسا ھالىن سورارسىز.
بىر سۈت ئەمگەن يۈسۈپ قاچان بولۇرسىز
مەن يىغلايمەن يۈسۈپ ئاكام يۈتۈپتۇ.

يۈسۈپ:

— ئاكاڭ ئىچۈك، خۇلقى - پەيلى بايان قىل!
يەنە ھۆسنى - جامالىنى ئايان قىل!
ئۈمىد بىلەن ئاكاڭنى بار گۇمان قىل!
غەم يېمىگىن يۈسۈپ ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمەن:

— ئاكام خۇلقى پەرىشتىدىن زىيادە،
شاھلار كۆرسە ئۆزىن قىلار پىيادە.
مىسىر شاھى يالغان سۆز يوق ئارادە،
باغرى كاۋاپ يۈسۈپ ئاكام يۈتۈپتۇ.

يۇسۇپ:

— كۆڭلۈڭ بۇزۇپ ئاكام دىبان يىغلىما!
ھىجران ئوتى بىلەن باغرىڭ داغلىما!
ئۈمىدلىك بول يىراقلىقنى چاغلىما!
كەلگىن بېرى يۇسۇپ ئاكاڭ بولايمەن.

ئىبنى يەمەن:

— مەن يىغلايمەن ھەم يىغلايدۇ ئاتىسى،
كۆزىدە ياش باغرىدا قان ئاتىسى،
ھەددىدىن تولا كۆردى ئۇنىڭ جاپاسىن،
مەن يىغلايمەن يۇسۇپ ئاكام يۇتۇپتۇ.

يۇسۇپ:

— مىسىر شاھى ساڭا بولسا مېھرىبان،
كەنئانلىق ياش ئوغلان ساڭا نە ئارمان،
ئىنئام قىلاي مالۇ - دۇنيا پاراۋان،
كەلگىن بېرى يۇسۇپ ئاكاڭ بولاي مەن.

يۇسۇپ ئىبنى يەمەننى يېنىغا ئېلىپ بىللە تائام يېدى. ئاكىلىرى مىسىر شاھىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان بۇ ئىلتىپاتىنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشتى. ئىچى تارلىقى كېلىپ بوغۇزىدىن تاماق ئۆتمىدى. «راھىلەدىن بولغان ئوغۇللار ئەگە بارسا ئىززەت ھۆرمەتكە ئېرىشىدۇ!» دەپ غۇدىراشتى.

يۇسۇپ ئىبنى يەمەن بىللەن ئولتۇرۇپ تاماق يە-
ۋاتقاندا، ئىبنى يەمەننىڭ كۆزى يۇسۇپنىڭ قولىغا چۈشتى.
ئىبنى يەمەن ئاھ! ئۇرۇپ يىغلىدى، تائامدىن قولىنى تارتتى.

يۇسۇپ:

— ئەي ئىبنى يەمەن، نېمىشقا تائام يېمەيسەن؟! —
دەپ سورىدى.

ئىبنى يەمەن:

— ئەي شاھى ئالەم، ئەپۇ قىلىسىلا، مەن سىلى بىلەن
تائام يەۋېتىپ قوللىرىغا كۆزۈم چۈشتى. سىلىنىڭ قوللىرى ئا-
كام يۇسۇپنىڭ قولىغا بەكمۇ ئوخشايدىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن تا-
ئام يېيەلمىدىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ ئىبنى يەمەنگە:

— تائام يېگىن. ئاكاڭنىڭمۇ جامالىنى كۆرىدىغان ۋاقىت
يېتىپ قالدى. ئۇنىڭ جامالىنى چوقۇم كۆرىسەن! — دېدى.

شۇ چاغدا بىر شامال كېلىپ يۇسۇپنىڭ يۈزىدىكى نىقاپ-
نى قايرىۋەتتى. يۇسۇپنىڭ يۈزى كۈندەك نامايان بولدى.
ئىبنى يەمەن بۇنى كۆرۈپ ھوشىدىن كەتتى.

يۇسۇپ ئاۋۋال ئىبنى يەمەننىڭ بېشىنى تىزىغا ئالدى.
كېيىن ئۇ يەردىن كۆتەرتىپ خاس ھوجرىلاردىن بىرىگە ئې-
لىپ كىردى. ئىبنى يەمەن ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن ئاكا -
ئۇكا ئىككىسى ئۆينى كىشىلەردىن خالى قىلىپ تونۇشتى. باش-
لىرىغا كەلگەن ھادىسىلەرنى سۆزلەشتى. يىغلاشتى ۋە بىر-بىرى-
گە تەسەللى بېرىشتى. يۇسۇپ بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەس-
لەپ كېلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

چاھقا چۈشتۈم شەھرى كەنئاندىن كېلىپ،
داغى ھىجران ئەزدى ئىبنى يەمەنجان.
مەن كۆرمىگەن جەبرۇ - جاپا قالمىدى،
كۆرۈشكە زار بولدۇم ئىبنى يەمەنجان.

كۆينىكىمنى مەندىن تارتىپ ئالدىلەر،
تۆت تەرەپتىن ماڭا خەنجەر سالدىلەر،
ئاخىر ئىتتىرىپ بىر قۇدۇققا سالدىلەر،
بەندە زىندان بولدۇم ئىبنى يەمەنجان.

قىزىل گۈلدەك تېنىم قانغا بويالدى،
ئەل كۆزىدىن يىراق تاشلاپ ئۆچ ئالدى.
ئۆلتۈرۈشكە قەست قىلدى ھەم ئۇيالدى.
كۆزۈمدىن قان ئاقتى ئىبنى يەمەنجان.

ئۆرۈپ سوقتى بىر كەلمىدى قېشىمغا،
قىيامەتنىڭ كۈنى چۈشتى بېشىمغا،
قابا پەلەك ئوغا سالدى ئېشىمغا،
ئەجەب سەرسان بولدۇم ئىبنى يەمەنجان.

ئاكىلىرىم دۈشمەنلىگىن بىلدۈرۈپ،
كۆزلىرىمنى تۇپراق بىلەن تىندۇرۇپ،
جاپا بىلەن گۈللىرىمنى سۇلدۇرۇپ،
رەڭگىم خازان قىلدى ئىبنى يەمەنجان.

قول - پۇتۇمنى مەھكەم باغلاپ كەتتىلەر،
ئۇزاق يەردىن مېنى نىشان ئەتتىلەر،

دۇشمەن بولۇپ، «قۇلۇم» دېبان ساتتىلەر،
باغرىم كاۋاپ بولدى ئىبنى يەمەنجان.

يۇسۇپ ئېيتۇر كۆيۈپ، يېنىپ كۇل بولدۇم،
جۇدالىقتا نەچچە يىللار «پۇل» بولدۇم.
مىسىر ئېلىگە قانچە يىلدىن «قۇل» بولدۇم،
ئاخىر سۇلتان بولدۇم ئىبنى يەمەنجان.

يۇسۇپ ئىبنى يەمەنگە، ئاكىلىرىنىڭ قىلغان شۇملۇقلىرىنى بىر - بىر بايان قىلدى. ئىبنى يەمەنمۇ ئاكىسىدىن ئايرىلىپ كۆرگەنلىرىنى، بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى بىر - بىر بايان قىلدى. ئىككىسى تەپسىلى سۆزلەشتى. شۇنداق قىلىپ ئاكا - ئۇكا ئىككىسى خېلى ئۇزۇن مۇڭداشتى. كېيىن يۇسۇپ ئىبنى يەمەنگە،

— ئەي ئۇكام، كۆڭلىڭىزگە ئالماڭ. مەن سىزنى ئاكىلىرىڭىزدىن بىر ھىلە بىلەن ئايرىپ ئېلىپ قالىمەن! — دېدى.

ئىبنى يەمەن يۇسۇپكە،

— خوپ ئاكا، مېنىڭمۇ تىلىكىم شۇ ئىدى! — دېدى.

ئىككىسى بۇ ھەققە يەنە خېلى ئۇزۇن مەسلىھەتلەشتى. كېيىن ئىبنى يەمەننى ئاكىلىرىنىڭ قېشىغا ئۇزىتىپ قويدى. ئىبنى يەمەن ئاكىسى يۇسۇپ بىلەن خوشلىشىپ يەھۇدالار چۈشكەن كارۋان سارىيىغا قايتىپ كەلدى. ئاردا بولۇپ ئۆتكەن گەپ - سۆزلەر شۇ پېتى سىر بولۇپ قالدى. ئۇلى ھېچكىمگە ئېيتمىدى.

يۇسۇپ خىزمەتچىلىرىگە،

— كەنئانلىقلارغا ئاشلىق بېرىپ يولغا سېلىڭلار! — دەپ بۇيرۇدى. ئۇلار،

— خوپ شاھىم! — دەپ ئۇلارنىڭ تاغار ۋە قاپلىرىغا ئاشلىق قاچىلىدى.

يۇسۇپنىڭ كىشىلىرىگە غەللە ئاشلىق ئۆلچەپ بېرىدىغان ئالتۇن جاملىرى بار ئىدى. شۇنىڭ بىرسىنى بىر خىزمەتچىسى يۇسۇپنىڭ تاپىلىشى بويىچە ئىبنى يەمەنىنىڭ تاغىرىغا ئاشلىق بىلەن قوشۇپ سېلىۋەتتى. ئۇلار ئاشلىقلىرىنى ئېلىپ يولغا چىقتى ۋە كەنئانغا قاراپ راۋان بولدى. بۇلار شەھەردىن چىقىپ خېلى يەرگە بارغاندا ئۇلارنى بىر بۆلۈم ياساۋۇللار قوغلاپ يېتىشتى. ياساۋۇللار باشلىقى ئۇلارغا:

— ئەي كەنئانلىقلار! سىلەر ئۇياتماستىن شاھىمىزنىڭ ئاشلىق ئۆلچەيدىغان ئالتۇن جامىنى ئوغرىلاپ ئېلىپ قېچىپسىلەر! — دېدى.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى:

— بىز ھەرگىز ئۇنداق قىلمىدۇق. بىزلەر ئۇنداق ئادەملەردىنمۇ ئەمەس، — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

ياساۋۇللار ئۇلارنى ئوغرىلىقتا ئەيىبلەپ قاتتىق تۇتتى. يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىل قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى چۇقان سېلىشىپ:

— ئەگەر بىزگە ئىشەنمىسەڭ، يۈكلىرىمىزنى ئاختۇر! — دېيىشتى ئۇلار.

— ناھايىتى ياخشى. بىزمۇ شۇنداق قىلماقچى ئىدۇق، — دەپ ئۇلارنىڭ يۈكلىرىنى تۆگىدىن چۈشۈرۈپ ئاختۇردى.

ئۇلار ئاختۇرۇشنى يەھۇدادىن باشلاپ ئاخىرىدا ئىبنى يەمەنىنىڭ يۈكىنى ئاختۇردى. ئالتۇن جام ئىبنى يەمەنىنىڭ ئاشلىق قاچىلانغان تاغىرىدىن چىقتى. ياساۋۇللار ئىبنى يەمەنىنى ئوغرىلىقتا ئەيىبلەپ باغلاپ ئۆزىنى مىسىر تەرىپىگە ئېلىپ

ماڭدى. ئاكىلىرىمۇ ئىنقاس - سۆرەن سېلىشىپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مىسىرغا قايتىپ كەلدى.

يۇسۇپ بارگاھىغا چىقىپ قارىسا، ياساۋۇللار ئىبنى يەمەننى باغلاپ ئېلىپ كەلگەن. ئىبنى يەمەن يۇسۇپنى كۆرۈپ سالام قىلدى. ئاكىلىرىمۇ يېتىپ كېلىپ ئىبنى يەمەننىڭ قېشىدا تۇردى. يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي كەنئانلىقلار! سىلەر نېمە ئۈچۈن بۇنداق ئوغرىلىق قىلدىڭلار؟! — دەپ سورىدى.

ئۇلار نالە - زارە قىلىشىپ:

— بىز پەيغەمبەر ئەۋلادى، بىز ھەرگىزمۇ بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلمايمىز. بۇ ياش بالا بىلمەي بۇنداق ئەسكى ئىشنى قىلىپ قويۇپتۇ. بۇنىڭ يۇسۇپ دېگەن بىر ئاكىسى بار ئىدى. ئۇمۇ شۇنداق ئوغرى ئىدى. بۇمۇ ئاكىسىغا ئوخشاش ئوغرىلىق قىلىپ بىزنى شەرمەندە قىلدى. سىز ئۇلۇغ ھەم مەرھەمەتلىك پادىشاھ ئىكەنسىز. ئاتىمىز ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ئۈچۈن بۇ ياش بالىنىڭ گۇناھىدىن كېچىڭ. بىز ئۇنىڭ گۇناھىنى سىزدىن سورايمىز! — دەپ يىغلاشتى.

يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ! سىلەرنىڭ گېپىڭلاردىن يالغانچىلىق چىقىپ تۇرىدۇ. ئىبنى يەمەننى قاتتىق جازالاش كېرەك! — دەپ زىندانغا بۇيرۇدى. گۇندىپايلار ئۇنىڭ بوينىغا زەنجىر سېلىپ زىندانغا ئېلىپ كەتتى. زىندانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن ئۇنىڭ پۇت ۋە قولىنى بوشىتىپ ئالدىغا ھەر تۈرلۈك تائاملارنى قويدى.

ئىبنى يەمەننىڭ ئاكىلىرى نالە - پەرياد بىلەن:

— ئەي شاھى جاھان! ئىبنى يەمەننى قانداق جازالىسىڭىز

جازالاڭ. لېكىن ئۆلتۈرمەڭ. بىزنىڭ ئاتىمىزنىڭ شەرىپىدە بىر كە-
شى ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلسا، شۇ ئوغرىنى مال ئىگىسىگە قول
قىلىپ تۇتۇپ بېرىدۇ. ئىنىنى يەمەننى زىندانىدا ساقلىسىڭىز ساق-
لاڭ، لېكىن ئۆلتۈرمەڭ. بىز بۇ يەردە بولغان ۋەقەنى ئاتىمىز-
غا بېرىپ ئېيتايلى! ھۆكۈم ئاتىمىزنىڭ پەرمانىغا مۇۋاپىق بول-
سۇن! ئۇ نېمە دېسە بىزمۇ، سىزمۇ شۇنى قىلايلى! — دەپ
يىغلىشىپ قول باغلىشىپ تۇردى.
پادىشاھى مىسرى ئۇلارنىڭ بۇ سۆزىنى قوبۇل قىلدى.
يەھۇدا، شەمئۇن، رۇبىللەر ئوردىدىن چىقىپ مەسلىھەت
قىلدى.
ئۇلار:
— ئەي بۇرادەرلەر، بىزلەرنىڭ ھەر بىرىمىزدە بىر خىس-
لەت بار. شۇنداق تۇرۇپ ئىنىنى يەمەننى بۇ يەرگە تاشلاپ
كەتسەك، ئاتىمىزغا نېمە دەيمىز؟ ئىنىنى يەمەننى قۇتقۇزۇپ ئا-
لايلى. ھەر بىرىمىز ئۆزىمىزنىڭ خىسلەتلىرىنى ئىشقا سالايلى.
شەمئۇن زىندانغا بارسۇن. ئۇ قىلىچقا ماھىر. مەن يەھۇدا پا-
دىشاھنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ قاتتىق ۋاقىراي، مەن ۋاقىرىغاندا
ئاسمان - زېمىن لەرزىگە كېلىپ كىشىلەرنىڭ ئەقلىدىن ئازىد-
غانلىقىنى بىلىمسىزلەر. مەن ۋاقىرىغاندىن كېيىن ئوردا ۋە باشقا
يەرلەردە گاڭگىراش پەيدا بولىدۇ. مۇشۇ پۇرسەتتىن
پايدىلىنىپ ئىنىنى يەمەننى ئېلىپ قاچايلى، — دېيىشتى. ھەر-
قايسىسى ئۆزىگە بەلگىلەنگەن ئورۇنغا بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ خىسلەت-
لىرىنى ئىشقا سىپلىشقا تەييارلاندى. شۇ چاغدا شەمئۇن
بىلەن يەھۇدا:
— ئەگەر ئىنىنى يەمەننى زىنداندىن ئېلىپ چىقالمساق،
مۇنى قىلىچ بىلەن چېپىپ پارە - پارە قىلىش كېرەك. چۈنكى

ھېزلەرنى مۇشۇ خاپىلىقتا قويغانمۇ شۇ. ئۈچ ئېلىشنىڭمۇ پەيتى مۇشۇ، — دېيىشىپ تارقاشتى.

بۇ خەۋەر ۋە مەسلىھەت يۈسۈپكە مەلۇم بولدى. ئۇ ئاكىسى يەھۇدانىڭ ۋاقىرايدىغىنىنى، شەمئۇننىڭ قىلچۇۋازلىقىنى بىلەتتى. يۈسۈپ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ بىر قاتار جەڭلىرىنى كۆرگەنىدى. يۈسۈپ ياقۇپ ئۇرۇقىدىن ھەرقانداق ئادەم يەھۇدا ۋاقىراشقا تەييارلانغاندا ئاستا بېرىپ ئۇنىڭ ئارقىسىنى سىلىسا ئۇنىڭ كۈچىنىڭ تارقاپ كېتىدىغانلىقىنىمۇ بىلەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئوغلى ئىبراھىمنى ئالدىغا قىچقىرىپ:

— سەن چىقىپ يەھۇدانىڭ دۈمبىسىنى سىلىغىن! — دېدى. ئىبراھىم چىقىپ يەھۇدانىڭ دۈمبىسىنى سىلىدى. يەھۇدانىڭ قەھرى كېتىپ مېھرى قوزغالدى. ئۇنىڭدا ئاغزىنى يوغانىراق ئاچقۇدەك تاقەت قالمىدى. ئۇ ئۆت ئەتراپىغا قاراپ:

— بۇ يەردە ئەۋلادى ياقۇپ بار ئىكەن! — دەپ بېشىنى تۆۋەن سالدى.

شەمئۇن، رۇبىل ۋە باشقىلار يەھۇدانىڭ ۋاقىرىشىنى كۈتۈپ خېلى تۇرۇشتى. ئۇنىڭ ئاۋازى چىقمىغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى يەھۇدانىڭ قېشىغا كەلدى.

— نېمە ۋەقە بولدى؟ نېمىشقا مۆرىمەيسەن؟! — دېيىشتى ئۇلارنىڭ ھەممىسى غەزەپلىنىپ. يەھۇدا:

— بۇ يەردىمۇ ئەۋلادى ياقۇپ بار ئىكەن. بىر ئوغۇل بالا كېلىپ دۈمبەمنى سىلىغانىدى. كۈچۈم، غەزىپىم تىلىندى. مەن كارغا يارىماي قالدىم. ئەمدىكى مەسلىھەت شۇكى، بىز شەمئۇننى بۇ يەردە قويۇپ قالغانلىرىمىز ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا بارايلى. بۇ يەردە بولغان ۋەقەنى ئۇنىڭغا يەتكۈزەيلى. بول-

ما ئاتىمىز، ئىبنى يەمەننىمۇ. يۇسۇپتەك يوق قىلىپ كېتىشلەر! — دەپ بىزنى قاغايدۇ، دېدى.

ئۇلار مەسلىھەتلىشىپ يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كىردى.

— ئەي كەرەملىك سۇلتان! بىز ئىبنى يەمەننى يالغۇز بۇ يەردە قويۇپ كەتسەك، ئەمدى ئاتىمىز بىزگە ئىشەنمەيدۇ. بىز شەمئۇننىمۇ بۇ يەردە قويۇپ كەتمەكچىمىز. ئۆزلىرى بۇ ھەققە بىزگە بىر نامە يېزىپ بەرسىلە. بىز ئۇ خەتنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىپ، بولغان ۋەقەنى ئاتىمىزغا دېسەك. بولمىسا ئاتىمىز بىزنى دۇئايى بەت قىلىپ قاغايدۇ، — دەپ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇشتى.

يۇسۇپ دەرھال ماقۇل بولۇپ ئۇلارغا نامە يېزىپ بەردى. ئۇلار شاھتىن رۇخسەت ئېلىپ شەھەردىن چىقىپ كەنئانغا قاراپ ماڭدى. بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ كەنئانغا كەلدى. ئاتىسىنى زىيارەت قىلىشتى. بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى ئاتىسىغا بايان قىلدى. ئىبنى يەمەننىڭ ئالتۇن جامنى ئوغرىلاپ تۇتۇلۇپ قېلىپ زىندانغا سېلىنغانلىقىنى، شەمئۇننىمۇ ئۇنىڭغا قاراشقا قالغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ يېنىپ كەلگەنلىكىنى، ئەمما مىسىر پادىشاھىنىڭ ئاشلىقنى ھەممىگە تەڭ ۋە كەڭ-كۇشادە بەرگەنلىكىنى، ھەتتا ئىبنى يەمەننىڭمۇ ئاشلىقنى تۇتۇپ قالمىغانلىقىنى ئېيتىپ مىسىر پادىشاھىنىڭ خېتىنى ئاتىسىغا بەردى. ياقۇپ خەتنى ئوقۇتۇپ ئاڭلىدى. ئىبنى يەمەننىڭ يۈك-تاقىسىنى ئالدۇرۇپ كېلىپ يەشتۈرۈپ كۆردى. ئۇنىڭ يۈكلىرى ئارىسىدىن ئاشلىقتىن باشقا مىسىرنىڭ ئېسىل گۆھەرلىرى، لەئەل، ياقۇتلار چىقتى. ياقۇپ پىكىر قىلىپ ئۆز-ئۆزىگە: «بۇ مىسىر پادىشاھىنىڭ يۇسۇپىمغا ئوخشايدۇ!» دەپ ئىبنى يەمەننىڭ قالغىنىغا ھاقەتسىزلەنمىدى. كۆڭلى خاتىرجەم بولدى.

ياقۇپ مىسىر شاھىغا ئاتاپ بىر خەت تەييارلىدى. ئۇ خەت-
تە: «ئۆزىنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ كىملىكىنى بايان قىلىپ
كېلىپ «ئەي مىسىر شاھى، ھەمىشە خۇش ۋاقىت بولۇڭ. مەن
سىزنىڭ خېتىڭىزنى ئوقۇدۇم. ئۇنىڭدىن ماڭا بىر خۇش بۇي
كەلدى. مېنىڭ يۇسۇپىمدىن خەۋەر بەرسىڭىز. مېنىڭ تاقىتىم
قالمىدى. ئىبنى يەمەننى ‹ئوغرى!› دەپ ئېلىپ قاپسىز.
ئۇنىڭدىن ئارتۇقچە گۇمانلانماڭ، پەيغەمبەر ئۇرۇقىدىن ئۇنداق
ئىش چىقمايدۇ. ئىبنى يەمەن يۇسۇپ يوقالغاندىن كېيىنكى
مېنىڭ بىردىنبىر ئۈلپىتىم ئىدى. ئۇنى تېزراق ئەۋەتىپ
بېرىڭ. مېنىڭ دۇئايىمنى ئېلىڭ!» دەپ خەتنى مۆھۈرلەپ
ئوغۇللىرىغا بەردى.

ئۇلار ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ كەنئاندىن مىسىرغا قاراپ
يولغا چىقتى. مەنزىللەرنى بېسىپ مىسىرغا يېتىپ كەلدى. شەھەر-
گە كىرىپ بۇرۇنقى سارايغا چۈشتى. يۇسۇپ خەۋەر تېپىپ،
بىرنەچچە كۈنلۈك دەم ئېلىشتىن كېيىن ئۇلارنى قوبۇل
قىلدى.

— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ! ئاتاڭلارنىڭ ھەر قېتىمقى
خېتىدە يۇسۇپنىڭ تىرىكلىكىدىن نىشان بار. سىلەر ئۇنى «ئۆل-
گەن» دەيسىلەر، راستىڭلارنى ئېيتىڭلار، يۇسۇپنى نېمە قىلدىڭ-
لار؟! ئەگەر سىلەردىن ئۇنىڭغا بىرەر جاپا يەتكەن بولسا ئۇنى
ئېيتىڭلار! — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— يۇسۇپنى بۆرە يېگەنلىكى ھەق ۋە راست! — دەپ
قەسەم قىلىشتى. يۇسۇپ:

— بۇ يەردە مەندە بىر خەت بار! ئۇنى ئوقۇپ كۆرۈڭ-
لار! — دەپ خەتنى ئېلىپ چىقىپ كۆرسەتتى ۋە:

— سلەر بۇ خەتتىكى سۆزلەرگە ئىقرار قىلامسلەر؟! — دەپ قايتىلاپ سورىدى. ئۇلاردىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى. يۇسۇپ خەتنى قولىغا ئالدى ۋە ئۈنلۈك ئوقۇدى:

«بىزلەركى يەھۇدا، شەمئون، لادى. رۇبىل قاتارلىق ياقۇپنىڭ ئون ئوغلى. بىزلەرنىڭ بىر ئەرەب قۇلىمىز بار ئىدى. ئۇنىڭ ئىسمى يۇسۇپ ئىدى. ئۇنىڭ، ئوغرى، يالغانچى ۋە قاچقۇنلۇق ئەيىبى بار ئىدى. بىز ئۇ قۇلىمىزنى شۇ ئۈچ تۈرلۈك ئەيىبى بىلەن مالىك دىغۇرغا 18 پۇچەك يارماققا ساتتۇق. بىزنىڭ ئۇ قۇلدا ھېچقانداق ھەققىمىز قالمىدى. مۇبادا بۇ ھەقتە بىز دەۋا قىلساق، قىلغان دەۋايىمىز باتىل بولغاي. دەپ ئۆز ئىقرارىمىزدىن مۇشۇ مۆھۈرلۈك خەتنى بەردۇق.» دەپ ھەممىسى قولىنى قويغان ۋە مۆھۈرلىرىنى باسقانىدى.

ئۇلار بۇ خەتنى كۆرۈپ ئەقلىنى يوقىتىشتى. نېمە قىلىشلىرىنى بىلمەي ئاران دېگەندە:

— ئەي شاھى ئالەم! بىزنىڭ شۇنداق يۇسۇپ ئاتلىق بىر ئەرەب قۇلىمىز بار ئىدى. بۇ خەت شۇنى ساتقاندا بېرىلگەن، — دېدى. يۇسۇپ ئىبنى يەمەندىن:

— راست سىلەرنىڭ يۇسۇپ ئاتلىق ئەرەب قۇللىرىڭلار بارمىدى؟! — دەپ سورىدى. ئىبنى يەمەن:

— ئەي شاھى ئالەم! يۇسۇپ دەپ ئاكام بار ئىدى. ئەرەب قۇلىمىز يوق ئىدى! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ ئۇلارغا قاراپ:

— ئەي كەنئانلىقلار! بۇ يەردە مېنىڭ قولۇمدا قەدىمدىن قالغان بىر ئالتۇن جام بار. ھەر كىمنىڭ ئۆمرىدە قىلغان يامانلىقى، ياخشىلىقى، راستچىل ياكى يالغانچىلىقىنى شۇ جامدىن سورىساق، ئۇ تولۇق خەۋەر بېرىدۇ. سىزلەر شۇ جامنىڭ

خەۋىرىگە ئىشىنەمسىلەر؟! — دەپ سورىدى.
ئۇلار بىر ئېغىزدىن:
— ئارى، ئىشىنىمىز! — دەپ جاۋاب بېرىشتى. يۇسۇپ ئەمرى قىلدى، ساراي خىزمەتچىلىرى خاسىيەتلىك ئالتۇن جامنى ئېلىپ كېلىپ ئوتتۇرىغا قويدى. يۇسۇپ ئۇ جامنى چوكا بىلەن بىرنى ئۇردى. خاسىيەتلىك جام مىسىرلىقلارنىڭ يەرلىك تىلىدا بۇلبۇلدەك سايراپ سۆزلىدى. يۇسۇپ:
— ئەي ئەۋلادى ياقۇپ، جام نېمە دېدى؟ — دەپ سورىدى.
ئۇلار:
— چۈشەنمىدۇق! — دەپ جاۋاب بەردى.
يۇسۇپ كەنئان تىلىدا:
— جام: «ياقۇپنىڭ يۇسۇپ ئىسىملىك ئوغلى بار ئىدى. ئۇ بىر كۈنىسى چۈش كۆرۈپ، كۆرگەن چۈشنى ئاتىسىغا ئۆرسەدى. ئاتىسى ئۇنىڭغا سەن شاھ بولىسەن. ئاكىلىرىڭ ساڭا قارايدۇ، دەپ تەبىر بەردى. ئاكىلىرى بۇ تەبىرنى ئاڭلاپ يۇسۇپنى يوقىتىش ئۈچۈن ئۇنى ئالدىدى. سەھراغا قىزىقتۇرۇپ ئېلىپ چىقتى. ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە نىيەت ۋە ھەرىكەت قىلدى. يەھۇدا مەسلىھەت بېرىپ ئۇنى قۇدۇققا سالدۇردى» دەيدۇ. — دېدى.
يۇسۇپ جامنى يەنە ئۇردى، جام تىلغا كىردى. يۇسۇپ ئۇلاردىن يەنە سورىدى:
— جام نېمە دەيدۇ؟!...
ئۇلار بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپ:
— بىز چۈشەنمىدۇق! — دەپ جاۋاب بەردى.

يۇسۇپ:

«ئەي ئەۋلادى ياقۇپ! سىلەر يۇسۇپنى قۇدۇققا سالغان-
دىن كېيىن دەرھال پادىدىن بىر ئوغلاقنى ئېلىپ ئۇنى سويۇپ
قېنىغا يۇسۇپتىن سالدۇرۇپ ئالغان كۆينەكنى چىلاپ: «يۇسۇپ-
نى بۆرە يېدى» دەپ ئاتىسىغا مەلۇم قىلدى. ئاتىسى بۇ
سۆزگە ئىشەنمىسە، ئۇلار پەيغەمبەر ئەۋلادى تۇرۇپ ئۆزلىرى
يالغاندىن قەسەم ئىچتى. ئاتىسى بۇلاردىن بىزار بولدى. ئۆزى
ھەسرەت ۋە ئارماندا ئەلەم تارتتى» دەيدۇ، — دېدى.

يۇسۇپ جامنى يەنە ئۇردى. جام تىلغا كىردى. يۇسۇپ
ئۇلاردىن يەنە:

— جام نېمە دەيدۇ؟! — دەپ سورىدى.

ئۇلار:

— بىز ھېچنېمىنى ئۇقمىدۇق! — دەپ جاۋاب
بېرىشتى.

يۇسۇپ:

— جام: «سودىگەر مالىك دىغۇر قۇدۇقتىن سۇ ئېلىپ
ئىچىش ئۈچۈن، قۇدۇققا سوغا سالدى. مالىك دىغۇرنىڭ ئادەم-
لىرى سوغىنى تارتقاندا، يۇسۇپ سوغىغا ئېسىلىپ قۇدۇقتىن چىق-
تى. يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى ماراپ تۇرغان يېرىدىن كېلىپ:
«بۇ بىزنىڭ قېچىپ كەتكەن قۇلىمىز ئىدى.» دەپ ئۈچ
تۇرلۇك ئەيىبى بىلەن يۇسۇپنى مالىك دىغۇرغا 18 پۇچەك يار-
ماققا ساتتى.» دەيدۇ، — دېدى.

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى مىسىر پادىشاھىدىن بۇ سۆزنى ئاڭ-
لاپ ساقاللىرىنى يۇلۇشقا باشلىدى. ئۆزلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ:

— ئەي پادىشاھى ئالەم. ئۆزلىرى كىم بولىلا؟!

ئىنىمىز يۇسۇپنىڭ ئۆزى سىلىمۇ؟ سىلىنىڭ ئوتتەك قىزغىن ۋە ئوقتەك ئىتتىك سۆزلىرى بىزنىڭ باغرىمىزنى تەشتى. ئەي يۇسۇپ، ھەر ئىش قىلساق بىز قىلدۇق. بىلمەسلىكتىن، ئىچى قارىلىقتىن، كۆرەلمەسلىكتىن قىلدۇق. گۇناھلىرىمىزنى ئەپۇ قىلىشلىرىنى سورايمىز، — دەپ ئۆزلىرىنى يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا ئاتتى. يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ ھەممىسى بىر ئېغىزدىن:

— بىزلەرنى ياراتقان ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ ھەققى - ھۇرمىتى، ئۇلۇغ ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق ۋە ياقۇپنىڭ ھەققى - ھۇرمىتى ئۈچۈن ھەممىمىزنىڭ گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلسىلا! — دەپ يۇسۇپنىڭ ئايىغىدا ياتتى.

بۇلارنىڭ ئىچىدىن يەھۇدا بېشىنى كۆتۈرۈپ ئاتا - بوۋىلىرىسى شىپى كەلتۈرۈپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

يەھۇدا يىغلايدۇ ئەي يۇسۇپ ئىنىم،
گۇناھلار كۆپ بىزدە بۈگۈن بەخش ئېتىڭ.
توۋا قىلدۇق، ئەپۇ قىل مېھرىبان ئىنىم،
قىلغان خاتالىرىمىزنى بۈگۈن بەخش ئېتىڭ.

سىنى سالدۇق چەبرى بىلەن بالاغا
سەبرى قىلىڭ رازى بولدۇڭ قازاغا.
قىلمىشلاردىن ئاسى بولدۇق خۇداغا،
جاپا سالدۇق سىزگە بۈگۈن بەخش ئېتىڭ.

ئۇل خۇدانىڭ بىرلىكى ھەققى - ھۇرمىتى،
ئىبراھىم، ئىسمائىل بوۋام ھۇرمىتى.

ياقۇپ نەبى ئاتىمىزنىڭ ئىززىتى،
جاپا قىلدۇق بىز سىزگە بۇگۈن بەخش ئېتىلىڭ.

كۆڭلۈڭگە ئالمىغىن ئۆتكەن جاپانى،
ئاتا قىلىڭ بىزلەرگە مېھرى ۋاپانى،
خاتا ئىش ئۇرنىغا قىلىڭ ئاتانى،
جاپا قىلدۇق بىز سىزگە بۇگۈن بەخش ئېتىلىڭ.

خىجالەتتىن قىزىل يۈزۈم سۇلغۇسى،
تا قىيامەت كۆڭلۈمدە داغ قالغۇسى.
بەھۇدا ئېشىكىڭدە قۇل بولغۇسى،
خاتا قىلدۇق بىزلەر بۇگۈن بەخش ئېتىلىڭ.

يۇسۇپنىڭ ئېسىگە ئاكىلىرى سالغان كۈلپەت كەلدى، ئۇ كۆڭلى بۇزۇلغان هالدا بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

ئاكىلىرىم، يادىمغا كەلسە جاپالار،
روھى - رۇخسارىڭىزنى زادى كۆرگۈم يوق.
هېچكىشى كۆرمىسۇن مەندەك بالالەر،
سىلەرنى ئەسلا كۆرەر كۆزۈم يوق.

هاقارەت قىلمىشىپ، تەنە قىلدىڭىز،
ئىشكلەردە مېنى گاداي قىلدىڭىز.
40 يىل ئاتامدىن جۇدا قىلدىڭىز،
كەچۈرۈم قىلمىشقا زادى رەغدىم يوق.

ئاكا ـ ئۇكا ھەققىنى بېجا قىلمىدىڭ،
ئاتىمىز ھەققىنى ئادا قىلمىدىڭ.
ياراتقان تەڭرىدىن ئىبا قىلمىدىڭ،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رەغبىتىم يوق.

ئازابلارغا مېنى ئۆلەر چاغلىدىڭ،
ئاتا ـ بوۋامنىڭ باغرىنى داغلىدىڭ،
نېمە ئۈچۈن قول ـ ئاياقىم باغلىدىڭ،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رەغبىتىم يوق.

«يالغانچى، ئوغرى» دەپ بوھتان قىلدىڭىز،
ئاتىمىزنى خانىۋەيران قىلدىڭىز.
«يۈسۈپ تىرىك قالماس» دەپ گۇمان قىلدىڭىز،
كەچۈرۈم قىلىشقا زادى رەغبىتىم يوق.

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى يۈسۈپنىڭ نەزمىسىنى ئاڭلاپ جانلىرىدىن ئۈمىد ئۈزۈشتى. ئۆزىنىڭ قىلمىش ـ ئەتمىشلىرىگە قاتتىق پۇشمان يېدى. نادامەت ۋە خىجالەتتىن يۈزلىرى سارغايدى. ئۇلاردا بېشىنى يۇقىرى كۆتۈرگۈدەكمۇ ماغدۇر قالمىدى.

مالىك رىھان باشلىق ئوردىغا يىغىلغان مىسىر ئاھالىسى يۈسۈپتىن ئاكىلىرىنىڭ گۇناھىنى تىلىدى. زۇلەيخامۇ پەردە ئىچىدە تۇرۇپ يۈسۈپكە، ئاكىلىرىڭىزنىڭ گۇناھىنى كەچۈرۈڭ ـ دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

زۇلەيخا پەردە ئىچرە پىغان چەكمەكتە،
ھەرقانداق گۇناھ بولسا بۈگۈن كەچۈرۈڭ.

قول قاچسا خوجىسى ئازاد ئەيلىگەي،
مىسىر شاھى ئاكىمىزنى بۈگۈن كەچۈرۈڭ.

ئىدرىس بىلەن نوھ نەبى ھەققى ھۆرمىتى،
ئىبراھىم ئىسمائىل بوۋاڭ ھۆرمىتى،
يەنە ئىسھاق، ئاتاڭ ياقۇپ ھۆرمىتى،
ھەر قانداق گۇناھ بولسا بۈگۈن كەچۈرۈڭ.

مۈلكۈڭ خاراب بولۇر بۇلار يىغلىسا،
ئۈمرۈڭگە دۇئالار قىلىپ تىلىسە،
ئەپۇ قىلىڭ بۇلار ھەر نە ئىش قىلسا،
مىسىر شاھى ئاكىمىزنى شاد ئېتىڭ.

يامان ئىشنىڭ ئاقىۋىتى بەزى ياخشىدۇر،
پادىشاھقا كەرەم قىلماق بەخشىدۇر.
ئەي يۈسۈپ، زىلەيخانىڭ ئەرزى مۇشۇدۇر،
پادىشاھىم ئاكىمىزنى يەنە ياد ئېتىڭ.

زىلەيخا:

— ئى پادىشاھى ئالەم! ئاكىلىرىمىزنىڭ ھەرقانداق يامان گۇناھى بولسىمۇ، بىزلەرنىڭ يۈز-خاتىرىمىز ئۈچۈن ئۇلارنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈڭ. ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئالدىمىزدا شۇنچىلىك شەرمەندە بولغىنىمۇ يېتەر! — دېدى.

شۇ چاغدا يۈسۈپنىڭ قېشىغا جىبرائىل يېتىپ كەلدى.

— ئەي يۈسۈپ، تەڭرىنىڭ پەرمانى، ئاكىلىرىڭنىڭ گۇناھىدىن ئۆتكىن. ئۇلارغا ياخشىلىق قىل! بولۇپ ئۆتكەن

ئىشلار مېنىڭ تەقدىرىمدىن بولغان. ئاتاڭغا كۆينىكىڭنى ئەۋەتكىن. ئۇنى كۆزىگە سۈرتسە، كۆزى ئېچىلغاي. يەنە كەنئاندىن ئاتاڭ باشلىق بارلىق ئۇرۇق - قاياشلىرىڭنى مىسىرغا ئېلىپ كېلىپ خىزمىتىنى قىلىپ دۇئاسىنى ئال! — دېدى.

يۇسۇپ خۇشال هالدا ئورنىدىن تۇردى. ئوردا ئەهلى ۋە ئاكىلىرىغا قاراپ:

— ئەي مىسىرنىڭ ئۇلۇغلىرى، سىلەر گۇۋاه بولۇڭلار! مەن ئۇلارنىڭ بارلىق گۇناهىدىن ئۆتتۈم. ئەي ئاكىلىرىم، ئەمدى بۇندىن كېيىن مېنىڭ سىزلەرگە هېچقانداق ئاداۋىتىم يوق. مەندىن خاتىرجەم بولۇڭلار! مەن بۇ يەردە ئۆتكەن ئىشلارنى ئارىغا سېلىپ تەھقىقلەپ كۆردۈم. سىزلەر ماڭا جاپا سالدىڭىزلەر. ئۇنىڭ بەدىلىگە هەقتائالادىن ماڭا دەرىجە ۋە دۆلەت ئاتا بولدى. هەر بىر ئىش خۇدانىڭ تەقدىرىدىن تاشقىرى ئەمەس! — دېدى.

ئاكىلىرى قۇللۇق قىلىپ يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا يىقىلىشتى. ئاكا - ئۇكىلار بىر - بىرى بىلەن قايتىدىن كۆرۈشتى. يۇسۇپ بۇنىڭ بەدىلىگە مىسىر شەھىرىنى زىننەتلەپ پۈتۈن شەھەر ئاهالىسىغا توي قىلىپ بەردى. بۇ تويىنى كۆرگەنلەر دەرماندا، كۆرمىگەنلەر ئارماندا قېلىشتى.

يۇسۇپ بۇ تويدا ئاتىسىنى ئەسلەپ يىغلىدى. ئاكىلىرى ئۇنى كۆرۈپ ئەھۋال سورىدى. ئۇلار ئەھۋالنى ئۇقۇپ مەسلىھەتلەشتى. ئاخىرى ئاتىسىغا كىشى ئەۋەتمەكچى بولۇشتى. ھەممىسى يۇسۇپنىڭ خەۋىرى بىلەن ئۇنىڭ كۆينىكىنى ئېلىپ بېرىشنى يۇسۇپتىن سورىدى.

يۇسۇپ ئۇلارغا:

— بۇ ئىشقا بۇ يەردە كەئشانلىق بىشىر ئاتلىق بىر كىشى بار، شۇ بارسۇن! — دېدى.

ئەسلىدە بۇ ۋەقە بۇنداق بولغان ئىدى.

كۈنلەردىن بىر كۈنى ياقۇپ بىر يەردىن ئۆتۈپ كېتىپ باراتتى. يولدا ئۇنىڭغا بىر چىرايلىق ئالما ئۇچرىدى. ياقۇپ ئۇ ئالمىنى قولىغا ئېلىپ كۆردى. ئۇنىڭ يولى بىر مەكتەپنىڭ ئالدىدىن ئۆتەتتى. ياقۇپنىڭ ئارقىسىدا بىر كېنىزىكى بار ئىدى.

ياقۇپ ئالمىنى ئۇنىڭغا بەردى ۋە:

— بۇ ئالمىنى مەكتەپكە ئېلىپ كىر! كىم ھۇشۇ ئالمىدەك چىرايلىق بولسا، بۇ ئالمىنى شۇ بالىغا بەرگىن! — دېدى.

كېنىزەك:

— خوپ! — دەپ ئالمىنى قولىغا ئېلىپ مەكتەپكە كىردى. ئۇ يەردىكى بالىلار ئىچىدە بۇ كېنىزەكنىڭ ئوغلى بىشىرمۇ بار ئىدى. بالىسى ئۇنىڭغا مەكتەپتىكى بالىلارنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن چىرايلىق كۆرۈندى. كېنىزەك ئالمىنى ئوغلى بىشىرغا بەردى.

ياقۇپ ئۇنىڭدىن:

— ئالمىنى كىمگە بەردىڭ، — دەپ سورىدى.

كېنىزەك:

— مەكتەپكە كىرىپ بالىلارغا نەزەر سالدىم. ئۇ يەردىكى بالىلار ئىچىدە ئوغلۇم بىشىردىن چىرايلىقراق بالا كۆرمىدىم. ئالمىنى ئوغلۇم بىشىرغا بەردىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

ياقۇپنىڭ بۇ ئىشقا ئاچچىقى كەلدى. ئۇ كېنىزەكنىڭ ئوغلى بىشىرنى ئانىسىدىن ئايرىپ قۇل قىلىپ ساتتى. كېنىزەك ئوغلى بىشىرنىڭ دەردى - پىراقىدا تولا يىغلاپ كۆزىدىن ئايرىلدى.

ئۇ كىنىزەك ھەمىشە: «ئەي ياراتقۇچى ئاللا، ماڭا بىشىر ئوغلۇمنى بىر كۆرسەتكىن. ئاندىن ئالدىڭدىن ئامانىتىڭنى ئالغىن.» دەپ يىغلايتتى.

ئاللادىن يۇسۇپكە:

— بۇ ئىشقا بىشىر بارسۇن! — دەپ پەرمان بولدى.

يۇسۇپ بىشىرنى ئالدىغا قىچقىردى. ئۇنىڭ قولىغا ئاتىسى ياقۇپقا يازغان خېتىنى تۇتقازدى. بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئۇنىڭغا بىرمۇ بىر چۈشەندۈردى. ئۆزىنىڭ كۆينىكىنىمۇ بەردى. ئۇنى يېتەرلىك سوۋغا - سالام، يول خىراجىتى بىلەن تەمىنلەپ يولغا سالدى.

بىشىر بىر نەچچە كۈن يول يۈرۈپ كەنئانغا باردى. ئۇ كىمنى كۆرسە:

— ياقۇپنىڭ ئۆيى قەيەردە؟ — دەپ سورايتتى. ئۇنىڭ ئالدىغا بىر قېرى ئەما ئايال چىقىپ كەلدى. بىشىر ئۇ ئايالنى كۆرۈپ سالام قىلدى. ئۇ ئايال بىشىرنىڭ سالىمىغا جاۋاب بېرىپ:

— ئەي ئوغلۇم، قەيەردىن كەلدىڭ؟! — دەپ سورىدى.

بىشىر:

— مىسىردىن كەلدىم. يۇسۇپنىڭ ئاتىسى ياقۇپقا خەت، خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدىم، — دەپ جاۋاب بەردى.

— يالغان ئېيتىسەن! بۆرە يېگەن يۇسۇپتىن قانداق قىلىپ خەۋەر كېلىدۇ؟! — دېدى ئايال. بىشىر:

— بۇ يالغان ئەمەس، راستىنى ئېيتىۋاتىمەن. يۇسۇپ ھازىر مىسىرغا پادىشاھدۇر. ئۇ ئاكا- ئۇكىلىرى بىلەن تونۇشتى. مېنى بۇ خۇش خەۋەرنى ياقۇپقا يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئەۋەتتى، — دېدى. ئۇ ئايال ھەيران بولۇپ:

— بۇ سۆزۈڭ راستمۇ؟! — دەپ سورىدى.

بېشىر:

— ماما مېنىڭ قولۇمدا يۇسۇپنىڭ كۆينىكى ئۇنى مەن ئېلىپ كەلدىم. بۇ كۆينەكنى ياقۇپقا ئوخشاش پەرزەنت دېغىدا قارىغۇ بولغان كىشى كۆزىگە سۈرتسە، ئۇنىڭ كۆزى ئېچىلىدۇ! — دېدى.

ئۇ، ئايال تېخىمۇ ھەيران بولۇپ:

— خۇدانىڭ ماڭا بەرگەن ۋەدىسى باز ئىدى. تەڭرى ماڭا: «سەن ئوغلۇڭ بېشىرنى كۆرمىگۈچە، ياقۇپمۇ ئوغلى يۇسۇپنىڭ دىدارىنى كۆرمەيدۇ» دېگەن بېشارەتنى بەرگەن. بۇ قانداق ۋەقە بولدى، — دېدى.

بېشىر ئالدىدا تۇرغان ئايالنىڭ ئۆزىنىڭ ئانىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئۆزىنى ئاتتىن تاشلىدى. ئانىسىنىڭ پۇتىغا ئېسىلىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئىككى دۇنيادا جانىمنىڭ مادارى،
مەدەتكارىم جېنىم ئانام سەنمۇ سەن؟
[illegible] بولدۇم، جۇدا بولدۇم سېنىڭدىن.
ھەمىشە ئىشتا ئىنىڭام ئېرۇر سۆيۈمىندىن،
ئايرىلسۇن بەندىسىنى ئىماندىن،
مېھرىبانىم مۇنىس ئانام سەنمۇ سەن؟

بېشىر ئانىسىغا:

— ئەي مېھرىبان ئانا! مەن سېنىڭ ئوغلۇڭ بېشىرمەن، — دېدى. ئانا - بالا ئىككىسى قايتىدىن ھال - ئەھۋال سوراشتى. ئېيىن ياقۇپنىڭ قېشىغا كەلدى. رەھمىتى - يوسۇپ

ئەدەب - قائىدىلەرنى تولۇق ئادا قىلىپ، ئۇنىڭغا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى تولۇق بايان قىلدى. بىشىر خەت بىلەن يۇسۇپنىڭ كۆينىكىنى ئېلىپ ياقۇپقا بەردى.

ياقۇپ ۋە بىشىرنىڭ ئانىسى ئوغۇللارنى شىپى كەلتۈرۈپ كۆينەكنى كۆزلىرىگە سۈرتتى. ھەر ئىككىسىنىڭ كۆزى ئېچىلىپ روشەنلەشتى. ياقۇپنىڭ ۋە بىشىرنىڭ ئانىسىنىڭ بەدىنىدە قۇۋۋەت پەيدا بولدى. ئۇلار يىگىرمە بەش ياشلىق تىشىدەك ئورنىدىن تۇرۇپ تەڭرىگە شۈكرى - سانا ئېيتتى. ئەمدى ياقۇپ:— خۇدا نېسىپ قىلسا مەنمۇ شۇ كۆزۈم بىلەن يۇسۇپنى بىر كۆرسەم. ئۇنىڭ دىدارىغا قانسام،— دەپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇدى:

شۈكرى ئاللا كەلدى شۇ دەم گۈلئۇزارىمدىن خەۋەر،
ھەجرىدە قان يىغلىغان لەيلى ناھارىمدىن خەۋەر.
تاقىتىم تاق ئەيلىگەن سەۋرى - قارارىمدىن خەۋەر،
40 يىلدىن ئايرىلغان شاھسۇۋارىمدىن خەۋەر،
يۇسۇپ ئاتلىق قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

بىلمىدىم بۇ ۋەقە راستىمدۇر ياكى خىيال،
تاقىتىم يوق تا يۈزىنى كۆرمىگۈچە بى مالال،
مەن ساڭا تاپشۇردۇم ساقلا ئۇنى يا زۇلجالال،
ئىنشائاللا، مەن كۆرۈرمەن شۇ يۇسۇپتىن بىر جامال،
كەلدى يۇسۇپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

بۇ خەۋەر نەدىن كېلۇر، ھەقتىن ئىنايەت بولمىسا،
مەقسەتكە يەتمەس ھېچكىشى ئاندىن ھىدايەت بولمىسا،

ئىبراھىم، ئىسمائىل، بوۋام شاپائەت قىلمىسا،
دۈشمەنىمۇ ئەغيارلەردىن بىر ئالامەت بولمىسا،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

داغىل ئولماس ھېچكىشى يۈز داغۇ ھىجران بولمىسا،
چەكمىگەي ھېچكىم پىغان دەردىگە دەرمان بولمىسا.
دوستلىرىم كۆڭلۈمدە يوقكى بىر زەررە پۇشمان بولمىسا،
يوقكى دەريادا بېلىق، تا خانىمۇ ۋەيران بولمىسا،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

ياقۇبا شۈكرى ئەت خۇداغا، كەتتى قايغۇ كەلدى شادە،
ھەقتائاللا يۈسۈپىمنىڭ ئۆمرىنى قىلغاي زىيادە.
ئاقىل ئولدۇر قىلمىغاي ھەقتىن بۆلەككە ئېتىمادە،
شۈكرى قىپ سەۋرى ئەيلىسە ئوغا بولۇر شېكەر ناۋات،
كەلدى يۈسۈپ قىرمىزى يۈزلۈك ئانارىمدىن خەۋەر.

ياقۇپ بۇ مۇخەممەسنى ئوقۇپ بولۇپ يۈسۈپىنىڭ جامالىغا مۇشتاق بولغان ھالدا: «ئوغۇللىرىم، قاچان كېلەر» دەپ ئۇلارنىڭ يولىغا قاراپ تۇردى.

يۈسۈپمۇ بېشىردىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئاكا - ئۇكىلىرىنى كەنئانغا يولغا سالدى. يۈسۈپ ياقۇپ باشلىق ئۆزىنىڭ يارلىق ئەۋلادىنى مىسىرغا كۆچۈرۈپ ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ئۇلارغا ئاكىلىرىدىن ئات، تۆگە، خېچىر قاتارلىق ئۇلاقلارنى ئەۋەتتى. يۈسۈپ ئۇلارغا يەنە بىر پارچە خەتمۇ يېزىپ بەردى. ئۇ خەتتە ئۆزىنىڭ بېشىغا چۈشكەن دەرد - ئەلەم، خۇداغا ئوقۇلغان شۈكرى - سانا بىلەن بۇ نەزمىمۇ بار ئىدى.

خۇدانىڭ ئەمرىدۇر بىزلەرگە ئاتا!
ئۆزۈم بېرىپ ئۇر يۈزۈڭىزنى كۆرەلمىدىم،
كەچۈرۈڭ، گۇناھىم بولسا ھەم خاتا،
مەزۇر تۇتۇڭ ئۆزۈم سىزگە بارالمىدىم.

بىرنەچچە كۈن يامان بولدى مەنزىلىم،
ھېچكىمەرسە ئاڭلىمايتتى زار دىلىم.
ھەقتائالا ئاسان قىلدى مۈشكۈلۈم،
مەزۇر تۇتۇڭ ئەزىز ئاتا بارالمىدىم.

ئاكىلىرىم سۆكۈپ مېنى تۇتتىلەر،
18 يارماقتا مېنى ساتتىلەر،
مىسىر دىيارىغا ئېلىپ كەلدىلەر،
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا، پېقىر بارالمىدىم.

مالىك دىغۇر مېنى بازارغا سالدى،
ئەزىز مىسىرى پۇل تۆلەپ سېتىپ ئالدى،
قايغۇ بىلەن قىزىل يۈزۈم سارغايدى،
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا ئۆزۈم بارالمىدىم.

تۆھمەت بىلەن مېنى قويدى گۇمانغا،
مەن غېرىبنى يەنە سالدى زىندانغا،
ئېلىكىمنى باغلىدى باقماي پىغانغا،
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا ئۆزۈم بارالمىدىم.

ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، بوۋىمىزە
شاپائەت ئەيلىدى بىلىپ ھالىمىز.

ئاتىمىز يىغلىماڭ ئوقۇپ نامىمىز،
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا ئۆزۈم بارالمىدىم.

زىندان ئىچرە ئۆتتى يىللارە پاراغەت،
ياراتقان ئىگىمىز قىلدى ئىنايەت.
بولدى مىنىڭ مۇشكۈلۈم كىپايەت.
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

دۇئا قىلىڭ يەتسۇن يۇسۇپ مىرادە،
كۈندىن كۈنگە ئۆمرى بولسۇن زىيادە،
بىز بىلمەيمىز نەسىر باردۇر ئارادە،
مەزۇر تۇتۇڭ ئاتا، ئۆزۈم بارالمىدىم.

ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى يۇسۇپنىڭ خېتىنى ئېلىپ كەنئانغا يېتىپ كەلدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىدىن يۇسۇپنىڭ خېتىنى ئېلىپ ئوقۇدى. ياقۇپ ئوغۇللىرىنى بىر - بىرلەپ قۇچاقلاپ كۆردى. يۇسۇپنىڭ خېتىنى مۇتالىئە ۋە مۇلاھىزە قىلىشتى. كېيىن تەييارلىق قىلىپ مىسىرغا قاراپ يولغا چىقىشتى. بۇ خەۋەر يۇسۇپكە يېتىپ باردى. يۇسۇپ جاكاچىنى يولغا چىقىرىپ:

— ئەي مىسىرنىڭ چوڭ - كىچىك، باي، گادايى، ئالىم، ئۆلىما، ئاكا بىر - ئەشرەپلىرى باشلىق ھەممە ئاھالىسى! ھەممە كىشى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ زىيارەت قىلسۇن. كۆرۈشسۇن. دۇئاسىنى ئالسۇن! — دەپ جاكا قىلدۇردى.

ياقۇپ مىسىرغا يېتىپ كەلگەن كۈنى مىسىر ئاھالىسى گۇرۇھ - گۇرۇھ، پەۋج - پەۋج، پىرقە - پىرقە، توپ - توپ بولۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ياقۇپ مىسىرغا يەنى ئىسرائىل ئاھالىسى بىلەن كاناي ـ سۇناي، ناغرا ـ دۇمباق چېلىپ تەنتەنە بىلەن يېتىپ كەلدى. يەتتە ياشتىن 70 ياشقىچە بولغان كىشىلەر ياقۇپنىڭ جامالىنى كۆرۈپ ئۇنى زىيارەت قىلدى.

— مەرھابا! خۇش كېلىپسىز ئەي ئەزىز مېھمان! — دەپ كېلىپ كۆرۈشتى. مىسىرنىڭ ئىسىلزادىلىرى، ۋەزىرلەر، ئالىم ـ ئۆلىمالار، مۇنەججىملەرمۇ ئارقا ـ ئارقىدىن كېلىپ ياقۇپ بىلەن كۆرۈشتى. ئاخىرىسىدا كاناي ـ سۇناي داغدۇغا، سەلتەنەت بىلەن يۇسۇپ يېتىپ كەلدى. ئۇ: «تەياخ» دېگەن ئېتىنى مىنگەن ئىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يىگىتلەرمۇ ئاتلىرىنى ئويـنىتىپ كېلەتتى. شۇ كۈنى ئاسماننىڭ ئىشكى ئېچىلىپ پەرىشتەلەر ئۇنى تاماشا قىلغاندەك بولدى. ھەسەتخورلار ھەسرەت بارمىقىنى نادامەت چىشلىرى بىلەن چىشلىدى.

يۇسۇپ ئاتىسىنى كۆرۈش بىلەن ئۆزىنى ئاتتىن يەرگە تاشلىدى. ئاتا ـ بالا قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. ھال ـ ئەھۋال سوراشتى. بىر ـ بىرىگە كەلگەن ھادىسىلەرنى بايان قىلىشتى. يۇسۇپ ئاتىسىغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

يۇسۇپ.

40 يىلدىن قاچقان قوزا تېپىشتى،
خۇش كېلىپسىز باش ئۈستىگە ئەزىزىم،
دوستلار كۈلۈپ، دۈشمەنلىرىم يىغلاشتى،
خۇش كېلىپسىز باش ئۈستىگە ئەزىزىم.

ياقۇپ:

40 يىلدۇر ئۆچۈپ كەتكەن لاچىنىم،
قارا كۆزۈم ئىمىرزادەم سەنمۇ سەن؟!

ئۇگۇممۇدۇر، چۈشۈممىدۇر يا خىيال،
يۇسۇپ ئاتلىق مېنىڭ ئوغلۇم سەنمۇ سەن؟

يۇسۇپ:

40 يىلدۇر — ئايرىلىشتىن غەم يۇتتۇم،
قان يىغلىدىم دەرد - ئەلەمنى ھەم يۇتتۇم.
رىزا بولۇڭ سىزنى بەدەل ئەيلىدىم،
خۇش كېلىپسىز باش ئۈستىگە ئەزىزىم.

ياقۇپ:

قايدا يۇردۇڭ، قايدا ئەردىڭ بىلمىدىم،
قايغۇ - غەمدە زەۋق - ساپا قىلمىدىم
ھىجرىڭ بىلەن باغرىمنى مىڭ تىلغىدىم،
تازا باغىم، ئىمارىتىم سەنمۇ سەن؟!

يۇسۇپ:

بىرنەچچە كۈن چاھنى مەنزىل ئەيلىدىم،
دەمدىن دەمگە ھالىم تەبدىل ئەيلىدىم.
سىزنى ھەردەم ئىشقا ھەمدىل ئەيلىدىم،
خۇش كېلىپسىز باش ئۈستىگە ئەزىزىم.

ياقۇپ:
سېنىڭ ھىجرىڭ باغرىم كاۋاپ ئەيلىدى،
خۇدايىمنىڭ ئەمرى ناياپ ئەيلىدى،

دىلىم «يۈسۈپ» دەپ سېنى ياد ئېيلىدى.
ھەقتىن يەتكەن مېھرىبانىم سەنمۇ سەن؟!

يۈسۈپ:

ئەزىز ئاتا! ئويناپ كۈلۈپ يۈرمىدىم،
ئىجازەتسىز سۆزۈڭىزنى قىلمىدىم،
بۇزرۇكۋارىم خىزمىتىڭنى قىلمىدىم.
خۇش كېلىپسىز باش ئۈستىگە ئەزىزىم.

ئاتا بىلەن ئوغۇل ئائىلە بىلەن بىللە ھال - ئەھۋال سورىشىپ مىسىرغا كىردى. يۈسۈپ شەھەرنى زىننەتلەپ ئاھالىگە نەچچە كۈن ئاش تارتتى. ئاتىسىنى مېھمان قىلدى. مىسىر ئاھالىسى توپ - توپ بولۇپ كېلىپ ياقۇپنى زىيارەت قىلىپ تۇردى.

ياقۇپ مىسىردا 50 يىل ئۆمۈر كۆردى. بۇ يىللار ئىچىدە خەلققە زۇلۇم - سەتەم بولمىدى.

بىر كۈنىسى ياقۇپقا جىبرائىل كېلىپ:

— تەڭرىنىڭ بۇيرۇقى. سېنىڭ ئۆمرىڭ ئاخىرلاشتى. ئەمدى مىسىردا كۆپ تۇرماي كەنئانغا قايتقىن! — دېدى.

ياقۇپ بۇ پەرماننى ئاڭلاپ مىسىر خەلقى ۋە يۈسۈپ بىلەن خەيرلىشىپ، ۋىدالىشىپ مىسىردىن كەنئانغا يۈرۈپ كەتتى. يۈسۈپ ئاتىسى ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى مىسىردىن نەچچە كۈنلۈك يەرگىچە ئۇزىتىپ كەلدى ۋە شۇ يەردە قايتا ۋىدالاشتى.

ياقۇپ كەنئانغا يېتىپ كەلگەندە شام بىلەن كەنئان

خەلقى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئالدى. زىيارەت قىلدى، دۇئاسىنى ئالدى. ياقۇپ كەنئانغا كېلىپ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇنى بوۋىسى ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقنىڭ يېنىغا قويدى.

يۇسۇپ ئاتىسىدىن ئايرىلىپ مىسىردا يەنە بىرنەچچە يىل پادىشاھلىق قىلدى. كېيىن ئۇنىڭغىمۇ جىبرائىل ئاخىرەت سەپىرىنىڭ تەييارلىقىنى قىلىشنى بۇيرۇدى. يۇسۇپ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلاپ زىلەيخا باشلىق خوتۇن - بالىلىرى ۋە بارلىق دوستلىرى بىلەن ۋىدالاشتى. ئاخىرىدا يۇسۇپ زىلەيخاغا قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

خۇش قالغىن زىلەيخا پانى دۇنيادا،
سەن بىلەن تۇرماستىن كەتمەكچى بولدۇم.
غەم يىمە ھەرگىزمۇ، قىلمىغىن سادا،
سەن بىلەن تۇرماستىن كەتمەكچى بولدۇم.

زىلەيخا:

يۇسۇپىم سالمىغىن ھىجران دېغىنى،
بىر ئۆمۈر ئىككىلەن يولداش بولايلى!
سەيلە ئېتىپ يۈرەيلى دۇنيا باغىنى،
دۇنيادا بىر ئۆمۈر يولداش بولايلى!

يۇسۇپ:

ھەركىمگە ئەجەل ۋەھشىتى چۈشەر،
ئاتا - ئوغۇل بىر - بىرىدىن ئايرىلار، كېچەر،

ئىمانىنى يولداش ئەيلىسە جەببار،
خۇش قالغىن زىلەيخا مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن كەتسەڭ زار ئەيلەپ يىغلايمەن،
ھىجران ئوتىدا يۈرەك داغلايمەن،
سەنسىز جاننى مەن قانداق ساقلايمەن،
باقى دۇنيادىمۇ يولداش بولايلى.

يۇسۇپ:

ھەركىمگە يەتسە ئەجەل خازانى،
سەۋرى قىلىپ تۇرمايدۇ سائەت زامانى،
مەن كېتەرمەن يوقتۇر ھېچ شەك گۇمانى،
ياخشى قال زىلەيخا مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن بولمىساڭ قارا كۆزنى نەقىلاي؟
پىستە ئوخشاش شېرىن لەۋنى نەقىلاي؟
كېچە - كۈندۈز، ئاي - يىللارنى نەقىلاي؟
سەۋرى قىل ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۇسۇپ:
مەن كەتكەندە قىلماڭ كۆپلەپ ئاھۇ - زار،
يىغان چېكىپ يىغلاپ يۈرمەڭ زىيادە.

ياخشى قىلمىڭ تاپشۇرىمەن خۇداغا،
خۇش ئەمدى زىلەيخا مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن كەتسەڭ دۇنياغا كۆزمۇ سالماسمەن،
قول ئۈزىتىپ قىزىل ئالما ئالماسمەن
سەن كەتسەڭ مەن ئۆزۈم بۇنداق قالماسمەن.
سەۋرى قىل باقى يۇرتتا بىللە بولايلى.

يۇسۇپ:

يۇسۇپ ھەق ئەمرىگە بىلىن باغلىدى،
زىلەيخا سەن ئۇچۇن يۈرەك داغلىدى،
جۇدا بولۇپ كېتەر يولىن چاغلىدى،
خۇش ئەمدى زىلەيخا مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

سەن كېتىپ دۇنيادا مەن نېمە قىلاي؟
ئارقاڭدىن ئىزىڭنى ئىزلەپ مەن باراي!
دۇنيانى پۇچەك پۇل تېيىنغا ساتاي،
سەۋرى قىل ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۇسۇپ:
رازى بول زىلەيخا ئەمدى كېتىمەن،
ئاتا - بوۋاملارغا مەنمۇ يېتىمەن.

بالىلارنى خۇداغا تاشلاپ كېتىمەن،
رازى بول زىلەيخا مەن كېتەر بولدۇم.

زىلەيخا:

زىلەيخا قالدىڭىز بۇندا ئاھ ئۇرۇپ،
نازۇك جان كەتتىڭىز؟ بۇندا مەن تۇرۇپ،
يىغان ئەيلەپ يىغلايمەن ئەمدى ئاھ ئۇرۇپ،
سەۋرى قىل ئۇ دۇنيادا بىللە بولايلى.

يۇسۇپ بىلەن يىغلاشتى. رازىلىق ئېلىشتى. ۋىدالاشتى. يۇسۇپ جان ئۈزدى. زىلەيخا يۇسۇپنىڭ تاۋۇتىنى يىغلاپ يۇرۇپ ئاپلاندى. ئاخىرى:

— كۆزۈم سېنىڭدىن باشقىسىنى كۆرمىسۇن! — دەپ ئىككى كۆزىنى ئويۇپ ئېلىپ يۇسۇپنىڭ تاۋۇتىغا سالدى. زىلەيخا مىسىر ئاھالىسى بىلەن يىغلاپ چىقىپ يۇسۇپنى دەپنى قىلدى. ئۆزىمۇ شۇ يەردە جان ئۈزدى. يۇسۇپ بىلەن ئىككىسىنى بىر يەرلىككە دەپنى قىلىشتى.

بۇ خەلق داستانى ئاقسۇلۇق كاتىپ ھاجى تالىپنىڭ ئوغلى، سىرئۇللا مۇھەممەدنىڭ بەۋرىسى ئابدۇراخماننىڭ 1349 - ھىجرىيە يىلىدىكى قولىيازمىسىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلاندى.

تاھىر - زۆھرا

نەشرگە تەييارلىغۇچى: تۇرسۇن زېيىدىن

مەن بۇ داستاننى 1982 - يىلى غۇلجا شەھىرىدىكى خەلق قىزىقچىسى توختى شەمشىدىن ئاكىنىڭ ئېيتىپ بېرىشى بويىچە خاتىرىلەپ ئالغانىدىم. بۇ يىل يەنە بىر قول يازما نۇسخىسىنى تاپتىم. بۇ قول يازما موللا تاھىر تاش موللام تەرىپىدىن يېزىلغان بولۇپ، ئۇ كىتابقا ئەبجەت ئارقىلىق ئۆز ئىسىم فامىلىسىنى قالدۇرۇپ كەتكەن. لېكىن يېزىلغان ۋاقتىنى يازمىغان. كېيىن كىتابنى ئوقۇغانلارنىڭ كىتابقا يېزىپ قويغان خاتىرىسىدىن قارىغاندا، كىتابنىڭ يېزىلغىنىغا 100 يىلدىن كۆپ بولغان. كىتابتا «ھۆرلىقا - ھەمرا»، «مەلىكە - گۈلرۇز»، «تاھىر - زوھرا» داستانلىرى بار.

«تاھىر - زوھرا» داستانىنىڭ بىر قول يازما نۇسخىسى بۇلتۇر مەن خاتىرىلەپ ئالغان نۇسخا بىلەن ئوخشاش. رەتلەشتە قول يازمىنى ئاساس، خاتىرىنى قوشۇمچە قىلدىم. بۇ نۇسخىنى «تاھىر - زوھرا» داستانىنىڭ مۇكەممەل نۇسخىسى دېگىلى بولمايدۇ. پېشقەدەملىرىمىزنىڭ، فولكلورشۇناسلار ۋە كىتابخانلارنىڭ داستاننىڭ مۇكەممەل نۇسخىسىنى تېپىش يولىدا ئىزلىنىشىنى ۋە بۇ داستاننى رەتلەشتىكى بەزى يېتەرسىزلىكلەرنى تۈزىتىشكە يېقىندىن ياردەم بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

راۋىيانى ئەخبار ۋە ناقىلانى ئاسار، ئاما مۇنداق رىۋا-
يەت قىلۇرلەركى، ئۆتكەن زاماندا تەڭرىقۇت باغرىدا ئىككى
پادىشاھ بار ئىدى، بىرسىنىڭ ئېتى قاراخان، يەنە بىرسىنىڭ
ئېتى ئاقخان ئىدى. ئىككى خان تۇغقان ئىدى. ھەر ئىككىسىنىڭ
بالىسى يوق ئىدى. شۇ سەۋەب: «بىزدىن كېيىن قالسا، پادى-
شاھلىقىمىز، تەختى - راۋىقىمىز بىگانىلەر①گە قالۇر» دەپ تولا-
تولا غەمناك② بولۇپ يۈرەر ئىدى. خانلارنىڭ ئاھى
خۇداغا يەتكەنمۇ، كۆڭلەرنىڭ بىردە ھەر ئىككى خانىنىڭ ئاغ-
چىلىرى ھامىلە بولدى. شاھلار ناھايەت خۇرسەن يۈردى. ھەپ-
تىدە، ئايدا نەزىر - نۇزرە قىلىپ ئىگەمگە سېغىندى.

قاراخان بىلەن ئاقخان شىكار قىلماقنا ھەۋەس قىلدى. بىر-
مۇنچە ئادەمگە قۇش، قارچۇغا، لاچىن، شۇڭقار، يەنە بىر-
مۇنچىلارغا مىلتىق، يا ئالدۇردى. ھەددى - ھېسابى يوق
ئۇۋچى، قۇشچى، قوغلامچىلارنى باشلاپ دەب - دەبە، ئەس-
كەر③ بىلەن شىكارغا ئاتلاندى. ۋەزىر - ۋۇزۇرالار ھەم
قوزغالدى.

قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرا، لاۋۇ - لەشكەرلىرىنى باشلاپ
كېتىۋاتقاندا، ئالدىدىن بىر كېيىك چىقتى: شاھ ئوقياسىنى
چىل كامانىغا بېند ئەيلىۋىدى، كۆزى كېيىككە چۈشتى. كېيىك
بوغاز ئىكەن. شاھ: «كېيىك بوغاز ئىكەن، ئاتسام، قىساسى
ھامىلە ئاغچامغا يېتىپ قالمىسۇن» — دەپ كېيىكنى ئاتماي ئۆت-
كۈزۈۋەتتى.

كېيىك ئۆز يولىدا كېتىۋېتىپ ئاقخانىنىڭ ئالدىدىن چىق-

تى. ئاقخان ھەم ھامىلە ئاغچىسىنى خىيال ئەيلەپ: «بوغاز كېيىكنى ئاتسام، قىساسى ئاغچامغا يېتىپ قالمىسۇن» — دەپ كېيىكنى ئاتماي ئۆتكۈزۈۋەتتى.

قاراخان ئۆز يولىدا، ئاقخان ئۆز يولىدا كېتىۋېتىپ، بىر يەرگە كەلگەندە، يۈزمۇ يۈز ئۇچراشتى. ئىككى شاھ شاھانە ئامانلاشتى. بىرسى بىرسىدىن نېمە ئۇچرىغانلىقىنى سورىدى. ھەر ئىككىسى بوغاز كېيىكنىڭ ئۇچرىغانلىقىنى، ئاتسا — قىساسى ھامىلە ئاغچىلىرىغا يېتىپ قېلىشىدىن چۆچۈپ، ئاتماي ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى ئېيتىشتى. قاراخان بىلەن ئاقخان خۇشلۇق ئىچىرە قايتا قول تۇتۇشۇپ مۇنداق ۋەدە - ۋاپا قىلىشتى: «ئاللاتائالا بىلۈركى، ئىككىمىز ئوغۇل كۆرسەك، پادىشاھلىقى بىر بولسۇن، قىز كۆرسەك، بۇغجۇمىسى بىر بولسۇن، مۇبادا بىرسى ئوغۇل، بىرسى قىز بولسا، بىر - بىرىگە ئېلىشتۇرايلى، كىمدە - كىم بۇ ئەھدىگە ۋاپا قىلماي، جاپا قىلسا، شۇنىڭ يۈزى ئىككى ئالەم قارا بولغاي» دېۋان بەگلەر شاھلار ئەمرىنى قەغەزگە پۈتتى. شاھلار مۆھۈر باستى. ۋەزىر - ۋۇزرالار ھەغدا - ھازىر بولدى. پۈتۈك جاكالاندى.

خەۋەر كەلدىكى، ئاقخان پادىشاھنىڭ ئاغچىسى ئوغۇل تۇغدى! ئارقىدىنلا يەنە بىر خەۋەر كەلدى: قاراخان پادىشاھنىڭ ئاغچىسى قىز تۇغدى.

ئاقخان پادىشاھ ئۆزىنى تۇتۇپ تۇرالمىدى. ئاتقا قامچا باستى. ئاتنىڭ تىزگىنىنى قويۇۋەتتى. تۇياقنىڭ يەرگە ئۇرۇلۇشىدىن ئوت چاقنىدى. مانان - چاڭ كۆكنىڭ يۈزىنى قاپلىدى. ئاقخان شۇ تەرىقىدە كۆپ يۈرمىدى. ئات پۈتلىشىپ يىقىلدى. ئاتنىڭ يۈلۈنى ئۈزۈلدى. ئاقخاننىڭ بوينى ئۈزۈلۈپ جان تەسلىم قىلدى.

قاراخان: «ئوغۇل كۆرسەم مۇرادىم هاسىل بولار ئىدى،
چاپان يامغۇچ كۆرۈۋپتۇرمەن» — دەپ يىرىم كۆڭۈل كىتىۋاتات-
تى. يولدا ئاقخاننىڭ دۇنيا بىلەن ۋىدالاشقانلىقىنى كۆردى.
قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرالىرى بىلەن ئاقخاننىڭ جەسسەدىنى ئۆز-
زىنىڭ ئوردىسىغا ئاپاردى. كۆپ ئۆتمەي پادىشاھ جامائىتىنى
يىغىپ، ئاقخاننى يۇيۇپ - تاراپ، تەكپەن - تەجھىز④قىلىپ،
شاھانە دەپنە قىلدى. ئاندىن ئەھلى جامائەتنى يىغىپ، ئاق-
خان پادىشاھنىڭ ئوغلىغا «تاھىر» دەپ ئات قويدى. يىنىپ،
ئۆز ئوردىسىغا كىلىپ، قىزىنى كۆردى. قىزىغا «زوھرا» دەپ
ئات قويدى. بوۋاقلارنى شاھانە بىقىش ئۈچۈن، تاھىرنى
ئالدۇردى.

ئەلقىسسە، قاراخان قول ئاستىدىكى شەھەر، سەھرايى ئە-
زىملەرگە كىشى ئەۋەتىپ، ئۈز، چەۋەر ئىككى ئىنىگئانا تاپتۇر-
دى. شاھ ئىنىگئانىلارغا: «تاھىر بىلەن زوھراخان ئىمىلدەش
بولۇپ قالمىسۇن، قايسى بىرىڭلار بۇنىڭغا ئىستائەت قىل-
ماي، ئىمىلدەش بولۇپ قالسا، شۇنىڭ كاللىسى چىپىقا — دەپ
يارلىق قىلدى. تاھىر بىلەن زوھرانى ئىنىگئانىلار قۇچىقىغا سې-
لىپ بەردى.

قاراخان ۋەزىر - ۋۇزرالارنى تەخ قىلىپ: «بۇ پەرزەنت-
لەر كامالىغا يەتكۈنچە خاس چاربباغ بىنا بولسۇن» — دەپ
يارلىق قىلدى. ۋەزىر - ۋۇزرالار چاربباغ بىنا قىلىشقا مەشغۇل
بولدى، باغقا يەتتە ئىقلىمدا باز دەل - دەرەخلەرنى، گۈل -
گىيالارنى تىرىدى، تىكتى. ئاز يىل ئىچىدە بۇ چاربباغ بىھىش-
تىن بىشارەت بەردى. ئاڭغىچە تاھىر بىلەن زوھرا ئىرشاختىن
بەخ ئۈرغان ئىككى تال غۇنچەدەك تەڭ كۆزگە كۆرۈندى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زوھرا يەتتە ياشقا كىردى. قارا-

خان تاھىر بىلەن زوھرانىڭ ئەقىل، ھۇشىغا قايىل بولۇپ بىر
داڭدار مۇدەررىسنى ⑤ چاقىرىپ: «مېنىڭ بۇ كۆڭۈل خۇشلى-
رىم ئىلىم – مەرىپەت ساماسىدا پەرۋاز قىلسۇن، مەرىپەت
كەۋسىرىدىن زۇمرەت بەرگەيسىز» — دەپ تاھىر بىلەن زوھرا-
نى تاپشۇردى. مۇدەررىس شاھقا ھۆرمەت بىجا كەلتۈردى.

تاھىر بىلەن زوھرا ئىلىم بابىدا شۇنداق ئۇچقۇر بولدى-
كى، يەتتە كۈنلۈك ساۋاقنى بىر كۈندە ئوقۇدى. بىر ئايلىق
ساۋاقنى تۆت كۈندە ئوقۇدى.

ئەلقىسسە، تاھىر ئەلنىڭ باللىرى يارجۇق⑥ ئويناپ يۈرۈ-
گىنىنى كۆرۈپ، قاراخاننىڭ يېنىغا كىرىپ: «ئى ئاتا، ئەلنىڭ
باللىرى يارجۇق ئويناپتۇ، مەن ھەم يارجۇق ئوينىسام» —
دەپ ئېيتتى. قاراخان: «ئى بالام، ئەلنىڭ باللىرى يارجۇق
ئوينىسا، سەن يا ئېتىپ ئوينا» — دەپ بىر يا ئېلىپ بەردى.
تاھىر يانى بىر تارتىپ سۇندۇردى. يەنە بىر يا بەردى. بۇ-
نى ھەم سۇندۇردى. ئالا ھەزەل قىياس، پەيدەر پەي⑦ تۆت
يانى سۇندۇردى. ئاخىرەت، قاراخان بىر چوڭ يانى بەردى.
بۇنى ئېتىپ ئويناپ يۈردى. ئاڭغىچە پەسلى زىمىستان كىردى.

ئەلنىڭ باللىرى مۇز ئۈستىدە ئوشۇق ئوينىدى. بۇنى
كۆرگەن تاھىر يەنە قاراخاننىڭ يېنىغا كىرىپ: «ئى ئاتا،
ئەلنىڭ باللىرى ئوشۇق ئويناپتۇ، مەن ھەم ئوشۇق ئوينى-
سام» — دەپ ئېيتتى. قاراخان: «ئى بالام، ئەلنىڭ باللىرى
ئوينىغان سۆڭەك ئوشۇقتۇر، مەن ساڭا كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن
ساقا ئەتتۈرۈپ بېرەي» — دېدى. كۆپ ھايال بولماي، كۈ-
مۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقا ئەتتۈرۈپ بەردى. تاھىر ئاتىسىغا
تازىم بىجا كەلتۈرۈپ، كۈمۈش ئوشۇق، ئالتۇن ساقىنى ئېلىپ
ئويناپ يۈردى.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى، تاھىر مەكتەپكە باراردا كۈمۈش، ئوشۇق، ئالتۇن ساقىسىنى ئېلىپ، يولدا چىرتىپ ئويناپ كېتىۋا-تاتتى. تاھىرنىڭ ئاتقان ساقىسى ئېرىق بويىدا سۇ ئېلىۋاتقان موماينىڭ قاپىقىغا تەگدى. قاپاق تېشىلىپ سۇيى تۆكۈلۈپ كەتتى. موماينىڭ پەرۋايى پەلەككە ئۇچۇپ، تاھىرغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەي، يېتىم، ھاقىر ⑧ يېتىم،
كېلىپ ئالدىمدا يېتىڭ.
ماڭا ئويۇن قىلغۇچە،
بايۇەچچىگە تۇماق پىچىڭ!

تاھىر خىجىللىق ئىلكىدە قىزاردى. «يېتىم» دېگىنىگە ھەيران بولۇپ، بۇ بېيتنى ئوقۇدى:

ھەي، دەللە - ئازغان دەللە،
قىلغان سۆزى يالغان دەللە.
بېشى قاپاق، بېلى دۈمچەك،
تىلى ئاچچىق چايان دەللە.

موماي ئېيتتىكى: «مېنىڭ دېگىنىم راست، ماڭا ئويۇن قىلغۇچە، ئۆز قوشۇلچىقىڭىزغا ئويۇن قىلسىڭىز بولمامدۇ؟»
— مېنىڭ قوشۇلچىقىم كىم؟
— زوھرا خېنىم ئەمەسمۇ؟
— مەن زوھرا بىلەن قان قېرىنداش تۇرسام، يەنە قانداق قوشۇلچاق بولىمەن؟

— ئى ئاھىرجان، سىز ئاقخان پادىشاھىنىڭ ئوغلى، زوھرا خېنىم بولسا، قاراخان پادىشاھىنىڭ قىزى، ئىككىڭلار بىر - بىرىڭلارغا راۋا.

شۇندىن ئېتىبارەن تاھىر ئوشۇقنى تاشلىدى. موماينىڭ لەۋزى جانىمدىن ئىشق تـۇيغۇسى قوزغالدى، ئاشىقلىق ئالاقىسى. مەشۇقلۇق باغلىنىشى چىگىلدى. نەچچە مۇددەت، نەچچە يىل شۇل نەرىسىدە ئۆتتى. بارا - بارا تاھىر بىلەن زوھرانىڭ كۆڭۈل ئېتىزىغا ئىشقنىڭ ئىللىق ئاپتىپى تېگىپ قىزىدۇردى. ئاخىرى ئىشقى قۇياش نۇرى ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى كۆيدۇرۇپ، خىجالەت پەردىسىنى يىرتتى.

ئەلقىسسە، خۇش پۇراق بىلەن بەد بۇينى يوشۇرغىلى بولمىغاندەك، تاھىر بىلەن زوھرا ئارىسىدىكى ئالامەت يوشۇرۇنۇپ قالمىدى. مۇدەررىس ئۆز ئايىقىدىن چۆچۈپ قاراخانغا مۇنداق مەلۇم قىلدى: «ئى ھۆرمەتلىك شاھىم، تاھىر بىلەن زوھرا خېنىمنىڭ ئوقۇشى راۋاج تاپمىدى. ئوقۇش ئورنىنى بۆلەك قىلساق قانداق؟» قاراخان مۇدەررىسنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلىپ، بەگلەرگە: «مەكتەپ ئىچىگە ئىككى ھويلا بىنا قىلىڭلار، تاملىرى ئېگىز بولسۇن، ئىچى كەڭ بولسۇن» — دەپ يارلىق قىلدى. بەش كۈن ئىچىدە ھويلا راسلاندى. قاراخان ھويلىنى كۆرۈپ، مۇدەررىسكە: «ھويلىنىڭ بىرىگە تاھىرنى، يەنە بىرىگە زوھراخاننى قويۇڭ، قولۇپ سېلىپ ئاچقۇچنى ئۆزىڭىز تۇتۇڭ، تاھىرغا بۆلەك، زوھراخانغا بۆلەك ساۋاق بېرىڭ!» — دەپ يارلىق قىلدى. مۇدەررىس شاھ ئېيتقاندەك ساۋاق بېرىپ تۇردى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زوھرا 40 كۈن شۇ تەخلىتتە ساۋاق ئىشىتتى. 41 - كۈنى تاھىر كېسەلگە مۇپتىلا بولدى. تاھىر ئىچ - ئىچىدىن: «زوھرا ئاغرىسا ئاتا - ئانىسى باقار، مەن

ئاغرىسام كىم باقار؟ ئۆلسەم، ئۆلۈكۈمنى قاغا - قۇزغۇن يەپ-
كېتەر» — دەپ ئۆكۈندى. كۆڭلىنى بۇزدى. ئاندىن بۇ بېيىت-
نى ئوقۇدى:

بۇ تاغلار ئېگىز تاغلار،
ئوتى يۈرەكنى داغلار،
مەن بۇندا غېرىب بولدۇم،
ئاندا قالدى چارى باغلار.

40 كۈن بولدى زوھرانىڭ،
ۋەسلىدىن جۇدادۇرمەن.
بۇ كۆڭۈل پىراقىدا،
دەر - بەدەر گادا دۇرمەن.

كۆل بولدى مېنىڭ جىسمىم،
بىر يولى ئادادۇرمەن،
ئاي يۈزۈڭنى بىر كۆرسەم،
باش كۆزۈڭدىن ئۆرۈلسەم.

كۆزۈڭگە كۆزۈم تىكىپ،
يۈرىكىمنى سۆزلىسەم.
ئۆلسەم ئارمىنىم يوقتۇر،
ئاياقىڭدا جان بەرسەم.

شۇندىن كېيىن، تاھىرغا بىر ھىممەت پەيدا بولدى-
ئورنىدىن چاچراپ تۇردى. تامغا بىر پەشۋا ئۇرۇۋىدى، ئېگىز-

قامنىڭ 20 غۇلاچ يېرى گۇمۇرۇلۇپ ئۆرۈلدى. تاھىر ئۆزىنى زوھرانىڭ ئالدىدا كۆردى. ئاشىق - مەشۇقلار چارباغنى ياد قىلدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى قاراخاننىڭ ئەھۋالىدىن ئاڭلايلى: قاراخاننىڭ ئېلى تىنچ ئەل ئىدى. تۇساتتىن بۇ ئەلگە باشقا ئەلدىن يېغا كەلدى. قاراخان غەمناك بولۇپ، كۈن - تۈن ئۇخلىيالمىدى. ئۇ: «يېتىپ قالغۇچە، ئېتىپ قال» — دەپ ھەركىمگە يارلىق قىلدى. «كىمدە كىم مۇشۇ يېغىنى قايتۇرالىسا، شۇ ئالتۇن باھالىق كىشىگە قىزىم زوھراخاننى بېرىمەن!» بۇ يارلىقنى ئىشىتكەن بىر ھېلىگەر: «يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم» دەپ ئوردىغا كىرىپ، شاھ ئالدىدا يېغىنى قايتۇرماق بولدى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى يېغىنى قايتۇرغۇچىدىن ئاڭلايلى. ئۇ بىر ئۇچقۇر ئاتنى ئالدى. ئاتنىڭ ئۈستىگە يارىپىلىم سۇرۇپ، توقۇم سالدى. توقۇمنىڭ ئۈستىگە يارىپىلىم سۇرۇپ ئاتنى مىندى. ئات ئورنىدا تۇرماي، يەرنى چاپچىپ تىزگىن سورىدى. ئۇ ئاتنىڭ تىزگىنىنى بوشىتىۋىدى، ئات ئېلىپ قاچتى. ئۇ يىقىلىپ چۈشۈشىدىن قورقتى. ئات يۈگۈرۈشىدە كېتىۋېتىپ، بىر چىنارنىڭ شېخىنى ئۈزۈۋالدى. چىنارنىڭ تۈۋى چىرىك ئىكەن. شاخ تارتىلغاچ چىنار قومۇرۇلۇپ كەتتى. ئۇ چىنار شېخىنى قويۇۋەتمىدى. ئات قۇيۇندەك چاپتى. ياۋلار بىرسىنىڭ ياراق ئېسىپ، بىر تۈپ چىنارنى سۆرىتىپ چېپىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئالاقزادە بولدى. «بىز بۇ ئەلگە تەڭ كېلەلمەيدىكەنمىز» — دەپ كەينىگە قاراپ قاچتى. شۇندىن كېيىن، ھېلىگەر ئىچى ھەم ئىشىغا يارىشا «قارا باتۇر» ئاتالدى. قاراخان ئىسمنى يىغىپ، «قارا باتۇر» غا «زوھرا» نى بەرمەك بولدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زوھرا چارباغقا بېرىپ، نەغمە ـ ناۋا قىلىشىپ، خۇشال ئويناۋاتسا، بىر شوخا تۇمشۇق، يۈزى قورۇق، ئېغىزى يىرىق دەللە چارباغقا تەرگىچ ⑩ تەرگىلى كىردى. باققۇدەك بولسا، تاھىر بىلەن زوھرا مەجلىس(11) قىلىپ ئولتۇرغان. دەللە دەرھامان قايتىپ، قارا باتۇرغا: «ئى قارا باتۇر، 30 كۈن روزىنى سەن تۇتساڭ، ھېيتنى تاھىر بىلەن زوھراخان ئوينامدۇ؟» — دەپ توشۇق توشۇپ كەلدى. «قارا باتۇر» ئېيتتىكى: «ئى موما، زوھرانى ماڭا ۋەدە قىلغان، ئەتە ئەتىگەندە قۇرغۇيۇمنى ئېلىپ چىقىپ، بىر توققۇز جىبجىق ئالدۇرۇپ، كاۋاپ قىلىپ، زوھرەمگە تۇتارمەن. زوھرەم ماڭا ئاياق تۇتار، تاھىرنى سۈرۈپ چىقارمەن.»

ئول كېچە تاڭ ئاتقۇنچە «قارا باتۇر» نىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى. «قارا باتۇر» ئەتىسى ئەتىگەندە قۇرغۇيىنى ئېلىپ، بىر قۇشلاپ، ئىككىنچى قۇشلاش باھانىسى بىلەن قۇرغۇيىنى چارباغقا چۇشۇرۇپ، ئۆزى باغنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قۇرغۇي سالدىم قارچۇغا،
ئېلىپ چۇشتى باغچىغا،
قۇرغۇي غىنەم يوق بولدى،
سوراق بولسۇن بارچىغا!

تاھىر:

قۇرغۇي سالساڭ بولماسمۇ،
قۇرغۇي جىبجىق ئالماسمۇ؟

بۇرۇن سۆيگەن زوھرانى،
ئەمدى سۆيسەم بولماسمۇ؟ — دەپ زوھرانىڭ

ھۇنچىدەك لېۋىدىن بىر توققۇز ئەنجۇر ئۈزدى. بۇ- نى كۆرگەن «قارا باتۇر» ئۆزىنى تۇتۇپ تۇرالمىدى. يۈزىگە مۇشتلىغان پېتى ئوردىغا بېرىپ: «داد! شاھىم - داد!» — دەپ شاھقا داد ئوقۇدى. قاراخان سورىدىكى: «دادىڭ نېمە؟». «قارا باتۇر» ئېيتتىكى: «روزىنى مەن تۇتسام، ھېيتنى تاھىر بىلەن زوھرا ئوينامدۇ؟» قاراخان دەر غەزەپتە: «ئى بەدرەك، مېنىڭ بىرگىنە قىزىم تۇرسا، بۇنداقمۇ بەدنام چاپلامسەن؟» — دېۋىدى، «قارا باتۇر»: «شاھىم، يالغان بولسا، مېلىم تالانغا، بېشىم ئۆلۈمگە» — دەپ شاھنىڭ ئاياقىغا يىقىلدى. قارا- خان تەھقىقلىمەي كىشى بۇيرۇغانىدى، راست چىقتى. قارا- خاننىڭ ئۆگى ئۆچتى، قۇيقى چىچى تىك بولدى. جاللاتلارنى چاقىرىپ، تاھىرنى ئېلىپ كېلىشكە يارلىق چۈشۈردى.

ئەلقىسسە، تاھىر باغلاپ كېلىندى. پىنھاندا تۇرغان زوھرا- غا يەر - جاھان قاپقاراڭغۇ تۇيۇلدى. جان - جىگەرىگە ئوت تۇتاشتى. ئاتىسىغا ئاگلىتىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇ تېرەك ئۇزۇن تېرەك،
تۈۋىدىن كەسمەك كېرەك،
تۈۋىدىن كېسىۋېلىپ،
ساندۇق ئەتتۈرمەك كېرەك.

ساندۇق ئەتتۈرگەندىن كېيىن
تاھىرنى سالماق كېرەك،

تاھىرنى سالغاندىن كېيىن،
دەرياغا تاشلىماق كېرەك.

قاراخان: «زوھراخان بۇ سۆزنى دېمىسە، تاھىرنى ئۆلتۈرەر ئىدىم، ئەمدى ئۆلتۈرمەي» — دەپ جاللاتلارنى ياندۇردى. بەگلەرگە: «ياغاچچىلارنى تېپىپ، بۇ تىرەكنى كېسىپ ساندۇق ئەتتۈرۈڭلار!» — دەپ يارلىق قىلدى.

ئەلقىسسە، ياغاچچىلار كېلىپ، ساندۇق ئېتىشكە مەشغۇل بولدى. زوھرا ياغاچچىلارغا: «ساندۇق ھەم بولسۇن، زىنھار سۇ ئۆتمىسۇن، توققۇز ھوجرىلىق بولسۇن، بۇلۇڭ ھاجەتخانىسى بولسۇن، چاك تۆشۈك بولمىسۇن!» — دەپ ئېيتتى. ئۇلارغا ھەر كۈنلۈكى تۈرلۈك - تۈرلۈك تائام، مېۋە، تاۋاق - تاۋاق ئالتۇن، جاۋاھىر (12)، ئۈنچە - مەرۋايىت ئىنئام ئېھسان ئەتتى. «قارا باتۇر»: «شاھنىڭ ئەمرى، ساندۇقنىڭ بىر تېمىدا بىردىن چاك بولسۇن، تۆشۈك بولسۇن، سۇ كىرىدىغان بولسۇن. تاھىرنىڭ مىڭ جېنى بولسىمۇ قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدىغان بولسۇن!» — دېدى. ياغاچچىلار ئۇنىڭغا: «ئى بەدرەڭ، بىرگىنە تانىڭ يوق، ھەر كۈنلۈكى بىر يالغان ھۆكۈم ئېلىپ چىقىسەن، يوقال!» — دەپ جۆنىدى.

ياغاچچىلار ساندۇقنى زوھرا دېگەندەك ياسىدى، سىر بەردى. زوھرا ساندۇققا ئىچلىك ھازىر قىلدى. ھەر تۈرلۈك لازىمەتلىك تەييارلىدى. ساندۇق خان - خاقانلار ئۆيىدىن ئارتۇقچە بولدى. شۇندىن كېيىن، تاھىر بىلەن زوھرە ئۈچ كۈنگىچە مۇڭداشتى. كېيىن تاھىر: «ئى زوھرا، بىز يەنە كىشىنىڭ ئېغىزىغا چۈشەرمىز» — دېۋىدى، زوھرا: «ئۇنداق بولسا، ئاتامغا مەلۇم ئېيتەيلى» — دەپ ئاتىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ، ئۆكسۈپ ياش تۆكتى ھەم بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئى، مېنىڭ ئالىم دادام،
تاش يۈرەك زالىم دادام.
ساندۇق ئەمدى راست بولدى،
ھۆكۈمىڭىز نېچۈك دادام؟!

قارىغان: «ماڭا تەۋە شەھەرلەردىكى ئادەملەرنىڭ بىرسى قالماي ھازىر بولسۇن!» دەپ جاكا قىلدى. كىشىلەر شۇ ئان جەم بولدى. تاھىرنى ساندۇققا سېلىپ رۇم دەرياسىغا تاشلىدى.

١٥ كۈنگىچە زوھرانىڭ كېلىدىن تائام ئۆتمىدى. نالە-زار قىلدى. ياش ئورنىدا قان يىغلىدى، ماتەمدار بولدى.

ئەلقىسسە، زوھرانىڭ دىلئارام دېگەن بىر كېنىزىكى بار ئىدى. ١١ - كۈنى زوھرا: «ئى دىلئارام، تاھىرنى دەرياغا تاشلىغان يەرگە بېرىپ بىر تاھارەت سۇ ئېلىپ كېلىڭ» — دەپ بۇيرۇدى. دىلئارام دەريانىڭ بويىغا باردى. كۆردىكى، ساندۇق دەرياغا تاشلىغان يەردىلا ئاقماي چۆگىلەپ تۇرۇپتۇ. دىلئارام ساندۇققا قاراپ بىرمۇنچە خىيال بولدى. زوھرا: «نېمىشكە خىيالداپ قالدىڭىز؟» — دېۋىدى، دىلئارام: «ئى خېنىم، تاھىرنى تاشلىغان يەردە بىر ساندۇق چۆرگىلەپ تۇرۇپتۇ. شۇنىڭغا قاراپ خىيال بولدۇم» — دېدى. زوھرا دىلئارامغا ئايىقىدىن بېشىغىچىلىك بىر قۇر ئىشىل - ئاياق ئىنئام قىلدى. سۇڭرە ئوردا قىزلىرىنى ئارقىسىغا سېلىپ، دەريا بويىغا بېرىپ، ساندۇققا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

گىزەلىمۇ - گىزەلى،
ئى كۆز نۇرۇم، ئىزەلى،

باغچىلارغا سۇ تولسا،
ئۆردەك بولۇپ ئۈزەلى.

تاھىر:

سەن مېنى ئۇنۇتتۇڭمۇ؟
كۆز يېشىڭنى قۇرۇتتۇڭمۇ؟
ئۇن كۈن بولدى چىقمايسەن،
ئاندا يارى تۇتتۇڭمۇ؟

زوھرا:

مەنمۇ سېنى ئۇنۇتسام،
كۆز يېشىمنى قۇرۇتسام،
خۇداغا قۇل بولماي كېتەي،
سەندىن ئۆزگە يار تۇتسام.

تاھىر:

سۇ كېلۇر گۈلدۈر - گۈلدۈر،
سۆيگىنىم قىزىلگۈلدۈر.
ئايرىلغىلى ئۇن كۈندۈر،
چىرايىم سېرىق، گۈلدۈر.

زوھرا:
سۇ كېلۇر لايىن - لايىن،
سەندىن قانداق ئايرىلايە.

سەندىن ئۆزگە يار تۇتسام،
مەن خەنجەرگە سانچىلايمەن.

ئىستىبان قايان باراي،
بارار يېرىڭ نىچۇك بىلەي؟
بىر خۇدادىن سىز ئۈچۈن،
ئامان - ئېسەنلىك تىلەي.

تاھىر:

بارار يەرنىڭ قارارى يوق،
ياغاچ ئاتنىڭ ھارارى يوق.
تارتىپ باقسام تۇرارى يوق،
تىزگىن - يۈگەن تۇتارى يوق.

زوھرا:

ھەققىن تەقدىر بولغاندۇر،
قىسمەت ماڭا بۇ ئىردى.
تەگدى سالقىن شامالى،
مېنى سىزدىن ئايىردى.

تاھىر:

ئايرىلىپ كەتتىم يايىرىم،
قايرىلىپ كەتتىم يايىرىم.

سىز تەلەپ بىرلە بولۇڭ،
قوشقاي بىزنى ئىلاھىم.

زوھرا:

دەرياغا تاشلادىلەر،
ئاقارغا باشلادىلەر،
مېنىڭ قانچە ئىلاجىم،
ئاتام سىزنى تاشلادىلەر!

تاھىر:

ساندۇققا سالدى خېنىم،
ساندۇققا پاتتى يېنىم،
سۇ تۈۋىنى بارۇرمەن،
ئامان بولۇڭ زوھرا خېنىم.

ساندۇق چاقتەك چۆرگىلەپ ئېقىپ كەتتى. زوھرا بىتاقەت بولدى. دەريانىڭ يۇقىرى، تۈۋىنىگە يۈگۈردى. دەرياغا ئۆزنى تاشلاردا ئوردا قىزلىرى تۇتۇپ، دەلىل - ئىسپات، تەمەللى، سەبرى، بېرىپ ياندۇردى.

ئەلقىسسە، نەچچە ۋاقت ئۆتۈپ، ساندۇق شۇ ئاققىنىچە، رۇم دەرياسىنىڭ توققۇز تارام دېگەن كېمە سىلىقىغا باردى. كارۋانلارنىڭ ئۇلاق مەيدىگەن ئاۋازى تاھىرغا ئىشتىلدى. تاھىر: «ھە، مەن توققۇز تارامغا كېلىپتۇرمەن، زوھرامغا بىر دۇنيايى سالام يوللاي، يۇرتۇمدىن كەلگەنلەر بولسا، ئۇچۇر بىر-

سە يەتكۈزسە ئەجەب ئەمەس»— دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم توققۇز تارام،
ئەندىن زوھرامغا سالام.
زوھرام ئۆلۈك ئالمىسا،
بۇرۇن سۆيگىنىم ھارام!

كارۋانلار: «ھەي، بۇ ئاۋاز نەدىن كېلىۋاتىدۇ، يەنە بىر گەلسە، قەغەزگە پۈتۈۋالساق بولاتتى»— دېيىشتى.

تاھىر:

ئى بەگلەر، كارۋانلار،
زوھرامغا سالام دەڭلار،
زوھرام ئۆلۈك ئالمىسا،
بۇرۇن سۆيگىنىم ھارام دەڭلار!

كارۋانلار دۇئايى سالامنى قەغەزگە پۈتۈۋالدى. ساندۇقە ھەريانىڭ بىر شاھاپچىسى(13) غا كىرىپ رۇم شەھرىگە بارىدىغان تەرەپكە ئېقىپ كەتتى.
ئەلقىسسە، كارۋانلار شۇ يۈرگەنلىرىچە، قاراخان پادىشاھىنىڭ شەھرىگە كىرىپ، دەريا بويىدا تىنىدى.
دىلئارام سەھەرلەپ ئاپتۇۋا كۆتۈرۈپ سۇغا چىققانىدى. كارۋانلار: «شۇبۇ كېنىزەك زوھراخاننىڭ يېنىدىن چىققىنى ئەلۇمدۇر»— دېگەن قىياس بىلەن دىلئارامدىن ئاپتۇۋىنى سۇ ئىچىۋېلىشقا سوراپ ئېلىپ ئاپتۇۋىنىڭ جوغىسىغا سالام خەتنى ئى-

قىپ قويدى. دىلئارام سۇنى ئېلىپ قايتتى.

زوھرا: «ئى خېنىم، نېمىگە ھايال بولدىڭىز؟» — دېۋىدى، دىلئارام: «ئى خېنىم، بىرمۇنچە كارۋانلار دەريا بويىغا چۈشكەن ئىكەن، تاھىرنىڭ خەۋىرىنى ئالۇرمەن دەپ ھايال بولدۇم.»

زوھرا:

— خەۋەر ئالدىڭىزمۇ؟

دىلئارام:

— ياق.

زوھرا: سۇنى قولۇمغا قۇيۇڭ! دىلئارام سۇنى قۇيۇۋىدى، سۇ تاممىدى. يەنە قۇيۇۋىدى، يەنە تاممىدى. دىلئارام ئاپتۇۋىنى بىر سىلكىۋىدى، جوغىغا پۈرلەپ تىقىلغان دۇئايى سالام زوھرانىڭ ئۇچۇمغا چۈشتى. زوھرا ئوقۇپ كۆرسە، تاھىرنىڭ دۇئايى سالىمى...

زوھرا بىھوش بولدى. بىر پەستىن سوڭرە ھوشىغا كېلىپ، ئاق پەرەنجە سېلىپ، ئوردا قىزلىرىنى ئېلىپ، كارۋانلار قېشىغا چىقتى. كارۋانلار زوھراغا تازىم بېجا كەلتۈردى. ئۆزلىرىنىڭ سودا - سېتىق بىلەن شۇندىن شۇنغا كەلگەنلىكىنى، سودىسى راۋان بولسا، پات پۇرسەتتە قايتىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

زوھرا ئەتىسى بازارغا جارچى چىقاردى. جارچى: «ئەي يۇھاناس، ئىشىتىڭلار ئاماخاس، ئى خالايىقلار، شاھنىڭ يارلىقى — بۇ كارۋانلار ئېلىم - سېتىمىنى تامامى پۈتتۈرمىگۈچە، دۇكان ئېچىلمىسۇن، كىمدە - كىم بۇنىڭغا مۇخالىپ ئىش قىلسا، بېشى ئۆلۈمگە، پۇلى تالانغا» — دەپ جاكالىدى. دۇكانلار ئېچىلمىدى، كارۋانلار شۇنداق سودا قىلغىلى تۇردىكى، بىر باھانى ئون باھاغا، ئون باھانى يۈز باھاغا، يۈز باھانى مىڭ باھاغا ساتتى. سودىسى كۈشادە بولدى. زوھرا كارۋانلارغا ئىنئام ئىلتىپات قىلدى.

كارۋانلار قايتاردا زوھراغا خوش ئېيتماق بولۇپ بېر-

ۋدى، زوھرا ئۇلارغا ساندۇقتىن يەنە بىر خەۋەر ئېلىپ بېـ
رىشنى مۇراجىئەت قىلدى. كارۋانلار خۇشال بولدى. زوھرا
شاھ، بەھرامنى كارۋانلارغا خەۋەرنى ئېلىپ كېلەرگە قوشتى. شاھ
بەھرامغا باشتىن - ئاياق قىممەت باھا سەرپا(14) كىيدۈرۈپ، ئۈچ
توققۇز تۆگىگە لەھەل جاۋاھىرات يۈكلەپ، يوللۇق تۇتتى.
ئۈچ كۈنلۈك يولغا بارغاندا، كارۋانلار: «ئول ساندۇق
ھېلىغىچىلىك لايىغا پاتتى، ھېچنېمىسى قالمىدى» — دەپ شاھ
بەھرامنى بۇلاپ - تالاپ، ئىگىل - ئاياقلىرىنى سالدۇرۇپ،
كونا، ئىگىل - ئاياق كىيدۈرۈپ، تۆگە بېقىشقا قويدى. ئەمـ
ما، بۇ كارۋانلارنىڭ بىر چوڭى بۇ بولمىغۇرلۇقنى ئىشىتىپ،
بىتاقەت بولدى. ئۇ: «ئى كارۋانلار، بىزگە زوھراخان تولادىن
تولا ئىلتىپات قىلغانىدى. كېتەرنىڭ كېلەرى، يۈزنىڭ يـۈز-
گە چۈشەرى بولىدۇ، بۇنداق قىلماڭلار» — دەپ شاھ بەھرامـ
نىڭ تەلۇقاتىنى ئېلىپ بەردى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى توققۇز تارامدىن ئۆتۈپ كەتـ
كەن ساندۇقتىن ئىشىتمەك كېرەك. رۇم شاھىنىڭ ئۈچ قىزى
بار ئىدى. قىزلار خۇدانىڭ قۇتلۇق كۈنى دەريا بويىغا سەيلە-
گە بارار ئىدى. قىزلار بىر كۈنى دەريا بويىدا سەيلە قىلىپ
ئويناۋاتسا، دەريادا بىر ساندۇق چۆرگىلەپ ئېقىپ كەلدى.
ساندۇق چىرايلىق ئىدى. قىزلارنىڭ چوڭى مەلىكە لەيلىۋەش
ئېيتتىكى: «بۇ ساندۇقنى تۇتۇۋالغان كىشىنىڭ بالىسىدىن بالـ
ـسىغا پۈتلى تەگمەسۇن.» ئوتتۇرانچىسى — مەلىكە خەيرۇۋەش
ئېيتتىكى: «شۇبۇ ساندۇقنى ئېلىپ چىققان كىشىگە رۇمنىڭ بىر
يىللىق خىراجىتى بېرىلىدۇ.» كەنجىسى — مەلىكە سۇلتان بۇۋـ
چە ئېيتتىكى: «ساندۇق بىھۇدە دەريادا ئاقماس، بۇنى تۇتۇپ
چىقىرايلى.»

قىزلارنىڭ زۇلپى 40 غۇلاچتىن بار ئىدى. ئۇلار مەسلىھەت قىلدىكى: «ھەر بىرىمىز زۇلپىمىزنى ھەلقى كەمەند(15) قىلىپ، ساندۇققا ئاتايلى. كىم تەلەيلىك بولسا، شۇنىڭغا چىقار، كىم چىقارسا، شۇنىڭغا تەئەللۇق بولسۇن.» چوڭى زۇلپىنى ئاتتى. ساندۇققا ئىلىنمىدى. ئوتتۇرانچىسى ئاتتى، ساندۇققا يەنە ئىلىنمىدى. كەنجىسى ئاتتى، ساندۇق چىرمىشىپ قالدى.

ساندۇقنى چىقىرىپ قارىسا، ھېچ يېرىدە ئاچارى يوق. قىزلار ساندۇقنى ئېلىپ، خۇش چاغ ئاتىسىنىڭ يېنىغا كىردى. شاھ سورىدىكى: «ئى، قىزلىرىم، بۇ نېمە ساندۇق؟» مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە: «ئى ئاتا، بۇ ساندۇق ئېقىندا ئىكەن، تەلەي سىناق بىرلىپ، زۇلپىمىزنى تاشلىدۇق، ئىگىچىلىرىم بۇرۇنە كەمەندە تاشلىشىدى، ئۇلارغا چىقمىدى، ئاخىرى مەن كەمەندە تاشلىشىدىم چىقتى. قايسىمىزغا ئىلتىپات قىلىسىڭىز، شۇ ئالار. ساندۇقنى كۆرگىلى كەلگەنلەرنىڭ ھەددى - ھېسابى يوق» — دەپ تۇردى. شاھ ساندۇقنى مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىگە ئاتىدى. قارىسا، ساندۇقنىڭ ھېچ ئاچارى يوق. ياغاچچىلار چوت، كەكە كۆتۈرۈپ كېلىپ چاقار ھالەتتە، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە: «مەنە ساندۇققا بىر سۆز تاشلاپ باقاي» — دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

ئۇرۇلۇپ كەلگەن ساندۇق،
چۆرۈلۈپ كەلگەن ساندۇق.
ئىچىڭدە نەجان باردۇر،
بىر ئاۋاز چىقار ساندۇق.

ساندۇق ئىچىدىن،

كەپسەڭ ساندۇق ئېچىلۇر،
گۇل باشىغا سانچىلۇر.
شىكەستە (16) مېنىڭ كۆڭلۈم
يارنى كۆرسەم ئاچىلۇر!
كەلسە زوھرادىن خەۋەر،
ساندۇق ئۆزى ئاچىلۇر.

ساندۇق ھايال قىلماي، خۇدايتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن ئۆزى ئېچىلدى. باققۇدەك بولسا، بىر يىگىت ئولتۇرۇپتۇ، چىرايى ساماندەك سارغىيىپتۇ، چاچلىرى دولىسىغا چۈشۈپتۇ، چىراغ يېنىق، ئالدىدا كىتاب تۇرۇپتۇ. خالايىقلار «يەتتە باشلىق يەلمۇڭگۈز» خىيال قىلىپ ساندۇق ئىچىگە بىرسى يېقىن كېلەلمىدى. شۇئان، شاھ: «ئېلىپ چىققان ھەر كىشىگە بىر خەزىنە دۇنيا ئىنئام قىلىمەن» — دەپ جاكالىدى. بىرسى شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ: «ئى شاھىم، مەن ئېلىپ چىقاي، يىسە مېنى يېسۇن، دۇنيا بالىلىرىمغا قالسۇن» — دەپ تازىم بېجا كەلتۈرۈپ ساندۇققا چۈشتى. ئۇ ساندۇق ئىچىدىكىنىڭ ئەر ياكى مەخلۇق ئىكەنلىكىنى بىلەي ھاڭ - تاڭ بولدى. تاھىر بۇنى بىلىپ بىر بېيىتنى ئوقۇدى:

چىرايىم سېرىق سامان،
زوھرانىڭ ئوتى يامان.
ئۆلۈم خۇدا تەقدىرى،
تىرىك ئايرىلغان يامان.

زوھرادىن ئايرىلغانغا
بولدۇم بى سەرۇ - سامان (17)

قوشتۇرغاي زوھراغا.
يارەھىم - يارەھمان.

تاھىر ئاندىن ساندۇقتىن چىقىپ، شاھقا ئازىم بېجا كەل-
تۈردى. سۆزىرە تاھىرنى شاھ ئوردىسىغا ئېلىپ كىردى. قىسمەت-
قىسمەت غىزالارنى بەردى، سىڭگىمدى، كېپەكچە(18) بەردى،
سىڭدى. چېچىنى چۈشۈردى. شاھانە كىيىندۈردى. شۇنداق
تەربىيەت ئىلە تاھىر ئاۋۇالقىدەك تاھىر بولدى.

ئەلقىسسە، رۇم شاھى تاھىرنىڭ ھۆسنى - جامالى، ئەقلى-
ھوشى، ئەدەب - ئەخلاقىنى چاغلىدى. ئاندىن ۋەزىر - ۋۇزرا-
لارنى جەم قىلىپ، «بۇل يىگىت ھەر يەردە بولسا، شاھزادە
بولۇركەن. ساندۇق ئىچىدە تۇرۇپ مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى
تونۇپتۇ، سىلەر مەسلىھەت بەرسەڭلار، تويى تەييارلىتىپ-
قىلساڭلار» — دېدى. ھەرەمخانىدىكى سىنچى موماي: «ئى شاھىم-
سىنالمىغانغا قىزىم بېرىپ بولماس!» — دېگەندە، شاھ: «قانداق
سىنىغۇلۇق؟» دېدى. موماي: «بۇ ئۆينىڭ بىر تەرىپىگە ئاش-
نان، يەنە بىر تەرىپىگە ياراق - جابدۇق قويۇپ، شۇ ئۆيگە
كىرگۈزسىلە، شاھزادە بولسا، ياراق ئېلىپ چىقار، قارچۇق بولسا-
ئاش - نان ئېلىپ چىقار. شۇندىن سىنايمىز.» — دېدى. شاھ
موماي ئېيتقاندەك قىلىۋىدى، تاھىر شاھ ئۆزى ئۆتىدىغان،
زۆھراپ دورىسى بىلەن سىزىلغان قىلىچىنى. قاراڭغۇ كېچىدە-
قاراپالازنىڭ نۆپىسىدىكى قارا چۇمۇلىنىڭ كۆز قارىسىنى
چاغلاپ ئاتسا تېگەر مىلتىقىنى ئېلىپ چىقتى. شاھ ئەمدى
مەسلىھەت باشلاي دېيىشكە، موماي «يەنە سىنىماق كېرەك»—
دېدى. شاھ قانداق سىناشنى سورىۋىدى، موماي: «جانابىلىرى-
مىنىدىغان ئات - توپچاق ئىراقنى ئاتلارنىڭ ئىچىگە قويۇۋېتەيلى-

«ئاتخانىغا كىرىپ، ئات ئېلىپ چىق»، دېسىلە، شاھزادە بولسا توپچاق ئىسراقنى ئېلىپ چىقسا، قارچۇق بولسا، بۆلەك ئات ئېلىپ چىقار» — دېدى. شاھ موماي ئېيتقاندەك قىلىۋىدى، تاھىر توپچاق ئىسراقنى ئېلىپ چىقتى. شاھ تاھىردىن خۇرسەندە بولۇپ تۇرۇشىغا موماي يەنە: «ئى شاھىم، ئەر ئوغلىنى ئۈچ قېتىم سىنىماق كېرەك، مەرتەم، مەرتەم ئۈچ مەرتەم، يەنە بىر سىناپلى، ئارتۇق ئىشىنىڭ ئەيىبى يوق» — دېدى. شاھ مومايدىن قانداق سىناشنى سورىغاندا، موماي: «شۇڭقارنى باشقا قۇشلار ئارىسىدا قويۇپ، قۇش ئۆيىدىن بىر قۇش ئېلىپ چىق دېسىلە. شاھزادە بولسا، شۇڭقار ئېلىپ چىقار، قارچۇق بولسا، بۆلەك قۇش ئېلىپ چىقار» — دېدى. شاھ شۇڭقارنى قۇشلار ئارىسىغا قويۇۋېتىپ تاھىرنى بۇيرۇدى. تاھىر شۇڭقارنى ئېلىپ چىقتى. ھەممىلىرى كامىل ئىشەنچ بىلەن: «راست شاھزادە ئىكەن» — دەپ تەستىق ئەتتى.

شاھ توي لازىمىتىنى تەييار - مۇھەييا قىلدى. شەھەر ئىچىدە بىر راۋاق بىنا قىلدى. كاتتا توي قىلىپ، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى تاھىرنىڭ ئەقدە نىكاھىغا بەردى. بىتامام كىشىلەر قايىتتى.

ئەلقىسسە، يەڭگە ئانىلار ھۇجرىغا توققۇز تۈشەك سالدى، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى ئەكىرىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. تاھىر تۈشەك ئوتتۇرىسىغا بىر قوزۇق قاقتى. قوزۇقنى ياردى. ئارىسىغا ئىككى بىسلىق قىلىچنى قىستى. مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىگە قىلىچنى ئىما قىلىپ: «سەن مىدىرلىساڭ، سېنى كەسسۇن. مەن مىدىرلىسام، مېنى كەسسۇن» — دېدى. ئاندىن تاھىر بىر تەرەپتە، مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە بىر تەرەپتە ياتتى. تاھىرنىڭ ئوت - پىراقى، قىلىچنىڭ ۋەھىمىسى تاڭ ئاتقۇنچە مەلىكە سۇلتان

بۇزۇپچىنىڭ كىرپىكىنى ئېلىنىدۇرمىدى. ئۇ: «قاچان كامىل (19) ھاسىل قىلار كەن» — دېگەن ئىستەكتە سامانەك سارغىيىپ كەتتى.

ئەتىسى يەككە ئاتلار كىرىپ كۆرسە، ساماندا نۇر بار، مەلىكە سۇلتان بۇزۇپچىنىڭ يۈزىدە نۇر يوق. ئۇلار تەئەججۈپتە سورىدى: «ئى خېنىم، يەتتە باشلىق يەل مۈڭگۈز ئېسىپ قويۇپ، تاپىنىمىزدىن قېنىمىزنى شۈمۈردىمۇ، چىرايىڭىز سېرىق سەپەدگە ئوخشاپ قاپتۇ؟» مەلىكە سۇلتان بۇزۇپچە ئاھىرنىڭ دېگىنىنى دەپ، تىلىچىنى كۆرسەتتى. يەككە ئاتلار بۇ ھالىنى ئاغىچىغا ئۇقتۇردى. ئاغىچا شاھقا: «نەدىكى لايغا پاتقان پايتىمىغا بالا بېرىپ، ئەھۋال شۇمۇ؟» — دەپ ئاپە قىلدى. شاھ: «چىمۈزدە مۈز ئېيتماي، ئاتقا مىنىپ، شىكار قىلىپ، قۇش قوشلاپ، تاماشا بىلەن ئۆتكەن يىگىتتۇر، مۇساپىرچىلىقتا سەپەرنىڭ ئازابىدا كۆڭلى ئۆلگەندۇر، بۇ يىگىتنى شىكارغا چىقىرىپ، كۆڭلىنى ئاچۇرەن» — دەپ، ئاھىرنى 40 كۈنلۈك شىكارغا چىقاردى.

ئەلقىسسە، شىكارنىڭ بارارى بولمىدى. بەگلەر: «ئى يىگىت، بىز ھەرچاغ شىكارغا چىقساق، سەيد (20) غە توييۇپ قالار ئىدۇق» — دېيىشتى، تاھىر:

ئۆز يۇرتىدا كۆككىنەك،
ھەم غاز ئالۇر ھەم ئۆدەك.
كىشىنىڭ يۇرتىدا بوز لاچىن،
نە غاز ئالماس، نە ئۆدەك!

— دەپ قولىدىكى لاچىننى يەرگە تاشلىدى. بەگلەر: «ۋاھ، دەرىغ، ھەزار دەرىغ (21)، دىلى سۇنۇق يىگىت ئىكەن» — دەپ شىكارنى شۇ جايدا ئۈزدى.

بەگلەر شاھقا شىكاردىن ئۆچۈر بەردى. شاھ: «راست ئېيتۇر،
گۈشىنىڭ يۇرتىدا بوز لاچىن ئەناز ئالماس، لە شۇدەك
قۇزىنىڭ غىرىبلىقىغا بىيت ئوقۇپتۇر. ھەر يەردە بولسا، مەجلىس
قىلىپ ئويناپ يۈرگەن بىگىنتۇر» — دېدى.

ئەلقىسسە، شەھەرنىڭ ئالدىدا بىر كاشانە(22) پەلەك شاھ
سۈپىسى بار ئىدى. شاھ ئۇ سۈپىغا ئىككى تەخت قويدى.
كىلەم - كىرابانە، زىلچا - مەخمۇزلەردىن بىساتلار سالدى.
خۇش ئاۋاز ساپچىز، ئەل نەغمىچىلەرنى ئالدۇردى. ئالدىغا
خۇلارلدا قەنت - گېزەك، نوقۇل، شېرىن - شېكەر، لەزىز - لەتىپ
تائاملارنى ئالدىغا قويدى. بىر تەختتە تاھىرنى، بىر تەختتە
مەلىكە سۇلتان بۇرۇچىنى قويدى. نەچچە كۈن مەجلىس،
ئارەستە (23) قىلدى. تولىدىن- تولا زىياپەتلەر بولدى. تەخت،
بىساتلارغا تاھىرنىڭ كۆزى چۈشمىدى. نەغمە - ناۋالار قۇلىقىغا
كىرمىدى. بوغۇزىدىن تائام ئۆتمىدى، زوھرانىڭ پىراقىدا،
ئوتتا چۈشكەن قىلدەك تولغاندى، نەچچە كۈن تەكرىقۇت
كەرەپكە قاراپ ئاھ ئۇرۇپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى سۆزنى شاھى بەھرامدىن ئىشىتەيلىك
كېرەك. كارۋانلار بىلەن ھەمرا شاھ بەھرام رۇمغا قەدەم قويدى.
بازار - رەستىلەرنى ئارىلاپ، شەھەر سۈپىسى ئالدىغا كېلىپ
توختىدى. ئىشىتىسكى تەختتە، ئەل - نەغمە بولۇۋاتقان، بىر
تەختتە مەزلۇم كىشىنى، يەنە بىر تەختتە، بىر ئەركىشى خىيالغا
چۆكۈپ، نەغمە - ناۋادىن بىزار بولۇپ ئولتۇراتتى. شاھ بەھرام
دىققەت بولدىكى، ھارغىن چىرايىغا خۇشلۇق ئاپتىپى چۈشتى،
قولىنى كۆتۈرۈپ: «ئەنە، ئۇ، تاھىر - تاھىر» — دېدى. كارۋانلار:
«ئى سەۋدايى، تاھىرنىڭ گۆشىنى يىگەن قاغىمۇ بۇ يەرگە
كېلەلمەس، ئۇ نەدىمۇ تاھىر بولسۇن» — دېدى. شاھ بەھرام
تەختكە قاراپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم كارۋان بولۇپ،
كارۋانغا سارۋان بولۇپ،
كارۋان شۇندا قالۇر،
مەن كەلدىم ھەيران بولۇپ.

تاھىر:

كېلىپسەن كارۋان بولۇپ،
كارۋانغا سارۋان بولۇپ،
كارۋان يولغا قاراپ،
ئولتۇردۇم ھەيران بولۇپ! — دەپ توققۇز زىنە

پايە (24) تەختتىن چۈشۈپ، شاھ بەھرامغا ئۆزىنى ئاتتى. شاھ بەھرامنىڭ دولىسىنى يېسىپ قويدى. شاھ بەھرام تاھىرغا زوھرا ئەۋەتكەن نامىنى تۇتتى. تاھىر نامىنى كۆرۈپ يۈزىگە سۈركىدى، چۈن ئەبرىنۇ (25) باھار يىغلىدى...

ئەلقىسسە، مەلىكە لەيلىۋەش سىڭلىسى مەلىكە سۇلتان بۇۋىچىنى خانىسىغا چاقىرىپ ئېيتتىكى: «ئى سىڭلىم، ئول يىگىت يۇرتىنى ئۇزاق تارتتى، بۇيەردە كۆكلەشكە كۆڭلى چۈشمىدى» — دەپ، تاھىرنى چاقىرىپ ئۈچ كۈن مەجلىس بەردى. مەلىكە خەيرۇۋەش ئۈچ كۈن مەجلىس بەردى. ئانىسى ئۈچ كۈن مەجلىس بەردى. شاھ يەتتە كېچە - كۈندۈز مەجلىس بەردى، تولىدىن تولا زىياپەت بىلەن ئاسرادى. ئاندىن شاھ بەگلەرگە: «ئات توقۇڭلار!» — دەپ يارلىق قىلدى. تاھىر شاھقا ئۈچ قېتىم تازىم بىجا كەلتۈرۈپ، رازىمەنلىكىنى بىلدۈرگەندىن كېيىن، بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

سۇ كېلەر تاش ئۈستىدە،
قوشۇلۇرمەن قاش ئۈستىدە،
چىن زوھرانى سېغىنسام
يىغلايمەن ئىش ئۈستىدە.

ئاغچا:

بازارغا بارغان يىگىت،
قوش پىچاق ئاسقان يىگىت.
ئالمىدەك قىزنى قويۇپ،
قېرىنى سۆيگەن يىگىت.

تاھىر:

بازارغا بارغىنىمۇ راست،
قوش پىچاق ئاسقىنىمۇ راست.
قىزغا مەيلىم چۈشمىدى،
قېرىنى سۆيگىنىمۇ راست.

تاھىر شاھ بەھرامنى ھەمرا قىلىپ ئاتلاندى. شاھ ئۇلارغا 3 يۈز بەگنى قوشتى ھەم: «تاھىر قەيەردە يېتىشقا رۇخسەت قىلسا، شۇ يەردە يېتىڭلار!» — دەپ ئىجازەت بەردى. مەلىكە سۇلتان بۈۋىچە ھەم بەگلەر بىلەن بىرگە ئاتلاندى.

تاھىر بىر پەرسەڭ (26) يول يۈردى. ئاندىن بەگلەرگە: «ئى بەگلەر، يېتىڭلار!» — دەپ مۇراجىئەت قىلدى. مەلىكە سۇلتان بۈۋىچە شۇئان بۇ بېيىتنى كەلتۈردى:

ھۆ تېرەك ئۆزۈن تېرەك،
تۈۋىدىن كەسمەك كېرەك،
يىگى يار تۇتقان كىشى.
ئونىدىن كەچمەك كېرەك.

تاھىر:

ئەزىز جاندىن كېچەرمەن،
مەن زوھرادىن كەچمەيمەن.
ئاللا نېسىپ قىلسىلا،
ئۆز يۇرتۇمغا يېتەرمەن.

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:

مەن ئاشىق ئىدىم سىزگە،
بىر باقمىدىڭىز بىزگە،
بىر باقمىسىڭىز بىزگە،
ئۆۋالىم بولۇر سىزگە.

تاھىر:

بىر نەچچە مەھەل بولدى،
كەت خۇداچىلىق قىلدۇق.
يۇرتۇمغا يانار بولدۇم،
بىز ئەمدى جۇدا بولدۇق.

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:

قىيامەت قايىم بولسۇن،
خۇدايىم غازى بولسۇن،
ياقىشمىزنى سىقارغا،
تۆمۈر تىرنىقىم بولسۇن!

تاھىر:

يەلقۇنلاردا ئوزۇق بار،
قىزىلگۈلدەك يۇراق بار،
يار ئۈستىگە يار تۇتساڭ،
قىيامەتتە سوراق بار.

مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە:

سەن بارساڭ مەنمۇ باراي،
تاشلىساڭ يولدا قالاي،
ئالتۇن ئاپتۇۋا ئېلىپ،
مەلىكەمگە سۇ قۇياي؛

تاھىر:

مەن بارسام سەن بارمايسەن،
بارساڭ يولدا قالمايسەن،
سەن مېنىڭ مەلىكەمگە،
سۇ قۇيۇپ بېرەلمەيسەن،

مەن بۇ يەرلىك ئەمەس مەن،
يەرنىڭ لىيىن بىلمەسمەن.
ھەرنەچچە سۆزۈڭ بولسا،
باغلىساڭمۇ تۇرماسمەن.

ماڭار يوللىرىم تۈزدۈر،
كېچە ماڭا كۈندۈزدۈر،
قويۇپ بېرىڭ كېتەيمەن.
زوھرا ئاندا يالغۇزدۇر!

ئى بوز ئېتىم، ئوبدان ئات،
چاپقىن، بويىنۇڭنى ئۇزات.
بولسا كېچەر زوھراغا،
مېنى يەتكۈزگىن بوز ئات.

بېشىڭدىن يۈگەن ئېلىپ،
قىلاي ئېتىم سېنى ئازاد.

تاھىر بوز ئاتنىڭ بېشىنى سىلىدى. 3 يۈز بەگ ۋە مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە بىلەن خوشلاشتى. ئاتقا قامچا باسنى. مەلىكە سۇلتان بۇۋىچە تاھىرنىڭ قارىسى يۈتكۈچە يىغلاپ تۇرۇپ قالدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن شاھ بەھرام شۇ يۇرگەنلىرىگىچە، نەچچە مەنزىللەرنى تەي قىلىپ، تەكرىقۇت باغرىدىكى قارا-خان ئېلىگە كەلدى. بۇ چاغ دەل كېچە ئەردى. تاھىر: «ئى شاھ بەھرام، بىز كىشىلەر ئېغىزىغا چۈشتۇق، ئۇتتۇر

زوھرا قىشقا كىرەيلى!» — دەپ مەسلىھەت قىلىۋىدى، شاھ بەھرام «خوپ!» — دېدى. ئۇلار توققۇز دەرۋازىدىن ئۆتۈپ، زوھرا ياتار راۋاقنىڭ تۈۋىگە كەلگەندە، تاھىر بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەن كەلدىم شۇندىن شۇنچە،
خۇدانىڭ بۇيرۇقىچە،
مەن ئۆلمەي تىرىك كەلدىم،
خۇدانىڭ بۇيرۇقىچە!

ھېچ يەردىن زۇۋان چىقمىدى. تاھىر يەنە:

مەن كەلدىم تاڭ ۋاقتىدا،
زوھرا ياتار ئۆيىقۇدا،
قىچقارسام ئۈن بەرمەيدۇ،
كىم بار ئىكەن يادىدا!

تاھىرنىڭ بۇ ئاۋازى قاتتىق ئۇيقۇدا ياتقان زوھرانىڭ قۇلىقىغا ملىتىقنىڭ ئوقىدەك تەگدى، ئىشقى جان - جىگەرىدىن نەشتەردەك ئۆتتى. زوھرا بى تاقەت بولۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئويغانىدىم ئاۋال شەب،
بولغان ئوخشايدۇ نىم شەب.
قاتتىق ئۇيقۇدا ياتتىم،
تاھىرجان سىزنى چۈشەپ.

ئۇخلاۋىدىم ئويغانىدىم،
ئۆگدىن سولغا تولغانىدىم،
تاھىر ئىكەنىسىز بىلمىدىم،
قارا باتۇر ئىكەن دېدىم.

زوھرا ئاندىن: «ئى قىزلار، تاھىرجان كېلىپتۇر، تۇرۇڭ-لار!» — دەپ قىزلارنى ئويغاتتى. سۇگرە تاھىرنىڭ ئالدىغا چىقتى. تاھىرنى تەختتە ئولتۇرغۇزدى. قارىسا تاھىرغا ساقال-بۇرۇت چىقىپ قاپتۇ. تاھىر سىزىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

يولغا كىردىم غۇربەتتە،
ھەسرەت ھەم مۇشەققەتتە.
ساقال - بۇرۇتۇم خەت تارتتى،
مېھنەت ھەم مۇشەققەتتە.

بازار كۆركى باققالدۇر،
يىگىت كۆركى ساقالدۇر.
ئايرىلغىلى ئۈچ يىلدۇر،
سىز مۇندا ھالاۋەتتە!

زوھرا كۆزىدىن مەرۋايىتتەك ياش تۆكۈپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بۇلبۇل سايراپ ئۆتتىمۇ،
باغرىڭ بۆلۈنۈپ كەتتىمۇ؟

يار ئۈستىگە يار تۈتۈپە
بېشىڭ كۆككە يەتتىمۇ!

تاھىر:

بۇلبۇل سايراپ ئۆتمەدى،
باغرىم بۆلۈنۈپ كەتمىدى.
ئۈچ يىل بولدى ئى زوھرا،
سىنىڭە ئۇتۇڭ ئۆچمىدى.

رۇم شەھرىدىن قىز ئالدىم،
ھالىنى بىر سورىمىدىم،
سەندىن ئايرىلغان بىلەن،
كۆڭلۈمدە ھېچ ئايرىلمىدىم.

زوھرا ئۆزىنى تاھىرنىڭ ئايىغىغا تاشلىدى. ئېشىلگەن يىپەك تولغاندى. ئاڭغىچە شەپەق زەر تارتتى. تاھىر بىلەن زوھرا شەپەققە يۈز تۇتۇپ، چارباغقا يول ئالدى.

ئەلقىسسە، تاھىر بىلەن زوھرا چارباغدا ھاردۇق چىقىرىپ، نەغمە ـ ناۋا قىلىۋاتسا، ھېلىقى قېرى دەللە چارباغقا تەرگىمچ تەرگىلى يەنە كىرىپ كەلدى. باققۇدەك بولسا، تاھىر بىلەن زوھرا مەجلىس قىلىپ ئولتۇرغان. دەللە يەنە دەرھال يېنىپ، «قارا باتۇر» غا: «ئى ‹قارا باتۇر›، ئوتتۇز كۈن روزىنى سەن تۇتساڭ، ھېيتنى تاھىر بىلەن زوھرا ئوينامدۇ؟» — دەپ، ئۈچسۈر بەردى. «قارا باتۇر» ئېيتتىكى: «ئى موما، زوھرا ماڭا ۋەدە قىلغان، ئەتە ئەتىگەندە قۇرغۇيۇمنى ئېلىپ چىقىپ

بىر توققۇز جىبجىق ئالدۇرۇپ، كاۋاپ قىلىپ، زوھرامغا تۇتار-مەن. زوھرام ماڭا ئاياق تۇتار، تاھىرنى سۇرۇپ چىقارمەن.»

ئول كېچە تاڭ ئاتقۇچە «قارا باتۇر» نىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ يولمىدى. «قارا باتۇر» ئەتىسى ئەتىگەندە، قۇرغۇينى ئېلىپ بىر قۇشلاپ، ئىككىنچى قۇشلاش باھانىسى بىلەن قۇرغۇينى يەنە چارباغقا چۇشۇرۇپ، ئۆزى چارباغنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قۇرغۇي سالدىم قارچۇغا،
ئالدى چۇشتى باغچىغا،
قۇرغۇي غىنەم يوق بولدى،
سوراق بولسۇن بارچىغا؟

تاھىر:

قۇرغۇي سالساڭ بولماسمۇ،
قۇرغۇي جىبجىق ئالماسمۇ؟
بۇرۇن سۆيگەن زوھرامنى،
ئەمدى سۆيسەم بولماسمۇ؟ — دەپ زوھرانىڭ غۇنچىدەك لېۋىدىن بىر توققۇز ئەنجۇر ئۈزدى. بۇنى كۆرگەن «قارا باتۇر» ئۆزىنى تۇتالماي، يۈزىگە مۇشتلاپ، ئوردىغا كىرىپ، يەنە داد ئوقۇدى. قاراخان دەر غەزەپ بىلەن: «ئەي كاززاپ، بەدرەك، مېنىڭ بىرگىنە قىزىم تۇرسا، تاھىر دەرياغا تاشلانغان تۇرسا، يەنە بەدنام قىلۇرمىسەن!» —

دېۋىدى، «قارا باتۇر»: «ئى، شاھىم، يالغان بولسا، مېنىم تالانغا، بېشىم ئۆلۈمگە» — دېدى. قاراخان يەنە تەھەتتىنسىلى كىشى بۇيرۇغان ئىدى، راست بولۇپ چىقتى. قاراخان: «جاللات - جاللات...» — دەپ ۋاقىرىدى.

ئەلقىسسە، تاھىر ئوردىغا باغلاپ كېلىندى. يۈز جاللات قىلىچىنى قىنىدىن چىقاردى. زوھرا بارچە ئالدىغا چىقىپ، بىر كۆزى ئالدىدا، بىر كۆزى ئارقىسىدا تەقىلىد تىمتاسلىقنى بۇزۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئى، ئاتا، قانداق ئىشىڭ،
قول سېلىپ يول مېڭىشىڭ.
چۆلدە قالغان كىيىكتەك،
گاھى - گاھى بېقىشىڭ.

مەن كەلدىم قۇياش بىلەن،
قوينۇم تولدى ياش بىلەن.
ئىش مەھەلدىن ئۆتتى،
سىز تېخى كېڭەش بىلەن.

تاھىر:

ۋەدىنى ئۇردى تاشقا،
تار بولدى ئالەم ياشقا،
يار تۇتماق گۇناھ بولۇپ،
ئاخىر چىقتى باشقا!

جاللاتلار قىلىچىنى ۋالىلدىتىپ، تاھىرنى ئېلىپ كەتتى. سۆگرە زوھرا دادىسىغا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي مېنىڭ ئالىم ئاتام،
تاش يۈرەك زالىم ئاتام.
ئوغلىڭىزمۇ يوق ئىدى،
نە كېچەر ھالىڭ ئاتام،

خۇشخانىلار خۇشخانىلىق،
يوق ئىكەن مۇسۇلمانلىق،
كۆيىمو غۇلنى ئۆلتۈرۈپ،
كىمگە قالۇر سۇلتانلىق.

قاراخان ئويلاندى، ئاندىن: «چېقىلىق قىزىم، تاھىرنى سىزگە بەردىم» — دېدى. زوھرا ئۇچقاندەك چىقىپ، قارىغۇدەك بولسا، جاللاتلار تاھىرنى ئالىقاچان ئۆلتۈرۈپ، تۆت پارچىلاپ تۆت دارغا ئېسىپ قويۇپتۇ. زوھرانىڭ پەرياد - پۇغانلىرى پەلەككە يەتتى. سۇمبۇللىرىنى يۇلۇپ بىھوش بولدى. بىر چاغدا ھوشىغا كېلىپ، قايتتى. سۆگرە ئۇچىسىغا قارا كىيىپ. ئاندىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تاھىرنىڭ ئاتاسى يوق،
بېلىدا پوتاسى يوق.
يىغلىماڭلار يۇرت - ئاۋام،
ئالەمنىڭ ۋاپاسى يوق.

كېيەن كىيەي مەن سەنسىز،
شەرمۇ - شەر كېتەي سەنسىز.
سىزنى ئۆلتۈرگەن ئاتام،
گۆرگە كىرسۇن ئىمانسىز!

بۇ ھاۋا ھاۋامىدۇ،
قار ياغمۇر ياغامدۇ؟
قىز ئۈچۈن يىگىت ئۆلمەك،
شەرئىدە راۋامدۇ؟

كىمنىڭ قولىدىن كەلسۇن،
ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرمەك؟!
ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرۈپ،
رەقىبلەرنى كۈلدۈرمەك؟!

قاراخان زوھرانىڭ نالە - زارىغا پايلىيالماي: «ئى قىزىم، كۆڭلىڭىزدە قانداق خاۋاھىشىڭىز بولسا، شۇنى قىلىمەن» — دېدى. زوھرا: «ئى ئاتا، كۆڭلۈمنىڭ قۇشى ئاسمانغا پەرۋاز قىلدى» — دېدى ۋە پەرياد - پىغانىنى ئىچىگە يۇتتى ...

ئەلقىسسە، زوھرا بىر خەزىنە ئالتۇن - جاۋاھىرات ئېلىپ چىقتى. شەھەرنىڭ ئىچى، سىرتىدىكى ئاغۇن موللا، مۇدەررىس، ھاپىز، دەرۋىشلەرنى يىغدى. تاھىرنى تەكپىن - تەجھىز قىلدۇرۇپ دەپنە ئەتتى. ئاندىن تامامى كىشىگە ئابىي - ئاش بەردى. ئالتۇن - كۈمۈشتىن خىش قۇيدۇرۇپ، تاھىرنىڭ مازارىنى بىنا ئەتتى، جاي، مەنزىل، نامى نىشان ئەتتى. شۇن

دىن ئۆتۈپ، كۆپكە مۇنداق مۇراجىئەت قىلدى: «40 دۇن-
گىچە ماڭا خاھ شاھ، خاھ گادا[27]، خاھ ۋەزىر، خاھ بەگ
كۆرۈنمىسۇن، كۆرۈنىدىكەن، چانارمەن.» زوھرا ھۇجرىسىغا كىر-
رىپ كەتتى. قىرىق كۈن ئۆتكىچىلىك تائەت-ئىبادەت قىلدى.
ئىستەك-نىشانى يولىدا تىلەك تىلىدى. 41-كۈنى ھۇجرىدىن
چىقتى. خەزىنىدىن تاۋاق-تاۋاق ئۈنچە-مەرۋايىت ئالدۇردى.
ئۇردا كېنىزىكىدىن قىرىقنى ئارقىسىغا سالدى. ئۇلارغا: «ئى
قىزلار، مەن بۇ مەرۋايىتلارنى بىر مەزگىلدە چاچىمەن، يەردە
قويماي تېرىۋېلىڭلار، ھەركىمنىڭ تەرگىنى ئۆزىنىڭ بول-
سۇن» — دېدى-دە، ئۈنچە-مەرۋايىتنى چېچىۋەتتى.
ئاندىن قىزلارغا قاراپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كېلىڭ قىزلار يۈگۈرۈشەيلى،
ئۈنچە مارجان تېرىشەيلى.
ئاندىن بېرىپ مازار بىلەن،
يۈز يېقىشىپ كۆرۈشەيلى!

قىزلار مەرۋايىت تېرىپ قالدى. زوھرا يۈگۈرۈپ تاھىر-
نىڭ قەبرىسى ئالدىغا بېرىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

تاھىر ئاتلىق بارمۇسەن،
تەختىدە ئامانمۇ سەن؟
ھۇجراڭغا مېھمان كەلدى،
ئىشىك ئېچىپ چىقارمۇ سەن؟

زوھرانىڭ مۇراجىئىتىدىن سۈگرە گۈرۈلدىگەن بىر ئاۋاز

چىقتى، قەبرە «گۆپ» قىلىپ يېرىلدى. زوھرا شۇ ئان قەبرە ئىچىگە ئۆزىنى ئاتتى. قەبرە يەنە «گۆپ» قىلىپ ئاۋالقى ئەسلىگە كەلدى.

كېنىزەكلەر مەرۋايىتنى تېرىپ بولۇپ، قەبرە يېنىغا بارسا، زوھرا يوق. كۆردىكى، زوھرانىڭ سۇمبۇلىنىڭ ئۇچى قەبرىگە قىسىلىپ قاپتۇ. ئۇلار خاپا ھال قايتتى. بۇ ئاجايىپ ئىشنى ئاغىچىغا يەتكۈزدى.

ئەلقىسسە، زوھرانىڭ مۇراد ھاسىل قىلماق بولغىنى پۈتۈن ئەھ-لى-قۇمغا تارىلدى. «قارا باتۇر» ھەم ئىشىتتى. ئۇ ئوردىغا كىرىپ: «تاھىر ئۈچۈن زوھرام ئۆلۈپتۇ، زوھرام ئۈچۈن مەن ئۆلەي» — دەپ ئۆزىگە خەنجەر ئۇرۇپ ھارام ئۆلۈمدە كەتتى.

قاراخان يارلىق قىلدى: «قارا باتۇرنىڭ ۋەدىلىك ھەققى بار ئىدى. تاھىر بىلەن زوھراخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا تەكپىن قىلىڭلار!» ئىككى تال قىزىلگۈل ئوتتۇرىسىغا بىر ناپاك تىكەن قىستۇرۇلدى. ئاشىق-مەشۇق قەبرىسىدىن پات پۈرسەت ئىككى تۈپ قىزىل گۈل ئۈنۈپ، غۇنچە باغلىدى، قارا باتۇر قەبرىسىدىن بىر تۈپ ئازغان ئۈندى. بۇ ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسى ھەردەمدە چىرماشقىلى يېقىن كەلسە، ئازغان ئوتتۇرىدىن چىقىپ چىرماشتۇرمىدى. شۇ تەرىقىدە نەچچە زامان ئۆتتى.

دەرۋىش ھەققىدە ھېكايەت:

بىر ۋىلايەتتە بىر دەرۋىش بار ئىدى. ئۇ مازايى-مەشرۇقلارنى كېزىپ يۈرەر ئىدى. ئۇل دەرۋىش بىر كېچىدە لەزىز ئۇيقۇدا يېتىپ چۈش كۆردى. چۈشىدە

ئۆگزىگە تاملىرى ئالتۇن ھەشتىن نەقىشلەنگەن، ئەتراپى گۈلىە
چەشمە، دەرەخزار، رەڭدار گۈللەر ئىراقىدا تۇرلۇك تۇمەن
قۇشلار سايراپ تۇرغان. دەرۋىش: «بۇل خۇش ھاۋا يەركەن،
بۇ يەردە بىرمۇنچە كۈن تۇرسام» — دەپ نىيەت قىلدى.
ئايلىنىپ كۆردىكى: ئىككى قەبرىدىن ئىككى تال قىزىل گۈل
ئۈنۈپ، كامالغا يېتىپ، غۇنچە باغلىدى. بۇل ئىككى تال غۇنچە
ھەر دەمدە چىرماشقىلى بىر - بىرىگە قاراپ تەبەسسۇمدا ئېگىلىپ
ئارىدىن ئازغان چىقىپ ئايرىۋەتتى.

دەرۋىش ئويغاندى، چۈشنى ئېسىگە ئېلىپ «بۇ نېمە ھال»
دەپ تولغاندى. دەرۋىش قۇرئەنگە (28) سۆزلەر ئىدى، قۇرئە سېلىپ
قاراپ، ئىككى تال قىزىلگۈل ئۈنگەن تاھىر - زوھرانىڭ قەبرىسى،
ئاپاق ئازغان ئۈنگەن «قارا باتۇر» نىڭ قەبرىسى ئىكەنلىكىنى،
تاھىر - زوھرا ئاشىق - مەشۇق بولۇپ، ئالەم بى ۋاپادا مۇرادى
ھاسىل بولماي، دۈشمەنىنىڭ چاقۇسى، پادىشاھنىڭ ئازابىغا
ئۇچراپ، بى گۇناھ كەتكەنلىكىنى قەيت قىلدى. دەرۋىش قۇرئەدى
يەنە بىر قەبرە يېنىغا باردى. كۆردىكى چىرماشقىلى تۇرغان
ئىككى تال قىزىلگۈل غۇنچىسىنى ئازغان ئايرىۋەتتى. دەرۋىش
كەتمەندە ئازغاننى چېپىپ، ئوتتا كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى كۆككە
سورىدى. دەرۋىش ئەتىسى: «مۇرادى ھاسىلدۇر» — دەپ چىقسا،
ئازغان يەنە ئۈنۈپ چىرماشقىلى تۇرغان ئىككى تال قىزىلگۈل
غۇنچىسىنى ئايرىدى. دەرۋىش يەنە كەتمەندە چېپىپ، ئوتتا
كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى كۆككە سورىدى. 3 - كۈنى ھەم شۇ ھال داۋام
قىلدى. بۇنى مۇلاھىزە قىلغان دەرۋىش بۇ قەبرىدىن باشقا مازايى-
مەشرۇقلارغا كەتمەپتۇ. ئازغان كۈندە ئۈنۈپ چىقسا، كۈندە كەت-
مەندە چېپىپ كۈلىنى كۆككە سورۇۋېرىپتۇ. كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈۋې-
رىپتۇ، ئىككى تال قىزىل گۈل غۇنچىسىنىڭ مۇرادى ھاسىل بولماپتۇ.

ئىزاھلار

(1) بىگانە — يات

(2) غەمناك — غەمكىن

(3) ئاس - ئەسە — داغ - دۇغا

(4) تەكبىر - تەجەبىز — كىپەتلەش

(5) مۇدەررىس — ئالىي دىنىي مەكتەپ مۇئەللىمى

(6) يارجۇق — ئوقيانىڭ بىر مىلى

(7) پەيدەر - پەي — ئارقىمۇ ئارقا

(8) ھاقىر — ئەرزىمەس

(9) دەر - بەدەرگادا — سەرگەردان گادايى

(10) تەرگىچ — تەمەش

(11) مەجلىس — سۆھبەتلەشمىش، ئولتۇرۇش، يىغىلىش.

(12) جاۋاھىر — قىممەت باھالىق نەرسىلەر

(13) شاھاپپە — يۇلۇم، قىسىم، تارماق.

(14) سەرپا — بىر قۇر كىيىم

(15) ھەلقى كەمەند — سالما

(16) شىكەستە — سۇنۇق، كۆڭلى سۇنۇق

(17) سەرۇ - سامان — باش

(18) كىپەكىپە — كىپەك سۈيى

(19) كامدىل — يىقىلمىشىش

(20) سەيد — ئوۋ، ئوۋلاش، ئولجا

(21) ھەزار دەرىخ — ئەسسىت، ئەسسىت، ئىڭلىغان - سىڭلارچە پۇشايمان.

(22) كاشانە — ئېگىز، زىننەتلەنگەن.

(23) ئارەستە — بېزەش، زىننەتلەش،

(24) زىنە - پايە — پەلەمپەي، پالداق

(25) چۈن ئەبرى نەۋ باھار — خۇددى باھار يامغۇرىدەك ياش

(26) بىر پەرسەڭ — سەككىز چاقىرىم

(27) گادا — گاداي

(28) قۇرئە — پال تېشى.

غېرىب — سەنەم

نەشىرگە تەييارلىغۇچى: خوجەخمەت يۇنۇس

خەۋەرلەرنى رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە ئەسەرلەرنى كۆچۈرگۈچىلەر، كونا قىزىقارلىق داستانلارنى سۆزلىگۈچىلەر، گەپ خامانلىرى بولغان رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلىپتۇرلەركىم، دىيارى بەكرى ۋىلايىتىدە بىر پادىشاھ بار ئەردى. ئاتىنى شاھ ئابباسخان دەر ئەردى. ئانىڭ بىر ۋەزىرى بار ئەردى. ئاتىنى ھەسەن ۋەزىر دەر ئەردى. بۇلار بىر - بىرى بىلەن ناھايىتى دوست مېھرىبان ئەردى. كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى بۇلار شىكار قىلماق ئۈچۈن مەسلىھەت قىلىپ تولا لەشكەر، ئەسۋاب - ئالات (1) بىرلەن شىكارغا چىقتىلەر. ئۈچ كېچە - كۈندۈز دەشت - باياۋانلاردا يۈردى، ئالدىغا ھېچنېمەرسە ئۇچرىمىدى.

ئەلقىسسە، يەنە بىر كۈنى ھەسەن ۋەزىر بىرلە پادىشاھ يەنە بىر تەرەپكە باردى. تەقدىر ئىلاھى بىرلەن ھەسەن ۋەزىرنىڭ ئالدىغا بىر مادە (2) كېيىك ئۇچرىدى. ھەسەن ۋەزىر ناھايىتى خۇش بولۇپ، دەرھال بىر تال ئوقنى تىركەشتىن جۇدا قىلىپ قىسسەئى كامانغا (3) قويۇپ كېيىكنى ئاتماقچى بولدى - دە، قاراپ باقسا بۇ كېيىك ھامىلدار ئىكەن. ھەسەن ۋەزىرنىڭ خوتۇنىمۇ ھامىلدار ئەردى. خوتۇنى يادىغا يېتىپ

بۇ كېيىكنى ئاتمىدى، كېيىك ۋەزىرنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ بىر مۇنچە يول يۈرۈپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئۇچرىدى. پادىشاھمۇ كېيىكنى كۆرۈپ بىر تال ئوقنى چەسلەئىي كامانىغا بەند ئەيلەپ (يا) كېيىكنى ئاتقىلى قەست قىلدى. پادىشاھنىڭ خوتۇنىمۇ ھامىلدار ئەردى. خوتۇنى يادىغا يېتىپ، قىساس بولمىغاي دەپ كېيىكنى ئاتمىدى. كېيىك جېنىنى سالامەت قۇتقۇزۇپ، ئۆتۈپ كەتتى. بىر زاماندىن كېيىن ھەسەن ۋەزىر كېلىپ پادىشاھقا قوشۇلدى. پادىشاھ ھەسەن ۋەزىردىن:

— كېيىكنى نېمە ئۈچۈن ئاتمىدىڭ؟ — دەپ سورىدى.

ھەسەن ۋەزىر راستىنى ئېيتماقتىن ئۆزگە چارە تاپمىدى:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، خوتۇنۇم ھامىلدار ئىدى، قىساس بولمىغاي دەپ ئاتمىدىم، — دېدى. پادىشاھ:

— مېنىڭمۇ خوتۇنۇم ھامىلدار ئىدى، ۋەھىمەم كېلىپ ئاتمىدىم، — دېدى.

— بۇ ئىشتا ھەر ئىككىمىزنىڭ نىيىتى بىر كېلىپتۇ، — دېدى ھەسەن ۋەزىر. پادىشاھ ئابباسىدىن ئېيتتىلەركىم:

— ئەمدى بىرىمىزنىڭ خوتۇنى ئوغۇل تۇغسا، بىرىمىزنىڭ قىز تۇغسا، ئىككىسىنىڭ نىكاھى بىر بولسۇن، مۇبادا ئىككىلىسى ئوغۇل تۇغسا، دىيارى بەكرىنىڭ پادىشاھلىقىنى تەڭ قىلسۇن، ئەگەر ئىككىلىسى قىز تۇغسا، ئىككىسىنى بىر يىگىتكە بېرەيلى.

— بۇ ۋەدە كېيىن خىلاپ بولمىغاي، خەت قىلىپ مۆھۈر باساق كېرەك، — دېدى ھەسەن ۋەزىر. پادىشاھ ئابباسىدىن دەرھال خەت قىلدۇرۇپ، ئۆز مۆھۈرىنى بېسىپ، خەتنى ھەسەن ۋەزىرنىڭ قولىغا بەردى.

ئەلقىسسە، بۇلار شىكاردىن ياندى، توققۇز ئاي، توققۇز

كۈن، توققۇز سائەت، توققۇز دەقىقىدە ھەسەن ۋەزىرنىڭ خوتۇنى بىر ئوغۇل تۇغدى. بۇ بالىنىڭ ئىتنى شاھ غېرىب قويدى. بىر نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن پادىشاھنىڭ خوتۇنى بىر قىز تۇغدى. بۇ قىز ئاپتاپ مىسلىك خۇش سۈرەت ئىدى. ئۇ قىزنىڭ ئىتنى شاھ سەنەم قويدى. ھەر ئىككىلىسى پەرزەنتلىرىنىڭ تەربىيىتىگە مەشغۇل بولدى. ئۈچ يىلدىن كېيىن ھەسەن ۋەزىر ئاغرىپ ساقىيالماي بۇ ئالەمدىن رەھلەت قىلدى (5). غېرىب يېتىم بولۇپ راست غېرىب بولۇپ قالدى.

ئەلقىسسە، بۇلار تۆت ياشقا كىردى. بۇلارنى مەكتەپكە بەردى. ئارىدىن خېلى يىللار ئۆتتى، ئىككىيلەن ئوقۇپ يۈرۈپ بىر - بىرىگە كۆڭۈل ئالدۇرۇپ، ئاشىق - مەشۇق بولۇشۇپ قالدى. بۇنىڭ بىلەن بىرنەچچە يىل ئۆتۈپ كەتتى.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى شاھ سەنەم بىرلە غېرىب: «قايسىمىز ئۇشبۇ بەندەرگاغا⑥ ئىلگىرى كەلسەك، كېيىن كەلگىنىمىزنى توققۇز بوسە⑦ قىلىپ، توققۇز گۆھەر ئۈتتۈپ ئالايلى» دەپ ۋەدىلىشىپ، ھەرقايسىسى ئۆز ئۆيىگە كەتتى. تاڭ ئاتقۇچە شاھ سەنەمنىڭ ئۇيقۇسى كەلمىدى. سۇبھى ۋاقتى بولۇشى بىلەن شاھ سەنەم ئورنىدىن قوپۇپ كېلىپ شۇ بەندەرگادا ساقلاپ ئولتۇردى، بىر سائەتتىن كېيىن شاھ غېرىب يېتىپ كەلدى. شاھ سەنەم ئورنىدىن قوپۇپ، «تېخى ئەمدى كېلەمسەن؟» دەپ غېرىبنىڭ بويندىن قايرىپ تۇرۇپ توققۇز بوسە قىلىپ، توققۇز گۆھەرنى ئۇتتۇۋالدى.. يەنە ئاخشام بولدى. مەكتەپتىن ياندى، يەنە شۇ بەندەرگاغا كېلىپ ۋەدىلىشىپ ئۆيلىرىگە كېتىشتى. بۇ كۈنى كېچە غېرىبنىڭ ئۇيقۇسى كەلمىدى. بىدار⑧ ئولتۇرۇپ، تاڭ ئاتقاندا ئۇخلاپ قالدى. شاھ سەنەم بۇ كۈنمۇ ئۇخلىماي سۇبھى ۋاقتى بولۇشى بىلەن ئورنىدىن قوپۇپ كېلىپ

ئولتۇردى. بىر ۋاقىتتىن كېيىن غېرىب يېتىپ كېلىشى ھامان يەنە ئورنىدىن قوپۇپ غېرىبنى توققۇز بوسە سۆيۈپ، توققۇز گۆھىرىنى ئۇتتۇۋالدى. ئۇلار يەنە مەكتەپكە باردى. ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئاخشىمى يەنە كەلدى يەنە ۋەدىلىشىپ ياندى. غېرىب 18 بوسە بىلەن 18 گۆھەرنى ئۇتتۇرۇپ قويغىنىغا ناھايىتى خاپا بولۇپ ئۆيگە كەلدى. ئانىسى غېرىبنى بۇ ھالدا كۆرۈپ:

— نە ئۈچۈن خاپا بولدىڭىز بالام؟— دېدى. غېرىب شاھ سەنەمگە ئاشىق بولغىنىنى، ئىككى كۈن ۋەدىلىشىپ 18 بوسە قىلىپ 18 گۆھەرنى ئۇتتۇرۇپ قويغىنىنى بايان قىلدى. ئانىسى:

— ئەي بالام، شاھ سەنەم بولسا، سىزنىڭ بەخشەندىڭىز، شاھ ئاببا س ئاتىڭىز ھەسەن ۋەزىرگە ۋەدىلىشىپ خەت مۆھۈر بېسىپ بەرگەنىكەن، ھالا بۇ خەت ساندۇقتا بار،— دەپ خەت مۆھۈرنى دەرھال ئېلىپ چىقىپ، شاھ غېرىبنىڭ قولىغا بەردى. شاھ غېرىب بۇ خەتنى مۇختەسەر(9) كۆرۈپ بىسيار (10) خۇش بولۇپ يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. شۇ كېچە غېرىب چۈشىدە ھەزرىتى رەسۇل ئەكرام سەللاللا ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇبارەك قوللىرىدا مەيى مۇھەببەت ئىچىپ ئويغاندى. رەسۇل ئەكرام شاھ سەنەمنى غېرىبقا نىكاھ قىلدى. غېرىب بۇ چۈشنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇش ۋاقىت بولدى. ئورنىدىن يېڭى ئېچىلغان قىزىل گۈلدەك قوپۇپ ئەرتە بىلەن مەكتەپكە ئوقۇغىلى باردى. ئۇ بەندەرگاغا كېلىپ قارىسا، شاھ سەنەم تېخى كەلمەپتۇ. يولنى توساپ ئولتۇردى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم قوپۇپ مەكتەپكە يۈزلىنىۋىدى، ئانىسى شاھ ئاببا سخانغا:

— ئەمدى شاھ سەنەم بالىغ (11) بوپتۇ، كۆلدىن-كۆلگە مەكتەپكە سەھەر قوپۇپ كېتىۋاتىدۇ، مەكتەپكە ئىسپەرمەك ياخشى ئەمەس، خەلقى ئالەم مالامەت (12) قىلىدۇ، — دېدى.

شاھ ئابباسخان بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

— ئۇنداق بولسا، شاھ سەنەم مەكتەپكە بارماي يېنىپ كىرسۇن، شاھ سەنەم بالىغ بولغان بولسا، شاھ غېرىبقا ئېلىپ بېرۇرمەن، — دېدى، خوتۇنى:

— بۇ نېچۈك سۆز؟ شاھ غېرىب دېگەن بىر ئاتىسىز يېتىم بالا تۇرسا، بىز پادىشاھزادە تۇرساق، يېتىم بالىغا قىز بېرەمدۇ كىشى؟ — دېدى.

— ئاتىسى ھەسەن ۋەزىر بىلەن شۇنداق ۋەدىلىشىپ ئې-دۇق، خەت قىلىپ ئۆز مۆھۈرىمنى بېسىپ بېرىپ ئىدىم، ۋەدەم خىلاپ بولمىسۇن، — دېدى شاھ ئابباسخان.

— ھالا ئۇ خەت قەيەردە قالغاندۇ، قاچانكى ئۇ خەت يېتىپ قالسا، مېنىڭ خەۋىرىم يوق دەپ خەتنى يىرتىۋەتسىلە بولمامدۇ؟ — دەپ پادىشاھقا مەسلىھەت كۆرسىتىپ رايىنى يان-دۇردى خوتۇنى. شاھ سەنەم ئۆيدە ئولتۇرۇپ ئاتا-ئانىسى-نىڭ بۇ قىلغان كېڭەش مەسلىھەتلىرىنى ئىشىتىپ: «ۋادەرىغ (13) ئەمدى ئۆزگىچە بولدى. يارىم شاھ غېرىبنى كۆرمەك بەك مۈشكۈل بولدى» دەپ غېرىبتىن جۇدا بولغىنىغا كۆڭلى بۇ-زۇلۇپ غېرىبنى جان-دىلى بىلەن يادلاپ، دەردە، سۆز(14) بىرلە خۇن جىگەردىن(15) بىر سۆز ئېيتقىنى:

زۇلۇم بىلەن قابا(16) پەلەك،
بىزنى غەيرى يارغا سالدىڭ،

ئىبراھىمدەك ئوتقا تاشلاپ،
جاپا بىرلە نارغا (17) سالدىڭ.

كۆتۈردى كۆڭۈل خۇشىنى،
بۇزدۇردى گۈلشەن رىشتىنى،
سۇندۇردى مۇھست ياشىنى،
بىزنى خۇنى خارغا سالدىڭ.

ھېچ قويمىدى ئۆز ھالىمغا،
رەھىم ئەتمىدى ئەھۋالىمغا.
يەتكۈزمىدى ۋىسالىمغا،
ھىجران دەشتى يارغا سالدىڭ.

بىزنى لەيلى - مەجنۇن ئېتىپ،
كېچە - كۈندۈز قان يىغلىتىپ.
كۆز ياشىمنى جەيھۇن (18) ئېتىپ،
بۇ غەم بازارىغا سالدىڭ.

كۆپ مۇشكۈل بولدى ھالىمىز،
پەلەك بۇزدى ئىقبالىمىز.
مۇنەججىم (19) كۆردى پالىمىز،
بىزنى بەختى قارا سالدىڭ.

شاھ سەنەم ئىزلەر ئۆلىپتىن،
ھېچكىم بىلمەس كۆلىپتىن.

ماگا سیلیپ جاپا تىغىن،
يۈرىكىمگە يارا سالدىڭ.

ئەلقىسسە، بۇ سۆزدىن كېيىن شاھ سەنەمنىڭ بىر ئىنىگئا-
ىسى بار ئىدى، ئېتى گۇل نىھال ئىدى. شاھ سەنەم «ئاغچى
ئانا» دەيتتى. ئاغچى ئانا شاھ سەنەمنى بۇ ھالدا كۆرۈپ:
— ساگا نېمە دەرد - ئەلەم يەتتى، چىرايىڭ ئۆزگىچە
بولۇپ كېتىپتۇ، ئىچىڭدىكى دەرد - ئەھۋالىڭنى راستى بىلەن
بايان قىلغىل، مەن ئاگا بىر ئىلاج قىلىپ، مۇرادىڭنى ھاسىل
قىلارمەن، — دېدى. شاھ سەنەم ئاغچى ئانىغا دەرد - ئەھ-
ۋاللىرىنى بايان قىلىپ، شاھ غېرىبقا مەكتەپتە ئوقۇپ يۈرۈپ
ئاشىق بولغانلىقىنى، ئىككى كۈن ۋەدىلىشىپ 18 بوسە بىلەن
18 گۆھەرنى ئۇتتۇۋالغانلىقىنى بەتامام بايان قىلىپ:
— ئەي ئاغچى ئانا، بۇگۈن نۆۋەت غېرىبنىڭ ئىدى،
ئەھۋالى نىچۇك ئىكىن؟ — دەپ زار - زار يىغلىدى.
— ئەي شاھ سەنەم، — دېدى ئاغچى ئانا بۇ سۆز-
لەرنى ئىشىتىپ، — ئۇنداق بولسا مەن بىر باھانە بىلەن سېـ
نى مەكتەپكە ئېلىپ باراي. سەن ئاتاڭ شاھ ئابباسخاننىڭ ئال-
دىغا كىرگىل، ئېيتقىنكى، مەن بۇگۈن مەكتەپكە بېرىپ، مېنى
ئاتام ئەمدى مەكتەپكە ئىبەرمەس بولدى، موللامغا نەزرى نى-
ياز قويۇپ، دۇئا ئېلىپ، ئۆزرە ئېيتىپ كەلسەم دېسەڭ، ئاتاڭ
جاۋاب بېرىدۇ، شۇ باھانە بىلەن غېرىبنى كۆرەرسەن.
بۇنى ئاڭلاپ شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى خۇش بولۇپ، ئا-
تىسى شاھ ئابباسخاننىڭ ئالدىغا كىردى.
— ئەي ئاتا، مەن بۇگۈن موللامنىڭ قېشىغا بېرىپ،
نىياز قويۇپ دۇئاسىنى ئېلىپ، مېنى ئەمدى ئاتام مەكتەپكە

ئىبەرمەس بولدى، دەپ ئۆزرە ئېيتىپ كېلەي، — دېدى. شاھ ئاپپاسخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:
— راست ئېيتتىڭ بالام، — دەپ ۋاقتى خۇش بولۇپ، خەزىنىچىسىگە مىڭ تەڭگە پۇل بېرىشنى بۇيرۇدى. خەزىنىچى مىڭ تەڭگە پۇلنى ئېلىپ چىقىپ، شاھ سەنەمگە بەردى. شاھ سەنەم مىڭ تەڭگە پۇلنى كۆتۈرۈپ، ئاغچى ئانىسى بىلەن موللىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. موللىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، مەكتەپنىڭ پەنجىرىسىدىن قارىسا، غېرىب قولىدا كىتاب، كۆڭلى خاراب، كۆزلىرى پۇرئاب (20)، جىگەرلىرى كاۋاپ بولۇپ، «يارىم تېخى كەلمەپتۇ» دەپ زار - زار يىغلاپ شاھ سەنەمنى ياد-لاپ دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەرلىرىدىن بېيىت ئوقۇۋاتقان:

ئەي يارانلار، مۇسۇلمانلار،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.
ئىشق ئوتىدا كۆيدى جانلار،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.

كېلۇرمەن دەپ ۋەدە قىلدى،
كېلۇر مۇددەتىدىن ئۆتتى.
ئەرتەدىن چاشكا بولدى،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.

بۇ دەردلەر نىچۇك دەرد بولدى،
غېرىبنىڭ ئۆمرى سەرپ بولدى.
كۆزۈم يولىغا تەلمۇردى،
نە بولدى يارىم كەلمىدى.

يا بىراۋنىڭ بەندىن (21) تالدى،
يا بىر يامان دەردكە سالدى،
يا بىر غەيرى بىلەن بولدى،
نە بولدى يايرىم كەلمىدى.

دەردىلىك قۇل ئېيتۇرلەر تەبىبىن،
كۆڭلىدە دائىم مەتلەبىن (22).
مەنەم دەپ يىغلار غېرىبىن.
نە بولدى يايرىم كەلمىدى.

ئەلقىسسە، غېرىب ئوقۇماي، زار- زار يىغلاپ ئولتۇراتتى. مولىسى قاراپ «نېمە ئۈچۈن ساۋىقىڭنى ئوقۇماي يىغلاپ ئولتۇرىسەن؟» دەپ غېرىبنىڭ ياقىسىدىن مەھكەم تۇتۇپ تۇرۇپ، قولى بىلەن كاچىتىغا ئىككىنى سالدى. غېرىب بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ:
— خۇدايىم غەزەپ قىلغان بەندىسىگە پەيغەمبەر ھاسىسى بىلەن ئۇرارمىش دەپ ئاڭلىغانىدىم، — دەپ مولىسىغا بېقىپ تۇرۇپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ، دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەرلىرىدىن بىر بېيىت ئوقۇدى:

ئەرتە بىرلە چاشكا بولدى،
يايرىمنى كۆرسەم كاشكى،
كەلمىدى ئەھۋالى نە بولدى،
بىر سورىسام ئىدى كاشكى،

چاشكادىن سوگرە چۈش بولۇر.
يايرىمنىڭ كۆڭلى خوش بولۇر.

يار كەلمىسە نەئىش بولۇر،
بىر كۆرسەم ئىدى كاشكى.

چۈشتىن كېيىن بولۇر پېشىن،
يايرىسىڭ كۆڭلى تەۋرىشىم،
ئەۋرىشىمدەك بويلىرىڭنا،
چىرمىشىپ ئۆلسەم كاشكى.

پېشىندىن كېيىن بولۇر دىگەر،
يار ئىشقىدا كۆيدى جىگەر.
يار كەلمىسە مۇندا ئەگەر،
بىر بارسام ئىدى كاشكى.

دىگەردىن كېيىن بولۇر شام،
قىلغان ئىشلىرىم بارچىسى خام.
ئەرزىم شۇلدۇر سىزگە موللام،
بىر كۆرسەم ئىدى كاشكى.

شامدىن كېيىن بولۇر خۇپتەن،
ئاشىق - مەشۇق بولۇر جۇپتەن،
يايرىم قالدى ئاندا يەكتەن.
بىر بارسام ئىدى كاشكى.

بەگ ئوردىسى بولدى خالى،
مەن غېرىبىنىڭ كەتتى ھالى.

سەنەمجاننىڭ يوق ماجالى،
بىر بارسام ئىدى كاشكى.

ئەلقىسسە، غېرىب زار- زار يىغلاپ، بۇ بېيىتنى ئوقۇماققا مەشغۇل بولدى. شاھ سەنەم پەنجىرىدىن قاراپ، غېرىبنىڭ بۇ ئەھۋاللىرىنى كۆرۈپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، موللىسىغا بېقىپ، «غېرىبنى ئازاد قىل» دەپ خۇن جىگەرلىرىدىن بىر سۆز ئېيتقىنى:

بۇلبۇلى بىچارىسەن گۈل ئىشقىدىن پەرياد قىل،
ئاشىقى سەرگەشتە (23) بولساڭ، ئۇيقۇنى بەرباد قىل.
تىنمايىن شاھۇ سەھەر يىغلاپ يۈرۈپ سەن ياد قىل،
بۇ بۇزۇلغان ئىشق ئوتىنى سەن كېلىپ ئاباد قىل،
جانىم موللام بىر زامان غېرىبىمنى ئازاد قىل.

ھەر كىشى مۇنداق بالاغا بولمىسۇن ھېچ گىرىپتار،
قالمىسۇن كۆڭلىدە ئارمان زەردە يەڭلىخ ئىختىيار،
تىترىشۇر سىماپتەك بۇ تەندە جانىم بى قارار،
يارىمىز مەكتەپتە يىغلار، بىز بۇ يەردە ئىنتىزار،
جانىم موللام بىر زامان گۈل يارىنى ئازاد قىل.

قويمىدى ئۆز ھالىمغا بۇ دەردى سەرگەردان مېنى،
ھەجرى دەشتىدە قۇيۇندەك ئەتتىلەر ھەيران مېنى،
جانىم ئالماي قويمىدى بۇ دەردى بى دەرمان مېنى،
ئىشق ئاپىتى قىلىپتۇر بى سەرۇ سامان (24) مېنى،
جانىم موللام بىر زامان غېرىبىمنى ئازاد قىل.

ئاۋۇلى مەكتەپ يۈزىنى كۆرمىسەم ئىدى كاشكى،
مېھرىنى ۋەيران كۆڭۈلگە بەرمىسەم ئىدى كاشكى.
شەرت ئېتىپ بىر بوسەنى مەن ئالماسام ئىدى كاشكى،
ئىشق ئوتىغا مەن ئۆزۈمنى سالمىسام ئىدى كاشكى،
جانىم موللام بىر زامان غېرىبىمنى ئازاد قىل.

گەر مۇئەللىم سەن ئۆزۈڭنىڭ شۆھرىتىدىن باكەرەم(25)
دەرگاھىڭغا باش قويۇپ يايرىدىم ۋىسالىن ئىستەرەم،
ئاب (26)ئورنىغا ماڭا ئاغۇ ئىچۈردى دەردى غەم،
تەلمۈرۈپ دائىم گادايدەك يارنى ئىزلەر شاھ سەنەم
جانىم موللام بىر زامان گۈل يارىنى ئازاد قىل.

موللىسى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، «بۇلار-نىڭ مەكتەپكە كەلگەندىن تارتىپ ئىش ـ كۈشلىرى بار ئىكەن، بۇلارنى بىر - بىرلىرى بىلەن كۆرۈشتۈرەي» دەپ مەكتەپ باللىرىنى ئازاد قىلىپ قويۇپ بەردى. غېرىبنى مەكتەپتە ئې-لىپ قالدى. «سەن ساۋىقىڭنى ئوقۇپ چىققىل» دەپ چىققىلى قويمىدى. غېرىبنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ يىغلىغىلى تۇردى. ئاندىن موللىسى شاھ سەنەمگە ئىشارەت قىلىپ:

-- كىرىپ يارىڭ غېرىب بىلەن كۆرۈشۈپ چىققىل، — دېدى. شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، مەكتەپكە كېلىپ مىڭ تەڭگە پۇلنى موللىسى مۇئەللىمنىڭ ئالدىغا قويدى. موللىسى شاھ سەنەمنىڭ ھەققىگە دۇئا قىلدى. ئاندىن شاھ سەنەم غېرىبنىڭ قېشىغا كىرىپ، بىر- بىرلىرى بىلەن كۆرۈپ، «رازى دىل (27) ئېيتىشىپ يىغلاشتى.

— ئەي غېرىب، ئەمدى بىزنىڭ بىر- بىرىمىز بىلەن كۆ-

ۋۇشمىكىمىز قىيامەتكە باقى قالدى. ئاشۇ كۈنى 18 بوسە بى-
لەن 18 گۆھەرنى ئۇتتۇرغان ئىدىڭ، ئەمدى مەندىن ئامان-
تىڭنى ئالغىل، — دېدى شاھ سەنەم. غېرىب:
— ئەي شاھ سەنەم، ئۇ ئىشقى مەجازى (28) ئىدى،
ئەمدى ئىشقى ھەقىقىگە ئۆتتى، — دېدى. شاھ سەنەم غېرىب-
تىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، «ئەي غېرىب، سەندىن - مەندىن
دۆلەت كەتتى» دەپ كۆڭۈللىرى بۇزۇلۇپ غېرىبتىن سوئال سورىدى:

سەنەم:

قېلاق سېلىپ ئىشىتكىل مېنىڭ ئەرزىمنى،
سەندىن - مەندىن دەۋران ئۆتتى غېرىبىم،
خۇدا سالدى بۇ جۇدالىق دەردىگە،
دۈشمەنلەر ئارىمىزغا چۈشتى غېرىبىم.

غېرىب:

يىراق چۈشتۈم دىيان قايغۇ يېمىگىل،
قىزىل گۈلدەك ئېچىلىبان ھەرگىز سولمىغىل.
ئاشىق بولۇپ شىرىن جاندىن كەچمىگىل،
بۇ كەملىكىنىڭ ئاخىر ۋىسالى باردۇر.

سەنەم:

قايدىكى ۋىسالدۇر، قايدىكى جامال،
يىغلىبان ئۆتتۈرمەن نەچچە ماھ سال (29).

كەل قاچايلى، مېنى ئۆزۈڭ يولغا سال،
دۈشمەنلەر بىزگە قەست ئەيلىدى خېرىنىم.

شېرىن:

بىر نەنە سۆز بىلەن نېچۈك قاچارمىز،
ئۆز ئەيىبىنى بىزلەر نېچۈك ئاچارمىز.
ئاشىق بولساق كۆيۈپ - يېنىپ ئۆچەرمىز،
سەۋرە قىلساڭ ئاخىر ۋىسالى باردۇر.

سەنەم:

سەۋرە قىلغان بىلەن پۈتمەس بۇ ئىشىڭ،
تەبرىنى ئېرىس (30) كۆردۈم، بۇ كۆرگەن چۈشۈڭ،
مۇندا تۇرساڭ غەم - قايغۇدىن قۇتۇلماس بېشىڭ،
بىزدىن دۆلەت قۇشى ئۇچتى خېرىنىم.

شېرىن:

ئاشىق بولغان كىشى خۇنابلار (31) يۇتەر،
مەشۇق بولسا، باغرىن مىڭ پارە ئېتەر،
دۈشمەنلەرنىڭ سۆزى بۇ جاندىن ئۆتەر،
ئاشىقلارنىڭ خەير ئىقبالى باردۇر.

سەنەم:

سېنى - مېنى يەتكۈزمىدى كامالغا،
كېتەر دوستلار، مۇنداق پاتما خىيالغا،

ئىككىمىزنى يەتكۈزمىسە ۋىسالغا،
دۆلەت كەتتى ئەمدى بىزدىن غېرىبىم.

غېرىب:

قايغۇنى كۆپ يېسەڭ، مېھنىتىڭ ئاشار،
ئېرەنلىك خەنجىرى باغرىڭنى يېرتار.
يالغان سۆزلەر ئاخىرى تەقدىرگە تارتار،
بىزلەرگە يېزىلغان قىسمىتى باردۇر.

سەنەم:

سەنەم ئېيتۇر دېگەن سۆزگە كىرمىسەڭ،
مېنى ئېلىپ باشقا يۇرتقا كەتمىسەڭ،
ئۆزگە يەرگە بېرىپ ۋەتەن تۇتمىساڭ،
پىچاق ئۇستىخانغا يەتتى غېرىبىم.

غېرىب:

غېرىب ئېيتۇر مۇنداق سۆزنى قىلمىغىل،
يۈرىكىمگە مۇنداق دەردنى سالمىغىل،
مېنىڭ ئۈچۈن ئەمدى قايغۇ يېمىگىل،
ئەزەلدە يېزىلغان قىسمىتى باردۇر.

ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ:
— ئەي جېنىمنىڭ جانانىسى، سېنىڭ ئاتاڭ بىلەن مېنىڭ ئاتام ۋەدە قىلىشقانىكەن، ھالا ئاتىڭىز شاھ ئابباسخان.

خەت قىلدۇرۇپ، ئۆز مۆھۈرىنى بېسىپ، مېنىڭ ئاتامغا بەرگەن ئىكەن، ئاتىڭىز ئۆز تىلىدىن بەرگەن خەت كىتابىمىنىڭ ئارىسىدا تۇرىدۇ، — دەپ ئۇ خەتنى كىتابىنىڭ ئارىسىدىن ئېلىپ شاھ سەنەمگە بەردى. شاھ سەنەم بۇ خەتنى كۆرۈپ ئۆز تېرىسىگە سىغماي، خۇش بولۇپ نىكاھخېتىنى قولىغا ئېلىپ كىتابىنىڭ ئارىسىغا سېلىپ، غېرىب بىلەن ۋىدالىشىپ، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. كەلگىنىچە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، كىتابىنى پادىشاھنىڭ قولىغا بەردى. شاھ سەنەمنىڭ كىتابىنى ئاتىسى قولىغا ئېلىپ مۇتالىئە (32) قىلىپ كۆردى. كىتابىنىڭ ئارىسىدىن بىر پارچە مۆھۈرلۈك خەت چىقتى. پادىشاھ ئۇ خەتنى ئوقۇپ كۆرۈۋىدى، ئۆزى ھەسەن ۋەزىر بىلەن ۋەدىلىشىپ بەرگەن خەت ئىكەن. بۇنى كۆرۈپ «ئەمدى ۋەدىگە ۋاپا قىلمىغىم لازىم» دەپ شاھ سەنەمنى شاھ غېرىبقا بەرمەك ئۈچۈن خوتۇنىنىڭ قېشىغا مەسلىھەت قىلغىلى كىردى. پادىشاھ ئابباسخان خوتۇنىغا:

— مەن ھەسەن ۋەزىر بىلەن ۋەدىلىشىپ ئۆز مۆھۈرىمنى بېسىپ خەت بېرىۋىدىم. ئۇل خەت ھالا شاھ سەنەمنىڭ كىتابىنىڭ ئارىسىدا تۇرىدۇ. ئەمدى شاھ سەنەمنى غېرىبقا ئېلىپ بېرىمەن، ۋەدەم خىلاپ بولمىسۇن، — دېدى. پادىشاھ ئابباسخاننىڭ خوتۇنى:

— بۇ نېچۈك بى نومۇسلۇق، غېرىب بىر يېتىم بالا تۇرسا، ئاتىسىز يېتىم بالىغا كىشى قىز بېرەمدۇ؟ پەرزەنتىمىزنى ئۇنىڭغا ئېلىپ بەرسەك، خەلقى ئالەم تەنە مالامەت قىلماسمۇ؟ — دەپ پادىشاھنىڭ رايىنى ياندۇردى ۋە ئۇ مۆھۈرلۈك خەتنى پادىشاھنىڭ قولىدىن ئېلىپ يىرتىپ تاشلىدى. پادىشاھ ئابباسخان خوتۇنىغا:

— ئەمدى مەن بۇلارنىڭ دەردىدىن قانداق قىلارمەن؟ — دېگىنىدە، خوتۇنى مەسلىھەت قىلىپ:

— ئۇنداق بولمىسا، غېرىبنى، ئانىسىنى، سىڭلىسىنى جەمئىي ئائىلىرىنى(33) باغدات شەھىرىگە پالىۋەتسىلە بولمامدۇ؟ ئاندىن كېيىن تىنچ بولىمىز، — دېدى.

ئەلقىسسە، پادىشاھ ئائىلىسىغا خوتۇنىنىڭ بۇ قىلغان مەسلىھەتلىرى ماقۇل بولۇپ، دەرھال ياساۋۇللارغا:(34):

— غېرىبنىڭ ئانىسىنى، سىڭلىسىنى — جەمئىي ئائىلىرىنى ھارۋىكەشلەرگە دەپ شەھىرى باغداتقا دەرھال پالاڭلار! — دەپ ئەمىر قىلدى، ياساۋۇللار پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن كېلىپ ھارۋىكەشلەرگە پادىشاھ ئائىلىسىنىڭ ھۆكۈمىنى يەتكۈزۈپ:

— ئەي ھارۋىكەشلەر، سىلەر ھارۋىلىرىڭلارنى ھەيدەپ، ۋەزىرنىڭ ھويلىسىغا ئېلىپ بېرىپ، ھەسەن ۋەزىرنىڭ ئوغلى شاھ غېرىبنى، ئانىسىنى، سىڭلىسىنى — جەمئىي تابە مال — ئەمۋالى(35) بىلەن ھارۋىلارغا سېلىپ، شەھىرى باغداتقا يەتكۈزۈپ قويۇڭلار، — دېدى.

ئاندىن مىر غەزەپ جاللاتلار پادىشاھنىڭ يارلىقىنى غېرىبقا يەتكۈزدى. غېرىب بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ:

— مەن پادىشاھقا نېمە گۇناھ قىپتىمەن، نېمە ئۈچۈن مېنى بۇ شەھەردىن شەھىرى باغداتقا پالايدۇ؟ — دېدى. ياساۋۇللار:

— ئەي غېرىب، بىز سېنىڭ گۇناھىڭنى بىلمەيمىز، — دېدى.

ۋە پادىشاھنىڭ يارلىقى بىلەن غېرىبنى تۇتۇپ، ھارۋىغا سېلىپ ئېلىپ كەتمەكچى بولدى. بۇ خەۋەر شاھ سەنەمگە يەتتى. شاھسەنەم بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ، «ۋادەرىغا، مەن ئەمدى يارىم غېرىبتىن جۇدا بولىدىغان ئوخشايمەن» دەپ ئۆزىنىڭ خاس كىشىلىرىدىن مىڭ تەڭگە پۇل ئەۋەتىپ:

— ھارۋىكەش مىر غەزەپ جاللاتلار غېرىبنى ئېلىپ كېتىدىغان ۋاقتىدا مېنىڭ راۋىقىمنىڭ ئاستىدىن ئېلىپ ئۆتسۇن، غېرىبنىڭ ھالىنى بىر كۆرۈۋالاي، دىدارىمىز قىيامەتكە باقى قالمىسۇن، —

دېدى، مىر غەزەپ جاللاتلار شاھ سەنەمنىڭ سۆزىنى جان-دىللىرى بىلەن ماقۇل تۇتۇپ، غېرىبنى شاھ سەنەمنىڭ راۋ-قىنىڭ ئاستىدىن ئېلىپ ئۆتتى. شاھ سەنەم راۋاقنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قارىسا، غېرىبنىڭ ئانىسى، سىڭلىسى جەمشى تابە دال-ئەمۇاللىرى بىلەن ئېلىپ كېتىپ بارغان. شاھ سەنەم بۇنى كۆرۈپ، «ۋادەرىخا، بۇ بىچارە غېرىب مېنى دەپ بۇ بالالارغا گىرىپتار بولدى» دەپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، غېرىبتىن سوئال سورىغىنى، غېرىبنىڭ شاھ سەنەمنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرگىنى.

سەنەم:

مۇندىن كېتەر بولدۇڭ باغدات شەھرىگە،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
ئاللا سالدى جۇدالىقنىڭ دەردىگە،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

مېنى كەتتى دېبان مالال بولمىغىن،
يىغلىمىغىل سەنەمجان كەتسەم كېلەرمەن.
قىزىلگۈلدەك ئېچىلىپ ھەرگىز سولمىغىن،
يىغلىمىغىل سەنەمجان كەتسەم كېلۈرمەن.

سەنەم:

مۇندىن كېتەر بولساڭ تاغلار تۇماندۇر،
بىر جامالىڭ كۆرمەككە يار ئارزۇ مەندۇر.

سەن كەتكەلدە ماڭا ئاخىر زاماندۇر،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

سېنىڭدىن سەن يارىم جۇدا بولغۇچە،
بى تاقەتلىك قىلما قايتىپ كەلگۈنچە،
ۋەدەمگە تۇرارمەن ۋاقتىم يەتكۈنچە،
يىغلىما سەنەمجان كەتسەم كېلۇرمەن.

سەنەم:

نەچچە كۈن تارتارمەن سېنىڭ جەبرىڭنى،
بىر سەيرى قىلالمىدىڭ باغى بەھرىمنى(36)
رازى ئىدىم بۇگۈن ئالسا جانىمنى،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

يارىم كەتتى دىبان يىغلاپ ئولتۇرما،
قىزىلگۈلدەك رەڭگى -رويىڭ سولدۇرما.
دوستلار بىلسۇن، دۈشمەنلەرگە بىلدۇرمە،
يىغلىما سەنەمجان كەتسەم كېلۇرمەن،

غېرىب:
غېرىب دەرلەر ئىلاجىم يوق كەتمەككە،
شوم پەلەك يىزىلدى جۇدا ئەتمەككە،

كىچە ـ كۈندۈز يىغلاپ قانلار يۇتمەككە،
يىغلىما سەنەمجان كەتسەم كېلۇرمەن.

سەنەم:

سەنەم دەرلەر جاپا بىلەن جەبرىم بار،
چىن ئاشىقمەن يول ئۈستىدە قەبرەم بار،
مۇندىن كەتسەڭ ئۈچ ئايغىچە سەۋرەم بار،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب:

غېرىب ئېيتۇر: تەقدىر شۇنداق بولمىسا،
ئەجەل يېتىپ شۇم پەيمانىم (37) تولمىسا،
جانىم چىقىپ تېنىم چۆلدە قالمىسا،
يىغلىما سەنەمجان كەتسەم كېلۇرمەن.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم بىلەن غېرىب ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. ئۇشبۇ يول يۈرگەنلىرىچە مەراھىل تەي قىلىپ (38) قىرىق كۈندە شەھىرى باغداتقا يېتىپ كەلدى. بۇلارنىڭ كېلىدىغانلىقىنى باغدات پادىشاھى ئاڭلاپ، شەھەرنىڭ كاتتا ۋە كىچىكلىرى غېرىبنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ناھايىتى ئىززەت ـ ئىكراملار بىلەن شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ ئوردىسىغا چۈشۈردى. بۇلار يول مېھنىتىدىن فارىغ (39) بولغاندىن كېيىن ئۆز ھويلىسىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇلارنىڭ ئەسلى نەسەبى باغداتتىن ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن نەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. غېرىبنىڭ

ئاتنى قىلدۇرۇپ بەرگەن بىر ئالتۇن ساقىسى بار ئىدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى كوچىغا ئوينىغىلى چىقىۋىدى، ئالدىدىن بىر قورغەنداز (40) موماي ئۇچرىدى. موماي غېرىبقا قاراپ:

— ئەي بالام، سىز ئاشىق تاھىرمۇسىز؟ — دېدى، غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— ئەي ئانا، مېنىڭ تەلىيىمگە قورغە تاشلاپ بېقىڭ، كۆڭلۈمدىكى مەقسىتىمنى تاپسىڭىز، قولۇمدىكى ئالتۇن ساقىنى بېرەي، — دېدى.

موماي:

— ئوبدان بولىدۇ، — دېدى. غېرىب مومايغا دەرد-ئەھۋالىنى بايان قىلماق ئۈچۈن زار-زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىبتۇرمەن يول ئاداشتىم،
خۇدا ئۈچۈن يولغا سالغىن.
مەجنۇن كەبى ھەددىدىن ئاشتىم،
مۇرغىزارلىق (41) كۆلگە سالغىل.

يولدا قالغان بى ناۋامەن،
گاھ كۆيۈپ گاھ يانارمەن.
يار كويىدا مەن گادامەن،
كېچەش بىلەن يولغا سالغىل.

ساڭا ئېيتاي كۆڭۈل داغىن،
يىغىن قىلغىل يول يىراغىن.
كۆرسەتكىل بۇلبۇللار باغىن،
بۇلبۇل ئوخشاش يولغا سالغىل.

غېرىب دەرلەر بۇ ئاتىمنى،
ئىزھار ئېيتاي مۇرادىمنى.
ئىشىتكىل ئەرزى ھالىمنى،
مەن غېرىبنى يولغا سالغىل.

ئەلقىسسە، موماي غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، غېرىب ئۈچۈن قۇرئە تاشلاپ كۆردى. غېرىبنىڭ ئاشىقلىقى ھەق ئىكەن. ئاندىن موماي غېرىبقا بېقىپ:

— بالام، سەن بەكرى ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى ئابباسخاننىڭ قىزى مەلىكە شاھ سەنەمگە ئاشىق ئىكەنسەن، دىيارى بەكرىگە بېرىپ، شاھ سەنەمنىڭ بېغىنى باقىدىغان مومايغا بالا بولساڭ، ئاندىن شاھ سەنەم بىلەن كۆرۈشۈپ مۇرادىڭنى تاپارسەن، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ناھايىتى خۇش بولۇپ، ئۇ مومايغا قولىدىكى ئالتۇن ساقىسىنى بەردى. ئاندىن موماي بىلەن ۋىدالىشىپ ئۆيىگە كەلدى. يولدا كەلگىچە غېرىبنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەم يادىغا كېلىپ زار - زار يىغلاپ ئانىسىنىڭ قېشىغا كىرىپ كەلدى. ئانىسى غېرىبنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ:

— ئەي بالام، بۇگۈن چىرايىڭ نېمە بولدى؟ نېمە ئۈچۈردىن يىغلايسەن؟ — دەپ ئەھۋال سورىغىنىدا، غېرىب:

— كەبەم ئانام، ماڭا سەنەمنىڭ ئوتى پىراقى يېڭىباشتىن تازا بولدى، پىراق ئوتى ھەيران قىلدى ماڭا ئەمدى جاۋاب بېرىڭ، دىيارى بەكرى ۋىلايىتىگە كېتىمەن، — دېدى. ۋە ئانىسىدىن جاۋاب تىلەپ زار - زار چۈن ئەبرى نەۋباھار يىغلاپ، خۇن جىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

خۇش قال ئەمدى كەبەم ئانام،
مەن بۇگۈن كەتمەكچى بولدۇم.
شاھ ئاباسخان دەردىدىن،
باش ئېلىپ كەتمەكچى بولدۇم.

باش قويارمەن پىر - ئۇستازغا،
ئۆزۈمنى سالۇرمەن بازارغا.
قوشۇلۇپ ئاشىق پەرھاتقا،
شىرىندىن ئۆتمەكچى بولدۇم.

دۇئا قىلغىل سەن بۇ يەردە،
سەنەم سالدى مېنى دەردكە،
يارىمنى دەپ يات يەرلەردە،
مەن بىر ۋەتەن تۇتماقچى بولدۇم.

ئەلەر قىلاي يىراقلىقنىڭ دەردىگە،
كېتەر بولدۇم دىيارى بەكرى شەھرىگە.
ئىلاجىم يوق سەنەمجاننىڭ دەردىگە،
دەرد بىلەن ئېقىپ كەتمەكچى بولدۇم.

غېرىب ئېيتۇر قېرىنداشىم،
كۆيەر بولدى ئىچى - تاشىم.
ئەمدى يات يەرلەردە باشىم،
يوق بولۇپ كەتمەكچى بولدۇم.

ئەلقىسسە، غېرىبتىن ئانىسى بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
— ئەي بالام، بىر خوتۇننى دەپ ئۆزىڭىزنى نېمە مۇ-

چە ئاۋارە قىلىپ يۈرىسىز، ھەسەن ۋەزىر ئاتىڭىز ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن مەن سىز ئۈچۈن كۆڭلۈمنى خۇرسەن قىلىپ يۈرۈر ئىدىم. بىرنەچچە كۈننىڭ بۇ يۈزىدە كۆڭلۈم ھېچ ئارام تاپمىدى. بىزگە بۇ جۇدالىق ئىرادە ئىكەن،— دېدى ۋە غېرىبقا جاۋاب بەرمەك ئۈچۈن زار - زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ھەسەن ۋەزىر ئۆلدى، ساڭا سۆيۈندىم،
بالام سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.
بىرنەچچە كۈن كۆيۈپ ساڭا قۇۋاندىم،
غېرىب سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

بىر يار ئۈچۈن خۇنابلار يۇتارسەن،
يىراق يۇرتقا باشىڭ ئېلىپ كېتەرسەن.
غەۋۋاس بولۇپ ئىشق ئوتىغا چۆمەرسەن،
بالام سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

كۆزۈمنىڭ روشنى تۆرەم سەن ئىدىڭ،
فىردەۋسى (42) باغى ئىچرە قوزام سەن ئىدىڭ.
بۇ بەختىمنىڭ باھار گاھى سەن ئىدىڭ،
بالام سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

ئەمدى سەن كېتەرسەن يىراق يەرلەرگە،
مۇرەۋۋەت (43) قىلغايسەن غەمكىن قۇللارغا.
سالام دېگىل بىزنى دېگەن ئەللەرگە،
بالام سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

دۈشمەن يۈزى قارا بولسۇن ئارادا،
مېنى قويۇپ كېتەر بولدۇڭ بالاغا.
مەن نەيلەيمەن يەتمىدىم مۇرادقا،
بالام سېنى بىر ئاللاغا تاپشۇردۇم.

غېرىب ئانىسىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ زار - زار يىغلاپ تۇردى. ئانىسى نائىلاج بولۇپ غېرىبقا جاۋاب بەرمەك ئۈچۈن دۇئا قىلىپ رۇخسەت بەردى. غېرىب ئانىسى بىلەن ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. چۈن دەرۋازا سىرى چىقىۋىدى، شۇ ۋاقىتتا سىڭلىسى گۈلجامال بىرمۇنچە قىزلار بىلەن باغ سەيلىسىگە چىقىۋانىدى. يېنىشىدا قارىسا ئاكىسى غېرىب پەشلىرىنى قىستۇرۇپ هالى خاراب، جىگەرلىرى كاۋاپ، كۆزلىرى پۇر ئاب كېتىپ بارغان. گۈلجامال ئاكىسىنى بۇ هالدا كۆرۈپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ «ئەي ئاكا، بىزنى تاشلاپ قايدا بارۇرسەن» دەپ ئاكىسى غېرىبقا قاراپ تۇرۇپ زار - زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئارادىن هېچ سۆز ئۆتمەيمەن،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلمايمەن،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

يانغىنى كۈنۈم يامان بولماي،
كېيەن تونىنىڭ غېمىن يېمەي،
ئۆز قولۇڭدا گۆرگە قويماي،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

بىزنى قىلمىغىل بىچارە،
بارۇرسەن قايسى دىيارە.
كۆڭلۈم بولۇپتۇرمىك پارە،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

مەن كەچتىم ئۇشبۇ جاھاندىن،
قول يىغدىم سۇدى (44) زىياندىن،
شۇنداقمىدى ئۇمىد سەندىن،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

بىر نامەردنىڭ پەندىن ئېلىپ،
كېتەر بولدۇڭ باشىڭ ئېلىپ.
بىزنى مۇندا ئوتقا سېلىپ،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

گۇلجامالنى زار يىغلىتىپ،
يۈرىكىن ئوتقا داغلىتىپ،
بەختى قارانى قان يىغلىتىپ،
جان ئاكام قايدا بارۇرسەن؟

غېرىب سىگىلىسى گۇلجامالدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ زار - زار چۇن ئەبرى نەۋ باھار (45) يىغلاپ ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى سىگىلىسى گۇلجامالغا بىر - بىر بايان قىلدى. گۇلجامال ئاكىسى غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن يىغلاپ، ئاكىسىنى «خۇدايىمغا تاپشۇردۇم» دەپ ۋىدالىشىپ شەھەرگە راۋان بولدى.

شۇ يۇرگىنىچە مەنزىل ـ مەراھىللارنى تەي قىلىپ، ئۈچ كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ، بىر ئېگىز تاغقا يېتىپ كەلدى. قارىسا، ئۇ تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر غار ئۇ غارنىڭ ئاغزىدىن بىر نۇر ئاسمانغا ھۆۋەيدا (46) قىلىپ تۇرغان. غېرىب بۇنى كۆرۈپ «مۇندا بىر ئەۋلىيا بارغا ئوخشايدۇ. مەن بىر پىرنىڭ ئېتىگىنى تۇتمىغۇچە مۇرادىمغا يېتەلمەيدىغان ئوخشايمەن» دەپ غارنىڭ ئاغزىغا يېقىن كەلدى. غارنىڭ ئىچىدىن ھەزرىتى شەيخ جۆنەيدىل باغدادى قۇددۇسۇللا سۇرەلئەزىز چىقىپ كەلدى. ھەزرىتى شەيخ جۆنەيدىل باغدادى قارىسا، بىر ئوغۇل غارنىڭ ئاغزىدا قاراپ تۇرغان، ئۇنىڭ پىشانىسىدىن ئىشقى زاھىر (47) بولۇپ تۇرغان. ھەزرىتى شەيخ «مەن بۇ ئوغۇلدىن بىر سوئال سوراپ باقاي، سوئالىمغا ياخشى جاۋاب بەرسە، دۇئا قىلىپ كامالىغا يەتكۈزەي ھەم مۇرادىغا يەتكۈزەي. ئەگەر جاۋاب بېرەلمىسە، تەرتىپ ئەيلەپ كامالىغا يەتكۈزەي» دەپ سوئال سورىغىنى، غېرىبنىڭ جاۋاب بەرگىنى:

جۆنەيدىل باغدادى:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم غېرىب ئاشىقىم،
ھەق رەسۇل ئىكرامىنى قايدىن ياراتتى؟
رەسۇل ئۈچۈن نەچچە دەريا ياراتتى؟
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

ۋائەلەيكۇم ئەسسالام جۆنەيدىل باغدادى،
ھەق رەسۇل ئىكرامى نۇردىن ياراتتى.

رەسۇل ئۇچۇن يەتتە دەريا ياراتتى،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

قايسى دەرەخ تىنىدىن سۇ ئىچەر،
ئۇنىڭ بىر شاخىدۇر ئالەمنى قۇچار.
بىر قۇشتۇر قاناتى يوق سەيلانە ئۇچار،
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

خىزىر:

ئىمان بىر دەرەختۇر تەندىن سۇ ئىچەر،
كۆڭۈل بىر شىخىدۇر ئالەمنى قۇچار.
روھىمىز بىر قۇشتۇر سەيلانە ئۇچار،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ نېمەدۇر تېنى بار، جانى يوق؟
ئۇ نېمەدۇر قاناتىنىڭ سانى يوق؟
ئۇ نېمەدۇر ئىككى يۈزىدە قانى يوق؟
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

خىزىر:

قارا يەردۇر تېنى بار جانى يوق،
جىبرائىلدۇر قاناتىنىڭ سانى يوق.

ئانت ئىچكەننىڭ ئىككى يۈزدە قانى يوق،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر باقماي - تىكمەي باغ بولغان؟
ئۇ قايسىدۇر سىنەلىرى چاك بولغان (48)
ئۇ قايسىدۇر پەرزەنت ئۈچۈن داغ بولغان،
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

ھېرىس:

جاڭگال بولۇر باقماي - تىكمەي باغ بولغان،
ئاشىق بولۇر سىنەلىرى چاك بولغان.
ياقۇپ نەبى يۈسۈپ ئۈچۈن داغ بولغان،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇلدۇر.

جۆنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر تۇغۇلدى ھەرگىز ئۆلمىدى،
ئۇ قايسىدۇر ئاسمانغا چىقتى چۈشمىدى؟
ئۇ قايسىدۇر بىھىشكە كىردى چىقمىدى؟
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

ھېرىس:

خىزىر نەبى تۇغۇلدى ھەرگىز ئۆلمىدى،
ئەيسا پەيغەمبەر ئاسمانغا چىقتى، چۈشمىدى.

ئىدرىس نەبى بېھىشكە كىردى، چىقمىدى،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇلدۇر.

جۈنەيدىل باغدادى:

ئۇ قايسىدۇر تولار - تاشار تۈگىمەس؟
ئۇ قايسىدۇر ئۆلمەس ھايات قىرىماس؟
ئۇ نەيەردۇر قانلار ھەرگىز تىرىمەس؟
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

ھەق رەھمىتى تولار - تاشار تۈگىمەس،
بىر خۇدادۇر ئۆلمەس ھايات قىرىماس.
كەر بالادىن (49) قانلار ھەرگىز تىرىمەس،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇلدۇر.

جۈنەيدىل باغدادى:

قايسى كۈنى ئالەم زۇلمەت بولىدۇ؟
قايسى كۈنى تاغدىن دەججال (50) چۈشىدۇ؟
قايسى كۈنى ئاخىر زامان بولىدۇ؟
ئوغلۇم ئاشىق بولساڭ ماڭا جاۋاب بەر.

غېرىب:

دۈشەنبە كۈنى ئالەم زۇلمەت بولىدۇ،
سەيشەنبە كۈنى تاغدىن دەججال چىقىدۇ.

جۇمە كۈنى ئاخىر زامان بولغۇ،
ماڭا ئۇستاز بولساڭ جاۋابىم شۇلدۇر.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى شەيخ جۇنەيدىل باغدادى رەھمەتۇللا ئەلەيھى غېرىبتىن بۇ جاۋابلارنى ئىشىتىپ، جاۋاب با جاۋاب ئېيتقىنىغا (51) يۈز مىڭ رەھمەتلەر ئوقۇپ، دۇئالار قىلىپ:

— ئەي بالام، بارغىل، خۇدايتائالا مۇرادىڭغا يەتكۈزگەي، مەقسىتىڭنى تاپارسەن، — دەپ ۋىدالاشتى.

غېرىب شۇ يۈرگىنىچە مەنزىل - مەراھىللارنى تەي قىلىپ، يەتتە كېچە - كۈندۈز يول يۈردى. ئالدىغا بىرمۇنچە قاراقچىلار ئۇچرىدى. قاراقچىلار غېرىبنىڭ قوللىرىنى چەمبەرچەس قىلىپ باغلىدى، ئاندىن بۇ بىچارە غېرىبنى ئاختۇرۇپ كۆردى. ئەمما غېرىبتىن دۇنيا ۋەجىدىن بىر پۇل چىقمىدى. قاراقچىلار «بۇ يىگىتنى ئۆلتۈرۈپ قىلىچىمىزنى قان قىلىپ تۇرساق بىزگە يول بولار، بىر تەرەپتىن كارۋان كېلەر» دەپ مەسلىھەت قىلدى. شۇ ۋاقىتتا غېرىب قاراقچىلارنىڭ قىلغان مەسلىھەتىنى ئاڭلاپ كۆڭلى پەرىشان بولۇپ «ۋادەرىخا، ئەمدى يارىم شاھسەنەمنى بىر كۆرمەي ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن» دەپ زار - زار يىغلاپ، شاھ سەنەمنى ياد قىلىپ، نېمە دەيدۇ قېنى؟

ۋادەرىخا، نازۇك قولۇم باغلاندى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن،
بۇ زەنگلەر (52) ئۆلتۈرمەككە چاغلىدى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

ئەمدى بىلدىم جان جەسەتتىن ئۈزۈلدى،
يارىمنىڭ دەردىدىن باغرىم ئېزىلدى.

پېشانەمگە ئۇشبۇ قىسمەت يېزىلدى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

ياقامنى چاك ئېتىپ ئەيلىسەم پەرياد،
يىقىلسۇن - بۇزۇلسۇن بۇ چەرخى ناشات(53)
غېرىب بولدۇم قاراقچىلار قولىدا بەرباد،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

غېرىبنىڭ پىرىدۇر جۆنەيدىل باغدادى،
خۇدايىمغا يېتەر ئەمدى بۇدادى.
ئاللا بەرسۇن ئاشىقلارنىڭ مۇرادى،
يار جامالىن كۆرمەي ئۆلەر ئوخشايمەن.

غېرىبنىڭ نالە - زارىنى جەمى قاراقچىلار ئىشىتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر ئاقساقال قاراقچى بار ئىدى. ئۇ:
— ئەي بۇرادەرلەر، بۇ ئوغۇلنىڭ ئۈن گۈلىنىڭ بىر گۇلى ئېچىلماپتۇ، ياش نەۋ جۇۋان (54) ئىكەن، ئۆلتۇرۇپ چېنىغا زامىن بولمايلى، ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە ئېلىپ بېرىپ، سېتىپ پۇلىنى ئۈلىشىپ ئالمايلىمۇ؟ — دېدى. بۇ سۆز ھەممىگە ماقۇل بولدى. غېرىبنىڭ قول - ئاياقلىرىنى مەھكەم باغلاپ، ئاتقا سېلىپ، يولغا راۋان بولدى. بۇلارنى شەھەرگە كەتمەككە قويايلى.
ئەلقىسسە، يەنە بىر سۆزنى ئىشىتمەك كېرەككىم شاھ سەنەمدىن، شاھ سەنەمنىڭ دەرد - ئەلىمى زىيادە بولۇپ، رەڭگى - رويى كۈنىدىن - كۈنگە سارغىيىپ، چىرايلىرى مۇتەغەييىر بولۇپ (55)، ھال - ئەھۋالى خاراب بولدى. ئاش - سۇدىن

قالدى، پادشاه ئاببا سخان قزى شاه سەنەمنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ، رەھمى كېلىپ تولا بىتاقەت بولۇپ دىيارى بەكرى ۋىلايتىنىڭ ھۆكۈما، ئۆلىما (56) ئەھلى مۇنەججىملىرىنى جەمئى قىلىپ كەلدى. پادشاه ئاببا سخان:

— ئەي ھۆكۈما، ئۆلىما، مۇنەججىملەر، قىزىم شاه سەنەمغان كېسەل بولغىنى خېلى ئۇزاق بولدى، قىزىمغا بۇ ئاغرىق نېمە سەۋەبتىن بولغاندۇر؟ شاه سەنەم ئۈچۈن بىر قۇرئە كۆرۈپ بېقىڭلار، — دېدى. ئۇ ۋاقىتتا ھۆكۈما، ئەھلى مۇنەججىملەر قۇرئە سېلىپ كۆرۈپ بېقىڭلار، — دېدى، ئۇ ۋاقىتتا ھۆكۈما، ئەھلى مۇنەججىملەر قۇرئە سېلىپ كۆرۈپ:

— ئەي پادشاھى ئالەم، بۇ قىزلىرى شاه سەنەمنىڭ كېسىلى يوق، ئاتەش ئىشقىغا (57) مۇپتىلا بوپتۇ، ئىشقىنىڭ غالىبلىقىدىن كېسەل بوپتۇ، — دېدى. پادشاه ئاببا سخان ھۆكۈما مۇنەججىملەردىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

— بۇنىڭ ئىلاجى نېمە؟ — دەپ سورىدى. ھۆكۈمالار:

— ئەي پادشاھى ئالەم، بۇ شەھەرنىڭ تېشىدا بىر چارباغ قىلدۇرسىلا، قىزلىرى شاه سەنەمنى ئېلىپ چىقىپ شۇ باغدا پەرۋىرش قىلسىلا، شايەدكى سىھەت تاپسا (58) كېرەك، — دېدى. پادشاه ھۆكۈمالاردىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، ياساۋۇللارغا:

— دىيارى بەكرىنىڭ تېشىدا بىر سەھنە جاي تېپىپ، بىر چارباغ تەييار قىلىڭلار، ناھايىتى ئارەستە (59) بولسۇن، خۇش ھاۋا بولسۇن، — دەپ ئەمر قىلدى. ياساۋۇللار پادشاه ئاببا سخاننىڭ ئەمر - پەرمانى بىلەن شەھەرنىڭ تېشىدا نەچچە فەرسەخلىك (60) بىر سەھنە يەر تاپتى، تامچى - ئۇستىلارنى يىغىپ ئۇ جايدا بىر چارباغ ئالى تەييار قىلدى.

ئۇنىڭغا گۈزەللىكى دۇنيادا كۆز كۆرمىگەن ۋە قۇلاق ئىشىتمىگەن بولغاي. قىرىق كۈن بولدى دېگەندە، باغ تەييار بولدى دەپ پادىشاھقا خەۋەر قىلدى. پادىشاھ ياساۋۇللارغا:

— ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە خەزىنە ئېلىپ بېرىپ، قىرىق غۇلام (61) سېتىپ ئېلىپ كېلىڭلار، بۇ باغدا ئىشلەسۇن، — دېدى. ياساۋۇللار پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن قىرىق تۆگىگە پۇل يۈكلەپ، ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە راۋان بولدى. ئۇلار مەنزىل - مەراھىللارنى تەي قىلىپ ۋە بادىيەلەرنى قەتئىي ئەيلەپ، قىرىق كۈن بولغاندا ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە يېتىپ باردى. شەھەرنىڭ ئىچىگە كىرىپ قۇل بازىرىغا بېرىپ، قۇل ئالغىلى تۇردى، بىر كەم قىرىق قۇلنى سېتىۋالدى. بىر قۇل قالغاندا تاپالمىدى. شۇ ۋاقىتتا غېرىبنى قاراقچىلار ئېلىپ كەلدى. ياساۋۇللار غېرىبنى سېتىۋالدى ۋە ۋاقتى خۇش بولۇپ، شەھەردىن چىقىپ يولغا راۋان بولدى. نەچچە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ دىيارى بەكرى ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. قۇللارنى چاھار باغقا ئىشلىگىلى قويدى. شۇ ۋاقىتتا باغۋەن موماي غېرىبقا قارىسا، چىرايىدىن ئەسلى قۇلغا ئوخشىمايدۇ، شۇڭا غېرىبتىن:

— ئەي ئوغۇل، سېنىڭ ئېتىڭ نېمە؟ — دەپ سورىدى.

غېرىب:

— ئەي ئانا، مېنىڭ ئېتىم گۈلمەت، — دېدى. موماي:

— ئەي ئوغۇل، مېنىڭ دۇنيادا ھېچ پەرزەنتىم يوق ئىدى، ماڭا بالا بولساڭ، سېنى ئۆز پەرزەنتىمنىڭ ئورنىدا كۆرەي، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قوبۇل قىلدى. موماي غېرىبنى ئۆز پەرزەنتىدىن زىيادە كۆرەتتى. كۈنلەردىن بىر كۈنى باھار ۋاقتى

بولدى، گۈللەر ئېچىلدى، موماي شاھ سەنەمگە گۈل ئۈزۈپ ئېلىپ كىرەتتى. بىر كۈنى موماي يەنە ئەرتە بىلەن گۈل تەرگىلى كىرىشتى. شۇ چاغدا غېرىب مومايدىن:

— ئەي ئانا، شەھەرگە ھەر كۈنى گۈل باغلاپ ئېلىپ كىرىسىز، گۈلنى بازاردا ساتامسىز ياكى بىر كىشىگە ئېلىپ كىرەمسىز؟ — دەپ سورىدى. موماي:

— ئەي بالام، بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى بار ئابباسخان ئاتلىق، ئۇنىڭ بىر قىزى بار شاھ سەنەم ئاتلىق. بۇ گۈللەرنى ھەر كۈنى شۇ قىزغا ئېلىپ كىرىمەن، ئۇشبۇ باغ شۇ قىزنىڭ بېغى، ئاتىسى پادىشاھ قىزى ئۈچۈن قىلدۇرۇپ بەرگەن، سەن ھەم بۇگۈن چەمەن باغلىشىپ بەرگىن، — دېدى. غېرىب مومايدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى خۇش بولۇپ، ئۆز ئەھۋالىنى يېزىپ بىر نامە ئېبەردى، ئاندىن رەڭگارەڭ گۈللەرنى تېرىپ بىر دەستە باغلىدى. ئۇ نامەنى گۈلنىڭ ئارىسىغا سېلىپ مومايىنىڭ قولىغا بەردى. موماي بۇ گۈللەرنى ئېلىپ شاھ سەنەمنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. كەلگىنچە پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا كېلىپ، شاھ سەنەمنىڭ قولىغا بەردى. شاھ سەنەم ئۇ گۈلنى قولىغا ئالماق ھامان گۈلنىڭ ئىچىدىن غېرىبنىڭ ھىدى كېلىپ ھوشىدىن كەتتى، بىر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

— ئەي ئانا، ھېچ ۋاقىت ماڭا مۇنداق گۈل ئېلىپ كىرمەس ئىدىڭىز، بۇ گۈللەرنى كىم باغلىدى، راستى بىلەن ماڭا بايان قىلىڭ، — دەپ مومايغا قاراپ سوئال سورىدى. موماي شاھ سەنەمنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەردى:

سەنەم:

چىمەنلەرنىڭ ئىچىدە نازۇك چىمەن بار،
بايان قىلغىل ئەي ئانا گۈلنى كىم تۈزدى؟
راستى بىلەن ماڭا ئەيلىگىن ئىزھار،
بايان قىلغىل ئەي ئانا گۈلنى كىم تۈزدى؟

سوماي:

ئەچىمەندۇر بالام مەندىن سورايسەن،
ئۆزۈم تۈزگەن گۈللەر بايان ئەيلەيمەن.
كۈندە يۈزمىڭ خىيالدا چىمەن تۈزەرمەن،
قايسى بىرىنى بالام بايان ئەيلەيمەن.

سەنەم:

ھېچ ۋاقىتتا تۈزمەتتىڭ مۇنداق چىمەننى،
راستىن دېگىل ئەي ئانا يىغلاتما مېنى.
ئۆلمەسەم يەتكۈزەي مۇرادقا سېنى،
بايان قىلغىل ئەي ئانا گۈلنى كىم تۈزدى؟

سوماي:

سەھرادا ئېچىلار قىرمىزى (62) گۈللەر،
گۈل ئۈزرە جان بېرۇر خۇشال بۇلبۇللار.
سېنىڭ ئۈچۈن بارچە ئاشىقلار يىغلار،
قايسى بىرىنى بالام بايان ئەيلەيمەن.

سەنەم:

مەن يىغلارمەن يارىم ئۈچۈن ھەر زامان،
غېرىب ئۈچۈن مەن قىلاي بۇ جانىم قۇربان.
ئۆلمىگۈچە تەندىن چىقماس ھەرگىز جان،
كۆپ يىغلاتما ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

مومای:

سىڭلىڭ ئۈچۈن بىر جانىمنى بېرەيىن،
بالالارغا ئۆزۈم توغرا بولايىن.
دەردلىرىڭگە مەن بىر ئىلاج قىلايىن،
گۈل باغلىغان كىشىنى ئايان ئەيلەيىن.

سەنەم:

سەنەم ئېيتۇر: كۆرسەت غېرىب ئوغلۇڭنى،
پىدا قىلاي ئاكا خەستە (63) جانىمنى،
پىدا قىلاي ئاكا تەختى بارىمنى،
بايان قىلغىل ئەي ئانا، گۈلنى كىم تۈزدى؟

مومای:

سىڭلىڭ ئۈچۈن ئاھ - پىغان ئېيتىدۇ،
كۈندە يىغلاپ ئۆز ھالىدىن كېتىدۇ.
ئاخىردەمدە مۇرادىغا يېتىدۇ،
ئوغلۇم تۈزگەن گۈلدۇر بايان ئەيلەيىن.

سۆزلەردىن كېيىن شاھ سەنەم ھومايىنىڭ سۆز-
لىرىنى ئىشىتىپ، كۆڭلى ناھايىتى خۇش ۋاقىت بولۇپ، ئۇ
گۈلنى كۆرۈۋىدى، ئارىسىدىن بىر نامە چىقتى. ئۇ نامەنى
كۆردى. بۇ غېرىب ئۆزىنىڭ ھال - ئەھۋالىنى يېزىپ ئۆزى
پۈتكەن نامە ئىكەن. شاھ سەنەم نامەنى ئوقۇپ كۆردى.
نامىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

قۇلاق سېلىپ ئىشىتكىل ئەرزى ھالىمنى،
كۈندىن - كۈنگە بەتتەر بولدۇم دەردىڭدىن،
كۈندە تارتتىم پىراق بىلەن دەردىڭنى،
قانلار يىغلاپ ئۆتەر بولدۇم دەردىڭدىن.

مېھنەت بىلەن باغۋەن ئىشىن ئېتەرمەن،
خۇدا بەرسە مۇرادىمغا يېتەرمەن.
دەردىڭ بىلەن باشىم ئېلىپ كېتەرمەن،
ئۆزگە ۋەتەن تۇتار بولدۇم دەردىڭدىن.

چىمەن ئىچرە نامە يېزىپ ئىبەردىم،
سېنى دىبان ئۆزۈم يۇرتۇمدىن كەلدىم.
دۆلىتىمگە سەن ئۈچۈن بەرھەملەر ئۇردۇم،
بىگانىلىك (64) ئېتەر بولدۇم دەردىڭدىن.

غېرىبتۇرمەن گۈل دەپ قويدۇم ئاتىمنى،
مۇندا ھېچكىم بىلمەس مېنىڭ زاتىمنى،
سەندىن ئۆزگە كىمگە ئېيتاي ۋايىمنى،
باشىم ئېلىپ كېتەر بولدۇم دەردىڭدىن.

شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، «ھېرىپنى كۆرمەكگە ئىلاج قىلارمەن» دەپ باغۋەن موماينى بېقىپ تۇرۇپ زار-زار چۈن ئەبرى نەۋ باھار يىغلاپ، دەردى سۆز بىلەن خۇنجىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

باھار بولدى گۈل ئېچىلدى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟
بۇلبۇلنىڭ قېنى چېچىلدى،
مېنىڭ قېنىم چېچىلماسمۇ؟

ئەمدى مەندىن دۆلەت كەتتى،
رەقىبلەرگە نۆۋەت يەتتى،
خەۋرىم يوق گۈل ئېچىلدى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟

يار يۈرۈشكەن يوللار قالدى،
باغ ئىچىدە گۈللەر قالدى،
گۈزەل يارىم غەيرى بولدى،
يەنە شاراب ئىچىلمەسمۇ؟

شاھ سەنەم دەر ئۆمرىم يىلى،
ئېچىلدى باغلارنىڭ گۈلى.
كەلدى مۇھەببەت بۇلبۇلى،
مېنىڭ گۈلۈم ئېچىلماسمۇ؟

ئەلقىسسە، شاھ سەنەمنىڭ ئاغچى، دەپ بىر ئىنىكتانىسى

ھار ئىدى. شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ،
— ئەي بالام، نېمىگە مەلۇل بولۇپ (65) تولا يىغلاي-
سىز؟ ماڭا ئەرزى ئەھۋالىڭىزنى راستى بىلەن بايان قىلىڭ، —
دېگەندە، شاھ سەنەم ئاغىچى ئانىغا يېقىپ تۇرۇپ، غېرىبنىڭ
جۇدا بولغىنىنى، غېرىب نامە يېزىپ گۈلنىڭ ئىچىگە سېلىپ
ئەۋەتكىنىنى، غېرىبنىڭ باغداتتىن كەلگىنىنى، ئاغىچى ئانىغا بايان
قىلىپ، زار - زار چۈن ئەبرى نەۋ باھار يىغلاپ بىر سۆز
ئېيتتى:

ئاغىچى ئانا، ساڭا ئەرزىم ئېيتايىن،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.
مېنىڭ ئۈچۈن ئۆز شەھرىدىن كېلىپمىش،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

قابا پەلەك قىلدى مېنى غەمخانە،
ئۆزى كەلمەي، گۈلى كەلدى غايىبانە،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب بولدى باغۋەنە،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

مېنىڭ يارىم ھەسەن ۋەزىر ئوغلىدۇر،
مۇھەببەتنىڭ كەمىرىنى باغلاپتۇر،
ھەم ئوتىدا يۈرىكىمنى داغلاپتۇر،
يارنىڭ گۈلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

شاھ سەنەم قىز دەرلەر مېنىڭ ئاتىمغا،
بىر ئاھ ئۇرسام ئالەم كۆيەر ئوتۇمغا.

ياراتقان زۇل جالال يەتكىل دادىمغا،
يارىنىڭ كۆڭلى كەلدى، ئۆزى كەلمىدى.

ئەلقىسسە، ئاغچى ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ شاھ سەنەمگە رەھىمى كېلىپ:

— ئەي شاھ سەنەم، ئەمدى غەم يېمىگىن، ئاتاڭ قېشىغا بېرىپ «چارباغقا چىقىپ سەيلە - تاماشا قىلىپ كېلەي» دەپ جاۋاب سورىغىن، ئاتاڭ ساڭا جاۋاب بېرىدۇ. ئاندىن باغقا چىققاندىن كېيىن، غېرىب بىلەن كۆرۈشسەن، — دېدى.

سەنەم شۇ ھامان ئابباسخاننىڭ ئالدىغا بېرىپ جاۋاب سورىدى. شاھ ئابباسخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، ۋاقتى خۇش بولۇپ، قىزى شاھ سەنەمگە قىرىق كۈنلۈك جاۋاب بەردى. شاھ سەنەم ئاتىسىدىن جاۋاب ئېلىپ ناھايىتى خۇش بولۇپ، تىللادىن قىلىنغان مەپىسىگە كىرىپ، 4 يۈز ئۆي قىزلىرىنى ئەتراپىغا سېلىپ، دەبدەبە - ئەسكەلەر(66) بىلەن شەھەردىن چىقىپ، چارباغ خىيالىغا راۋان بولدى. ئۇ ۋاقىتتا باغۋەن مومايغا شۇنداق خەۋەر بولدىكىم، شاھ سەنەم باغقا سەيلىگاھقا چىقارمىش. باغۋەن موماي باغنى شۇنداق ئارەستە قىلدىكى، پەرىلەر كۆرسىمۇ رەشىك ئەتكۈدەك (67) ئۇ ۋاقىتتا غېرىب شاھ سەنەمنىڭ باغقا چىقىدىغان خەۋىرىنى ئىشىتىپ، ۋاقتى خۇش بولۇپ باغنىڭ ئىشىكىگە چىقىپ تۇرۇپ شاھ سەنەمنىڭ يولىغا قاراپ دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن بىر بېيىت ئوقۇدى:

باغۋەن ئانا باغنى تەييار ئەيگىل،
بۇ كۈن باغقا يارىم سەيلان كېلىدۇ(68).

شۇم رەقىبلەر جانغا جاپا قىلمىغىل،
سۆيەر يارىم باغقا سەيلان كېلىدۇ.

ھەركەس (69) كۆزلۈك يىغمىغىل ماڭا باقمىغىل،
بىھۇش بولساڭ بالالاردىن قورقمىغىل،
ھىجرى پىراق ئوتىنى ماڭا ياقمىغىل،
شاھ سەنەمجان باغقا سەيلان كېلىدۇ.

ئېلىپتەك قەددىڭنى ئېگىپ يىغلىما،
ھىجىر ئوتىنى بۇ جىسمىڭغا چاغلىما.
سۇمبۇلدەك (70) چېچىڭنى تازا چاغلىما،
بۈگۈن باغقا يارىم سەيلان كېلىدۇ.

غېرىب ئاشىق باغدا ياتقاننى بىلىپ،
يىراقلىق خەنجىرى باغرىنى تىلىپ،
ئاشىق قۇلنىڭ غېرىب بولغىنىنى بىلىپ،
شاھ سەنەم قىز باغقا سەيلان كېلىدۇ.

غېرىب يولغا قاراپ تۇراتتى، شۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم تىللا مەپىسىنىڭ ئىچىدە 4 يۈز ئۆي ۋە ئوردا قىزلىرىنى ئالدى ۋە ئارقىسىغا سېلىپ، ھەممىسى ماھ روي (71) ۋە سۇمبۇل موي، تاۋۇس مەستەك ياسىنىشىپ چىقىپ كەلدى. غېرىب يىراقتىن كۆرۈپ شاھ سەنەمنى سېغىنماق ئۈچۈن، دەرھال باغنىڭ ئىچكىدىكى چىنار ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ، ئۆزىنى يوپۇرماقنىڭ دالدىسىغا ئېلىپ مۆكۈپ ئولتۇردى. شاھ سەنەم يېتىپ كېلىپ، غېرىبنى كۆرمەي بىتاقەت بولۇپ، زار-زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئۆچۈردۈم شۇڭقار قۇشۇمنى،
هېچ يەرلەردە دەرەگى يوق.
ھەسرەت بىلەن ئۇ سەييادنى (72)
تۇتمىغۇچە قارارىم يوق.

قاچتى بۇ دۆلەتنىڭ قۇشى،
ئاختۇردۇم مەن يازۇ قىشى،
دەرەگىن بىلمەس ھېچكىشى،
بۇ مەنزىلدە تۇرارىم يوق.

مېنى ئىزلەپ يارىم كەلسە،
كېلىپ ماڭا كۆڭۈل بەرسە.
شۇم رەقىبلەر خەۋەر ئالسا،
ئىككىمىزنى قويارى يوق.

بىزگە بارچە ئالەم يېغى،
كىمگە ئېيتاي كۆڭۈل دېغى،
خازان بولسۇن چارى بېغى،
بۇ سۆھبەتنىڭ بارارى يوق.

كۆرسەت مۇھەببەت يولىنى،
بىر تۇتسام يارنىڭ قولىنى.
كېزىپ كەر بالا چۆلىنى،
يۈرىكىمنىڭ مادارى يوق.

سەنەم ئېيتۇر ئەي مېھرىبان،
ئۆمرۈمگە سالدى يۈز تالان.

نەچچە يىللار تارتتىم ھەسرەت،
بۇ كۆڭلۈمنىڭ ئارامى يوق.

ئاغچى ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ھال-ئەھۋاللىرىنى سورىدى. شاھ سەنەم ئاغچى ئانىسىغا يىغلاپ تۇ-رۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاغچى ئانا، غەمسىز باشىم،
غەمخانە بولدى نەيلەيمەن.
بىر سۆز بىلەن ئاشنا يارىم،
بىگانە بولدى نەيلەيمەن.

مەن كەلدىم يارنى سوراقلاپ،
يۈرىكىمنى ئوتقا داغلاپ،
يار قاچتى مەندىن يىراقلاپ،
پىنھانە بولدى نەيلەيمەن.

ئاتىلغۇتۇر ئاغزىمنىڭ بالى،
تەگدى يىراقلىق شامالى،
يارنىڭكى بار خىيالى،
پىنھانە بولدى نەيلەيمەن.

سەنەم يىغلار ئۇشبۇ سائەت،
كۆڭلۈمدە قالمىدى تاقەت،
مىھنەتتە سالغان ئىمارەت،
ۋەيرانە بولدى نەيلەيمەن.

يار ئۈچۈن كۆڭلۈم بۇزۇلدى،
قارىغاچ بويۇنۇم سوزۇلدى.
ئۈمىدى مەندىن ئۈزۈلدى،
پەيمانىم تولدى نەيلەيمەن.

شاھ سەنەم يارىنى سورار،
ھەركىم ئۆز ھالىغا يىغلار.
يايرىدىم باشقا كىشىنى دەر،
پىنھانە بولدى نەيلەيمەن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى خۇش ۋاقىت بولۇپ، ئۆزىنى ئاشكار قىلماق ئۈچۈن دەرەختىن چۈشۈپ، شاھ سەنەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆرۈشتى. شاھ سەنەم غېرىب بىلەن كۆرۈشكىنىگە ناھايىتى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، چارباغنىڭ ئىچىگە باشلاپ ئېلىپ كىردى. ئاندا شاھ سەنەم غېرىب بىلەن بىرنەچچە كۈن بەزمە، ئەيشى - ئىشرەت قىلدى. شاھ سەنەمنىڭ ئاتىسىدىن سورىغان قىرىق كۈن قارارى تامام بولدى. شاھ سەنەم غېرىبقا بېقىپ:

— ئەي غېرىب، مەن يەنە ئاتام قېشىغا بېرىپ جاۋاب ئېلىپ كەلگىچە، سەن مۇندا ھېچ يەرگە بارماستىن ئولتۇرغايسەن، — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ، شاھ سەنەمگە بېقىپ:

— ئەي مەھبۇبەم، سەن ئاتاڭ قېشىغا بېرىپ جاۋاب سوراپ كەلگىچە مەن نە ئىلاج قىلارمەن؟ — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ تۇرۇپ، دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

قۇربانىڭ بولاي ئاي يۈزلۈك يارىم،
ئەمدى مەن نەيلەيمەن يەنە كەلگۈنچە،
سۆزى تۇتى، لېۋى شېكەر قىشانىم (73)
كۆز تۇتارمەن يولۇڭغا يەنە كەلگۈنچە.

غەمزىلىڭ (74) تۇتى يەنە تەگدى جانىمغا،
شۇم رەقىبلەر تۈيسا بۇزار شەنىمگە،
يۈز مىڭ رىزادۇر مەن ئالسا جانىمغا،
سەندىن بۆلەك غەيرى بىلەن بولغۇنچە.

غېرىب يىغلار چاھار باغىنىڭ ئىچىدە،
شۇم رەقىبلەر ئېرەنلەرنىڭ (75) قەستىدە،
پاتراق كەلگىل، بىز ئوينايلى ۋاقتىدا،
پات كەلمىسەڭ مەن يىغلارمەن كەلگۈنچە.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، مەن ئاتامدىن قىرىق كۈنلۈك جاۋاب ئېلىپ كېلىمەن، مالال بولماي ئولتۇرغىل، — دەپ غېرىب بىلەن ۋىدالىشىپ يولغا راۋان بولدى. شۇندىن يۈرگىنىچە ئاتىسى شاھ ئابباسخاننىڭ ئالدىغا كىرىپ، يەنە باغدا تاماشا قىلىغلى جاۋاب سورىدى. ئابباسخان قىزى شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، «قىزىمنىڭ تەبىئىتىگە باغ ياراشقان ئوخشايدۇ» دەپ قىزى شاھ سەنەمگە يەنە قىرىق كۈنلۈك جاۋاب بەردى. بۇ ۋاقىتتا قىزى شاھ سەنەمنىڭ ۋاقتى خۇش بولۇپ، ئاغىچى ئانا بىلەن چارباغ خىيالىغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشىتمەك كېرەككىم غېرىبدىن. غېرىب

شاھ سەنەمدىن جۇدا بولۇپ قالغىنىغا تولا بىتاقەت بولدى. پارىباغىنىڭ تېشىغا چىقىپ شاھ سەنەمنىڭ كېلىدىغان يولىغا قاراپ تۇراتتى. شاھ سەنەم ئاغىچى ئانا بىلەن چىقىپ كەلدى. غېرىب بۇنى كۆرۈپ كۆڭلى سۆيۈنۈپ، «مېنىڭ يارىم باغقا سەيلان كېلىدۇ» دەپ شاھ سەنەم تەرەپكە قاراپ بۇ سۆزنى ئېيتتى:

باغقا ئەككى پەرى كېلۇر،
ئەجەب سەيلانە – سەيلانە.
ئاشىقلارنىڭ جانىن ئېلىپ،
كېلۇر سەيلانە – سەيلانە.

ئەككىلىسى ھەمدەم بولۇپ،
بىر – بىرىگە مەھرەم (76) بولۇپ،
ئىما بىلىپ قولىن سېلىپ،
كېلۇر سەيلانە – سەيلانە.

بىرى گۈلدۇر، بىرى غۇنچە،
ھېچقايسى يوقتۇر سەنەمچە،
تاماشىغا كېلۇر بارچە،
كېلۇر سەيلانە – سەيلانە.

غېرىب تىلەر ئۆز يارىنى،
ئىزھار ئېتىپ ئەھۋالىنى،
يار كۆرسەتەر جامالىنى،
كېلۇر سەيلانە – سەيلانە.

ئەلقىسسە، خىرىب يىغلاپ تۇراتتى، بۇ ۋاقىتتا شاھ سە-
نەم تاغچى ئانىسى بىلەن نازۇكەرەشمە بىلەن يېتىپ كەلدى، خىرىب
شاھ سەنەم بىلەن نەزم - نەۋازىش (77) قىلىپ كۆرۈشۈپ،
چىنى ئىچىگە پاتماي ناھايىتى ۋاقتى خۇش بولۇپ بىر سۆز
ئېيتتى:

باغىمنىڭ ئىچرە باغۋەن بولۇپ
تەرسەم تازا گۈللىرىڭنى،
ئىگەم سېنى خۇش ياراتمىش،
قۇچسام نازۇك بەللىرىڭنى.

مېنى سورساڭ ئۇشبۇ ھالدا،
كۆزۈم يولدا، ئۆزۈم غەمدە،
ئاق يۈزۈڭگە تۇتما پەردە،
كۆرسەم ئايدەك يۈزلىرىڭنى.

يۈزۈڭ مىسلى ھالىدۇر،
بىر باقىشىڭ جانىم ئالۇر،
لىۋىڭ ئالتۇن پىيالىدۇر،
قويۇپ ئىچسەم باللىرىڭنى.

سەھەر قوپۇپ چېچىڭ تارا،
گۈل يۈزۈڭگە رومال ئورا،
رەقىب يۈزى بولسۇن قارا،
ئېلىپ يۈرسەم يوللىرىڭنى.

غېرىب ئاشىق بولدى پەقىر،
گۇناھىمغا بولدۇم ھەقىر(78).
تىلىم بىلەن ئەرزىم ئوقۇر،
دانە - دانە خالىرىڭنى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىنى تۇتۇپ، چارسباغ خىيالىغا راۋان بولدى. بۇلار بىر - بىرى بىلەن ئەيشى - ئىشرەتلەر قىلىپ بىرمۇنچە كۈن يۈردى. كۈنلەردىن بىر كۈنى غېرىب ناماز پېشىننى ئوقۇپ بوستاندا ئولتۇراتتى. شاھ سەنەم ئالتۇن تاغاقتا چېچىنى تاراپ تۇراتتى. غېرىب شاھ سەنەمنىڭ چاچلىرىغا قاراپ تەرىپ بىلەن بىر سۆز ئېيتتى:

سېنى - مېنى قويسا بۇ باغ ئىچىدە،
سەيلە قىلسام سېنىڭ بىلەن سەنەمجان.
شۈكرى ئەمدى مېۋە يەتمىش كامالغا.
باغۋەن بولسام تازا گۈلگە سەنەمجان.

قۇربان بولاي قاشىڭ بىلەن كۆزۈڭگە،
بۇ جانىمنى پىدا قىلاي سۆزۈڭگە،
ھەيران بولاي قامىتىڭگە - يۈزۈڭگە،
گۈل يۈزۈڭگە مۇنتەزىرمەن(79) سەنەمجان.

ئاشىقلارنىڭ دائىم كۆيەر يۈرىكى،
بوينىڭىزغا سالسام قولۇم بىلىكى.
مۇستەجاپتۇر(80) ئاشىقلارنىڭ تىلىكى،
تىلىكىڭنى ھەقتىن تىلە سەنەمجان.

ئاشىق ئەمەس خەلق ئىچىدە ئار ئەتكەن،
غېرىبتۇرمەن بوستان ئۆزرە زار ئەتكەن،
ھەق ئۆزىدۇر يوقتىن بىزنى بار ئەتكەن،
ئۈمىد بىلەن مەھكەم تۇردۇم سەنەمجان.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى خۇش بولۇپ، غېرىبنىڭ قولىدىن تۇتۇپ گۈللەرنىڭ ئارىسىغا بېرىپ سەيلە قىلدى. بۇلارنىڭ سەيلە قىلغانلىقىنى كۆرۈپ، ئانىچى ئانىسىنىڭ يۇرتىدىكى ئەكبەر خوجا ئىشان دېگەن مەھبۇبى يادىغا كېلىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

قاپاپەلەكنىڭ دەردىدىن،
يۈرىكىمدە داغلار قالدى.
بۇلبۇللار ئايرىلدى گۈلدىن،
بىنەپشىلىك باغلار قالدى.

ھەلەبتە قالدى ۋەتىنىم،
جان ئاندىدۇر، مۇندا تېنىم،
يار بىلەن مۇھەببەت ئەتكىنىم،
قەدىمىدىكى جايلار قالدى.

ئاسان ئەيلە بۇ مۇشكۇلنى،
يېقىن ئەيلە بۇ مەنزىلنى.
ئۇچۇردى شەيدا (81) بۇلبۇلنى،
باغ ئىچىدە زاغلار (82) قالدى.

ئاغچى ئېيتۇر، كۆيدى جانىم،
يەنەك بۇزدى سېنىڭ شانىم.
ئەگەر خوجا مېھرىبانىم،
يۈرىكىمدە داغلار قالدى.

ئەلقىسسە، غېرىب ئاغچى ئانىدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپە ئاغچى ئانىنىڭ كۆڭلىنى ئالماق ئۈچۈن، ئاغچى ئانىغا بېقىپ تۇرۇپ ئۈچ - تۆت ئېغىز سۆز قىلدى. بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم ئاغچى ئانىنى خاپا قىلماق ئۈچۈن غېرىبنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

كەل غېرىبىم سەيلە ئېتەيلى بۇ باغدا،
بۇلبۇل كۆرسۇن گۈللەرنىڭ تاماشىسىنى.
سېنىڭ ئۈچۈن جانىم بولسۇن سادىغا،
تىلىڭ كۆرسۇن بالىسىنىڭ تاماشىسىنى.

خۇدايىم ياراتتى جەننەتۇ - رىزۋان،
بۇ دۇنيادا بىزگە بەردى مىڭ ئالۋان،
يارىم ئۈچۈن نەچچە يىل يۇردۇم سەرگەردان،
لەيلى كۇرسۇن مەجنۇننىڭ تاماشىسىنى.

ئىشق ئوتى ھەركىمنى ئەيلىدى بەرباد،
ئۇچرىغان ئادەملەر قىلدى مىڭ پەرياد.
ھەر يوغان تاغلارنى قازدى ئۇ پەرھاد،
شىرىن كۆرسۇن پەرھادنىڭ تاماشىسىنى.

خۇدايىم ھەركىمگە سالدى بىر سەۋدا،
ئىشق بازارىدا يۈز تۈمەن غەۋغا.
ئۆزنىڭ ئىككى يىل ئاقتى دەريادا خورلا،
ۋاقتى كۆرسۇن خورلانىڭ تاماشىسىنى.

ئىككى ئاشىق بىر بىرىگە قوشۇلۇپ،
يۈرەكلىرى داغلىنىپ كۆزى نەم بولۇپ،
سەن غېرىب ئاشىق مەن سەنەم بولۇپ،
ئاغچى كۆرسۇن بىزلەرنىڭ تاماشىمىزنى.

ئەلقىسسە، ئاغچى ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى ناھايىتى پەرىشان بولۇپ، زار - زار يىغلاپ تۇردى. بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم ئاغچى ئانا بىلەن غېرىبقا، باغۋەن مومايغا قاراپ:

— ئەي جانانلار، مەن يەنە شەھەرگە — ئاتام شاھى ئاببا سخاننىڭ قېشىغا بېرىپ، ئاتامدىن يەنە جاۋاب ئېلىپ كەلگىچە، غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماي، ياخشى كۈتۈڭلار، — دەپ، غېرىبنى گۇلىستان دېگەن باغۋەن مومايغا تاپشۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

مەن بۈگۈن كېتەرمەن ئاتام قېشىغا،
ۋەسىيىتىم غېرىبجاننى يىغلاتما.
ئىككى ئاشىق قوشۇلماقنىڭ شەنىگە
ۋەسىيىتىم غېرىبجاننى يىغلاتما.

تاپشۇردۇم ساڭا بېرىپ كەلگۈنچە،
ئاببا سخاندىن جاۋاب ئېلىپ كەلگۈنچە.

ھېچكىمگە بىلدۈرمە ئۆزۈم كەلگۈنچە،
ۋەسىيەتىم غېرىبجاننى يىغلاتما.

نەچە پالار چەكتى غېرىب ۋە سەنەم،
غېرىب ئۈچۈن ئۆتتى كۆيەر بۇ تېنىم،
ئاغچى دەرسەن مېنىڭكى گۈل يۈزلۈك ئانام،
ۋەسىيەتىم غېرىبجاننى يىغلاتما.

ئەلقىسسە، ئاغچى ئانا بىلەن باغۋەن موماي شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قوبۇل قىلدى. ئاندىن شاھ سەنەم غېرىب بىلەن خوشلىشىپ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. شاھ سەنەم شەھەرگە كىرىپ ئاتىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاندىن يەنە ئاتىسى شاھ ئابباسخاندىن قىرىق كۈنلۈك باغنى تىلەپ ئالدى. شاھ سەنەم 3 يۈز كېنىزەك ماھرويىلارنى ئالدى - ئارقىسىغا سېلىپ، يۈز نازۇ كەرەشمەلەر بىلەن چارىباغ خىيالىغا راۋان بولدى. يولدا بارغۇچە ئىشقىنىڭ دەردىنى ئۇلارغا بايان قىلماق ئۈچۈن كېنىزەكلەرگە بېقىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

دۇنيادىن كۆز يۇمماق بىلەن،
مۇرادلار ھاسىل بولۇرمۇ؟
غېرىب يارنىڭ پىراقىدا،
ئۆلمەكلىك راۋا بولۇرمۇ؟

بىزگە مالامەت ئەتمەڭلار،
سىزلەر مۇرادقا يېتىڭلار.

ئىشق ئوتىغا پاتماڭلار،
دەركە داۋا بولۇرمۇ؟

مەن ئىزلەرمەن يارىم كەلسە،
كېلىپ ماڭا كۆڭۈل بەرسە،
شۇم رەقىبلەر تۇيار بولسا،
بىزلەرگە رەھمى قىلۇرمو؟

يىراق ئوتىغا كۆيگىنىڭ،
باغرىڭنى بىر يان (83) قىلغىنىڭ،
ھەركىمگە سىرىن ئېيتقانىڭ
يۈزىدە ئىمان بولۇرمۇ؟

يار يولىدا بويۇن سۇنماق،
مېھنەت تارتىپ راھەت ئالماق،
شاھ سەنەمدەك ئىلپەت ئالماق،
كىشىگە مۇيەسسەر بولۇرمۇ؟

ئەلقىسسە، كېنىزەكلەر شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
— ئەي مەلىكەم، سىز بىلەن غېرىبنىڭ ئىشلىرىنى ھېچ-كىشىگە ئىزھار قىلمايمىز، — دەپ ئەھدى شەرت قىلىشتى. شاھ سەنەم كېنىزەكلەردىن ۋاقتى خۇش بولۇپ، باغقا راۋان بول-دى. باغقا يېتىپ كېلىپ غېرىب بىلەن كۆرۈشتى. ئۇلار بىر-نەچچە كۈن بەزمە - ئىشرەتكە تۇردى. كۈنلەردىن بىر كۈنى غېرىب باغدا تاھارەت ئېلىپ يالغۇز ئولتۇراتتى. شاھ سەنەم-نىڭ كېنىزەكلىرىنىڭ ئارىسىدا بىر قىز بار ئىدى. ئېتى سۇ-

چوڭ ئىدى. بۇ قىز بىرنەچچە ۋاقىتتىن غېرىبقا ئاشىق بولۇپ، ھەسرەت تارتىپ ئەرزىنى دېگىلى ۋاقىت تاپالماي يۈرەتتى. ئۇ قىز باغنىڭ ئىچىگە كىرىپ قارىسا، غېرىب يالغۇز ئولتۇرغان. قىز كۆڭلىدە «غېرىب دېگەن ئوغۇلنى بۈگۈن سۆيۈۋېلىپ مۇرادىمغا يەتمىسەم قاچان يېتەرمەن، ۋاقتى ئۇشبۇ» دەپ غېرىبنىڭ ئارقىسىدىن ماراپ كېلىپ قۇچاقلاپ تۇرۇپ بىرنەچچىنى سۆيۈۋالدى. غېرىب كۆڭلىدە «بۇ سۆيگەن شاھ سەنەمدۇر» دەپ ئاستا ئالدىرىماي تاھارەت ئېلىپ بولۇپ كەينىگە قارىسا، شاھ سەنەم ئەمەس، كېنىزەكلەرنىڭ ئارىسىدىكى سۇچۇك دېگەن قىز ئىكەن. غېرىب بۇنى كۆرۈپ:

— ئەي بىسەدەپ ماڭا شۇنداق بىسەدەپلىك قىلامسەن! — دەپ سۇچۇك قىزنىڭ ئاغزىغا بىرنى ئۇردى. ئۇ كاچاتنىڭ زەربىدىن ئىككى چىشى سۇندى، ئاغزى قانىدى. ئۇ قىزنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ:

— ئەي غېرىب، بىرنەچچە ۋاقىتنىڭ بۇيىزىدە پادىشاھنىڭ قىزى شاھ سەنەم بىلەن باغدا ئەيشى-ئىشرەت قىلىپ ئوينايسەن، ئاڭا ھېچگەپ يوق، مەن قازارا (84) بىر سۆيۈپ قويغىنىمغا ئاغزىمغا ئۇرۇپ، چىشىمنى سۇندۇرۇپ قانىتامسەن، مەن پادىشاھ ئابباسخاننىڭ قېشىغا بېرىپ، شاھ سەنەم بىلەن ئىككىڭلارنى چېقىشتۇرۇپ، بېشىڭنى ئۆلۈمگە ئىبەرمىسەم، ھەرگىز سۇچۇك قىز بولمىغايمەن، — دەپ قەسەمىيات قىلدى ۋە شۇندىن چىقىپ پادىشاھ ئابباسخاننىڭ ئالدىغا راۋان بولدى. غېرىب:

— قونۇقىدىن كەلگىنىنى قىل! — دەپ چارباغدا قالدى. سۇچۇك قىز غېرىبنىڭ ئالدىدىن چىققانچە پادىشاھى ئابباسخاننىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— داد پادىشاھىم! — دەپ ئەرز قىلدى — پادىشاھ ئاببا سخان:

— ئەي قىز، نېمە ئەرز - دادىڭ بار؟ ساڭا بۇ زۇلۇم-
نى كىم قىلدى؟ — دەپ سورىدى. سۇچۇك قىز:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، بۈگۈن بىرنەچچە كۈن بول-
دى، غېرىپ دېگەن ئوغۇل باغداتتىن كېلىپ، قىزىڭىز شاھ سە-
نەم بىلەن كېچە - كۈندۈز ئەيشى - ئىشرەت قىلىپ، چارىباغ
خىيالىدا ئوينىغىلى. ئېيتاي دېسەم قەھرى - غەزەپلىرىدىن قورق-
تۇم، ئەگەر ئېيتماي دېسەم ئۇلارنىڭ ئىشى ھەددىدىن ئېشىپ
كەتتى. ناچار بولۇپ قاشلىرىغا كەلدىم، — دېدى. پادىشاھ ئاب-
باسخان سۇچۇك قىزدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، قەھرى - غەز-
پى بېشىغا ئۆرلەپ:

— بۇ نېچۈك رەسۋاچىلىقتۇر! بۇ ئالدامچى نەچچە كۈن-
نىڭ بۇيىسىدە مەندىن چارىباغنى تىلەپ ئالدى. قىرىق كۈن-
دىن ئۈچ مەرتىۋە جاۋاب بەردىم. مۇنداق ئىشى بار ئىكەنلىكىنى
بىلمەپتىمەن، — دەپ ئابدۇللا شاتىرىنى 10 مىڭ مىر غەزەپ
جاللات بىلەن شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنى تۇتقىلى چىقاردى.
ئاببا سخاننىڭ ھۆكۈمى بىلەن ئابدۇللا شاتىرى 10 مىڭ جال-
لات يىگىتلەر بىلەن غېرىب بىلەن شاھ سەنەمنى تۇتقىلى چا-
رىباغ خىيالىغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشىتمەك كېرەك غېرىبتىن: بۇ ۋاقىتتا غې-
رىب بوستاندا ناماز پېشىننى ئوقۇپ بولۇپ كۆڭلى خاراب،
جىگىرى كاۋاپ، كۆزلىرى پۇرئاب ھالدا شاھ سەنەمنىڭ قېشىغا
كىردى. شاھ سەنەم غېرىبقا قارىسا، غېرىبنىڭ ھالى خاراب،
چىرايلىرى ئۆزگىچە بولۇپتۇ. شاھ سەنەم غېرىبنى بۇ ئەھۋال-
دا كۆرۈپ غېرىبتىن:

— ئەي غېرىب، بۇگۈن ساڭا نېمە بولدى؟ — دەپ
سورىدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتى-
لىرىنى بىر - بىر بايان قىلدى. شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ
سۆزلەرنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، بۇ ئىشىڭنى يامان قىلىپسەن، ھەمىن (85) زا-
مان بىزنى تۇتقىلى كېلىدۇ، — دەپ غېرىبقا بېقىپ دەر-
دى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب سېنىڭ با ئىشىڭدىن،
دۈشمەن بولدى ئالەم ماڭا.
بۈگۈن قىلغان سەۋدا ئىشىڭ،
سەن ئەيلىدىڭ زىيان ماڭا.

مېنى پىچاقسىز ئۆلتۈردۈڭ،
گاھ يىغلىتىپ، گاھ كۈلدۈردۈڭ،
تازا گۈل ئىدىم، سولدۇردۇڭ.
باھار بادى (86) خازان ماڭا.

شاھ سەنەم ئېيتۇر: ئەي مېھرىبان،
قايغۇ بولدى بۇ شىرىنجان،
ساللات كېلۇر ھەمىن زامان،
جاھان بولدى زىندان ماڭا.

ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ
كۆڭلى پەرىشان بولۇپ:
— ئەي شاھ سەنەم، سەن ماڭا مۇنداق ئاچچىق سۆزلەر-

نى قىلمىغىل، ئاتاڭ مېنى تۇتۇۋالسا نېمە قىلار؟ — دەپ بىر سۆز ئېيتتى:

ئاتام بىلدى دېبان قايغۇ يېمىگىل،
بىزگە ئاخىر بىر تەقدىر باردۇر سەنەمجان.
ماڭا مۇنداق ئاچچىق سۆزنى قىلمىغىل،
ئاشىقنىڭ ھاجىتى راۋا سەنەمجان.

ئاتاڭ تۇتسا ئاخىر مېنى نىتەدۇر،
پەرمان بىلەن تۇتتۇۋېلىپ كېتەدۇر.
سېنىڭ ئۈچۈن مېنى شېھىت ئېتەدۇر،
بىر باشقا بىر ئۆلۈم باردۇر سەنەمجان.

ئاھى يىغان ئېتەرمەن بۇلبۇللۇق گۈلدىن،
جانىمنى خۇدايىم چىقارمىش تەندىن،
يۈز پارە قىلسا ھەم قايتماي ئۆلۈمدىن،
ئاشىقلارغا يانماق ئاردۇر سەنەمجان.

غېرىب ئېيتۇر: پەلەك بىزدىن كەتمىسە،
ئاشىقلارنىڭ خاتىرىنى ئېيتمىسا.
ئاتاڭ سېنى ئاخىر ماڭا بەرمىسە،
ئۆلتۈرسە ئۆلتۈرسۇن رازى سەنەمجان.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، كۆڭلى پەرىشان بولۇپ ئاغچى ئانىغا ېيقىپ:
— ئەي ئاغچى ئانا، بىزنىڭ تەلىيىمىزگە بىر قۇرئە سېب

لىپ باقسىڭىز، — دېدى. ئاغىچى ئانا دەرھال قۇرئەنى ئاپ-
تاپ باراۋىرىدىگە تۇتۇپ كۆرسە، غېرىب بىلەن شاھ سەنەمنى
تۇتماقچى ئابدۇللا شاتىرى 10 مىڭ مىر غەزەپ جاللات بىلەن
باغقا يېتىپ كېلىپتۇ. «سىلەرنىڭ تەلىيىڭلار يامان كەلدى» دەپ
دەست قوپتى ۋە ئاندىن:
— ئەمما بۇ قۇرئەنىڭ ئاخىرى ياخشى كەلدى، — دې-
دى. بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى:
— ئەي ئاغىچى ئانا، سەن بۇنىڭغىمۇ بىر ئىلاج قىل-
غىل، — دەپ زار - زار يىغلاپ يالۋۇردى. ئاغىچى ئانا بې-
لەن باغۋەن موماي شاھ سەنەم بىلەن غېرىبقا رەھمى كېلىپ،
غېرىبنى ئېلىپ كىرىپ، ئۆيدىكى بىر كات ساندۇق ئىچىگە سې-
لىپ يوشۇرۇپ قويدى. سائەت ئۆتمىدى، ئابدۇللا شاتىرى 10
مىڭ يىگىت بىلەن كېلىپ چارباغنى قورشىۋالدى. باغنىڭ ئى-
چىنى شۇنداق ئاختۇردىكى، غېرىبتىن ھېچ ئەسەر، نام - نىشان
كۆرمىدى. ناچار بولۇپ كېلىپ پادىشاھ ئاببساخاننىڭ قېشىغا بې-
رىپ بايان قىلدى. پادىشاھ ئاببساخان ئابدۇللا شاتىرىدىن
«يوق» دېگەن سۆزنى ئىشىتىپ ئىشەنچ قىلماي، يەنە ھۆكۈما-
مۇنەججىم، قۇرئەندازلارنى يىغدۇرۇپ كېلىپ قۇرئە سالدۇر-
دى. قۇرئەندازلار قۇرئەنى ئاپتاپنىڭ بېشىغا تۇتۇپ، «غې-
رىبنى بىر ئۆيدە ساندۇقنىڭ ئىچىگە سېلىپ يوشۇرۇپتۇ» دەپ
ۋەقەنى پادىشاھقا بايان قىلدى. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئىشىتىپ دەر غەزەپ
بولۇپ ئابدۇللا شاتىرنى يەنە ئىبەردى. ئابدۇللا شاتىرى
بۇ نۆۋەت غەزەپ بىلەن باردى. بۇلارنى بارماققا قويايلى.
سۆز ئىشىتمەك كېرەك شاھ سەنەمدىن: شاھ سەنەم باغدا
ئولتۇرۇپ ئاغىچى ئانىغا بېقىپ:
— ئەي ئانا، مېنىڭ بىلەن غېرىب ئۈچۈن بىر قۇرئە

ـبېلىپ باقسالا، كۆڭلۈم تولا ئۆرۈۋاتىدۇ، — دېدى. ئاغىچى
ئانا دەرھال بۇلار ئۈچۈن بىر قۇرئە كۆرۈپ باقسا، يەنە ئاب-
دۇللا شاتىرى 10 مىڭ يىگىت بىلەن غېرىب بىلەن شاھ سە-
نەمنى تۇتماق ئۈچۈن يولدا كېلىۋاتقان. ئاغىچى ئانا قۇرئەدە
كۆرگەنلىرىنى بايان قىلدى. شاھ سەنەم بۇ سۆزنى ئىشىتىپ،
كۆڭلى زىر - زەبەر (87) بولۇپ:
— ئەي ئاغىچى ئانا، بۇ نۆۋەت ھەم بىر ئىلاج قىلـ
ـمىز، — دەپ زار - زار چۈن ئەبرى نەۋ باھار يىغلاپ تۇر-
دى. ئاغىچى ئانا بىلەن باغۋەن مومايىنىڭ رەھمى كېلىپ يەنە
بىر قۇرئە تاشلاپ كۆردى. قۇرئە دالالەت قىلدىكىم، باغنىڭ
ئىچىدە كۆلنىڭ تېگىدە بىر ئالتۇندىن سىرلاپ نەقىش قىلغان
مېھمانخانا بار. غېرىبنى شۇندا قويسا، دۈشمەننىڭ شەررىدىن (88)
ئەمىن بولىدۇ. ئاغىچى ئانا قۇرئەدە بۇنى كۆرۈپ، دەر-
ھال كۆلنىڭ قېشىغا بېرىپ، كۆلنىڭ مۇرۇۋەتلىرىنى ھېكمەت
بىلەن ئوڭ چۆرۈپ، ئۇ كۆلنىڭ سۈيىنى يېنىدىكى قۇرۇق
كۆلگە چىقاردى. ئۇ مېھمانخانىنى ئىزلەپ تاپتى. غېرىبنى دەر-
ھال ئۇ مېھمانخانىغا سولاپ، ئىشىكىنى مەھكەم ئېتىپ، — يە-
نە مۇرۇۋەتلىرىنى چەپ چۆرۈۋىدى، ئۇ كۆلنىڭ سۈيى بۇ
كۆلگە چىقتى. بىر زاماندىن كېيىن ئابدۇللا شاتىرى 10 مىڭ
جاللات يىگىتى بىلەن يېتىپ كېلىپ، باغنىڭ ئىچى - تېشى ۋە
ئۆيلەرنى شۇنچە ئاختۇرۇپمۇ، غېرىبتىن ھېچ نام - نىشان تا-
پالمىدى. ئاخىرى نائىلاج بولۇپ، پادىشاھ ئابباسخاننىڭ ئال-
دىغا راۋان بولدى، بېرىپ بولغان ۋەقەنى شاھقا بايان قىلدى:
— ئەي پادىشاھى ئالەم، بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسى تۆھ-
مەت ئىكەن، تۆت مەرتەۋە بېرىپ ئاختۇرۇپ تاپالمىدىم، —
دېدى.

پادىشاھ ئابباسخان ئابدۇللا شاتىرنىڭ سۆزىنى ئىشتىپ دەرغەزەپ بولۇپ «مېنىڭ قىزىمغا شۇنداق يالغان تۆھمەت قىلامدىغان!» دەپ ھېلىقى سۇچۇك دېگەن قىز بىلەن قۇرئەندازلارنى ئۆلۈمگە بۇيرۇدى.

ئەلقىسسە، شاھ سەنەم دۈشمەنلەرنىڭ شەررىدىن خالاس بولۇپ، غېرىبنى ياد ئېتىپ ئاغچى ئانىغا:

— ئەي ئانا، ئەمدى غېرىبنى ئېلىپ كەلگىل، ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سورايلى، — دەپ دەردى سۆز بىلەن بىر بېيىت ئوقۇدى:

ئاغچى ئانا، مېھرىبانىم،
بېرىپ غېرىبجاننى كەلتۈر.
قىزىل يۈزلۈك، قەلەم قاشلىق،
ئۇ گۆھەرى كاننى كەلتۈر.

مېنىڭ بىلەن ۋەدە قىلغان،
ئىخلاس قىلىپ مۇندا كەلگەن.
ھىجران دەردى باغرىن تىلغان
ئۇ بەندى زىنداننى كەلتۈر.

مىسىر ئېلىدە يۈسۈپ قالغان،
مېھنەت تارتىپ راھەت ئالغان.
جاپا تىغىنى پارە قىلغان،
قارا باغرى قاننى كەلتۈر.

ئۇنىڭ ھالىن مەن سوراين،
نەچچە نەسھەت قىلايىن.

تويغۇنچە يۈزىن كۆرەيىن،
دەردىمگە دەرمانىنى كەلتۈر.

شاھ سەنەم دەر، قارا بەختىم،
كەلتۈر مېنىڭ تاجۇ - تەختىم،
يېقىن يەتتى ئۆلەر ۋاقتىم،
بېرىپ غېرىبجاننى كەلتۈر.

ئەلقىسسە، ئاغچى ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، رەھمى كېلىپ دەرھال غېرىبنى كۆل تېگىدىكى مېھمانخانىدىن ئېلىپ چىقىپ، شاھ سەنەمنىڭ قېشىغا كەلتۈردى. شاھ سەنەم غېرىبنى كۆرۈپ، كۆڭلى خۇش ۋاقىت بولۇپ غېرىبنىڭ ھالىنى سورىماق ئۈچۈن غېرىبقا بېقىپ تۇرۇپ دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن بىر سۆز ئېيتتى:

ئاشىق بولۇپ جاپا - مېھنەت تارتمىسىن،
ئۇنىڭ ئاشىقلىقى ئاشكار بولماس.
يار يولىدا كۆز ياشىنى تۆكمەگۈنچە،
ئۇنىڭ ئاشىقلىقى ئاشكار بولماس.

كۆيۈپ - يېنىپ خۇنابلار يۇتمىغىل،
سەن ئەقلىڭنى ھەر تەرەپكە چاچمىغىل.
سەۋرە قىلغىل، ھەرگىز قايغۇ يېمىگىل،
زامانە ھەمىشە مۇنداق تار بولماس.

جۇدا بولدۇم دىبان قالما ھەسرەتتە،
ئىنشائاللا سەن قالماسسەن كۇلپەتتە،

كۆتەرگىل باشىڭنى بولغىل سۆھبەتتە،
ئاشىقلارنىڭ ئىشى ھەرگىز خار بولماس.

پەرۋانىدەك ئۆزنى ئوتقا سالمىسىن،
ھەنسۇر سۇپەت «ئەنەلھەق» دەپ ئۆلمىسىن،
ئىسمائىلدەك جانىنى قۇربان قىلمىسىن،
ئاشىق مەن دېسە ھېچ ئېتىبار بولماس.

سەنەم ئېيتۇر: غەم - قايغۇرۇر ھىجرانى،
ئىشقى دەردىنىڭ ھەرگىز يوقتۇر دەرمانى،
بىر كۈن كىلۇر ئەجەل قەھرى پەرمانى،
بۇ دۇنيا ھېچكىمگە ۋاپادار بولماس.

شاھ سەنەم غېرىب بىلەن كۆرۈشتى، بىر - بىرىنى ھۇشيارەك بار قىلىشىپ، ھال - ئەھۋال سوراشتى. بۇلار يەنە چارباغدا ئەيشى - ئىشرەت، بەزمە - مەشرەپكە تۇردى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشتىمەك كېرەككىم شاھ ئاباستىن، بۇ ۋاقىتتا شاھ ئاباسخان ئولتۇرۇپ كۆڭلىدە: «مۇبادا غېرىب باغداتتىن مۇندا كەلگەن بولسا، قىزىم شاھ سەنەم بىلەن باغدا تېپىشقاندۇر، بۇ ئىشنى يەنە بىر تەھقىقلەپ باقاي، كېيىن يەنە بىر تەنە - مالامەت بولۇپ قالمىسۇن» دەپ ئابدۇللا شاتىرىنى قىچقىرىپ، شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنى مارىماقتا قىرىق يىگىتى بىلەن چىقاردى. بۇ ۋاقىتتا ئابدۇللا شاتىرى 40 يىگىتى بىلەن ئاتلىنىپ، چارباغ خىيالىغا راۋان بولدى. ناگاھ باغقا يېتىپ كېلىپ قارىسا غېرىب بىلەن شاھ سەنەم بەخرامان تەخت ئۈستىدە ئەيشى - ئىشرەت قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئابدۇللا شاتىرى

بۇنى كۆرۈپ «پادىشاھى ئاببابسخان سۆچۈك قىز بىلەن بەتا-
مام قۇرئەندازلارنى ئۆلۈمگە بۇيرۇدى، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى
ئەسلا باۋەر قىلمىدى، بۇ ئىشلار ھەق راست ئىكەن، ئەمدى
بۇلارنى تۇتۇپ شاھ ئالدىغا ئېلىپ باراي، شۇنداق بىر شەر-
مسار (٤٩) قىلاي» دەپ بۇلارنى تۇتقىلى قەست ئەيلەپ
تۇرغىنىدا، شاھ سەنەم بۇنى كۆرۈپ ئابدۇللا شاتىرىغا يەتتە
مەقسەم ئالتۇن ۋەدە قىلىپ، «بىزنى بىر نىمە قىلىپ ئۈشبۇ
سۆۋەت ئاشكار قىلمالىڭ» دەپ زار-زار يىغلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

ماگا چۈشكەن تەئنە بارچىگە چۈشەر،
تەگمىگىل يارىمغا ئاللا ھەققىدە.
يارىمنى تۇتساڭ مېھنىتى ئاشار،
تەگمىگىل يارىمغا ئاللا ھەققىدە.

ئاتام مۇندا ئىبەرىپتۇر سېنى پەرمانىغا،
نە ئىشىڭ بار سېنىڭ ياخشى - يامانىغا.
قولاق سالغىل ئابدۇللا بۇ نالە - پىغانىغا،
تەگمىگىل يارىمغا ئاللا ھەققىدە.

زەھەر - زوقۇم باردۇر سېنىڭ تىلىڭدا،
نەرنە قىلساڭ ئىختىيارىڭ قولۇڭدا،
بىزلەرنى ئېلىپ بارساڭ ئاتام ئالدىغا،
تەگمىگىل يارىمغا ئاللا ھەققىدە.

زامىن بولما ئاشىقلارنىڭ قېنىغا،
رەھىم قىلغىل بۇ غېرىبنىڭ ھالىغا،

سەن قالۇرسەن مالامەتنىڭ شەنىگە،
تەگمىگىل يارىمىغا ئاللا ھەققىدە.

ئەلقىسسە، ئابدۇللا شاتىرى سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ كۆڭلى ئېرىپ، شاھ سەنەمگە رەھمى كېلىپ، يەتتە سىقىم ئالتۇننى ئېلىپ، پادىشاھ ئابباسخاننىڭ ئالدىغا كىرىپ كەلدى ـ دە:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، تىچلىق ئىكەن، غېرىبتىن ھېچ ئەسەر تاپمىدىم، — دېدى. پادىشاھنىڭ كۆڭلى دىلجەمئ(90) بولۇپ قالدى. ئۇ ۋاقىتتا سەنەم ئابدۇللا شاتىردىن قۇتۇلۇپ، غېرىبقا بېقىپ:

— ئەي غېرىب، ئەمدى ۋاقتىدا ئۆزۈڭنى ياقاغا جايلىمىساڭ، دۈشمەنلەر بىزلەرنى قويماس، بىزنىڭ ئىشىمىز پاش بولۇر، — دەپ دەردى سۆزبىلەن خۇن جىگەرىدىن بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب دوستۇم قىل غېمىڭنى،
دۈشمەنلەر تۇتماستىن بۇرۇن،
يەنە بىر كۈن ئاتام ئاڭلاپ،
بىزلەرنى تۇتماستىن بۇرۇن.

تۇيسا مەھاسىللار (91) كېلۇر،
تۆت تەرەپتىن قورشاپ ئالۇر،
سېنى، مېنى غەمگە سالۇر،
قاچقىل تۇيماستىن بۇرۇن.

قۇتۇلغىن سەن مۇندىن قېچىپ،
جان - دىلىڭدا مەندىن كېچىپ،

ئەجدىھار كىلۇر ئاغزىن ئېچىپ،
دېمىگە تارتماستىن بۇرۇن.

شاھ سەنەم دەر: ھىجران ئېلى،
چاھار (92) تەرەپتىن ئىستەر ھېلى.
بېشىڭدىكى ئۆمرۈك گۈلى،
بالاغا كەتمەستىن بۇرۇن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ:
— ئەي سەنەمجان، مېنى مىڭ پارە قىلغىنىڭ بىلەن كەتمەسمەن، — دېدى. غېرىب شاھ سەنەمگە بېقىپ تۇ-رۇپ، دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن نىمە دەيدۇ قېنى:

ماڭا مۇندىن كېتىپ بولماس،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە،
خېلىل كەبى بۇ جانىمغا،
ھىجران ئوتى سالمىغۇنچە.

ئاتاڭ ئاسسا مېنى دارغا،
غېرىبىنىڭ جانى ساداغا.
سەيلە ئېتەرمەن بۇ باغدا،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە.

جانىم باردۇر شېرىن تەندە،
مەن بولۇرمەن ساڭا بەندە.

چىمغازىنى كۆتۈرگەندە،
ئاتاڭ تۇتۇپ ئالمىغۇنچە.

غېرىب ئېيتۇر، ئەي مېھرىبان،
رەھىم قىلغۇر قادىر سۇبھان،
بىزلەرگە بەردى تازا جان،
جاننى قۇربان قىلمىغۇنچە.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، ئەمدى ئاتام قېشىغا كېتەرمەن. شۇ كەتكىنىمچە يېنىپ ھەرگىز كەلمەسمەن، — دەپ غېرىبقا يۈزلىنىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

بۇگۈن كېتەر بولدۇم ئاتام قېشىغا،
غېرىب دوستۇم يەنە يېنىپ كەلمەسمەن.
كۆپ سەۋدالار چۈشەر ئاشىق باشىغا،
ئىشقىڭ بىلەن يانارمەن ھەرگىز كەلمەسمەن.

ئاشىق دەرلەر تۆت يولىنى،
سۇندۇردۇڭ مۇھەببەت گۈلىنى.
سەندىن ئۆزگە يار يولىنى،
ئۆلتۈرسەڭمۇ تۇتماسمەن.

سەنەم يىغلار، غېرىب بۇزدۇڭ شەنىمنى،
ھىجران ئوتى سالدى مەھشەر كۈنىنى.
خۇدا بەرگەن ئاشىقلارنىڭ جانىنى،
جان بەرگەندە يەنە قايتىپ كەلمەسمەن.

ئاشىق بولۇپ كېچە - كۈندۈز زار ئەيتتىم،
كېچە - كۈندۈز يىغلاپ ئۆزۈمدىن كەتتىم،
خەلق ئىچىدە مەن تۇرماققا ئار ئەيتتىم،
مالامەت دەردىگە ھەرگىز كەلمەسمەن.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ناھايىتى
خاپا بولۇپ:
— ئەي شاھ سەنەم، مەندىن زېرىككەن بولساڭ، بۇ
چارىسىنى ئۆزۈڭگە قالسۇن، مېنى مۇنىڭ بۇيىسىدە ھەرگىز
قىزلەپ تاپمىغايسەن، — دەپ يامانلاپ چىقىپ كەتتى. غېرىب
نىڭ باغدىن چىقىشىغا شاھ سەنەمنىڭ دىلى كۆيۈپ، غېرىب
ئۈچۈن ئەپسۇسلار يەپ، قىلغان سۆزىگە 100 مىڭ پۇشاي-
مانلار قىلىپ يىغلاپ، چارباغ ئىچىدە قالدى. غېرىب باغدىن
چىقىشىچە يول يۈرۈپ، مەنزىل - مەراھىللارنى تەي قىلىپ
ۋە بادىيەلەرنى قەتئە ئەيلەپ، 40 كۈندە شەھىرى يەمەنگە
يېتىپ كەلدى. غېرىبنىڭ كەلگەنلىكىنى يەمەن پادشاھى ئىشى-
تىپ، غېرىبنى ئېلىپ كېلىپ سوئال سورىدى. غېرىب بۇ سو-
ئاللارغا جاۋاب بەردى:

يەمەن پادشاھى:

قەلەم قاشلىق، قىزىل يۈزلۈك گۈل يىگىت،
بۇ يەرلەرگە نېچۈك بولۇپ كېلۇرسەن؟
بۇگۈن ماڭا بايان قىلغىل ھالىڭنى،
بۇ يەرلەرگە نە سەۋەبتىن كېلۇرسەن؟

غېرىب:

مېنى سورىسالڭ دىيارى بەكرى شەھىرىدىن،
ئېلىم باغلاپ سەرگەردانە كېلۈرمەن.
سىنەلەرىم يارادۇر سەنەم دەردىدىن،
زار يىغلاپ مەن ھەيرانە كېلۈرمەن.

يەمەن پادىشاھى:

قانچە ئۇزاق يەردىن مۇندا كېلىپسەن؟
ئۆز ھالىڭدىن ماڭا خەۋەر بەرگەيسەن،
بۇ يەرلەردە نەدەپ يىغلاپ يۈرۈرسەن؟
بۇ يەرلەرگە نە سەۋەبتىن كېلۈرسەن؟

غېرىب:

سەنزىلىمدىن بۇگۈن مۇندا كېلىپمەن،
شاھ سەنەم دەردىدىن تازا سولۇپمەن،
دىلبىرىمنىڭ دەردىدىن خاراب بولۇپمەن،
بۇ يۇرتۇڭغا مەن ھەيرانە كېلىپمەن.

يەمەن پادىشاھى:

سېنىڭ دەردىڭ مېنى پىراق ئەيلىدى،
سىنەمنىڭ ئۈستىدە راۋاق ئەيلىدى.
سېنىڭ سۆزۈڭ مېنى بىباك (93) ئەيلىدى،
سېنىڭ سۆزۈڭ ماڭا ئەجەب خۇش كەلدى.

بۇ يەرلەرگە نىچۇك بولۇپ كېلۇرسەن؟
قايسى باغنىڭ گۇلىدۇر سەن؟
قايسى چىمەن بۇلبۇلىسەن؟
بۇ يەرلەرگە قايدىن ئېزىپ كېلۇرسەن؟

غېرىب:

مەن بىر غېرىبدۇرمەن يەتمەس ئاۋازىم،
سىنەلىرىم بىر يەنە، ئىشتىپ سەن زارىم.
قەن - شېكەردىن تاتلىقتۇر سۆزۈم،
بىر خۇدانى پانا تۇتۇپ كېلۇرمەن.

ئەلقىسسە، يەمەن پادىشاھى غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، غېرىبقا ناھايىتى ئىززەت ۋە ھۆرمەتلەر قىلىپ، ئۆزىگە نەۋكەر قىلىۋالدى. غېرىبنى مۇندا ياتماققا قويايلى.
ئەلقىسسە، سۆز ئىشتىمەك كېرەك شاھ سەنەمدىن: بۇ ۋاقىتتا شاھ سەنەم غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتىپ، غېرىب يامانلاپ باغدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلىگە غېرىبنىڭ ئوتى پىراقى چۈشۈپ، بىر ئاتقا سۇۋارە (94) بولۇپ، غېرىبنىڭ ئارقىسىدىن ئىزلەپ چىقتى. ئۇشبۇ يۈرگىنىچە يەتتە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، ھەلەب شىرۋان دېگەن شەھەرگە يېتىپ باردى. شاھ سەنەم بۇ شەھەرنىڭ قانداق شەھەرلىكىنى بىلمەيتتى. شاھ سەنەم ئېتىنى بىر جايدا پىنھان قىلىپ، ئۆزى شەھەرگە كىرىپ غېرىبنى ئىزلەپ يۈرۈپ كۈن كەچ بولدى. شاھ سەنەم ھەيران بولۇپ تۇراتتى، بۇ ۋاقىتتا مىر غەزەپ جاللاتلار كېلىپ شاھ سەنەمنى تۇتۇۋېلىپ، زىن-

دانغا سالدى. شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ غېرىبنى دەپ زىندانغا چۈشۈپ قالغىنىغا بىسيار خاپا بولۇپ، چاھنىڭ (دى) ئىچىدە غېرىبنى يادلاپ بىر سۆز ئېيتتى:

غېرىب دوستۇم سېنىڭ ئۈچۈن،
ياخشى كۈنلەر يامان بولدى.
زىلەيخادەك يۈسۈپ ئۈچۈن،
مەنزىلگاھىم زىندان بولدى.

غەم پىراق بىلەن قېلىپمەن،
سارغىيىپ گۈلدەك سۇلۇپمەن،
ئەمدى تۆھمەتكە قېلىپمەن،
سود ئىشلىرىم زىيان بولدى.

مەن قېلىپمەن يامان دەردكە،
زار بولدۇم مەن بىر نامەردكە،
غەملەر قىلدى مېنى بەندە،
قۇتۇلمىقىم گۇمان بولدى.

شاھ سەنەم دەر مىسكىن باشىم،
تىنماي ئاقار كۆزدە ياشىم،
چاھ ئىچىندە بىر يولداشىم،
ئىلان بىلەن چايان بولدى.

شاھ سەنەمنى زىنداندا ياتقىلى قويايلى. چوڭ تاڭ ئاتتى. ھەلەب پادىشاھى ئەتىسى زىندان ياقىسىغا كېلىپ قىلـ

ۋمسا، زىندانىنىڭ ئىچىدە 14 كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بىر قىز يىغلاپ ئولتۇرغان. پادىشاھ بۇنى كۆرۈپ مىر غەزەپ جاللات-لارنى قىچقارتىپ:

— بۇ زىنداندا ياتقان قىز كىمنىڭ قىزى؟ — دەپ سورىدى. مىر غەزەپلەر:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، بۇ قىز ئاخشام تالادا يۈرگە-نىكەن، تۇتۇۋېلىپ زىندانغا سېلىپ قويغان ئىدۇق، — دېدى.

پادىشاھ مىر غەزەپلەردىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:

— بۇ قىزنى زىنداندىن ئېلىپ چىقىڭلار! — دەپ بۇي-رۇدى. مىر غەزەپ جاللاتلار شاھ سەنەمنى زىنداندىن ئېلىپ چىقتى. ھەلەب پادىشاھى شاھ سەنەمدىن ئەھۋال سورىدى. شاھ سەنەم پادىشاھقا بېقىپ تۇرۇپ، دەرد - ئەھۋالىنى بايان قىلىپ زار - زار چۈن ئەبرى نەۋ باھار يىغلىدى. پادىشاھنىڭ رەھمى كېلىپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن شاھ سەنەمنى ئۆز يۇرتىغا راۋان قىلدى. شاھ سەنەم ھەلەب شىرۋان شەھرىدىن چىقىپ ئۇشبۇ يۈرگىنىچە بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۆزىنىڭ چارباغىغا يېتىپ كەلدى. شاھ سەنەمگە غېرىبىنىڭ ئوتى پى-راقى زىيادە بولۇپ، تولا بىتاقەتلىك قىلىپ ئاغچى ئانىسىغا بې-قىپ تۇرۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

تەسەددۇقۇڭ بولاي ئاغچى ئاناجان،
غېرىبجاننى ئىزلەپ تاپساڭ نە بولغاي.
غېرىب يارىم مۇندىن كەتتى يامانلاپ،
شۇ يارىمنى ئىزلەپ تاپساڭ نە بولغاي.

قىرىق كۈن بولدى، كەتتى شەھرى باغداتقا،
مېنى قويدى ئادا بولماس بۇ داغقا،

بۇلبۇل قۇشۇم ئەمدى قونماس بۇ باغقا،
باغۋەن بولۇپ خەۋەر ئالساڭ نە بولغاي.

شاھ سەنەم دەرلەر: ئۆلەر ۋاقتىم يېتىشتى،
غېرىب دوستۇم بۈگۈن يادىمغا چۈشتى.
سۆيەر يارىم ئەمدى كۆزۈمدىن ئۆچتى،
رەھىم قىلىپ ئېلىپ كەلسەڭ نە بولغاي.

ئاغچى ئانا شاھ سەنەمگە رەھمى كېلىپ، سودىگەر سۈرىتىدە ئەرەنچە لىباسلار كىيىپ، بىر ئاتقا سۇۋارە بولۇپ، غېرىبنى ئىزلەپ يولغا راۋان بولدى. ئۇشبۇ يۈرگىنىچە يەتتە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە يېتىپ باردى. ئۇندىنمۇ غېرىبنىڭ دەرىكىنى ئالالماي، يەنە ئۈچ كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، دەمەشىق شەھىرىگە يېتىپ باردى. ئۇندىنمۇ ھەم غېرىبنىڭ خەۋىرىنى ئالالماي ئۇ شەھەردىن چىقىپ نەچچە كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، شەھرى يەمەن ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. ئۇ يەردە غېرىبنىڭ خەۋىرىنى ئېلىپ خۇش بولۇپ، شەھەر ئىچىگە كىرىپ غېرىبنى ئىزلەپ يۈرەتتى، بەناگاھ (96) بىر كۈنى غېرىب بىر ئاتقا سۇۋارە بولۇپ پادىشاھى يەمەننىڭ ئوردىسى تەرىپىدىن دەبدەبە - ئەسئەسەلەر بىلەن چىقىپ كەلدى. ئاغچى ئانا غېرىبنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ ھەيرەتتە قېلىپ، «بۇ غېرىبمىكىن يا ئەمەسمىكىن» دەپ ئاخىرى ناچار بولۇپ غېرىبقا سالام قىلدى. غېرىب ئاغچى ئانىنى كۆرۈپ، دەرھال مېھمانخانا ئۆيىگە باشلاپ ئېلىپ كىرىپ، ھاردۇق سوراپ ئابى مۇھازىر (97) قويۇپ بولغاندىن كېيىن، ئاغچى ئانىغا قاراپ ھال - ئەھۋالنى بايان قىلىپ خۇن جىگەردىن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاغچى ئانا دىيارى بەكرى يۇرتىدىن،
ھىجرى ئوتىغا يەنە - يەنە كېلۇرمەن.
سەنەم بىلەن يىراقلىقنىڭ دەردىدىن،
زار يىغلاپ ھەيران بولۇپ كېلۇرمەن.

مەن نەيلەيىن ئاشنا يارىم يات بولدى،
بىر سۆز بىلەن ياندى باغرىم ئوت بولدى.
كېچە - كۈندۈز ئىشىم ئاھۇ دەرد بولدى،
بۇ دەرد بىلەن زار يىغلاپ يۈرۈرمەن.

سەنەمخان ئۇ كۈنى مېنى قوغلىدى،
مەگەر ئۇنىڭ كۆڭلى تاش بېغىر بولدى.
تۆھمەت بىلەن ئۆلتۈرمەككە چاغلىدى،
مەجنۇن كەبى سەرگەردانە كېلۇرمەن.

غېرىب ئېيتۇر شاھ سەنەمنىڭ دەردىنى،
قۇلاق سېلىپ ئىشىت غېرىب ئەرزىنى،
سەنەم بىلەن جۇدالىقنىڭ دەردىنى،
پەرۋانىدەك يەنە - يەنە كېلۇرمەن.

ئاغچى ئانا شاھ غېرىبتىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ:

— ئەي غېرىب، ئەمدى مالال بولمىغايسەن، شاھ سەنەم دېگەن سۆزلىرىگە تولا پۇشايمان - نادامەتلەر قىلدى، سېنىڭ ئۈچۈن تولا يىغلايدۇ، مېنى سېنىڭ ئۈچۈن پەندى - نەسىھەت قىلىپ ئېلىپ كەلگىن دەپ ئەۋەتتى، — دېدى. غېرىب:

— ئەي ئاغچى ئانا، مەن ھېچيەرگە بارماي، ئۈشبۇ شە-

ھەردە تۇرسەن، — دېدى. ئاغچى ئانا.

— سېنى بىللە ئېلىپ كېتىمەن، — دېدى. ئاسىرى بۇ ئىككىلەننىڭ چىندىلىنى پادىشاھى يەمەن ئىشتىپ غېرىبنى بارماقچى قىلدى. بۇ ۋاقىتتا غېرىب ئاغچى ئانا بىلەن بىر بولۇپ پادىشاھى يەمەن بىلەن خەيرلىشىپ، بىردىن ئات مىنىپ دىيارى بەكرىگە راۋان بولدى. ئۇلار نەچچە كۈن يول يۈرۈپ، بىر مۇرغىزارلىقتا يېتىپ كەلدى. ئاغچى ئانا كۆڭلىدە: «غېرىب مەن شاھ سەنەمگە ئاشىق دەيدۇ، غېرىبنى مەن بىر سىناپ باقاي» دەپ غېرىبقا ھىلە ئىشلىتىپ، تاۋۇس مەستەك ئۆزىگە زىبۇ-زىننەت بېرىپ، غېرىبقا جىلۋە كۆرسىتىپ، ھەمزە قىلىپ بىر سۆز ئېيتتى:

كۆپ جاپالار چېكىپ كەلدۇق ئىككىلەن،
زەۋقى - ساپا قىلىدىغان جاي ئىكەن.
ئىككى ئاشىق بىر - بىرىگە قوشۇلۇپ،
مەقسىتىگە يېتىدىغان جاي ئىكەن.

بىز كېلۇرمىز دىلى سۆزلەر ئېيتىپ،
ئويناشايلى ئۇشبۇ گۈلزاردا يېتىپ،
ئۇستۇڭدىكى تونلىرىڭنى بوشىتىپ،
قۇچاقلىشىپ ياتىدىغان جاي ئىكەن.

مېنىڭ كۆڭلۈم سېنى تىلەيدۇ ھېلى،
گۈل ئېچىلدى، ئەفغان (98) چۇشەر بۇلبۇلى،
ھەق يەتكۈزدى تورپە (99) ئەجەب مەنزىلە
مۇراد ھاسىل بولىدىغان جاي ئىكەن.

مېنىڭ ئىشقىم پەرۋاز ئەتتى قوزغىلىپ،
قومۇسۇم تەرك ئەتتىم ساڭا يالۋۇرۇپ،
قىزىلگۈلدەك تال بويۇڭغا چىرمىشىپ،
ئىشرەت قىلىپ ياتسىدىغان جاي ئىكەن.

ئاغچى ئېيتۇر بىر - بىرىگە ياندىشىپ،
قۇچاقلىشىپ، مۇندا يېتىپ ئوينىشىپ،
بېشىمىزدىن ئۆتكەن ئىشنى سورىشىپ،
پىنھان سۆزلى (99) ئېيتىدىغان جاي ئىكەن.

ھېرىپ ئاغچى ئاندىن بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ:
— سەن مېنى ئۆز نەپسىڭ ئۈچۈن ئېلىپ كەلگەن ئىكەنسەن، ئەمدى مەن سېنىڭ بىلەن بىر قەدەممۇ باسمايمەن، دىيارى بەكرىگىمۇ بارمايمەن، — دەپ ئاغچى ئانىغا قاراپ دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن بۇ بېيتنى ئوقۇدى:

ئەمدى بارماس بولدۇم سەنەم قېشىغا،
مېنىڭ كۆڭلۈمگە بىر گۇمان چۈشتى.
خەۋەر تالدىم بۇ سۆزۈڭنىڭ شىنىگە،
مېنىڭ كۆڭلۈمگە بىر خىيال چۈشتى.

سەنەم ئەلچى قىلىپ ئىبەردى مېنى،
بۇ جايدا تىلەيدۇر كۆڭلۈڭ مېنى،
ھارام يەپسەن نەچچە ۋاقتتىن شاھ سەنەم تۇزىنى،
مېنىڭ كۆڭلۈمگە شۇم خىيال چۈشتى.

غېرىب دەرلەر: دىيارى بەكرى بارماسمەن،
ئەھدە قىلدىم ئەمدى قەدەم قويماسمەن،
تا ئۆلگۈنچە سەنەم ئېتىن قويماسمەن،
ساڭا بۇ دەم ئۇزگە بىر خىيال چۈشتى.

ئاغچى ئانا غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، مەن سېنى ئازمايىش (100) قىلماق ئۈچۈن بۇ سۆزلەرنى ئېيتىۋىدىم، ئەمدى بىلدىمكى، ھەق راست شاھ سەنەمگە ئاشىق ئىكەنسەن، مېنىڭ بۇ قىلغان سۆزلىرىمگە ھەرگىز مالۇل بولمىغىن، — دەپ غېرىبقا كۆڭۈل ئېيتماق ئۈچۈن دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن نىمە دەيدۇقىنى؟

كەل غېرىبىم، بۇ سۆزۈڭدىن يان،
بۇ ھالىمنى بەتەر قىلما.
مېنىڭ ھەزلە سۆزۈم ئۈچۈن،
سەنەمخاندىن جۇدا بولما.

سۈلدۈرما مۇھەببەت گۈلىن،
سۇندۇرما ئاشىق بۇلبۇلىن،
يۈر، كېتەيلى ئۇزاق يولىن،
باشقا يەرگە سەپەر قىلما.

بىلگىل بەرھەق سۆزۈمنى،
ھەق قارا قىلسۇن يۈزۈمنى.
راست بىلگىل بۇ سۆزۈمنى،
مېنى سەن ھەريان ئەيلىمە.

ئاغچى ئېيتۇر: بىل خىيالىن،
قالما سەنەمنىڭ ۋابالىن،
سەنەمنىڭ يوق ئەسلى ھالىن،
مۇندىن ھەم بەتەر ئەيلىمە.

غېرىب ئاغچى ئاندىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، كۆڭلى تەسكىن تېپىپ (101) ئاغچى ئانا بىلەن يولغا راۋان بولدى. شۇ يۈرگىنىچە مەنزىل - مەراھىللارنى تەي قىلىپ ۋە بادىيەلەرنى قەتئى ئەيلەپ، دىيارى بەكرى ۋىلايىتىگە كېلىپ، چارباغ خىيالىغا كىردى. شاھ سەنەم غېرىبنىڭ كېلىدىغان خەۋىرىنى ئىشىتىپ، نازۇ - كەرەشمىلەر بىلەن پېشىۋار (102) چىقتى. غېرىب بىلەن كۆرۈشۈپ، بىر - بىرى بىلەن مۇبارەك باد تىلىشىپ، ئاندىن شاھ سەنەم غېرىبنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن قولىدىن تۇتۇپ چاربىغغا ئېلىپ كىردى، بىر - بىرىدىن ھال - ئەھۋال سورىشىپ، زار - زار يىغلىشىپ، ئاندىن بىر مەجلىس ئاراستە قىلىپ، ئەيشى - ئىشرەتكە تۇردى. بۇ چاغدا ئاغچى ئانا بۇلارنىڭ مۇنداق ئىشلىرىنى كۆرۈپ، ئەكبەر خوجا دېگەن مەھبۇبى يادىغا كېلىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر سۆز ئېيتتى:

لەيلى بىلەن مەجنۇن ئۆتتى دۇنيادىن،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.
شېرىن بىلەن پەرھاد ئۆتتى دۇنيادىن،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

ھەركىمنىڭ ئىشقىنى قىلدى زىيادە،
يار - يار دىبان ئۆتتى فانى دۇنيادا،

يۇسۇپ بىلەن زىلەيخا يەتتى مۇرادقا
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

بىر تۈننىڭ ئىچىدە سۈرىتىن كۆرۈپ،
سەيپۇلمۇلۇك يۈردى نەچچە يىل كېزىپ.
ئاخىر تاپتى جانىدىن ئۈمىدنى ئۈزۈپ،
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

بىر نەچچە ئاشىقلار يار ئۈچۈن ئۆلدى،
بىر نەچچىلەر كۆڭۈل سۆيگەننى ئالدى،
ھەركىمنىڭ ئۆزىگە لايىق ئات قالدى.
ئۇلاردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

سىزلەر سەنەم بىلەن غېرىب بولۇرسىز،
بۇ دۇنيادىن ئات كۆتۈرۈپ ئۆتۈرسىز.
ئاراڭلاردا گۈل نىھالنى نىتۇرسىز،
سىزلەردىن ئات قالدى، مەندىن قالمىدى.

ئاغچى ئانا زار - زار چۈن ئەبرى نەۋباھار يىغلاپ تۇ-
راتتى. غېرىب ئاغچى ئانىنىڭ مۇنداق يىغلىشىغا رەھمى كې-
لىپ، ئاغچى ئانىغا تەسەللى خاتىر ئەتمەك ئۈچۈن، دەردى-
سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن نىمە دەيدۇ قېنى:

ئاغچى ئانا ساڭا قۇربان بولايىن،
جانىم ئالدى شېرىن سۆزلىرىڭ سېنىڭ.
ساڭا كەلگەن دەرد - ئەلەمنى ساتقىن ئالايىن،
قېنىم تۆكتى قارا كۆزلىرىڭ سېنىڭ.

ئاشىق بولغان جاندىن ئۈمىدىن ئۈزەر،
كېچە - كۈندۈز تىنماي چۆللەرنى كېزەر،
سېنىڭ بۇ سۆزلىرىڭ كۆڭلۈمنى بۇزار،
ئاغزىڭدىن چىققان سۆزلىرىڭ سېنىڭ.

سەن - سەن ئەمدى مېنى قويدۇڭ بۇ داغقا
كەلگىل ئەمدى سەيلە ئېتەيلى بۇ باغدا،
دۇنيادىكى مەھبۇبلار ساڭا سادىغا،
سېنىڭ قىزغا باراۋەر نازلىرىڭ سېنىڭ.

غېرىب ئاشىق گۈل يۈزۈڭگە زاردۇر،
بۇ نالىشىڭ تەندىن جانىم ئالادۇر،
يۈرگەن يولۇڭ كۆزلىرىمگە داۋادۇر،
ئايتىڭدىن چىققان توزلىرىڭ سېنىڭ.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، سېنىڭ ئاغچى ئانا بىلەن ئىشلىرىڭ بار ئىكەن، مەن بۇ چاققىچە بىلمەي يۈرۈپتىمەن، — دەپ غېرىبقا تەنە - مالامەتلەر قىلىپ غەزەپ بىلەن غېرىبقا قاراپ تۇرۇپ نېمە دەيدۇ قېنى، ئاڭلاپ باقايلى:

نەچچە ۋاقتتىن ئاھ ئۇرۇپ مەن يارلى دەپ،
ئۆزگە يارىڭ بار ئىكەننى بىلمىدىم.
يەنە مەندىن بۆلەك يارىڭ بار ئىكەن،
ئاشىقلارغا زار ئىكەننى بىلمىدىم.

ئاخىر دەمدە ئاغۇ قۇشنى ئاشمىغا،
رەھىمىڭ كەلمەس كۆزدىن ئاققان ياشىمغا،
گۈل بولۇر دەپ قىسمىپ ئەدەم باشىمغا،
قۇرۇق تىكەن — خار (103) ئىكەننى بىلمىدىم.

بۇ سۆزلىرىڭ مېنى قويدى ئەلەمگە،
بۇلبۇل ئۇچۇپ، قارغا قوندى گۈلۈمگە.
كاكۇللىرىم چىرماپ ئالدى بىلىمگە،
قوشۇش كەبى مار (104) ئىكەننى بىلمىدىم.

شاھ سەنەمدەك مەۋەر ئالمىدىڭ مەندىن،
شېرىن جانىم چىقار غەم بىلەن تەندىن.
ئۈمىدىم مىنىڭكى ئۈزۈلدى سەندىن
ئاغچى بىلەن يار ئىكەننى بىلمىدىم.

غېرىب شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ:
—ئەي شاھ سەنەم، سەن مېنى باغدىن چىقارماققا كۆندە
يۈز باھانىلارنى قىلىپسەن، يەنە ماڭا مۇنداق تۆھمەت قىلغۇ-
چە تۈزۈكرەك تۆھمەت قىلغىل، — دەپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىر
سۆز ئېيتقىنى:

ماڭا مۇنداق قۇرۇق تۆھمەت قىلغۇنچە،
قىلۇر بولساڭ تۈزۈك تۆھمەت قىل سەنەم.
يامان سۆزلەپ مېنىڭ جانىم ئالغۇنچە،
ئالۇر بولساڭ تۈزۈك جانىم ئال سەنەم.

سېنىڭ ماڭا مۇنداق سۆزۈڭ بىلمەيمەن،
مەن جايىمدىن سېنىڭ ئۈچۈن كېلىپمەن.
سېنىڭ قويغان دامىڭغا مەن چۈشۈپمەن،
مېنى دېسەڭ بۇ ھالىمنى بىل سەنەم.

سەير قىلۇرسەن كۆندە يۈزمىڭ باھانە،
زۇلۇم بىلەن ئۆت سالۇرسەن بۇ جانغا.
كېتەر بولدۇم بۇگۈن ھەلەب شىرۋانغا،
مۇندا قالساڭ غەيرى بىلەن بول سەنەم.

غېرىبتۇرمەن دەردىمنى دېدىم ھەر بارە (105)
ئۆمرىم كەچتى كۆندە ساڭا يالۋۇرار.
يۈسۈپ كەبى ئۆزۈمنى سالدىم بازارغا،
ئالۇر بولساڭ مېنى سېتىپ ئال سەنەم.

شاھ سەنەم غېرىبتىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ:
— ئەي غېرىب، مەن سېنى ئازمايىش قىلماق ئۈچۈن بۇ سۆزلەرنى ئېيتتۇىدىم، ئەمدى سېنىڭ سۆزۈڭگە ئىشەندىم. — دەپ غېرىبنىڭ كۆڭلىنى ئالماق ئۈچۈن بىر سۆز ئېيتتى:

سېنىڭ راستلىق جاۋابىڭغا،
ئىشەندىم ئەمدى ئىشەندىم.
سېنىڭ مەھكەم قارارىڭغا،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

مېنىڭ ئۆمرىم ئاخىرغا يەتتى،
كۆڭلۈمنىڭ غۇبارى (106) كەتتى.

سېنىڭ سۆزۈڭ راست بولدى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

كېتەر بولدۇڭ ھەلەپ شىرۋان،
ياد ئېتەرسەن مەن ناتاۋان (107)
تەسەددۇق ساڭا بۇ شېرىنجان،
ئىشەندىم، ساڭا ئىشەندىم.

سېنىڭ سۆزۈڭ ئادا بولماس،
ئۆلگەندە بۇگىنە قالماس.
ئەمدى مۇندا تۇرماق بولماس،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

كۆڭلۈمنىڭ زەڭگىرىنى ئاچقىل،
شېكەر لېۋىم قېتىدىن تاتقىل.
بۇ نۆۋەت گۇناھىمدىن كەچكىل،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

يەنە باشلارسەن ئىشىگىنى،
كەلتۈرمە غەزەپ ئوتۇڭنى،
بۇزارسەن كۆڭلۈم خۇشۇمنى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

سەنەم يىغلار بۇ بالادىن،
يۈز ئۆرۈمەي قىبلىگاھدىن.

ئەمدى كېچەيلى بۇ دۇنيادىن
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

— غېرىپ — دەر شاھ ئابباسخان قىزى،
جانىم ئالدى يامان سۆزى،
ھەرگىز دېمە مۇنداق سۆزنى،
ئىشەندىم، ئەمدى ئىشەندىم.

غېرىپ شاھ سەنەم بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، كۆڭلىنىڭ دەر- دى - پىراقى بىر تەرەپ بولدى. بۇلار باغدا بىرنەچچە كۈن ئەيشى - ئىشرەت قىلدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى شاھ سەنەمنىڭ كۆڭلىگە بىر قورقۇنۇچ دەھشەت پەيدا بولۇپ:

— ئەي غېرىپ، بىز تاچانغىچە ئوغرىلىق قىلغان كىشى- لەردەك ئاۋارە بولۇپ يۈردىمىز، ئىككىيلەن يەنە ھەلەب شىرۋان شەھىرىگە چىقىپ كېتەيلى، ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن مېنى سەن نىكاھىڭغا ئالغىن، — دېدى. غېرىپ شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، جان - دىلى بىلەن قوشۇلدى. ئىككىيلەن ئىككى ئاتقا سۇۋارە بولۇپ چىقىپ كېتىشكە مەسلىھەت قىلدى. شاھ سەنەم يول ئەسۋابلىرىنى تەييار قىلدى. ئاغىچى ئانىنى چارباغدا قويۇپ، ئىككىيلەن بىردىن ئاتقا سۇۋارە بولۇپ، ھە- لەب شىرۋان شەھىرىگە راۋان بولدى. ئۇشبۇ يۈرگىنىچە يەتتە كېچە - كۈندۈز يولنى ئۈچ كۈندە بېسىپ، بىر تاغقا يېتىپ كەلدى. ئاتلىرى يول كەسىرتىدىن (108) ھالاك بولدى. ئىك- كىيلەن ناچار بولۇپ پىيادە يولغا راۋان بولدى. ئەتىدىن ئاخ- شامغىچە يول ماڭدى. يول ئازابىدىن شاھ سەنەمنىڭ ئاياغلىرى قاپىرىپ يول يۈرمەككە تاقىتى قالمىدى.

بۇ ۋاقىتتا غېرىبنىڭ شاھ سەنەمگە رەھمى كېلىپ، ئۇچىسىغا يۇدۇۋېلىپ، يەنە ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ، ئاخىرى غېرىب دەرماندا بولۇپ شاھ سەنەمنى بىر تاغنىڭ ئۇستىگە ئېلىپ چىقىپ، بىر چەشمە (109) لېۋىگە چۈشتى. ئۆزى بىردەم ئارام ئالماقچى ياتتى. شاھ سەنەم تىللا تاغاقنى قولىغا ئېلىپ، چېچىنى تارىماقچى بولۇپ ئولتۇرغانىدى. شۇ ھالەتتە شاھ ئاببىاسخان شىكارغا چىقىپ، قىزى شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنىڭ قاچقىنىدىن ئەسلا خەۋىرى يوق، 5 يۈز يىگىتى بىلەن قازارا گۈزەرگاھى (110) بۇ يەرگە كېلىپ قالدى. شاھ سەنەم غېرىبنى ئويغىتىپ:

— ئەي غېرىب، قوپقىل ئىلدام، تېز باغداتقا كەتكىل، ئاتام شاھ ئاببىاسخان ئۇستىمىزگە كېلىپ قالدى، سېنى كۆرسە ئۆلتۈرۈۋالىدۇ، — دېدى. غېرىب بىچارە دەرھال ئورنىدىن قوپۇپ يولغا راۋان بولدى. شاھ سەنەم غېرىبنىڭ يالغۇز كەتكىنىگە ئەپسۇسلار يەپ، غېرىبنى خۇدايتائاللاغا سىپارىش قىلىپ، (111) كۆڭلى بۇزۇلۇپ نېمە دەيدۇ قېنى:

كارامەتلىك قادىر خۇدا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.
سۆيەر ياردىن بولدۇم جۇدا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

بولالمىدىم ئاڭا ھەمدەم،
يۈرىكىمگە چۈشتى يۈز غەم.
ئاتىمىز ھەزرىتى ئادەم،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

باشىم ئۆزرە چۈشتى سەۋدا،
تۇر تاغىدا ھەزرىتى مۇسا،
پىرىم پاتىمە، يۇسۇپ - زىلەيخا،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

بۇ دەردىمگە ئەيلەڭ دەرمان،
تەۋىپلەرنىڭ پىرى لوقمان،
داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايمان،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

سۇلدى ئاشىقلارنىڭ گۇلى،
ئۇچتى سەنەمنىڭ بۇلبۇلى،
مەدەت ئەيلەڭ پىرىم ئەلى،
غېرىبنى ساڭا تاپشۇردۇم.

شاھ سەنەم بۇ بېيىتنى ئوقۇپ زار - زار چۈن ئەبرى نەۋ باھار يىغلاپ ئولتۇرغاندا، شاھ ئابباسخان يېتىپ كەلدى. شاھ سەنەم ئاتىسىنى كۆرۈپ، دەرھال تاھارەت تازا قىلىپ، ئىككى رىكئەت ناماز ھاجەت ئوقۇپ، قولىنى دۇئاغا ئېچىپ، مۇناجات بەدەرگاھى (112) قازىيەل ھاجات (113) قىلىپ:

— ئەي بارا خۇدايا، پاكا پەرۋەردىگارا، مەن يېتىم ئاجىزنى بەندەم دېسەڭ، بەندىچىلىككە قوبول ئەيلىسەڭ، غېرىب بىلەن ئىككىمىزنىڭ پاكلىق ئىشىمىزنى ئۆزۈڭ بىلۇرسەن، قۇدرەت كامالىڭ بىلەن ئاتام شاھ ئابباسخانغا بىلدۈرگىل، ئىشقىنىڭ دەردىنى بىلسۇن، — دەپ بىر دۇئا قىلدى. بۇ ھالەتتە شاھ سەنەمنىڭ قىلغان دۇئاسىنى ئاللاتائالا ئۆز دەرگاھىدا

ئەجابەت قىلىپ، ئاۋۋالقىدىن ھەدچەندان (114) ھۆسۈن - جا-
مال ئاتا قىلدى. بۇ ۋاقىتتا پادىشاھ ئابباسخان يېتىپ كېلىپ قا-
رىسا، تاغىنىڭ ئۈستىدە بىر ساھىبجامال قىز ئولتۇرغان. كۆر-
مەك ھامان شاھ سەنەمنىڭ ئىككى قېشىنىڭ ئارىسىدىن بىر تىيە-
رە دىلدۇز (115) ئىشق ئوتى چىقىپ، شاھ ئابباسخاننىڭ سىنە
ساندۇغىغا تەگدى. بۇنى كۆرۈپ پادىشاھ ئابباسخان ئات ئۈس-
تىدە بىھوش بولۇپ، كەپتەر مۇئەللەق يەرگە يىقىلدى. بۇ ۋاقىت-
تا شاھ سەنەم ئاتىسىنىڭ ئېتىغا مىنىپ، چارباغقا يېتىپ كەل-
دى. ئاغچى ئانا شاھ سەنەمنىڭ كەلگىنىنى كۆرۈپ:
— ئەي شاھ سەنەم، غېرىب بىلەن چىقىپ كەتكەن ئى-
دىڭ، يەنە ئۆزۈڭ يېنىپ كەپسەن، بىللە كەتكەن غېرىبجاننى
نە قىلدىڭ، — دەپ دەردى سۆز بىلەن خۇن جىگەردىن
ئېيمە دەيدۇ قېنى:

مەن ساڭا ئېيتايىن گۈل يۈزلۈك سەنەم،
بىللە كەتكەن غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟
نە سەۋدالار چۈشتى ئۆزۈڭ باشىڭغا،
نەدە قالغان غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟

نە ۋەجىدىن پەلەك چەرخىن (116) چۆرۈدى؟
نە ئىش بىلەن تەگرىم سېنى ياندۇردى؟
نە قىسمەتتە غېرىب سەندىن ئايرىلدى؟
سۆزلە سەنەم، غېرىبجاننى نە قىلدىڭ؟

نەچچە كۆڭلۈك بولدى جۇدا بولماققا،
غېرىبجاننى ئۇندا تويۇپ كەلمەككە،

قورقمىدىڭ تەگرىدىن مۇنداق بولماققا،
بۇ بېغىڭنىڭ گۈلزارىنى نە قىلدىڭ؟

ئاغىچى ئېيتۇر: قىسمەت نېچۈك يېزىلدى؟
نە سەۋەبتىن قىلغان ئەھدىڭ ئۈزۈلدى؟
نېچۈك قىلىپ قولۇڭ ئاندىن ئۈزۈلدى؟
بەختى قارا سەرگەردانىنى نە قىلدىڭ؟

شاھ سەنەم ئاغىچى ئاندىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ: دۇنيانىڭ بىۋاپالىقىنى، غېرىبنىڭ يولدا قىلغان خىزمەتلىرىنى، ئاتىسى شاھ ئابباسخان چەقىپ كېلىپ، غېرىبتىن جۇدا بولغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېدى:

غېرىب بىلەن قىلدۇق ئىدىم مەسلىھەت،
ئاۋۇلدا سۆھبىتىم بارار ئەيلىدى.
كېتەر ئىدۇق ھەلەب شىرۋان شەھرىگە،
پەلەك بىزگە قەسدى گۈزەر (117) ئەيلىدى.

يولغا كىردۇق «ئاللاھۇ» دەپ ئەھد ئەيلەپ،
ئىككى ئاشىق راۋان بولدۇق جەھد ئەيلەپ (118).
ئۈچ كۈن يۈردۇق بادىيەلەر قەتئى ئەيلەپ،
بىزگە پەلەك يۈزىنىڭ جاپا ئەيلىدى.

ئەگەر ئۆلسەم، بىلمەس ئىدىم سوراقىم،
سەندىن ئۆزگە كىمگە ئېيتاي بۇ داغىم،

يۇرمەكلىككە پايلىمىدى ئاياغىم،
يۇرەي دېسەم جانىم ئازار ئەيلىدى.

پەلەك بىزگە ئىچۈك كۆلپەت ئېبەردى،
ئاشىقلار جانىغا جاپا ئېبەردى،
چىدىيالماي غېرىب مېنى كۆتۈردى،
ئەزىز جانىنى ماڭا نىسار (119) ئەيلىدى.

ئاغچى ئانا شاھ سەنەمدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ غېرىبـنىڭ ھالىغا ئەپسۇسلار قىلىپ يىغلىدى.

ئەلقىسسە، سۆز ئىشىتمەك كېرەك ئاببىاسخاندىن: بۇ ۋاقىتتا پادىشاھ ئاببىاسخان قىزى شاھ سەنەمنى تاغ تۆپىسىدە كۆرۈپ، بىھۇش بولۇپ ئاتتىن يىقىلىدى. بىر زاماندىن كېيىن نەۋكەر يىگىتلىرى ئارقىسىدىن يېتىپ كېلىپ قارىسا، پادىشاھ ئاببىاسخان ئاتتىن يىقىلىپ بىھۇش بولۇپ يېتىپتۇ. دەرھال يۈزلىرىگە گۇ-لاب (120) سەپتى. پادىشاھ ئاببىاسخان ھوشىغا كەلدى. يىگىـتلىرى:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، ھەزرەتلىرىگە نېمە ۋەقە بولدى؟! — دەپ سورىدى. پادىشاھ بېشىغا كەلگەن سەرگۈزەشتىلىرىنى يىگىتلىرىگە بايان قىلماق ئۈچۈن، يىگىتلىرىگە قاراپ تۆرۈپ نېمە دەيدۇ قېنى:

ئەي يارەنلەر، دىيارى بەكرى ئېلىدە،
ئەقلىم ئالدى قارا كۆزلۈك بىر پەرى.
ئەمدى ئۆلسەم كېرەك ئۈنىڭ دەردىدە،
جانىم ئالدى قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

سۆرىتى خىيالى كەتمەس كۆزۈمدىن.
نىشانە قىلىپتۇ ئايدەك يۈزىدىن،
كۆرگەن زامان ئەقلىم كەتتى ئۆزۈمدىن.
ئەقلىم ئالدى خۇما كۆزلۈك بىر پەرى.

چەشمەنىڭ بويىدا كۆردۈم مەن ئانى،
تىللا تارغاق بىلەن تارار سۇمبۇل چاچىنى.
كىمگە قىلاي دوستلار كۆڭلۈم ئاھىنى.
قانىم تۆكتى قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

ھۆرلەر ھەم بولماس جەننەت ئىچىدە،
كۆرگەن كىشى قالۇر ھەسرەت ئىچىدە.
تەزىم قىلىپ تۇردى قولى كۆكسىدە،
ئەقلىم ئالدى قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

شاھى ئابباس پادىشاھلىقنى نەيلەيىن،
ئەمدى ئاشىقلىقنىڭ يولىنى تۇتايىن.
تا ئۆلگۈنچە ئۇ پەرىنى ئىزلەيىن،
ھەيران قىلدى قارا كۆزلۈك بىر پەرى.

يىگىتلىرى پادىشاھ ئابباسخاننىڭ سۆزىنى ئىشىتىپ،
— ئەي پادىشاھى ئالەم، ھەزرەتلىرى كۆرگەن قىز ئۆز-لىرىنىڭ قىزى شاھ سەنەم خان ئىكەن، غېرىب بىلەن ئىككىسى-لەن شەھەردىن قېچىپ چىققانىكەن، ئالدىلىرىدا ئۇچراپ بۇ بالاغا سېلىپتۇ، — دېدى. پادىشاھ ئاببىاسخان يىگىتلىرىدىن بۇ سۆزنى ئىشىتىپ،

— ۋادىراخا، مەن بۇ ۋاقىتقىچە ئىشقىنىڭ دەردىنى تارتـ
قىنىم يوق، شاھ سەنەم بىلەن غېرىبنىڭ ۋابالىغا قېلىپتىمەن، —
دەپ ھەسرەت ۋە نادامەتلەر قىلىپ يىغلاپ، دەردى سۆز بـ
لەن خۇن جىگەردىن يىگىتلىرىگە قاراپ نىمە دەيدۇ قېنى:

يۇرت قەدرىنى شاھلار بىلمەس،
يۇرتتىن يۇرتقا ئاشمىغۇنچە.
كىشى يارنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
بىر يامانغا چۈشمىگەنچە.

قەلەندەر بولماق ئاسان ئەمەس،
چېچى بەلگە چۈشمىگۇنچە.
ئاشىق بولماق ئاسان ئەمەس
شېرىن جاندىن كەچمىگۇنچە.

قول ئۇزارتسام شاختا يەتمەس،
يارسىز مېنىڭ ئىشىم پۈتمەس،
كىشى مەردنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
بىر نامەردكە چۈشمىگۇنچە.

سۇندۇرما مۆمىن سازىسى (121)،
ئوقۇغلار بەش ۋاقىت نامازى،
شاھلار بىلمەس يۇرت مەزاسى (122)
ھاتەم بولۇپ چۈشمىگۇنچە.

شاھ ئاببас دەرمەن بىلمىدىم،
غېرىبنىڭ ھالىن سورىمىدىم.

ئىشىق ئوتىنى مەن بىلمىدىم،
ئۆز باشىمغا چۈشمىگۈنچە.

شاھ ئابباسخان دەرھال شەھەرگە يېنىپ كېلىپ ياساۋۇللارغا:
— سىلەر دەرھال باغدات شەھىرىگە بېرىپ، غېرىبنى ئىزلەپ تېپىپ، ئانىسى ۋە سىڭلىسىنى مال - مەنال (123) جەمىي تابىئلىرى بىلەن مەپە ۋە ھارۋۇلارغا سېلىپ، ناھايىتى ئىززەت - ئىكراملار بىلەن ئېلىپ كېلىڭلار! — دەپ ئەمىر قىلدى. ياساۋۇللار بىرنەچچە ۋاقىت يول يۈرۈپ، 37 كۈندە باغدات شەھىرىگە كېلىپ، غېرىبجاننىڭ جايىغا چۈشۈپ ئەندەك (124) ئارام ئالغاندىن كېيىن، غېرىبقا شاھ ئابباسخاننىڭ ھۆكۈم - پەرمانىنى يەتكۈزۈپ غېرىبنى، ئانىسى، سىڭلىسىنى جەمىي تابىئلىرى بىلەن بىللە كۆچۈرۈپ باغداتتىن چىقىپ ماڭغىنىچە دىيارى بەكرى ۋىلايىتىگە يېتىپ كەلدى. شاھ ئاببباسخان بۇلارنىڭ ئالدىغا كىشى چىقىرىپ، ناھايىتى ئىززەت - ئىكراملار بىلەن شەھەرگە چۈشۈرۈپ، ھاردۇق ئالغۇزغاندىن كېيىن، 40 كېچە - كۈندۈز توي - ھەنگامىلەر (125) قىلىپ شاھسەنەمنى غېرىبقا ئەقدى نىكاھ (126) قىلىپ ئېلىپ بەردى. بۇ ئىككى ئاشىق ئاخىرى بىر - بىرى بىلەن تېپىشىپ مۇراد - مەقسىتىگە يەتتى. ئاندىن پادىشاھ ئابباسخان ئۆز ئورنىدا غېرىبنى پادىشاھ تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزى ئاللاتائالاغا تائەت - ئىبادەتكە مەشغۇل بولدى. غېرىب نەچچە يىل شەھەرنى ئادالەت بىلەن سوراپ پادىشاھلىق دەۋرىنى سۈرۈپ، شاھسەنەم بىلەن مۇراد - مەقسەتلىرىگە يېتىپ، بۇ دۇنيادىن خۇبلۇق بىلەن ياخشى ئات كۆتۈرۈپ ئۆتتى. ئۇلارنىڭ ياخشى سۈپەت - ئەۋسابلىرى (127) زامان ئاخىرىدىكى مۆمىن مۇسۇل-

مانلانلارغا يادىكار قالدى. سىلەر ھەم ياخشى ئات بىلەن ئالەمـ
دىن ئۆتكەيسىلەر، ۋاللاھى ئەئلەم.

ئىزاھلار:

(1) ئالات (ئالەت) — قوراللار، ئەسۋابلار.
(2) مادە — چىشى، ئۇرغاچى.
(3) قىسسەئى كامانىغا — ئوقيانىڭ ياسىغا.
(4) بەند ئەيلەپ — باغلاپ قويۇپ.
(5) زىھلەت — يولغا چىقىش، جۆنەش.
(6) بەندەرگا — (1) يۇرت، (2) چۆل، تاغلىق يەرلەردىكى قونالغۇ جاي. بۇ
يەردە پەللە مەنىسىدە.
(7) بۇسە — سۆيۈش، ئۆپۈش.
(8) بىدار — ئۇيقۇسىز، سەگەك.
(9) مۇختەسەر — قىسقىچە.
(10) بىسيار — كۆپ، تولا.
(11) بالىغ — بالاغەتكە، ۋايىغا يەتكەن.
(12) مالامەت — (1) ئەيىبلەش، كايىش، جىملەش، (2) يامانلاش، قارىلاش، يالـ
(13) ۋادىرىخ — ۋاي ئىسىت، ۋاي ئەتتەڭ، ۋاي ئەپسۇس.
(14) دەردى سۆز — كۆيۈك دەردى.
(15) خۇن جىگەر بىدىن — جىگەرى قان بولۇپ.
(16) قابا (قاباھەت) — قەبىھ، يامان، يارىماس.
(17) نار — ئوت، يالقۇن.
(18) جەيھۇن — ئامۇ دەرياسىنىڭ قەدىمكى نامى.
(19) مۇنەججىم — ئاسترونوم.
(20) پۇرئاب — ياش (كۆز يېشى) قا تولغان.
(21) پەند — نەسىھەت، كېڭەش.
(22) مەتلۇپ — خاھىش، تىلەك، تەلەپ.
(23) سەرگەشتە — ئاۋارە، سەرگەردان، بېشى ئايلانغان.
(24) بىسەرۇ سامان — بىچارە ۋە پەرىشان.
(25) باكەرەم — مەرت، سېخى، كەڭ قوساق.

(26) ئاب — سۇ.

(27) رازى دىل — دىل سىرى، يۈرەك سىرى.

(28) ئىشقى مەجازى — يوشۇرۇن ئىشق.

(29) ماھۇسال — ئاي ۋە يىل.

(30) نەرگىس — تەتۈر.

(31) خەيناب — ئاتلىق ياش، ئاچچىق يىغا.

(32) مۇتالىئە — كۆڭۈل قويۇپ ئوقۇش، ئوقۇپ چۈشىنىۋېلىش.

(33) تابىئ — قاراشلىق، تەۋە، قول ئاستىدىكى.

(34) ياساۋۇل — ياساۋان، مەنسەپدارلارغا خىزمەت قىلغۇچى قورااللىق ساقچى.

(35) مال - ئەھۋالى — مال - مۈلۈك، بايلىق.

(36) ساقى بەھرەم — بەھرى، دېڭىز، دەريا دېگەن سۆز. بۇ يەردە كۆڭلۈم بېغى مەنىسىدە كېلىدۇ.

(37) پەيمانە — جام، قاچا.

(38) مەراھىل تەي قىلىپ — ئۆتەڭلەر، مەنزىل بېسىپ.

(39) فارىغ — ① تىنچ، خاتىرجەم بولماق ② قۇتۇلماق، ئازاد بولماق ③ بىمالال.

(40) قۇر ئەنداز — قۇرئە تاشلاپ پال ئاچقۇچى، پالچى.

(41) مۇرغىزارلىق — قۇشزارلىق.

(42) فىردەۋسى — باغ، جەننەت بېغى.

(43) مۇرۇۋۋەت — ئادەمگەرچىلىك، ئاقكۆڭۈللۈك.

(44) سۇد — پايدا، نەپ.

(45) چۈن ئەبرى نەۋباھار — خۇددى باھار بۇلۇتلىرىدەك.

(46) ھۇۋەيدا — ئېنىق، روشەن، ئاشكارە بولماق.
بەلگىلىك بولماق.

(47) زاھىر — ① تېشى، سىرتى، كۆرۈنۈشى ② ئوچۇق روشەن.

(48) چاك — ① تىكىش، چەك ② يېرىلىش، ئۈزۈلۈش، يىرتىلىش، كېسىلىش.

(49) كەربالا — ئىراقتىكى دەشت - باياۋاننىڭ نامى.

(50) دەججال — يالغانچى (قىيامەت يېقىنلاشقاندا پەيدا بولۇپ ئادەملەرنى دىندىن ئازدۇرغۇچى مەخلۇق)

(51) جاۋاب با جاۋاب ئېيتماق - توغرا جاۋاب بەرمەك.

(52) زەڭگى (زەنجى) — قارا تەنلىك، نېگىر

(53) ناشاد — خاپا كۆڭۈلسىز.

(54) نەۋجىۋان — ياش يىگىت.

(55) مۇنەغەييەر بولۇپ — ئۆزگىرىپ

(56) ھۆكۈما، ئۆلىما — ھۆكۈما - تېۋىپلار، پەيلاسوپلار ئۆلىما - ئالىملار

(57) ئاتەش ئىشقى - ئىشق ئوتى.

(58) سەھەت تېپىش - ساقىيىش، شىپا تېپىش.

(59) ئارەستە — زىننەتلەنگەن، ياسىتىلغان، تەرتىپلىك.

(60) فەرسەڭ (فەرسەخ) — ئالتە كىلومېتىر كېلىدىغان بىر ئىش مۇساپە

(61) غولام — قۇل، خىزمەتكار.

(62) قىرمىز — قىزىل، توق قىزىل.

(63) خەستە — سۇنۇق، ئاۋۋەن، كېسەل.

(64) بېگانە — يات غەيرى، ئۆزگە، بۆلەك.

(65) مەلۇل بولۇپ — خاپا بولماق، رەنجىمەك، غەمگە چۆممەك.

(66) دەبدەبە — ئەسەبىيە - ھەشەمەت، داغدۇغا.

(67) رەشك ئەتمەك - قىزغىنىش، كۆرەلمەسلىك، كۈنچىلىك.

(68) سەيلان — سەيلە قىلىپ.

(69) نەرگەس (نەرگىس) — ئاق ياكى سېرىق گۈللۈك ئوت ۋە ئۇنىڭ چىرايلىق گۈلى.

(70) سۇمبۇل — ① بىر تۈرلۈك خۇش بۇي ئۆسۈملۈك، ② چاچ (مەھبۇبىنىڭ)

(71) ماھرۇي — ئاي يۈزلۈك

(72) سەيياد — ئوۋچى

(73) شېكەر فىشان — شېكەر چاچقۇچى

(74) غەمزە — جىلۋە، ناز، قىلىق

(75) ئىرەنلەر — ئەرلەر، ئەركەكلەر، مەردلەر، توغرا مەسىلىكتە تۇرىدىغان كىشىلەر

(76) مەھرەم — ① ئۈلپەت، يېقىن دوست ② خىزمەتكارلار

(77) تەۋازۇئ — ① ئېگىلمەك ② ئىززەت - ھۆرمەت.

(78) ھەقىر — بىچارە، مىسكىن، خارلانغان.

(79) مۇنتەزىر — ئۈمىد قىلغۇچى، كۈتكۈچى، ئىنتىزار.

(80) مۇستەجاپ — قوبۇل قىلىنغان، ئىجابەت بولغان.

(81) شەيدا — قايناق مۇھەببەت، ئاشىق بولماق.

(82) زاغ — قارا قاغا

(83) بەريان — كۆيۈپ كاۋاپ بولۇش، قورۇلۇش.

(84) ئازارا — تەقدىر بىلەن، تەسادىپى.

(85) ھەسەن — ئۆشبۇ، مۇشۇ.

(86) باد — شامال.

(87) زىر — زەبەر، ئاستىن - ئۈستۈن

(88) شەرىمدىن — يامانلىقىدىن.

(89) شەرمسار — ئۇياتلىق.

(90) دىنجەمئە — كۆڭلى خاتىرجەم بولماق.

(91) مەھاسىل — تۆتقۇچىلار.

(92) چاھار — تۆت.

(93) سىباك — ھېچنەرسىدىن قورقمايدىغان، ئەيمەنمەيدىغان.

(94) سۇۋار — مىنمەك (ئاتقا)

(95) جاھ — ① قۇدۇق ② ئورا، يەر ئاستى گەمە.

(96) بەناگاھ — بىردىنلا.

(97) مۇھازىر — ھەزە.

(98) ئەفغان — پەغان، نالە - پەرياد.

(99) تۆربە — ① ئاجايىپ، ھەيران قالغىدەك، ئىززىق ② يېڭى كەلگەن ئادەم.

(100) ئازمايىش — سىنىماق، ئىمتىھان ئالماق.

(101) تەسكىن تېپىش — تىنچلىنىش، ئارام ئېلىش، خاتىرجەم بولۇش.

(102) پېشمار — ئالدىغا چىقماق، قارشى ئالماق.

(103) خار — تىكەن.

(104) مار — ئىلان.

(105) بارە — مەرتە، قېتىم.

(106) غۇبار — ① توپا - چاڭ ② غۇۋا ③ ئىس، دۇت.

(107) ناتاۋان — ئاجىز، بوش كۈچسىز، قۇۋۋەتسىز.

(108) كەسرەت — ھامان، يارماس.

(109) چەشمە — بۇلاق.

(110) كوزەرگاھ — بىسىپ ئۆتىدىغان يول.

(111) سىپارىش — تاپشۇرۇش.

(112) بەدەرگاھ — خۇدا ئالدىدا.

(113) قازىيۇل ھاجات — ھاجەتلەرنى راۋا قىلغۇچى.

(114) ھەر چەندان — ھەددىدىن زىيادە كۆپ.

(115) تىيرە دىلدۆز — تىير - ئوقيانىڭ ئوقى، دىلدۆز - يۈرەككە سانچىلىدىغان.

(116) پەلەك چەرخى — پەلەك چاقى.

(117) گۆزەر — ئۆتۈش.

(118) جەھد — قەتئىي نىيەت، ئىجتىھات، تىرىشىش.

(119) نىسار — ① پىدا، قۇربان قىلماق، ② چاچماق، چاچقۇ.

(120) گۇلاب — گۈل سۈيى.

(121) سازا — لايىق.

(122) مەزاسى — مەزىسى، تەمى.

(123) مال - مەنال — مال دۇنيا.

(124) ئەندەك — ئازراق.

(125) ھەنگامە — ① ۋەقە، ھادىسە ② كۆڭۈللۈك سۆھبەت.

(126) ئەقدى نىكاھ — نىكاھ توختىمى.

(127) ئەۋساب — سۈپەتلەر، ۋەسپلەر.

سەنۇبەر

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مىرزات، نىمەتۇللا مۇھىددىنوۋلار

ھەممىدىن خەۋەردار كىشىلەرنىڭ رىۋايىتى ۋە نەقىل-كەلتۈرگۈچىلەرنىڭ سۆزىگە قارىغاندا، بۇرۇنقى زاماندا چىن-مەلىكتىدە خۇرشىد ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەن ئىكەن. خۇر-شىد شاھ پەرزەنت يۈزى كۆرمىگەن بولۇپ پەرزەنتكە زار ئى-كەن. ھەمىشە خۇدايتائالادىن پەرزەنت تەلەپ قىلىدىكەن. كۈن-لەرنىڭ بىرىدە خۇدايتائالا خۇرشىد شاھنىڭ تەلىپىنى راۋا قىلىپ ئۇنىڭغا بىر ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىپتۇ. خۇرشىد شاھ ۋەزىر ۋە ئەمىرلەرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن بۇ پەرزەنتكە «شاھ سەنۇبەر» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. شاھ سەنۇبەر تۆت ياشقا كىرگەن-دە ئاتىسى ئۇنى مەكتەپكە بېرىپتۇ. شاھ سەنۇبەر يەتتە ياش-قىچە بولغان ئارىلىقتا ئىلىمنىڭ بارىنى ئۆگىنىپ بولۇپ، سى-پاگەرچىلىك (ھەربىي ئىلىم) نى ئۆگىنىشكە تۇتۇش قىلىپ، 10 ياشقىچە ئارىلىقتا سىپاگەرچىلىك ئىلمىدا كامىل بولۇپتۇ.

خۇرشىد شاھ سەنۇبەرگە 40 نەپەر مەھرەم بەرگەن ئى-كەن. بۇ مەھرەملەر سەنۇبەردىن كېچە - كۈندۈز ئايرىلماي بىللە بولىدىكەن. بىر كۈنى سەنۇبەر بۇ مەھرەملەرنىڭ ھەمرا-ھلىقىدا تاماشا قىلىش ئۈچۈن چاھار باغقا بېرىپتۇ. ئۇلار سەيلە تاماشا قىلا - قىلا بىر جايغا كەلگەندە، مەھرەملىرىگە «سەھەر

ھەر تەرەپلەردە تاماشا قىلىپ تۇرۇشلار، مەن بىر سائەت يالغۇز ئارام ئېلىۋالاي» دەپتۇ ۋە باغ ئوتتۇرىسىدىكى تەختكە چىقىپ، يانپاشلاپ يېتىپتۇ ـ دە، كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئۇ چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە شەھىرى شەبىستان پادىشاھى شاھ پەرۋىزنىڭ قىزى گۈلپەرىزات كۆز ئالدىدا نامايان بوپتۇ. گۈلپەرىزات ١٤ كۈنلۈك تولۇن ئايغا ئوخشايدىكەن، سەنەۋبەر ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. شاھ سەنەۋبەر گۈلپەرىزاتنىڭ ئەھۋالىنى بىلمەك بولۇپ، «ئى رەنا! قايسى باغنىڭ گۈلى سىز؟ قايسى چىمەننىڭ بۇلبۇلى سىز؟ ۋە كىمنىڭ ئەزىزى بولىسىز؟» دەپ سوراپتۇ. گۈلپەرىزات بۇ سوئاللارغا جاۋاب بەرمەستىن جىلۋە قىلىپ، ناز بىلەن تولغىنىپ كۈلۈپ تۇرارمىش. سەنەۋبەر خۇشىدىن كېتىپ، يەنە ھۇشىغا كېلىپ، «ئى جېنىمنىڭ پەيۋەندى، كۆڭلۈمنىڭ مادارى! سىز كىمنىڭ پەرزەنتى ۋە قەيەردىن بولىسىز؟» دەپ سوراپتۇ. گۈلپەرىزات بۇ سوئاللارغا «ئەي يىگىت! مېنى سورىساڭ شەھىرى شەبىستان پادىشاھىنىڭ قىزى بولىمەن. ئىسمىم گۈلپەرىزات، مېنىڭ مۇقىم تايىن قىلىنغان ماكانىم يوق. نەدە خۇش ھاۋا باغلار بولسا، مەن شۇ يەردە يۈرىمەن» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. سەنەۋبەر گۈلپەرىزاتتىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىر ئاھ ئۇرغان ئىكەن، بۇ ئاھ ئوتى گۈلپەرىزاتنىڭ كۆڭۈل ساندۇقىغا تېگىپ، تېشىپ ئۆتۈپتۇ. گۈلپەرىزات سەنەۋبەرگە بىر گۈل تۇتۇپ بېرىپ: «بۇ گۈلنى ھىدلىغىن» دەپتۇ. سەنەۋبەر گۈلنى پۇراپ مۇنداق دەپتۇ:

بىر لاچىن بار قۇشلىغىن جىبرائىل پەرى،
تازا نەۋ جىۋانىم قايدىن بولۇرسەن؟
شەمشەقەمەر يۈزلۈك، ماھى ئەنۋەرلىك،
كۆزلىرى مەستانىم قايدىن بولۇرسەن؟

گۈلپەرىزات مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

مېنى سورىساڭ پەرىلەرنىڭ شاھىمەن،
ئەسلىم شەھرى شەبىستاندىن بولۇرمەن.
فەھىم ئەيلىسەڭ چىن ئەھلىنىڭ ئەي ماھى!
خازانى يوق گۈلىستاندىن بولۇرمەن.

شاھ سەنۇبەرنىڭ سوئالى:

باشىڭغا كىيىپسەن مۇرەسسە تاجى،
كۆرگەن ئادەم بولۇر ھۆسنۈڭ مۇھتاجى،
جىسمىڭنىڭ چىراغى، باشىڭنىڭ تاجى،
غەمزىلىك پەيكانىم قايدىن بولۇرسەن؟.

گۈلپەرىزاتنىڭ جاۋابى:

ئاشىقلارنىڭ مۇرادى مالامەت تاشى،
دەريادەك ئاققۇزما كۆزۈڭنىڭ ياشى،
ماكانىم گۈلشەندۇر چەشمىنىڭ پاشى،
مېنى سورىساڭ ئول ماكاندىن بولۇرمەن.

سەنۇبەرنىڭ سوئالى:

ئەۋرىشىم قوللىرىڭغا بوياپسەن خىنە،
زەر ئەپشان زۇلپۇڭغا ئوراپسەن شانە،
يۇسۇپ كەبى مېنى سالدىڭ زىندانە،
زىلەيخا نىشانىم قايدىن بولۇرسەن.

گۈلپەرىزاتنىڭ جاۋابى:

ياقۇتتەك كەتمەندىن كەلدىم سۇۋاقلاپ،
ئەسىرلىكدە يۇرەرمەن باغرىمنى داغلاپ،
كەلسەم بۇ ئىشقىنىڭ ماتاسىن باغلاپ،
بىر ئىزنى شەكەرلىك كاندىن بولۇرمەن.

سەنۇبەرنىڭ سوئالى:

خەنجەر چېكىپ باغرىم قانغا تولدۇرۇپ،
قىزىل يۈزۈم زەپىرەڭدەك سولدۇرما،
غەمزە بىرلە نازۈك دىلبەر ئۆلتۈرمە،
كەردەملىك سولتانىم قايدىن بولۇرسەن.

گۈلپەرىزاتنىڭ جاۋابى:

ھۈزرانىڭ ھەممىسى دەريادا ماھى،
ئالەمنى كۆيدۈردى ۋامۇقنىڭ ئاھى،
ئەسلىمنى سورساڭ پەرىلەر شاھى،
ياقۇت گۆھەر تولغان كاندىن بولۇرمەن.

سەنۇبەرنىڭ سوئالى:

كۆزلىرىڭ نەركەستۇر، قامەتىڭ تۇبى،
نازىنىن دىلبەرسەن جاھان مەھبۇبى،
نەچچە يىللىق يولدۇر ماكانىڭ خۇبى،
راستىن دېگىل قايسى جايدىن بولۇرسەن.

گۈلپەرىزاتنىڭ جاۋابى:

پەرىزاتمەن ئەسلىم، يوقتۇر نىشانەم،
ئەگەر ئىزھار قىلسام سىرى نىھانىم،
3 يۈز يىللىق يولدۇر مېنىڭ ماكانىم،
بىلسەم شەھرى شەبىستاندىن بولۇرمەن.

سەنۇبەرنىڭ سوئالى:

شاھ خۇرشىدنىڭ ئوغلى ئېتىم سەنۇبەر،
ھەسرىتىڭدە ھالىم كۈندىن كۈن بەتەر.
ھالاڭكە سۇرەتلىك، گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
سۆزلە جانىم، سۆزلە قايدىن بولۇرسەن.

گۈلپەرىزاتنىڭ جاۋابى:

شاھ پەررۇخنىڭ قىزى، بىر ئىسمىم گۈلدۇر،
غېمىمدىن پەرىلەر شەيدا بۇلبۇلدۇر.
تا ئۆلگۈچە ساڭا ئىقرارىم شۇلدۇر،
پەھىم ئەيلىسەڭ ئول ماكاندىن بولۇرمەن.

بۇ سوئال - جاۋابلاردىن كېيىن گۈلپەرىزات شاھ سەنۇبەرگە بىر گۈل تۇتۇپ بېرىپتۇ ۋە: «بۇ گۈلنى پۇرىغىن، مېنى ئىزلىسەڭ، 3 يۈز يىلدا تاپىسەن» دەپ كۆزدىن غايىپ بوپتۇ. شاھ سەنۇبەر چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ، قارىسا بۇ كۆرگەنلىرىنىڭ ھەممىسى چۈش ئىكەن. ئۇنىڭ كۆڭلىگە غەم، ئىچىگە تۈگمە-

ھەس ئەلەم چۈشۈپتۇ. ئىشقىنىڭ قولى ئۇنى ئاسماندىن ئىلىپ يەرگە ئۇرۇپتۇ. ئۇ زار ھەيران ۋە بىھەد پەرىشان بولۇپ چۈشىدە كۆرگەن پەرىزاتنى يادلاپ:

قىشدە قويۇپ جاننى ئالغان پەرىزات،
يۈزۈڭنى بىر كۆرەي قايتىپ كەل ئەمدى.
ئىلىپتەك قامەتلىك، گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
سەيلانە - سەيلانە يەنە كەل ئەمدى.

بىلقىسنىڭ ھىجرىدە كۆيدى سۇلايمان،
يۇسۇپ ئۈچۈن ياقۇپنىڭ دىدەسى گىريان،
بىچارە ئاشىقمەن، بولۇپمەن ھەيران،
سەيلانە - سەيلانە يەنە كەل ئەمدى.

شىرىن ئۈچۈن كۆپ جاپا چەكتى پەرھاد
بۇ دۇنيادىن ئۆتتى ئۇ كۆڭلى ناشاد.
مەستانە كۆزلۈكۈم قامىتى شەمشاد،
رەھىم ئەيلىگىن، ناتاۋانە كەل ئەمدى.

مەجنۇن ئاشىق بولۇپ كەزدى باياۋان،
بىرلەيلىنىڭ ئىشقىدا يىغلىدى چەندان.
رەھىم ئەيلىگىن ھالىمغا، ئى شاھى خۇبان،
ئەرەق بولۇپ دانە - دانە كەل ئەمدى.

سەيپۇلمۇلۇك يۈردى نەچچە يىل يىغلاپ،
بەدىئۈلنىڭ يادىدا باغرىنى داغلاپ.

چىرايلىق بوينىغا شادىلار باغلاپ،
قوللىرىڭنى بوياپ قانە كەل ئەمدى.

مەھبۇدنى كۆيدۈردى مەھۋەش غۇلامى،
ھەمدەمنىڭ ھەمراھى مەۋلۇۋى جامى
كۆزۈمنىڭ روشنى كۆڭلۈم ئارامى،
سەيلانە ــ سەيلانە يەنە كەل ئەمدى.

سەنۇبەر ھەمدەمى ۋاپالىق يارى،
ساڭا بولسۇن پىدا بۇ . ان نىگارى.
كېلىپ بۇندا سورىغىن كۆڭلۈم ئەھۋالى،
رەھىم ئەيلەپ يەنە ـ يەنە كەل ئەمدى.

دەپ بۇلارنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن بىتاقەت بولۇپ كۆكسىنى يەرگە يېقىپ يېتىپتۇ. نەچچە سائەتتىن كېيىن شاھ سەنۇبەرنىڭ مەھرەملىرى ھازىر بولۇپ ئۇنىڭ بېشىغا يىغىلىپتۇ. نېمە بولغانلىقى ۋە نېمە ھادىسىگە دۇچ كەلگەنلىكى ئۇستىدە سۆز سوراپ ھېچبىر جاۋاب ئالالمىغاندىن كېيىن ئىزتىراپقا چۈشۈپ ياقىلىرىنى يىرتىپ خۇرشىد شاھنىڭ ھوزۇرىغا كېلىشىپتۇ ۋە «ئى ــ پادىشاھى ئالەم! خۇدايتائالادىن تەلەپ قىلىپ تاپقان پەرزەنتىڭ باغ سەيلىسىگە بىرىپ، سەيلە تاماشا قىلغاندىن كېيىن بىزلەرگە رۇخسەت بېرىپ ئۆزى بىر جايدا ئۇخلاپ قالدى. بىزلەر ھەرقايسىمىز ھەر تەرەپلەرگە كەتكەن ئىدۇق. بىر زاماندىن سۇڭرە كەلسەك شاھزادە سەنۇبەر باغرىنى ھۆل يەرگە يېقىپ يېتىپتۇ. سۆز سوراساق ھېچبىر جاۋاب بەرمەيدۇ. نېمە ھادىسە بولغانلىقىنى بىلمىدۇق» دېيىشىپتۇ. خۇرشىد

شاھ مەھرەملىرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كېتىپ، يەنە ھوشىغا كەپتۇ. ئۇ سەنۇبەر ياتقان جايغا بېرىپ قارىسا سەنۇبەر يا ئۆلۈك ئەمەس، يا تىرىك ئەمەس، بىر ھالەتتە ياتقان ئىكەن. شاھنىڭ يۈرەك - باغرى ئېزىلىپتۇ ۋە: «سىنى ئوقۇشقا مە ماڭا نېمە بولدى؟ ھالىڭ نېچۈك؟ ماڭا ئىنسانلىقنى ئارتۇ يەتتىمۇ ياكى ئىنسى - جىن، دۆپىرىلەردىن زىيان - زەخمەت يەتتىمۇ؟ ماڭا ئەرزى - ھالىڭنى ئېيتقىن» دەپ يىغلاپتۇ. لېكىن سەنۇبەر سۆز قىلارغا ھالى يوق بىھوش يېتىۋېرىپتۇ. پادىشاھ «ھەكىملەر مېنىڭ ئوغلۇمنى سۆزلەتسە ۋە ھالىنى ماڭا چۈشەندۈرسە، مەن ئۇ كىشىنى بەگلەرنىڭ بېگى قىلىمەن ۋە تۈرلۈك - تۈرلۈك ئالتۇن مۇكاپات بېرىمەن» دەپ جاكا قىلدۇرۇپتۇ.

پادىشاھنىڭ بىر ۋەزىر زادىسى بولۇپ، ئىسمى زۇبەير بەگ ئىكەن. ئۇ ناھايىتى ئاقىل ۋە زېرەك يىگىت ئىكەن. ئۇ ئوردىدىن تۇرۇپ باغقا بېرىپ سەنۇبەرنى باغرىنى ھۆل يەرگە يېقىپ ياتقان ھالدا كۆرۈپتۇ - دە، سەنۇبەرگە قاراپ تۆۋەندىكى ھېكمەتلەرنى ئېيتىپتۇ:

سۇلايمان دۆلەتلىك ئىززەتلىك شاھىم،
سۆزلە ھالى پەرىشانلىق نە بولدى؟
ئىسكەندەر سۈپەتلىك ئىززەتلىك شاھىم،
سۆزلە ھالى پەرىشانلىق نە بولدى؟

ئېلىپتەك قامەتلىك ياردەك ئېگىلمىش،
جامالىڭ سەھپەسى كۈندەك تۇغۇلمىش،
غۇنچىدەك ئاغزىڭدىن دۇرلەر تۆكۈلمىش،
راستىڭ دېگىل بۇ ئەپسانلىق نە بولدى؟

ئۇسۇپ كەنئاننىڭ ئاتىسى ياقۇپ،
يىغلىمىدى سەنچە، ئى تازا مەھبۇب،
پىراقىدا يىغلار خوپ بىلەن ناخوپ،
سۆزلە ھالى پەرىشانىڭ نە بولدى؟

كۆيۈنچىنى سەن قانلىق ياشقا تولدۇرما،
كۆل يۈزۈڭنى زەپىرەڭدە سولدۇرما،
تۇر ئورنۇڭدىن، بار ئاتاڭنىڭ ئالدىغا،
سۆزلە، ھالى پەرىشانىڭ نە بولدى؟

تولۇپتۇ كۆلشەننىڭ خازان باغىغا،
بىر سۆزۈم بار ئاڭلا كۆڭۈل شادىغا،
قۇلاق سالغىن زەۋەر قۇلنىڭ دادىغا،
سۆزلە چاكى گىرىبانىڭ نە بولدى؟

سەنۇبەر زەۋەر يىگىتنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بەرمەي ئاۋۋالقىدىن زىيادىراق نالە قىلىشقا باشلاپتۇ. ۋەزىر پادىشاھقا، «شاھزادە سەنۇبەرگە دىۋە ياكى پەرىنىڭ تەسىرى يەتكەن ئوخشايدۇ» دەپ خەۋەر بېرىپتۇ. پادىشاھ مۇنەججىم ۋە قۇرئەندازلارنى يىغىپ قۇرئە سالدۇرۇپتۇ. قۇرئەندازلار قۇرئە سېلىپ كۆرگەندىن كېيىن، «شاھزادىگە پەرىزاتلاردىن ئەسەر تېگىپتۇ. شاھزادىنىڭ بىر پەرىزاتقا ئاشىق بولغانلىقى مەلۇم، ئول پەرىزاتنىڭ ماكانى بۇ يەردىن ئۈچ يۈز يىللىق يول، ئول پەرىزات پەرىلەر شاھىنىڭ قىزىدۇر» دېيىشىپتۇ. پادىشاھ بىر كېنىزەكنى ئوغلى قېشىغا ئەۋەتىپتۇ. ئۇ كېنىزەك شاھزادە سەنۇبەر قېشىغا بېرىپ: «ئى شاھزادە، سىزنىڭ مۇنداق باغرىڭىزنى

ھۆل بەرگە يېقىپ يىغلىشىڭىزنىڭ پايدىسى يوق. سىز ئاتىڭىز قېشىغا بېرىپ ئۇنىڭغا بولغان ۋەقەنى بايان قىلىڭ» دەپتۇ. شاھزادە كېنىزەكنىڭ سۆزىنى قوبۇل كۆرۈپ، ئاتىسى ھوزۇرىغا بېرىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىدا تۇرغان پازىل ئۆلىما ۋە بەگلەر ھوزۇرىدا بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

بىر سۆزۈم بار ئۆلىمالار، ئى بەگلەر،
چۈشۈمدە كۆرۈندى بىر شەمشقەمەر،
ئېلىپتەك قامەتلىك گۈل يۈزلۈك دىلبەر،
ئۇنىڭ ئىشقى قىلدى مېنى ئەسەر.

بىر پەرى كۆرۈندى شېرىن شىمائىل،
كۆرگەن ھامان ئەقلىمنى قىلدى زايىل.
رۇھىم پەرۋاز ئېتىپ چىقتى تېنىمدىن،
زۈلپى زەر ئەپشان ئىدى كاكۈلى زەرلىك.

دىلبەر قىلدى بىر گۈل بېرىپ مەستانە،
مەستانە كۆزلۈكۈمدۇردۇر رى يىگانە،
ئۈچ يۈز يىللىق يول دەپ بەردى نىشانە.
زۈلپى زەرەپشانلىق، كاكۈلى زەرلىك،

بۇزۇلغان كۆڭلۈمنى قىلدى ئىمارەت،
مېنى جەننەت ئىچرە قىلدى ئىشارەت،
كۆزلىرى جان ئالادۇر غەمزىسى ئاپەت،
يۈزى گۈلدۇر، لېۋى شەھدۇ شېكەرلىك.

سەنۇبەر ... ەپ كەلدى كۆكسىنى ئېچىپ،
يۈزلەيدى ئالدىدا نىقابىنى ئېچىپ،
شېكەردەك سۆزلىرى گۈلدەك ئېچىلىپ،
مۇۋەس... ەرلىك زۇلپى چىن تەرلىك.

خۇرشىد شاھ شاھزادە سەنۇبەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ۋەزىرلىرىگە قاراپ، «بۇ ئىشقا چارە تېپىڭلار» دەپتۇ. ۋەزىر-لەر: «ئى شاھ! ئۇ پەرىزاتنىڭ ماكانى ئۈچ يۈز يىللىق يول ئىكەن، ئۇ يەرگە قانداق بارغىلى بولىدۇ؟ ياخشىسى دۇنيانىڭ تۆت تەرىپىگە ئادەم ئەۋەتىپ، قەيەردە ساھىبجامال قىز بولسا شۇنى ئېلىپ بېرەيلى، بۇنىڭدىن باشقا چارە يوق» دېيىشىپتۇ. خۇرشىد شاھ ۋەزىرلەردىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، شاھزادە سەنۇبەرگە قاراپ: «ئى پەرزەنت! كىشىنىڭ چۈشىدە كۆرگەن نەرسىسىگە ھۆپەسەر بولماقى، مۇمكىن ئەمەس، ۋەزىرلەر ئېيتقاندەك بارچە ئىقلىمغا ئادەم ئەۋەتىپ، تەكشۈرۈپ كۆرۈپ، قەيەردە ساھىبجامال قىز بولسا، مەيلى ئۇ پادىشاھزادە بولسۇن ياكى ۋەزىرزادە بولسۇن، ساڭا ئېلىپ بېرەي، چۈشۈڭدە كۆرگەن پەرىزاتتىن ۋاز كەچ-كىن!» دەپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر پادىشاھقا: «ئى ئاتا! كىشى رىيازەت چەكمەي راھەت كۆرمەيدۇ. ماڭا ئادەم قوشۇپ بېرىڭ، مەن ئاخىرقى نەپسىمگىچە گۈلپەرىزاتنى ئىزلەيمەن» دەپ مۇۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

بىر رۇخسەت ئەيلىگىن ئادالەت شاھى،
قايتا بۇزۇلمىسۇن يۈز پارە كۆڭلۈم.
دىل - جان بىلەن سۆيۈرسىز قادىر ئىلاھى،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

كۆز ئالدىمدىن كەتمەس ئاشۇ بىر دىلبەر،
جان ئاپىتى، ھەر غەمزىسى بىر گۆھەر،
ئۇ گۈلدۈركى بۇلبۇل دىلىم تەلپۈنەر،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

مەنى قىلماق مىنى ھەرگىز بۇ يولدىن،
يانماق ئۈمىد قىلماق مەندەك ئوغۇلدىن.
ۋىسالىنى تىلەپ قادىر خۇدادىن،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

يارىسىز داڭا زىندان ئىرۇر جاھانىم،
ھەسرىتىدە كۆيەر بۇ خەستە جانىم،
بىر تەرەننۇم قىلارمۇ ئول جانانىم،
تەلپۈنەر قۇش كەبى ھەر زامان كۆڭلۈم.

ھەركىمگە چۈشسە ئىشقىنىڭ داۋاسى،
سۇلتانلار بولغاي ئۇنىڭ گاداسى.
يوق ۋىسالدىن ئۆزگە ئۇنىڭ داۋاسى،
زار تەشنالىق ئىچرە يۈز پارە كۆڭلۈم.

بۇ سۆزدىن كېيىن خۇرشىد شاھ نائىلاج بولۇپ، شاھ-
زادە سەنۇبەرگە رۇخسەت بېرىپتۇ ۋە جۇدالىق دەردىگە چى-
داشقا مەجبۇر بولۇپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر ئاتىسىدىن رۇخسەت
ئېلىپ يولغا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن زىۋەر باشلىق بەش يۈز
لەپەر يىگىت ھەمرا بولۇپ مېڭىپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر بۇ يى-
گىتلەرگە قاراپ: «ھەي يىگىتلەر، خۇدايىتائالا شۇنداق بىر ئىشقىنى

ماگا ساپتۇكى، يەنە ھېچبىر يەتمىسىگە ئالىمسىزۇن، سىن
لەرنىڭ بۇ ھەسرەتلىكلار ماگا يەتتى، مەن سىزلەردىن رازى
بولدۇم. ئەمدى قايتىپ كېتىڭلار، مېنى تېز مالىمغا قويۇڭلار،
دېگەنىكەن، بۇ يىگىتلەر شاھزادە سەنۇبەرنىڭ سۆزىگە جا-
ۋابەن: «ئەي شاھزادە! بىز سىزنىڭ ھەسرەتلىرىڭىزنى دەپ،
ئاتا - ئانا، يار - دىيارىمىزدىن كېچەندۇرمىز، بىزنىڭ
سىزدىن ئايرىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەستۇر، سىز قەيەر-
گە بارسىڭىز بىز بىللە بارىمىز» دېيىشىپتۇ. سەنۇبەر بۇ يىگىت-
لەرنىڭ ئىخلاسىغا قاراپ مۇڭلۇغلارنى ئېيتىپتۇ:

لەختە - لەختە باغرىم قاندۇر،
كەلگەن جانلار خوش قال ئەمدى،
چىن شەھىرنىڭ يارانلىرى،
لەۋچۇۋانلار خوش قال ئەمدى.

مېنىڭ بىرلە ھەمدەم بولغان،
جىگەر - باغرى بىريان بولغان،
كېچە - كۈندۈز ھەمرەم بولغان،
ئەي يارانلار خوش قال ئەمدى.

ئاتام بىللە ئانام قالدى،
رەڭگى - روھى سامان بولدى،
ئۆتقان دۇنيا جاھان قالدى،
قەدىردانلار خوش قال ئەمدى.

مەيدان ئىچرە قولدا سازى،
مالىسى بۇلبۇل ئاۋازى.

چەڭگاھتا ئاتلىق پەرۋازى،
نەۋجىۋانلار خۇش قال ئەمدى.

كىمدىك قېنىم تۆكۈلگەن يەر،
چەمەنىم تۇپاق مەن ئۈچۈن زەر،
تۇزۇڭ ئۇرسۇن ئۇنۇتسام گەر،
جانىجانلار خۇش قال ئەمدى.

خۇش قال ئەمدى يېشىل تاغلار،
گۈلگە تولغان چىمەن باغلار،
كېلەر بىر كۈن خۇشال چاغلار،
گۈلستانلار خۇش قال ئەمدى.

سەنۇبەردەك ۋاپادارىم،
ئاشتى كۆكتىن ئاھۇ زارىم،
بىزسىلە تۇرغان دوست ۋە يارىم،
مېھرىبانلار خۇش قال ئەمدى.

يىگىتلەر شاھزادىنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئۇلۇسغا قېنىمۇ ئىخلاسى ئېشىپتۇ ۋە: «ئەي شاھزادە! بىز يۇرت ۋە ئاتا - ئانىمىزدىن ئايرىلىپ سېنى دەپ كەلدۇق. سېنى ھەرگىز يالغۇز قويمايمىز ۋە ئايرىلمايمىز» دېيىشىپتۇ. سەنۇبەر يىگىتلەرنىڭ بۇ ئىخلاس - ئېتقادىغا قاراپ، ئۇلارغا دۇئا قىلىپتۇ ۋە «يۇرۇڭلار، نىمە بولسا تەڭ كۆرەيلى» دەپ ئۇلارنى باشلاپ يولغا راۋان بوپتۇ. خۇرشىد شاھمۇ دۆلەت ئەربابلىرى ۋە ئالىملار بىلەن بىرلىكتە شاھزادە سەنۇبەرنى ئۇزىتىپ قو-

ھۆپتۇ، خۇرشىد شاھ ئوغلىنى ئۇزاتقاندا كۆڭلى بۇزۇلۇپ،
زار - زار يىغلاپ مۇنۇ بېيىتلارنى ئوقۇپتۇ:

نەيلەيىن جانىم بالام، جانىدىن ئەزىز كۆردۈم سېنى،
جانىم ئىچرە جان ئىدىڭ، كۆڭلۈمدىكە جاھ قىلدىم سېنى،
ناز بىرلە پەرۋىش ئەيلەپ قورقماس قىران قىلدىم سېنى،
بارغىن ئى جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى،

گۈلشەنى ئۆمرۈمدە گۈل بەرگى، باھارىم سەن ئىدىڭ،
دۇررى نايابىم، شېكەر - قەندىم، نىگارىم سەن ئىدىڭ،
ئەقلى ھۇشۇم، راھەتى جانىم، قارارىم سەن ئىدىڭ،
بارغىن ئى جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى،

مەن نىچۈك تاقەت قىلاي ھىجرىڭدە ئى جانىم ئوغۇل،
يىغلابان قىلغان مۇناجاتنى خۇدا قىلغاي قوبۇل،
دائىما بولسۇن مەدەتكارىڭ خۇدا بىرلە رەسۇل،
بارغىن ئى جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى،

سەن كېتەرسەن باش ئېلىپ ئەيلەپ مېنى خەستە خاراب،
ھەسرىتىڭدە قان يۇتۇپ قالدىم مانا تارتىپ ئازاب،
زارۇ - زار يىغلاپ پىراقىڭدا يۈرەك باغرىم كاۋاپ،
بارغىن ئى جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى،

مەنكى خۇرشىد ئەجەب يۈز ئاھۇ ئەپغان ئەيلەسەم،
پايدا بەرمەس نەيلەيىن يۈز مىڭ پۇشايمان ئەيلەسەم،
ھېچ نەسىھەت ئالمىدىڭ باغرىمنى مەن قان ئەيلەسەم،
بارغىن ئى جانىم بالام، ئاللاغا تاپشۇردۇم سېنى،

خۇرشىد شاھ يۇقىرىدىكى بېيىتلارنى ئوقۇپ، شاھزادە سەنەۋبەرنى ئۇزىتىپ قويۇپ يېنىپتۇ.

ئەلقىسسە، شاھزادە سەنەۋبەر ئاتىسى بىلەن خوشلىشىپ، يىگىتلىرىنىڭ ھەمرالىقىدا يولغا راۋان بوپتۇ. بىرنەچچە مەنزىل يول يۈرۈپ بىر دەريانىڭ بويىغا يېتىپ كەپتۇ. بۇ دەريا — دەريايى ئوممان دەپ ئاتىلىدىكەن. شاھزادە سەنەۋبەر ھەمرالىرى بىلەن كېمىگە ئولتۇرۇپ، دەرياغا كىرىپ سۇ يۈزىدە بىرنەچچە كۈن مېڭىپتۇ. تۇيۇقسىز كېمە بىر گىردابقا كىرىپ قاپتۇ ۋە چىقالماي ئۈچ ئايغىچە گىردابتا تىرىختاپ قاپتۇ. ھالاكەتنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى بىلگەن شاھزادە سەنەۋبەر بىر كېچە سەھەر ۋاقتىدا خۇدايتائالاغا يىغلاپ، دەرياغا قاراپ مۇنۇ بېيىتلارنى ئوقۇپتۇ.

قايناپ جۇش ئۇرغان ئوممان دەرياسى،
بىر مۇرۇۋۋەت ئەيلە مىسكىن گادىغا.
ئوشۇقتۇر باشىمغا ئىشقىنىڭ ھاۋاسى،
قويما مېنى مۇنچە ھەسرەت جايىغا.

بىر غېرىبمەن خانىماندىن ئاۋارە،
بۇ پانىي جاھاندا قالدىم سەۋداغا.
يارىسىنىڭ ھىجرىدە يۈرىكىم پارە،
ۋەھىم ئەيلەپ كۆپ قويما جەبرى - جاپاغا.

پەيغەمبەرگە يەتكۈزگەن ۋەھى جىبرائىل،
قىيامەتتە تارتار سۈرىنى ئىسراپىل،
قەبزە ئەتمە جانىمنى ئۇلۇغ ئەزرائىل،
قويما مېنى مۇنچە ھەسرەت جايىغا.

شاھ سەنۇبەر يىغلار ئەيلەپ مۇناجات،
باشىمدا تىترەيدۇ ئەرزۇ - ساماۋات،
ھەممىنى ياراتقان قازىيەلھاجات،
يەتكۈز مېنى تېزراق پەرىزاتىمغا.

شاھزادە ئېيتقى مۇناجاتنى تۈگەتمەستە بىر تەتۈر شامال چىقىپ كېمىلەرنى بىر-بىرىگە ئۇرۇپ پارە - پارە قىلىۋېتىپتۇ. ۋە يۈز نەپەر يىگىتنىڭ ھەممىسى دەرياغا غەرق بولۇپ كېتىپتۇ. سەنۇبەر بىر پارچە تاختاينىڭ ئۈستىدە، زۇۋەر يىگىت يەنە بىر شالنىڭ ئۈستىدە ساق قاپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر يىگىتلىرىدىن ۋە ئاتا - ئانىسىدىن ئايرىلغىنىغا كۆڭلى كۆيۈپ زارى - زار يىغلاپ بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپتۇ.

مەن كىمگە ئېيتاي ئەرزۇ - ھالىمنى،
بۈگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر،
ياراتقان بىرۇ بار ئاڭلا دادىمنى،
بۈگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

جانىمغا قەست قىلمىش دەريايى ئاپەت،
مۇندىن قۇتۇلمىسىم يوقتۇر سالامەت،
بۈگۈن چۈشتى ماڭا ۋەھىمى قىيامەت،
بۈگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

ياقامنى چاك ئېتىپ ئەيلەيىن پەريادە
يىقىلسۇن، بۇزۇلسۇن بۇ چەرخى ناشاد
ئىست ئۇ يىگىتلەر قامىتى شەمشاد،
بۈگۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇر.

سەنۆبەرنى ياراتقان قۇدرەتلىك رەھمان،
مېنى سەن بۇ غەمدە قويما سەرگەردان،
ئاۋۋالدا ئامان بەر ئاخىردا ئىمان،
بۇ گۈن ماڭا ئاخىر زامان بولۇپتۇ.

سەنۆبەر بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپ تۇرغاندا بىر بوران چىقىپ، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن بۇ بوران سەنۆبەر بىلەن زەيۋەر يىگىتنى ئۇچۇرۇپ دەريانىڭ ساھىلىغا چىقىرىپ قويۇپتۇ. سەنۆبەر زەيۋەر يىگىت بىلەن كۆرۈشۈپ، دەريادىن سالامەت چىققانلىقىغا خۇدايىتائالاغا شۈكرى - سانالار ئېيتىپ يولغا چۈشۈپتۇ. بۇلار بىرنەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر كۈنى زەيۋەر يىگىت كېسەل بولۇپ قاپتۇ ۋە كۈندىن-كۈنگە ئەھۋالى ئېغىرلىشىپتۇ. سەنۆبەر زەيۋەر يىگىتنىڭ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ، يۈزىگە تەلمۈرۈپ زارۇ - زار يىغلاپ كۆزلىرىدىن باھار بۇلۇتى يامغۇر تۆككەندەك ياش تۆكۈپ زەيۋەر يىگىتكە قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

سەنۆبەر: سۆيۈملۈك ھەمدەمىم، ئى ۋاپادارىم،
تازا نەۋ جۇۋانىم ھالىڭ نە بولدى؟
رەپىقىم، مۇنىسىم، ئەيشىم، مادارىم.
كۆز نۇرۇم جان دوستۇم ھالىڭ نە بولدى؟

زەيۋەر: ئەرزىمنى ئىشىتكىل ئەزىز شاھزادە،
سەن سۆزلەيىن قۇلاقىڭنى سال ئەمدى.
بىر دەردكە يولۇقتۇم يوقتۇر ھېچ داۋا،
مەن ئۆلۈرمەن دۇنيادا سەن قال ئەمدى.

سەنۇبەر: يۈزۈڭدۈر ئوت كەبى، كۆزلىرىڭ بىمار،
ۋۇجۇدۇڭ سىماپتەك بوپتۇ بىقارار،
ئى يارى ۋاپادار، ئەيلىگىن ئىزھار،
كۆزلىرى مەستانىم ھالىڭ نە بولدى؟

زىۋەر: بولماقتا ئەھۋالىم بارغانچە بەتتەر،
كېچە - كۈندۈز يىغلاپ كۆڭلىرىم ئۆتەر،
ئۆلۈم بىر ئەجدىھا بارچىنى يۇتەر،
غېنىمەتتۇر بۇ دەۋرانلار، بىر كەل ئەمدى.

سەنۇبەر: ساڭا بولسۇن پىدا بۇ شىرىن جانىم،
بىر زامان كۆرمىسەم چىقار ئەپغانىم،
بېشىمدا تاجىمسەن، روھى راۋانىم،
يارى مېھرىبانىم ھالىڭ نە بولدى؟

زىۋەر: ئاۋۋالدا مەن ئىدىم غەمدىن ئازادە،
غېرىبلىق كويىدا قالدىم پىيادە،
ھەردەم بولۇر يىغلاپ دەردىم زىيادە،
رومال ئېلىپ كۆز يېشىمنى سال ئەمدى.

سەنۇبەر: ئاۋۋالدا ئاتامدىن بولمىغان بولسام،
غېرىبلىق كويىدا قالمىغان بولسام،
سېنى بۇ ھەسرەتتە كۆرمىگەن بولسام،
خەتەرلىك كارۋانىم ھالىڭ نە بولدى؟

شاھ سەنۇبەر دەرلەر باغرىم ئېزىلدى،
ساڭا ھەقتىن مۇنداق قىسمەن يېزىلدى.

ۋاقتىم يېتىپ جان تەندىن ئۈزۈلدى،
يۈسۈپى كەنئانىم ھالىڭ نە بولدى؟

زۆھرە: زۆھرە ئېيتۇر تازا جىسمىم كۆيەدۇر،
پەلەك زەھەر بىرلە تېنىم بوياردۇر،
پەلەك ئەجەل شەربىتىنى سۇنادۇر،
ئالار بولساڭ بۇ زىنداندىن ئال ئەمدى.

دەپ زۆھرە يىگىت ھەققە جان تەسلىم قىلىپتۇ. شاھ سەنۇبەر زۆھرە يىگىتنىڭ بۇ غېرىبلىق دىياردا ئۆلگىنىنى كۆرۈپ زارى - زار يىغلاپ بۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپتۇ:

غېرىبلىق كويىدا غېرىبلار كەبى،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۆھرەم
گۈلدەك يۈزى زەپىرەڭدەك سارغىيىپ،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۆھرەم.

مېنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانادىن كېچىپ،
كۆكرىكىنى قازا ئوقىغا ئېچىپ.
ئاخىرى ئەجەلنىڭ شارابىن ئىچىپ،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۆھرەم.

گۈل كەبى چىرايىڭ بىردەم ئېچىلماي،
غۇنچەدەك لېۋىڭدىن دۇرلار چېچىلماي،
ئەجەلنىڭ دەپمىگە چارە تېپىلماي،
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىب ئۆلگەن زۆھرەم.

شېرىن سۆزلەر بىلەن كۆڭلۈمنى ئېلىپ،
ئۆرتەنگەن جېنىمغا يېڭى ئوت سېلىپ،
سەنۇبەر دىلىنى قان - زەرداپ قىلىپ
مېنىڭ ئۈچۈن غېرىپ ئۆلگەن زىۋەرىم.

بۇ سۆز ئادا بولغاندىن كېيىن، زىۋەر يىگىتنىڭ جەسەدىنى يۆيۈپ تاراپ نامىزىنى ئۆتەپ دەپنە قىلىپتۇ ۋە باغرى ئېزىلىپ يەنە مۇنۇ بېيىتلەرنى ئوقۇپتۇ:

ئاشىق بولماس شېرىن جاندىن كەچمىگەن،
ئىشق ئوتىدا كۆيۈپ يېنىپ ئۆچمىگەن.
پىراق ھىجران شارابىنى ئىچمىگەن،
پەرۋانىدەك شەمئى سوزان ئىزلەيمەن.

ئەمدى كېتەي بۇنداق خەتەرلىك جايىدىن،
سوراغلايمەن ياخشى بىلەن ياماندىن.
ئاچچىق - چۈچۈك ساۋاق ئالاي زاماندىن،
ئاختۇرۇپ دۇنيادىن نىشان ئىزلەيمەن.

شاھ سەنۇبەر دەرلەر مېنىڭ ئاتىمنى،
ئىزلەرمەن ئاللادىن كۆڭۈل شادىمنى.
ھەق مۇيەسسەر ئەتكەي شۇ مۇرادىمنى،
بارنى دەپ كۆلپەتلىك ھىجران ئىزلەيمەن.

شۇندىن كېيىن سەنۇبەر بېلىگە شەيرەت كەمىرىنى چىڭ باغلاپ ئۆزى يالغۇز يولغا چۈشۈپتۇ ۋە قانچە - قانچە تاغلار-

دىن ئېشىپ، قانچىلىغان دەريالارنى كېچىپ بىر مەنزىلگە يەت-
كەندە ئالدىغا بىر باغۇ - بوستانلىق ماكان ئۇچراپتۇ. بۇ باغ
شۇنداق گۈزەل ئىكەنكى، تۈرلۈك تۈمەن مېۋىلەر پىشىپ مەي
باغلاپ كەتكەن، تۈتى قۇشلار سايراۋاتقان، بۇلبۇللار نەغمە -
ناۋا قىلىۋاتقان، خىلمۇ خىل گۈللەر ئېچىلغان، خۇش پۇراقلار
چېچىلغان بىر باغ ئىكەن. گۈلپەرىزاتنىڭ ئىشقىدا كۆيگەن
سەنۇبەر بۇلبۇللارغا قاراپ مۇنداق بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

گۈلىستاندا يۈرگەن قۇشلار،
خەۋەر بېرىڭ يارىم بارمۇ؟
گۈل - چېچەكلەر، ئەي سۇمبۇللار،
خەۋەر بېرىڭ يارىم بارمۇ؟

ئەسلى ئۇ پەرى زاتى،
گۈلپەرىزات ئۇنىڭ ئاتى،
ماڭا بەك چىڭ ئىتقادى،
خەۋەر بېرىڭ يارىم بارمۇ؟

يارىم بارمۇ بۇ بوستاندا،
چىمەنلىك بۇ گۈلىستاندا،
مەن سەنۇبەر پەرىشاندا،
خەۋەر بېرىڭ يارىم بارمۇ؟

گۈل - گىيا ۋە ئۇچار قاناتلارنىڭ زۇۋانى بولمىغاچقا
جاۋاب بېرەلمەپتۇ. ھېرىپ چارچىغان سەنۇبەر باغدا ئولتۇرۇپ
قاپتۇ. كۆزى ئۇيقۇغا بېرىش ئالدىدا باغدىكى يوغان بىر چې-

نارغا كۆزى چۈشۈپتۇ. چىنار تۈۋىدە بىر دەريا ئېقىۋاتقانىكەن. قاراڭغۇ چۈشكەندە دەريا ئىچىدىن بىر سۇ كالىسى بىر گۆھەرنى چىشلىگەن ھالدا چىقىپ كەپتۇ. سەنۇبەر قورقۇپ كېتىپ، چىنارنىڭ ئۈستىگە چىقىۋېلىپ قاراپ تۇرۇپتۇ. سۇ كالىسىنىڭ ئاغزىدىكى گۆھەر ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك نۇر چېچىپ باغنىڭ ئىچىنى يوپيورۇق قىلىۋېتىپتۇ. سۇ كالىسى گۆھەرنى چىنارنىڭ تۈۋىدە قويۇپ قويۇپ ئۆزى باغدا ئوتلاشقا باشلاپتۇ. ئۇنى كۆرگەن سەنۇبەر:

غەۋۋاسلاردەك جاندىن كېچىپ دوستلىرىم،
يۈزمىڭ شۈكرى بۇ ماكانغا يېتىشتىم.
ئىچتىم ساقى تۇتقان تاتلىق شارابنى،
قايتا باشتىن چىققان جانغا يېتىشتىم.

بىر يار ئۈچۈن باياۋاندا يول كېزىپ،
جاپا چېكىپ زەپەر كەبى سارغىيىپ،
جاندىن ئەزىز دوستلىرىمدىن ئايرىلىپ،
شۈكرى، بۈگۈن گۈلىستانغا يېتىشتىم.

ھاياتىمنىڭ گۈل غۇنچىسى ئېچىلدى،
ئىشەنچىمگە يەنە ئىشەنچ قېتىلدى.
كۆز ئالدىمغا گۆھەردىن نۇر چېچىلدى،
شۈكرى، بۈگۈن نۇرىستانغا يېتىشتىم.

ئەي سەنۇبەر، سۈرگىن بۇ يەردە دەۋران،
ساڭا پىنھان جايدۇر ئۇشبۇ گۈلىستان.

مۇرادىڭنى بەرسۇن خۇدا ھەرقاچان،
شۈكرى ئەيلى گۈلەركانغا ئېرىشتىم.

دەپ چىناردىن بىر تال يوپۇرماقنى ئۈزۈپ، گۈھەرنىڭ ئۇس-
تىگە تاشلىغانىكەن، باغنىڭ ئىچى يەنە قاپ - قاراڭغۇ بو-
لۇپ قاپتۇ. باغدا ئۇتلاۋاتقان سۇ كالىسى شۈركىرىگىنىچە دەر-
ياغا كىرىپ كېتىپتۇ. سەنۇبەر خۇداغا شۈكرى - سانالار ئېيتىپ،
چىناردىن چۈشۈپ سۇ كالىسىغا قارىتىپ مۇنداق بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

كۆردۈم سۇ كالىسىنى ئۇنىڭ ئاغزىدا بىر گۈھەر،
ھەيۋىتى ئەجەب سۈرلۈك كۆرگەن ھامان جان تىترەر،
تىلىنى بىر سوزۇپ ئۇتنى سىلىپ ئاغزىغا يالمايدۇر
ئاياقى ئاستىدا ۋەيران بولۇر نازۈك بەدەن گۈللەر.

ئۈزى بەك چوڭ، كۆزى ئۆتكۈر، تۆكى بەدەنى قۇندۇزدەك،
تىلىپ چىقتى چىشلەپ گۈھەر، كېچىلەر بولدى كۈندۈزدەك.
ئېگىز - پەسنى يەرق ئەتمەي، ھاپىلداپ ھۆركىرەپ كەلسە،
سىيمىزلىكتىن لىغىلدايدۇ بېلى گويا كى تۆپ - تۈزدەك.

گۆھەرگە بىر غازاڭ تاشلاپ ئۇنى بىر ئىمتىھان قىلسام،
سىرىن بىلمەك نىيەت ئەيلەپ، ئۆزۈمنى ھەم نىھان قىلسام.
ئاشۇ پىنھانە دەرياغا ئۆزىنى ھۆركىرەپ ئاتتى،
دەرەخ ئۈستىدە مەن قورقۇپ كېلىپ ھەلقۇمغا جان ئۆرسام.

بۇ سۆزدىن كېيىن سەنۇبەر «بۇ خەتەرلىك جاي ئىكەن،
بۇ يەردە تۇرسام بولماس» دەپ ئويلاپ يەنە يولغا چۈشۈپتۇ،

ۋە چۆل - باياۋانلاردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ھاۋادا ئۇچۇپ كېتىپ بارغان تۇرنىلارغا كۆزى چۈشۈپتۇ. سەنۇبەر تۇرنىلارغا قاراپ، مۇبادا بۇ تۇرنىلار شەھىرى شەبىستان تەرەپكە ئۇچ-ۇپ قالسا، گۈلپەرىزاتقا مېنىڭ سالامىمنى يەتكۈزۈپ قويسامۇ، دەپ ئويلاپ مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

قاڭ - قاڭلىشىپ كۆكتە ئۇچقان تۇرنىلار،
گۈليارىمغا مەندىن سالام دېگەيسىز.
قۇربان بولدى يارنىڭ قارا كۆزىگە،
مېنى سورىسا يولدا راۋان دېگەيسىز.

پەستە ئېگىز، شېرىن - شېكەر سۆزىگە،
قەلەم قاشلىق نەرگىس كەبى كۆزىگە،
ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك يۈزىگە،
مەن دائىما ئاھۇزاردا دېگەيسىز.

قۇربان بولاي يارنىڭ قەددى بويىغا،
غېرىب بولۇپ قالدىم مەن بۇ چۆللەردە،
نەزەر قىلسۇن مەندەك غېرىب قۇلىغا،
سالامىمنى ئول جانانغا دېگەيسىز.

مەن سەنۇبەر قالدىم ياردىن ئايرىلىپ،
قاناتلىرىم سۇندى چۆلدە قايرىلىپ،
مەن يۈرەرمەن بىر يار ئۈچۈن زارلىنىپ،
كېچە - كۈندۈز كارى پىغان دېگەيسىز.

دەپ شاھ سەنۇبەر يەنە يولغا كىرىپتۇ. لېكىن تۇرنىلارنىڭ
زۇۋانى بولمىغاچقا غاقىلدىشىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. كۈنلەرنىڭ بى
رىدە سەھەر ۋاقتىدا سابا شامىلى كېلىپ سەنۇبەرنىڭ يۈزىگە
تېگىپتۇ. سەنۇبەرنىڭ يادىغا گۈلپەرىزات چۈشۈپ ساباغا سو
ئال قويۇپ مۇنۇلارنى ئېيتىپتۇ:

ئى بادى سابا، يەتكۈز ئۇل يارغا سالامىمنى،
مەستانە قارا كۆزلۈك، خۇنخارغا سالامىمنى.
چېھرىسى گويا ئاپتاپ، قامىتى گويا شەمشاد،
مەستانە بېرىپ ئېيتقىل ئۇل يارغا سالامىمنى.

ئۇل سەرۋى خىرامان كىم بىر شوخى شىمايىلدۇر،
رەھىم ئەتمەسە ئۇل دىلبەر ھالا ماڭا مۇشكۈلدۇر.
باشىمغا بالا ھەردەم ھىجرانىدا نازىلدۇر،
مەستانە بېرىپ ئېيتقىل ئۇل يارغا سالامىمنى.

ھىجرانىدا ھەردەم مەن ئۆرتەندىم ئادا بولدۇم،
غەم دەشتىدە مەجنۇندەك ئىشقىدا گادا بولدۇم.
بىر تازا نىھال ئەردىم غەم بىرلە ئادا بولدۇم،
ئى بادى سابا يەتكۈز ئۇل يارغا سالامىمنى.

بىر زەررە ۋاپا كۆرمەي غەملەرگە بولاشىپمەن،
كۆكسۈمنى تىلىپ ھەردەم قانىمغا ئۇلاشىپمەن.
ھىجرىندە سەمەندەردەك ئوتلەرگە تۇتاشىپمەن،
ئى بادى سابا ئېيتقىل،ئۇل يارغا سالامىمنى.

ئىشقى ئوتى ئىچىم بىرلە تاشقىغا تۇتاشقاندۇر،
كۆڭلۈممۇ بولۇپ يۇلتۇز يارتامانغا كۆچكەندۇر.
كۆزلىرىم يېنىپ شامدەك ئەمدى نۇرى ئۆچكەندۇر،
ئى بادى سابا، ئېيتقىل ئول يارغا سالامىمنى.

جانىمغا چاپا قىلغان ئول غەمزەلىك دىلبەردۇر،
مەستانە قارا كۆزى جان ئالغۇچى كاپىردۇر،
ئەرزىمنى بايان ئەتكىل بىچارە سەنۇبەردۇر،
بىر مەررە بېرىپ ئېيتقىل ئول يارغا سالامىمنى.

سەنۇبەر بۇلەرنى ئېيتىپ يىغلىغىنىچە دەشت - باياۋانغا كىرىپتۇ. باياۋاندا مۇشەققەتلەر تارتىپ يۈرگىنىدە كۆزىگە بىر چارباغ كۆرۈنۈپتۇ. بۇ باغنى «گۈلپەرىزاتنىڭ ماكانىمىكىن» دەپ ئويلىغان سەنۇبەر مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

كۆزلىرىمگە جىلۋە قىلۇر باغلىرى،
شۈكرى ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.
بۇلبۇللىرى قونۇپ ئۇچار زاغلىرى،
شۈكرى ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

مەن مۇندا كەلمىشمەن سېنى سوراقلاپ،
يىراقلىق دەردىدىن باغرىمنى داغلاپ.
ئەمدى غەم باشىمدە ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ،
شۈكرى ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

چىن شەھىرىدىن كەلدىم ئىزلەپ بىر ھەمدەم،
كۆز يېشىم بولۇپتۇر لالىدەك شەبنەم،

سەنۇبەر يىغلىما داد ئېيتىپ شۇلدەم،
شۇكرى ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

مۇندا بۇلگۇن ئەرز ئەتكەيمەن ھالىمنى،
ئاختۇرۇپ تاپقايمەن كۆڭۈل شادىمنى،
مۇيەسسەر ئەيلەگەي ھەق مۇرادىمنى،
شۇكرى ئەمدى يار ماكانى كۆرۈندى.

سەنۇبەر بۇلارنى ئۆتۈپ چارباغقا يېتىپ كەپتۇ ۋە باغ
ئىچىگە قەدەم قويۇپتۇ. قارىسا باغ ئىچىدە ئادەم يوق ئىكەن.
لېكىن باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا تامامەن تىللادىن ياسالغان بىر گۈم-
بەز بار ئىكەن. سەنۇبەر قۇلاق سالسا گۈمبەزنىڭ ئىچىدىن:
«ئى ئادىمىزات! نېمە ئادەمسەن؟ ئادەم كەلسە پۇتى كۆيىدۇ-
ھان، قۇش كەلسە قاناتلىرى كۆيىدىغان بۇ يەرگە قانداق بو-
لۇپ كەلدىڭ؟» دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. لېكىن ئۇ ئاۋاز ئايال
كىشىنىڭ ئاۋازى ئىكەن. سەنۇبەر ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ:
«ئى ئانا! پەلەكنىڭ گەردىشى مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدى»
دەپ جاۋاب بېرىپتۇ، ئۇ بىر جادىگەر موماي ئىكەن، ئۇ مو-
ماي بىر سىقىم توپىغا ئىسمى ئەزەم ئوقۇپ، سەنۇبەرگە چاچ-
قانىكەن، سەنۇبەر شۇزامان بىر كېيىككە ئايلىنىپ قاپتۇ. سە-
نۇبەر دەرغەزەپ بولۇپ، «ئى ناپىكار! مېنى نېمە گۇناھ قىل-
غىنىمغا مۇنداق قىلدىڭ» دېگەنىكەن، جادىگەر: «تېخى
سۆزلەيدىكەنسەنغۇ» دەپ يەنە بىر سىقىم توپىغا ئىسمى ئەزەم
ئوقۇپ چېچىپتۇ. سەنۇبەر شۇ ھامان سۆزلىيەلمەس ھالغا كېلىپ
قاپتۇ. سەنۇبەر كېيىك سۈرىتىگە كىرگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ يەنە كۆڭ-
پەرىزاتنى ئىزلەپ باياۋانغا چېپىپ چىقىپ كېتىپتۇ ۋە لەپچە

كۈن يول يۈرۈپ بىر جايغا يېتىپ بېرىپتۇ، ئۇ ئاللاتائالاغا يىغلاپ بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپتۇ:

قادىر ئاللا سەن مېنىڭ پاناھىم،
ھېچكىمنى مەندەك ھەيران ئەيلىمە.
بىر ئاسى قۇلۇڭمەن كۆپتۇر گۇناھىم،
ھېچكىمنى مەندەك ھەيران ئەيلىمە.

كۈندىن - كۈنگە دەردىم بولدى زىيادە،
غېرىبلىقتا قالدىم يەنە پىيادە،
ھېچكىمنى ئۇشبۇ پانى دۇنيادا،
يار كويىدا مەندەك نالان ئەيلىمە.

مەن كېلۇرمەن دەريا كېچىپ تاغ ئېشىپ،
ئەيلەپ تولا نالە - زار ياقام يىرتىپ،
كېچە - كۈندۈز رەھنىمانى ياد ئېتىپ،
غۇنچە كەبى رەڭگىم سامان ئەيلىمە.

مەن مۇندا كېلىپمەن نەسىبەم تارتىپ،
يىراقلىق خەنجىرى باغرىمنى يىرتىپ،
ھېچكىمنىڭ بېشىغا مۇنداق كۈن سېلىپ،
سەنۇبەردەك ھالىنى يامان ئەيلىمە.

سەنۇبەر كىيىك سۈرىتىدە بۇ يەردىن چىقىپ نەچچە كۈن يول يۈرۈپ يەنە بىر چارباغقا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ بۇ باغقا قەدەم قويۇپ قارىسا ئىلگىرىكى باغدەك بۇ باغمۇ ئادەمزات

تىن خالى ئىكەن، لېكىن بۇ باغ ئاۋۋالقى باغدىن ھەر جەھەتتە-تىن ياخشى ئىكەن. بۇ باغدىمۇ بىر گۈمبەز كۆرۈنۈپتۇ. خۇددى ئىلگىرى كۆرگەن باغدىكى گۈمبەزدەك بۇ گۈمبەزمۇ تىللادىن ياسالغان گۈمبەز ئىكەن. سەنۇبەر باغنىڭ ئىچىنى سەيلە قىلىپ يۈرۈپ بىر جايغا كەلگەندە تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغان بىر قىزغا كۆزى چۈشۈپتۇ. بۇ قىزنىڭ ھۆسنى جامالىدىن گويا ئۆينى نۇرلىغان ئاي دېسە بولىدىكەن. بۇ قىز سەنۇبەرنى كىيىك يەملەپ ئالدىغا سۈت قويۇپ بېرىپتۇ. سەنۇبەر ئۇنىڭغا قارىسىغاندىن كېيىن «ئى جانۋار! ئەھۋالىڭنى سۆزلە!» دەپتۇ. سەنۇبەر تىلى يوقلۇقىنى ئىشارەت بىلەن ئۇقتۇرۇپتۇ. ئۇ قىز بىر ئىسمى ئەزەم ئوقۇپ كىيىكنىڭ تىلىغا دەم سالغان ئىكەن، كىيىك سۆزلىيەلەيدىغان بولۇپتۇ ۋە ئۆز ئەھۋالىنى بايان قىلىپ تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ.

قەمەر يۈزلۈك، قەلەم قاشلىق نىگارىم،
ياقام چاكتۇر مېنىڭ غېرىب يەرلەردە،
نازۇك بەدەن، شېكەر سۆزلۈك پەرىزات،
ھالىم پەرىشاندۇر غېرىب يەرلەردە،

ھېچكىم مەندەك ياردىن جۇدا بولمىسۇن،
يار كويىدا يىغلاپ ئادا بولمىسۇن.
ھىجران بىلەن قەددى دۇتار بولمىسۇن،
يۈرەكلەر خۇن بولدى غېرىب يەرلەردە.

پەلەك سالدى مېنى خەتەرلىك يولغا،
چىرماشتۇردى مېنى سانسىز بالاغا،

مۇناجات ئەيلەبان قادىر خۇداغا،
ئادا قىلدىم ئۆمرىم غېرىب يەرلەردە.

سەنۇبەر دەر خۇرشىد شاھنىڭ ئوغلىمەن،
بىر جادۇنىڭ قول ئىلكىدە بەندىمەن.
بىر يار ئۈچۈن كۆكسۈمنى مەن داغلارسىمەن
سەرگەشتە ئىنسانمەن غېرىب يەرلەردە.

سەنۇبەر ئۆز ئەھۋالىنى توقۇشتۇرغان بۇ قىز مېھرى ئەنگىز دېگەن جادىگەر قىز بولۇپ، بۇ باغ شۇ قىزنىڭ ماكانى ئىكەن، مېھرى ئەنگىز ئەھۋالنى بىلىپ، بىر سىقىم تۇپراقتا ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ھۈرۈپ ئۇنىڭ ئۈستىگە چاچقانىكەن، شۇ زامان سەنۇبەر كىيىك سۈرىتىدىن ئادەم شەكلىگە كەپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەردىن بۇ جايلارغا قانداق بولۇپ كېلىپ قالغانلىقىنى سورىغانىكەن، سەنۇبەر تۆۋەندىكى مەزمۇندا جاۋاب بېرىپتۇ:

ئاۋال لاچىن شەھرىدىن چىقتىم بۇ سەۋدالار بىلەن،
ئانچە يارۇ ھەمدەمۇ رۇخسارى نەيبالەر بىلەن.
غەرق بولدۇق ھەممىمىز دەريايى ئۇممام ئىچىدە،
ئايرىلىپ ھەمدەملىرىمدىن نەچچە غەۋغالەر بىلەن.

بىر ئۆزۈم قالدىم بالا دەشتىدە ھېچ يوق ھەمدىمىم،
ھەر زامان بۇ دەردى مېھنەتلەر بولۇپتۇر مەھرىمىم.
كۆيدى ھىجران ئاتىشىدە بۇ ۋۇجۇت خاكىستەرىم،
ھەم قولىدا كەسپى كارىم خالە شەيدالەر بىلەن.

ئى قەمەر يۈزلۈك شېكەر سۆزلۈك پەرىلەر سەرۋەرى،
بولدۇم مەن ھەيران جامالىڭغا قاراپ ئى مۇشتەرى،
دۇنيا سەن ـ سەن سەنۇبەرنىڭ ۋاپالىق دىلبىرى،
مەن يىراقىڭدا ئەسىر روھى تاماشالار بىلەن.

مېھرى ئەنگىز سەنۇبەرنىڭ تىلىدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئىككىلەن بىرلىكتە بېرىپ ئاۋۋالقى جادىگەرنى تېپىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. مېھرى ئەنگىزنىڭ سەنۇبەرگە كۆڭلى چۈشۈپ قېلىپ، ھېچ تاقىتى قالماپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەرگە كاتتا مېھماندارچىلىق ئورنى تەييارلاپ كۆڭلىنى ئىزھار قىپتۇ. سەنۇبەر بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى ئەسلەپ، دۇنيانىڭ ۋاپاسىزلىقىدىن شىكايەت قىلىپ مۇنۇلارنى ئوقۇپتۇ:

ئى كۆڭلۈم، سۆيۈنمە ئۇشبۇ دۇنياغا،
بۇ دۇنيا كىملەرگە ۋاپا ئەيلىدى؟
بىراۋغا كىيدۈرسە تاجى خىسراۋنى،
بىراۋنى ئەل ئىچرە گادا ئەيلىدى.

ھەرگىز تۇۋانمىغىن دۇنيا مالىغا،
ئېتىماد ئەتمىگىن مالىنىڭ سانىغا،
بىراۋنى يەتكۈزۈپ يار ۋىسالىغا،
بىراۋغا مىڭ تۈرلۈك جاپا ئەيلىدى.

دۇنيادا ھەركىمكى مەنمەنلىك ئېيتەر،
پەلەك ئاخىرى ئۇنىڭ باشىغا يېتەر،

بىرنەچچە ئاشىقلار مۇرادىغا يېتەر،
نەچچىنى ياردىن جۇدا ئەيلىدى.

بۇ دۇنيادىن ئۆتتى نەچچە دەۋرانلار،
خازاندىن قۇتۇلماس بۇ گۈلىستانلار،
ئەجەلنىڭ قولىدا بەگلەر خاقانلار،
ئاقىۋەت ھەسرەتتە قازا ئەيلىدى

ئاشىقلار نەيلەسۇن يارسىز بۇ جاننى،
گۈل بولغاچ بۇلبۇللار ئاختار چىمەننى،
سەنۇبەردەر يارنىڭ غېمى ھىجراننى،
ئېلىپتەك قەددىمنى دۇتار ئەيلىدى.

بەس، مېھرى ئەنگىز بىلەن شاھزادە سەنۇبەر جادىگەرنى ئۆلتۈرۈپ خاتىرجەم بولغاندىن كېيىن ئەيشى - ئىشرەت قىلىشقا باشلاپتۇ. بىرنەچچە كۈن ئەيشى - ئىشرەت جامىدىن بەھرىمەن بولۇپ، ۋاقىت ئۆتكۈزۈشۈپتۇ. بىر كۈنى سەنۇبەر چۈشىدە گۈلپەرىزاتنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ ئويغىنىپتۇ. مېھرى ئەنگىز بۇنى كۆرۈپ: «ئى يىگىت! سىزنىڭ مەندىن بۆلەك يارىڭىز بارمۇ؟» دەپ سورىغان ئىكەن، سەنۇبەر جاۋاب بېرىپ: «ئى رەنا! مەن بۇندىن بىر نەچچە ۋاقىت ئىلگىرى چۈشۈمدە شاھ پەررۇخنىڭ قىزى گۈلپەرىزاتنى كۆرۈپ ئاشىق بولغانمەن. ئەمدى سىز بىلەن جۇدا بولىدىغان ۋاقىت يەتتى، ماڭا رۇخسەت بېرىڭ. ئۇ پەرىنىڭ ماكانى بۇ يەردىن ئۈچ يۈز يىللىق يولدۇر، ئۇنى ئىزلەپ بارمىسام بولمايدۇ» دەپتۇ. مېھرى ئەنگىز سەنۇبەردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، زار-زار يىغلاشقا باشلاپتۇ ۋە شۇنداق دەپتۇ:

مۇندىن كېتەر بولساڭ يارىم،
پات كەل، مېنى گىريان ئەيلىمە.
بىر ئۆزگىگە مېھرىڭ سېلىپ،
ئاڭا ئەھدۇ پەيمان ئەيلىمە.

مۇندىن كەتسەڭ كېلۇرسەنمۇ،
ماڭا ۋاپا قىلۇرسەنمۇ؟
نەدە بولساڭ نەزىرىڭدىن،
مەن يارىڭنى پىنھان ئەيلىمە.

سەن چىمەننىڭ سەرۋىرى،
كۆڭلۇم ئىشقىڭنىڭ ئەسىرى،
دىلنىڭ ۋاپالىق دىلبىرى،
كۆزدە ياشىمنى قان ئەيلىمە.

سەنسەن كۆزۈمنىڭ روشنى،
گۇل يۈزۈڭ جەننەت گۇلشنى،
يادىڭدىن چىقىرىپ مېنى،
ھالىمنى پەرىشان ئەيلىمە.

سەنسەن چىمەننىڭ مەتلۇبى
قويما مېنى ھىجران شەبى،
پەرۋاز ئېتىپ بۇلبۇل كەبى،
گۇلشنىمنى خازان ئەيلىمە.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شاھزادە سەنەۇبەر مېھرى ئەنگىزگە تەسەللى بېرىپ بۇ سۆزنى ئېيتىپتۇ:

سۈمبۈل چاچلىق نازۇك نىھال قەلەم قاش،
ئاھۇ كۆزلۈك ئەي دىلدارىم خوش ئەمدى،
مېھرىڭ مېنىڭ يۈرىكىمگە داۋادۇر،
شېرىن سۆزلۈك غەمگۇزارىم خوش ئەمدى.

مېنى كەتتى دىيبان بولما پەرىشان،
سەھەردە تارتىمغىن ئاھ بىلەن پىغان.
بولسۇن بۇ خەستە جان يولۇڭدا قۇربان،
قارا كۆزلۈك سۆيەر يارىم خوش ئەمدى.

نەسەۋەبتىن قارا كۆزۈڭ سۈزۈلدى؟
رەڭگى- روپىڭ زەپىرەڭدەك نە بولدى؟
يىغلىما دىلبىرىم، كۆڭلۈم بۇزۇلدى،
خۇش قىلىقلىق ۋاپادارىم خوش ئەمدى.

سەنۇبەر دەر سەنسەن ۋاپادار يارىم،
ساڭا پىدا بولسۇن بۇ شېرىن جانىم،
بىر زامان كۆرمىسەم ئۆرلەر پىغانىم،
غۇنچە بويلۇق ئالما زارىم خوش ئەمدى.

شاھزادە سەنۇبەر مېھرى ئەنگىز بىلەن خوشلىشىپ يولغا چۇشۇپتۇ. ئۇزۇن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر جايغا يېتىپ بېرىپتۇ. لېكىن ئۇ جايدا قونغۇدەك بىر جاي تاپالماپتۇ. ئاخىرى ئامالاج بىر گۆرىستانغا بېرىپ يېتىپ ئۇخلاپتۇ. ئۇ ئۇخلاۋاتسا چۈشىدە بىر كىشى ئۇنىڭغا: «بۇ يەردە ياتمىغىن» دەپ بېشارەت بېرىپتۇ. سەنۇبەر دەرھال ئويغىنىپ كېتىپتۇ. قارىسا

كۆز ئالدىدا بىر چارباغ تۇرغۇدەك، باغ ئىچىدىكى كۆلنىڭ بېشىدا 40 نەپەر قەلەندەر شاراب ئىچىپ ئولتۇرغۇدەك. سەنۇبەر ئاستا - ئاستا قەدەم بېسىپ قەلەندەرلەرنىڭ ئالدىغا بارغانىكەن، قەلەندەرلەر ئۇنى ئالدىغا چاقىرىپ ئۇنىڭغا بىر قاچا مەي تۇتۇپتۇ. سەنۇبەر ئۇ مەينى ئىچىشى بىلەنلا ئاسمانغا قاراپ ئەرشنى ۋە يەرگە قاراپ يەرنى كۆتۈرۈپ تۇرغان بېلىقنى كۆرگۈدەك قۇۋۋەت هاسىل بولۇپتۇ. قەلەندەرلەر سەنۇبەردىن مەي ئىچكەندىن كېيىن كۆرگەنلىرىنى ئېيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلغانىكەن، سەنۇبەر تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتىپتۇ:

ئەرزىمنى ئاڭلاڭلار ئەزىز ئىشانلار،
ئاۋۋالدا چىلتەنلەر جايىنى كۆردۈم.
يېنىدا پىيالە، قولىدا شاراب،
شۇندا قىرىق قەلەندەر غارىنى كۆردۈم.

بىر قاچا مەي تۇتۇپ بەردى راۋانە،
ئۇنى ئىچكەن زامان بولدۇم دىۋانە.
نەززارە ئەيلىدىم بېقىپ ئاسمانە،
يەتتە قات ئاسماننىڭ بارىنى كۆردۈم.

بارچىنىڭ ئىچىدە تولا پەرىشتە،
كۆرگەنلەرنىڭ بولۇر ئەقلى سەرىشتە.
تۇبى دەرەخنى كۆردۈم بېهىشتە،
ئاندا بۇلبۇللارنىڭ زارىنى كۆردۈم.

كۆردۈم رەسۇلللا ئۇممەتى ئەھمەدە،
ساھابىلەر ياندا كەۋسەر لىۋىدە،

ھەرقايسى ياندا كاسە قولىدا،
رۇسۇلۇللانىڭ تۆت يارىنى كۆردۈم.

ئۆتىنچى ئاسماندا ھەزرىتى ئەيسا،
ئالتىنچى ئاسماندا مەسجىدى ئەقسا،
ئول مەقامدا تۇرغان جۇملە ئەنبىيا،
ياندا جىبرائىل پىرىمنى كۆردۈم.

بىرنەچچە مالائىكە تەسبىھىن ئېيتىپ،
چىقىرار قۇياشنىڭ تانابىن تارتىپ،
بىرنەچچىسى تائەت ئىبادەت قىلىپ،
ئاندا مالائىكلەر زارىنى كۆردۈم.

بۇ دۇنيانى كۆردۈم يوقتۇر ۋاپاسى،
غېنىمەتتۇر بىلىڭ زەۋقۇ ساپاسى.
ھەزرىتى مۇسانىڭ قولىدا ھاساسى،
مۇناجات قىلغىن تۇر تاغنى كۆردۈم.

ھەي ئەجەپ ھالىمغا بولدى دېگەر كۈن،
كۆتۈرۈلدى پەردە ئالدىمدىن شۇ كۈن،
ئىبراھىم خەلىلللانى كۆيدۈرمەك ئۈچۈن،
نەمرۇتنىڭ ياندۇرغان نارىنى كۆردۈم.

كاراماتى ھەقتۇر بارچە نەبىنىڭ،
بىر ئاللاغا ئاشىق بولغان قۇلىنىڭ،
خانىقا ئىچىدە ھەزرىتى ئەلىنىڭ،
ئون سەككىز ئوغلىنىڭ يارىنى كۆردۈم.

سەنەۋبەر دەپ يىغلاپ پىغان ئەيلەسەم،
ياقام يىرتىپ داد ھامان ئەيلەسەم،
كۆڭلۈمنى بىر - بىر بايان ئەيلەسەم،
ئاللا دەرگاھىدا بارىنى كۆردۈم.

شاھزادە سەنەۋبەر بۇ سۆزلەرنى تامامىغا يەتكۈزۈپ بىلـ
ەنلەردىن ئىجازەت ئېلىپ، يولغا راۋان بولۇپتۇ. بىرنەچچە
كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن بىر كۆلنىڭ بويىغا كەپتۇ ۋە بۇ
يەردە ئارام ئالماقچى بولۇپتۇ. لېكىن بۇ يەر زەڭگىلەر پادى
شاھىنىڭ قىزى ئورۇنلاشقان ماكان بولۇپ، كېنىزەكلىرى بىلەن
شاراب ئىچىپ ئولتۇرغانىكەن. قىزلار سەنەۋبەرنى تۇتۇپ كۆل
نىڭ لېۋىگە ئېلىپ كەپتۇ. سەنەۋبەر بۇلارنى كۆرۈپ بۇ سۆز
لەرنى ئېيتىپتۇ:

ئىشق ئوتىدا يېنىپ - يېنىپ،
گۈل يۈزۈم سولدى نەيلەيىن.
ھىجران ئوتىدا ئۆرتىنىپ،
پەيمانەم تولدى نەيلەيىن.

قولۇمدىن كەتتى دەۋرانىم،
خازان بولدى گۈلىستانىم.
يىغلىشىپ ھەممە يارانىم،
رەقىبلەر كۈلدى نەيلەيىن.

تىكەن باستىم كېزىپ چۆلنى،
تۈگەتمەسمەن ئۆزۈن يولنى،

پەلەك ئۈشبۇ قارا كۈننى،
باشىمە سالدى نەيلەيىن.

قالدىم يىراقلىق دەردىدە،
يۈردۈم غىرىبلىق كويىدا.
ئىككى كۆزۈم يار يولىدا
تەلمۈرۈپ قالدى نەيلەيىن.

چۈشۈمدە كۆردۈم بىر پەرى،
باشىمغا چۈشتى مەھشىرى،
تېگىپ ئىشقىنىڭ خەنجىرى،
باغرىمنى تىلدى نەيلەيىن.

سەنۇبەر يىغلار بۇ پۇرسەت،
يىرىدىن تاپتى مەرھەمەت.
بىزگە بۇ يار بىلەن قىسمەت،
ئاللادىن بولدى نەيلەيىن.

سەنۇبەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان زەڭگى شاھنىڭ قىزى سەنۇبەرگە ئاشىق بولۇپ قاپتۇ ۋە: «ئى ئادىمزات! مېنىڭ ھۆسنى — جامالىم ۋە قەددى - كامالىمنى تەرىپ قىلىپ بىر سۆز ئېيتقىن» دېگەنىكەن، سەنۇبەر زەڭگىنىڭ قىزىغا قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

تەئىرىپىڭ ئېيتايىن زەڭگىنىڭ قىزى،
قازاندىن قارادۇر يۈزلىرىڭ سېنىڭ.

قاشلىرىڭ قىلىچتۇر، قۇلىقىڭ قالغان،
ئاياقتا ئوخشايدۇ كۆزلىرىڭ سىنىڭ.

چاچىڭنىڭ ئىلاندۇر، قەددىڭ مۇنارە،
قول - پۇتۇڭ ئوخشايدۇ شاخى چىنارغا،
ماڭا بىقىپ كۆپ سۆزلىمە بىھۇدە،
زەھەردىن ئاچچىقتۇر سۆزلىرىڭ سىنىڭ.

ئۈستۈڭگە كىيىپسەن قاپ - قارا لىباس،
بىلمەيمەن كىملەرنىڭ تۇتۇپ قاراسى.
ئۇزاتما قولۇڭنى كۆپتۇر ئىزاسى،
تاياقتىن قاتتىقتۇر نازلىرىڭ سىنىڭ.

تۇرۇپتۇ بىرنەچچە قىرقىن * قېشىڭدا،
بېشىڭغا كىيىپسەن ئەسكى قولاقچا.
بىلىڭگە باغلاپسەن ئالا ئاغامچا،
ئەرۋاھقا ئوخشايدۇ قىزلىرىڭ سىنىڭ.

سەنۇبەرنى تۆرتەپ كۆيدۈردى زارىڭ،
ئەجەب بەرنە مادۇر باشتىن ئاياقىڭ.
كەربالا دەشتىدەك چاھارى باغىڭ،
زىمىستانغا ئوخشايدۇ يازلىرىڭ سىنىڭ.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قىزنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ ۋە «بۇ ئادەمنى پۇت - قولىنى باغلاپ دەرھال ئۆلتۈرۈڭلار» دەپ

* قىرقىن — قىز - جۇۋان دېگەن مەنىدە.

بۇيرۇپتۇ. سەنۇبەر «گۈلپەرىزاتنى كۆرەلمەي ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشايمەن» دەپ زار-زار يىغلاپ شۇنداق دەپتۇ:

مەن نەيلەيىن نازۇك قولۇم باغلىدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.
زەڭگى مېنى ئۆلتۈرمەككە چاغلىدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

زالىم پەلەك ئاغۇ قوشتى ئېشىمغا،
تۇگىمەس سەۋدالار سالدى بېشىمغا.
ھېچكىم رەھىم ئەيلىمەس قانلىق يېشىمغا،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

ئەمدى بىلدىم جان بۇ تەندىن ئۈزۈلدى،
يىراقلىق دەردىدىن باغرىم ئېزىلدى.
پېشانەمگە بۇ شۇم قىسمەت يېزىلدى،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

ھېچ بىلمەسمەن نىچۈن بەختىم قارادۇر،
جۇدالىق دەردىدىن باغرىم يارادۇر.
ھەسرەت بىلەن ئۆمرىم ئۆتۈپ بارادۇر،
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

سەنۇبەرنىڭ پىرى يا شاھى مەردان،
زەڭگىلەر قولىدا قالمىشىم ھەيران.
رەھىم ئەيلە، قولۇمنى تۇت، قويما سەرگەردان.
يار جامالىن كۆرمەس بولدۇم مەن ئەمدى.

سەنۇبەر ئۆلتۇرۇۋالىدىغان چاغدا ئۇنى قىزنىڭ ئىنىگىنىسى تىلىۋاپتۇ ۋە سەنۇبەرنى قەپەزگە سېلىپ دەرەخكە ئېسىپ قويۇپتۇ. سەنۇبەر بىرنەچچە كۈنگىچە قەپەزگە سولىنىپ تۇرۇپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە زەڭگىلەر شاراب ئىچىپ مەست بولۇپ قېلىشقانىكەن، سەنۇبەر بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قەپەزنى چېقىپ قېچىپتۇ ۋە شۇ قاچقانچە توختىماي بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ بىر ئورمانلىققا يېتىپ بېرىپتۇ. ئۇ يەردە ھەر تۈرلۈك قۇشلار بولۇپ، گۈزەل ئاھاڭلار بىلەن سايراپ تۇرغانىكەن. سەنۇبەر بۇ قۇشلارغا قاراپ ئۇلاردىن گۈلپەرىزاتنىڭ خەۋىرىنى سورىماقچى بولۇپ قۇشلارغا قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

كۆكنى كەزگەن تورغاي قۇشى،
يارنى كۆردۈڭمۇ - كۆردۈڭمۇ؟
نە ئۈچۈن قىلدىڭ نالىشى،
يارنى كۆردۈڭمۇ - كۆردۈڭمۇ؟

مۇنداق بوستانلىق باغلار،
ئېچىلغان گۈلىستانلار،
تۇتى، قۇمرى غەزەلخانلار،
يارنى كۆردۈڭمۇ - كۆردۈڭمۇ؟

بۇلبۇل دائىم چېكىپ زارى،
ئىستەرمۇ دام ۋاپادارى،
ئورماننىڭ لاچىن شۇڭقارى،
يارنى كۆردۈڭمۇ - كۆردۈڭمۇ؟

كۆككە بېقىپ كۆردۈم ئايىنى،
يورۇق قىلۇر ھەممە جايىنى.
سەنۇبەرنىڭ چىقار ئاھى،
يارنى كۆردۈڭمۇ ـ كۆردۈڭمۇ؟

سەنۇبەر شۇ سۆزلەر بىلەن ئورماننى سەيلە قىلىپ يۈرگەندە تۇيۇقسىزدىن دەرەخ ئاستىدا ئولتۇرغان بىر نەچچە ئادەمگە كۆزى چۈشۈپتۇ. سەنۇبەر ئاستا ـ ئاستا قەدەم تاشلاپ ئۇ ئادەملەرنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. ئۇلار سەنۇبەرنى كۆرۈپ زارلىنىپ: «ئى يىگىت! بىزنى كۆتۈرۈپ دەرەخكە چىقىرىپ قويۇڭ، سىزنىڭ ياردىمىڭىز بىلەن بىزمۇ بۇ مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولايلى» دېيىشىپتۇ. سەنۇبەرنىڭ بۇ ئادەملەرگە ئىچى ئاغرىپ بۇلاردىن بىرنى كۆتۈرگەن ئىكەن، بۇ ئادەم دەرھال سەنۇبەرنىڭ بوينىغا چىرمىشىۋاپتۇ. سەنۇبەر قانچە كۈچىگەن بىلەنمۇ ئۇنى بوينىدىن ئاجرىتالماپتۇ. ئۇلار رودۇپاي بولۇپ، ئۇ ئورمانلىق رودۇپايلارنىڭ ماكانى ئىكەن. سەنۇبەر رودۇپايغا ئەسىر بولۇپ قالغىنىغا قايغۇرۇپ زار ـ زار يىغلاپ شۇنداق دەپتۇ:

بىر بالادىن قۇتۇلۇپ يۈز مىڭ بالاغا ئۇچرىدىم،
بىر زامان شات بولمىدىم، يۈز ماجىراغا ئۇچرىدىم.
قان يۇتۇپ ھەرلەھزى، دەردى بىداۋاغا ئۇچرىدىم،
نەيلەيىن ئۇ دوستلار مەن رودۇپايغا ئۇچرىدىم.

كۆرسە ھالىمنى ھەر بىر مۇپتىلا يىغلار ماڭا،
رەھىم ئېيتىپ ھالىمغا ھەر بىر بى ناۋا يىغلار ماڭا.

ئاھۇ نالەمنى كۆرۈپ شاھۇ - گادا يىغلار ماڭا،
نەيلەيىن ئۇ دوستلار مەن رودۇپايىغا ئۇچرىدىم.

ھېچكىمشى ئى دوستلار مەندەك پەرىشان بولمىسۇن،
ئۆرتىنىپ ھىجرى ئوتى بىرلە باغرى بىر يان بولمىسۇن،
داغى پۇرقەتلەر بىلەن چاكى گىرىبان بولمىسۇن،
نەيلەيىن ئى دوستلار، مەن رودۇپايىغا ئۇچرىدىم.

بىر غىرىبۇ بىكەسۇ * بىچارىمەن ھالىم خاراب،
غۇسسە دەردى ئەلەمدىن ئۆرتىنىپ باغرىم كاۋاپ،
ئاھۇ نالە بىئەدەر، ھەردەم پىغانىم بى ھېساب،
نەيلەيىن ئى دوستلار مەن رودۇپايىغا ئۇچرىدىم.

نەۋ باھار بولدى مېنىڭ ھەرگىز باھارىم بولمىدى،
چەرخى كەچرەپتارىدىن ھاسىل مۇرادىم بولمىدى،
ياغدى، باشىمغا بالا ئاندىن ئامانىم بولمىدى،
نەيلەيىن ئى دوستلار، مەن رودۇپايىغا ئۇچرىدىم.

ئى خۇدايا قىل سەنۇبەرنى بۇ غەملەردىن جۇدا،
ھېچ مۇسۇلمان بولمىسۇن بۇ دەرتكە مەندەك مۇپتىلا،
لۇتپ ئېيتىپ ياخىزرى پەيغەمبەر مەدەت ئەيلەر ماڭا،
نەيلەيىن ئى دوستلار، مەن رودۇپايىغا ئۇچرىدىم.

شاھزادە سەنۇبەر يىغلاپ يۈرسە ھەزرىتى خىزىر ئەلەيـ
ھىسسالام ئۇچراپ: «ئى سەنۇبەر! پالانى جايدا بىر ئاچا چـ

* بىكەس — بىچارە، ئاجىز.

ىمار دەرىخى بار، بېرىپ بۇ بەدبەختنىڭ بېشىنى چىنارنىڭ ئاچ-
مىقىغا كىرگۈزۈپ بېشىنى ئۈزگىن» دەپ تەلىم بېرىپتۇ. سە-
بەنۇبەر ھەزرىتى خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىمى بىلەن ئۇ
رودۇپايدىن قۇتۇلۇپتۇ ۋە قولىغا بىر تاياق ئېلىپ رودۇپايلار-
نىڭ قېشىغا كېلىپ رودۇپايلارغا قاراپ تۆۋەندىكىلەرنى
ئېيتىپتۇ:

يىغلاشقىن ئى رودۇپايلار،
بولدى ئاخىر زامان ساڭا.
پايدىسىزدۇر ئاھ، ۋا ۋەيلا،
بۈگۈن چۈشەر قىران ساڭا.

بېشەڭنى كېسەرمەن بۇ سائەت،
جېنىڭغا سالۇرمەن قىيامەت
يالۋۇرمىقىڭغا نە ھاجەت،
ئەمدى يوقتۇر ئامان ساڭا.

شېرىن جېنىڭنى ئالۇرمەن،
ھەممەڭنىڭ بېشىنى كېسەرمەن.
قېنىڭنى سۇدەك ئىچەرمەن،
غېنىمەتتۇر بۇ جان ساڭا.

بارىڭنى دارغا ئاسارمەن،
يۈزۈڭگە قارا سۈرتەرمەن.
بېشىڭنى مۇنار قىلۇرمەن،
كۆرسىتەرمەن نىشان ساڭا.

قاراڭغۇ بولسۇن جاھان ساڭا،
يەر بىلەن بول ئەمدى يەكسان.
يەر قاتتىقتۇر، يىراق ئاسمان،
چەھەننەمدۇر ماكان ساڭا.

سەنۇبەرنىڭ دوستى قالسۇن،
دۈشمەنلىرى ھېچ قالمىسۇن.
بىر خۇدايىم ئۆزى بىلسۇن،
دوزاق ئوتى ئايان ساڭا.

شاھزادە سەنۇبەر بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، قولىدىكى تاياق بىلەن ئۇرۇپ بۇ ماكاندىكى رودۇپايلارنى ئۆلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن: «ئەمدى بۇ يەردىن تېزراق كەتمىسەم بولمايدۇ» دەپ مۇنداق دەپتۇ:

ئايا كۆڭلۈم تۇرۇپ بولماس بۇ جايدا،
ئەمدى بىر مەسلىھەت ئەتمىسەم بولماس.
ئۆمرۈم زايا بولدى ئۇشبۇ يىللاردا،
قايغۇ - ھەسرەت بىرلە ئۆتمىسەم بولماس.

مەجنۇن بولۇپ بۇ جايلاردا باش ئۇرۇپ،
كۆزلىرىمگە يەنە قانلار تولدۇرۇپ،
خەستەلەردەك ئۆت تەرەپكە تەلمۈرۈپ،
زار يىغلاپ مۇندىن ئۆتمىسەم بولماس.

سەنۇبەردەر پەلەك بۇزدى شانىمنى،
ئوتلار ياقتى گۆھەر تىلە كانىمنى،

يار قولىغا بېرىپ شېرىن جانىمنى
بىۋاپا دۇنيادىن ئۆتمىسەم بولماس.

شۇندىن كېيىن سەنۇبەر بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ دەريايى ئوممانىنىڭ بويىغا يېتىپ بېرىپتۇ ۋە سال باغلاپ دەرياغا چۈشۈپتۇ. بىرنەچچە كۈن دەريادا يۈرۈپ ياسىغان سال بوشاپ كەتكەن بولسىمۇ، سەنۇبەرگە دەريادىن چىقىشقا مۇمكىنچىلىك بولماپتۇ. ئۇ بىر كۈنى دەرياغا قاراپ يىغلاپ شۇنداق دەپتۇ:

ناگاھان چۈشتۈم ساڭا، ئوممان دەريا، ئامان - ئامان،
ئەرزىمنى ئېيتتىم مەن ساڭا، ئوممان دەريا، ئامان - ئامان.

ئاقتىم شۇ دەم سۆيۈك بىلەن ھەددىدىن ئاشتى دەر دۇستەم،
پەلەك سالدى بېشىمغا غەم، ئوممان دەريا، ئامان - ئامان.

يەتتەر بولدى دەردىم بۈگۈن، كۆزدە ياشىم بولدى گۈلگۈن،
ئول مۇستاپا ھەققى ئۈچۈن ئوممان دەريا، ئامان - ئامان.

كەچمىسەم بەختى جاھاندىن، شېرىن جېنىم چىقتى تەندىن،
مۇرۋۋەت ئىزلەيمەن سەندىن، ئوممان دەريا، ئامان - ئامان.

ھەددىسىز چەكتىم ئاھۇ زارى، قىزىدى غەمنىڭ بازارى،
سەنۇبەر ئىزلىدى يارنى ئوممان دەريا، ئامان - ئامان.

شاھزادە سەنۇبەر دەريانىڭ ئىچىدە ئېقىپ كېتىپ بې-

ردىپ سۇنىڭ ئۇتتۇرىسىدا تۇرغان بىر تۈپ چىنارغا كۆزى
چۈشۈپتۇ. ئۇ چىنارنىڭ شېخىنى تۇتۇپلا بىر ئىرغىپ چىنارنىڭ
ئۈستىگە چىقىۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ پەلەكنىڭ قۇدرىتى-
گە ھەيرانلىقى ئېشىپ، پىغانى ئۆرلەپ شۇنداق
دەپتۇ:

زۇلمىڭ بىلەن كۆزۈم ياشىن قان ئەتتىڭ،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.
كۈندە يۈزمىڭ ھىجران بىلەن ئۆلتۈردۈڭ،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

ھەرگىز قۇتۇلمىدىم جەبرى - جاپادىن،
مەگەر قىسمەت شۇنداقمىكىن خۇدادىن.
ھەسرەت بىلەن ئۆتتۈم پانى دۇنيادىن
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

سەنۇبەر دەر: كىمگە ئېيتاي دەردىمنى،
يەرگە ئۇردى بۇ شۇم پەلەك قەددىمنى.
كىم ئاڭلىغاي مېنىڭ ئەمدى ئەرزىمنى،
پەلەك سەندىن شاد بولمىدىم ھېچقاچان.

شۇ سۆز بىلەن ئۇ خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ ئولتۇرغان-
ىكەن، — تۇيۇقسىز ئاسماندىن بىر چوڭ سۇمرۇغ ئۇچۇپ كې-
لىپ چىنارغا قونۇپتۇ. سەنۇبەر ئاستا كېلىپ قۇشنىڭ پۇتىنى
مەھكەم تۇتۇپتۇ. قۇش سەنۇبەرنى كۆتۈرۈپ ھاۋاغا ئۇچۇپتۇ.
قۇش شۇ دەرىجىدە ئۇچۇپتۇكى: سەنۇبەرنىڭ قۇلىقىغا ئاسماندى-

كى مالائىكىلەرنىڭ ئېيتقان تەسبىھىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. سەنۇبەر قورقۇپ خۇداياتائالاغا مۇناجات قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

سۇنئوڭدىن ئالەمنى ياراتقان راھمان،
رەھىم ئەيلە، قولۇم تۇت، ھەيران ئەيلىمە.
قۇدرىتىڭدىن مېنى قىلدىڭ پەرىشان،
ھېچ بەندەڭنى بەختى قارا ئەيلىمە.

يۇسۇپ كەنئاندىن ياقۇپ ئايرىلدى،
باغرى ئېرىپ سۇدەك بولدى، ئېزىلدى.
يىغلىماقتىن كۆزگە يېشىم قان بولدى،
ھېچكىمنى مەندەك دىدە گىريان ئەيلىمە.

ئىبراھىم خېلىلغا ئەيلىدىڭ خىتاب،
قۇربان ئەتتى ئوغلىنى ئول ماھتاب
ئىسمائىل دەردىدە سىنەسى كاۋاپ
ھېچكىمنى مەندەك باغرى بىريان ئەيلىمە.

لەيلى بىلەن مەجنۇن ئاشىقى نالان،
بىۋاپا دۇنيادىن ئۆتتىلەر گىريان.
ھېچ ئادەم ئوغلىنى قۇدرەتلىك راھمان
سەنۇبەردەك زادى گىريان ئەيلىمە.

قۇش شاھزادە سەنۇبەرنى كۆتۈرۈپ ئۇچۇپ بىر جايغا كېلىپ قونۇپتۇ. سەنۇبەرنىڭ بۇ يەرگە نېمە سەۋەب بىلەن كې-

قلىپ قالغانلىقىنى سوراپتۇ. سەنۇبەر بۇ قوشقا كۆرگەنلىرىنى با-
يان قىلىپ شۇنداق دەپتۇ.

يېتىپ ئەردىم تەخت ئۈستىدە بىر كېچە،
چۈشۈمدە بىر گۈزەل جانان كۆرۈندى.
تەئرىپىنى ئەيلەي ئۇنىڭ بىرنەچچە،
ھۆسنى ئۇنىڭ ماھى تابان كۆرۈندى.

قاشلىرى ھىلالدۇر، كۆزلىرى مەستان،
كۆرگەن ئادەم بولۇر ھۆسنىگە ھەيران.
ئۇ سالدى بېشىمغا تۈگىمەس ھىجران
ماڭا بىر دۆلىتى سۇلتان كۆرۈندى.

بىر بەردۇر كىيگەن تونى قىرمىزى،
ئېتى گۇلدۇر شاھ پەررۇخنىڭ قىزى.
بىر شېرىن دىلبەردۇر شېكەر لەۋلىرى،
شۇنداق كەرەشمىلىك جانان كۆرۈندى.

سەنۇبەرمەن، مېنىڭ ھالى- ئەھۋالىم،
كېچە - كۈندۈز شۇندا پىكرۇ - خىيالىم.
كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ شۇ نىگارىم،
شۇندىن بېرى ھالىم يامان كۆرۈندى.

سۇمرۇغ سەنۇبەرنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ: «ئى ئادىمىزات!
مەن ساڭا بىر ياخشىلىق قىلاي» دەپ سەنۇبەرنى ئۇچىسىغا

ھىندۇرۇپ، پەرۋاز قىلىشىپتۇ. سەنۇبەر سۇمرۇغنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

سۇلايمان سۇمرۇغى ئى شاھى خوبان،
دۆلىتىڭ ھەمىشە بەرقارار بولسۇن.
شاد بولۇپ كۆپ يىللار سۈرگەيسەن دەۋران،
مەنزىلىڭ گۈلىستان گۈل گۈزار بولسۇن.

مەنزىلگاھىڭ بولسۇن مەسجىدى ئەقسا،
تۆتىنچى ئاسماندا ھەزرىتى ئەيسا.
ئاشىقلار سەردارى يۇسۇپ - زىلەيخا،
ئۇلار ساڭا ھەر زامان مەدەتكار بولسۇن.

خىزىر بىلەن ئىلياس، ئىدرىس پەيغەمبەر،
ساڭا قولداش بولسۇن ھەر شامۇ سەھەر،
ئابابەكرى، ئۆمەر، ئوسمان ۋە ھەيدەر،
مەدەتكارىڭ سىنىڭ چاھاريار بولسۇن.

تەڭرىنىڭ مەھبۇبى ئەھمەدى مۇختار،
ئاندىن تاپتى شاپائەت، ھەممە بىمار،
پاناھدارىڭ بولسۇن قۇدرەتلىك جاپپار،
دۈشمەنلىرىڭ سىنىڭ خارۇ - زار بولسۇن.

سەنۇبەر دەر مەن بىر پەقىر دىل خەستە،
ھەم قولىدا ئەسىر، كۆڭلى شىكەستە.

ئايرىلماسمەن ساڭا كۆڭلۈم پەيۋەستە،
ئۈشبۇ سۆزۈم ساڭا ئېتىبار بولسۇن.

بۇ سۆزدىن كېيىن سۇمرۇغ شاھزادە سەنۇبەرنى ئېلىپ ھاۋاغا كۆتۈرۈلگىنىچە بىرنەچچە كۈن ئۇچۇپ شەھرى شەبىستانى زەرگە ئېلىپ بېرىپتۇ ۋە ئۇنى بىر دەريانىڭ بويىغا چۈشۈرۈپ قويۇپ، سەنۇبەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەپتۇ: «ئى سەنۇبەر! شەھەرگە كىرگىنىڭدىن كېيىن كۆزۈڭگە بىر چارباغ كۆرۈنىدۇ. باغقا بارغىنىڭدا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرىدا تۇرغان دىۋىلەرنى كۆرىسەن، لېكىن قورقمىغىن، ئىچكىرىگە كىرسەڭ كۆرىسەنكى: مەلىكە گۈلپەرىزات تەخت ئۈستىدە ياتقاندۇر. تەختنىڭ ئۈستىدە قەپەز ئېسىقلىق بولۇپ بۇ قەپەزدە بىر قۇشنىڭ تۇرغىنىنى كۆرىسەن. ئۇ «زەررىن بال» دېگەن قۇش بولۇپ سېنى كۆرگەندە قاتتىق ئاۋاز بىلەن پەرياد قىلىدۇ. لېكىن ئۇنىڭغا مېنىڭ سالامىمنى يەتكۈزسەڭ، شۇ ھامان ۋاقىراشتىن توختايدۇ. ئاندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ مەلىكە قېشىغا كىرسەڭ بولىدۇ» دەپتۇ ۋە سەنۇبەر بىلەن ۋىدالىشىپ قايتماقچى بولغىنىدا، سەنۇبەر سۇمرۇغقا قاراپ مۇنۇ سۆزنى ئېيتىپتۇ:

كەتكىن ئەمدى سۇمرۇغ قۇشى،
شۇل ماكانغا يەنە يۈزلەن،
بىلمەي قالسۇن ھېچبىر كىشى،
قاققىن قانات، جەۋلانە يۈزلەن.

سەن بارسەن يوللار ئېشىپ،
كۆك باغرىنى تىغدەك تېشىپ،

كۆپ خەتەر ناك تاغدىن ئېشىپ،
چۆلدىن چۆلىستانە يۈزلەن.

كۆپ ياخشىلىق كۆردۈم سەندىن،
ئەمدى رازى بولغىن مەندىن،
پەرۋاز ئېتىپ ئۇل ۋەتەندىن،
كەلگەن ئاشىيانە يۈزلەن.

سەنۇبەر قالدى تەلمۈرۈپ،
قارا كۆزى ياشقا تولۇپ،
يەتتى پەلەككە چەرخ ئۇرۇپ
ئاشۇ خانىمانە يۈزلەن.

شۇ سۆز بىلەن سەنۇبەر سۇمرۇغ بىلەن ۋىدالىشىپتۇ. ئاندىن يەنە بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ قىرىق گەز ئېگىزلىكتە تىللادىن ياسالغان پەللەمپىيى بار بىر چاربىاغقا يېتىپ كەپتۇ. ۋە ئۇشبۇ پەللەمپەي بىلەن مېڭىپ باغقا كىرىپتۇ. باغنىڭ دەرۋازىسىنى ھەربىرىنىڭ بېشى بىر گۈمبەزدەك كېلىدىغان بىر توپ دىۋىلەر بېتىپ ياتقانىكەن. سەنۇبەر ئۇلاردىن قورقماي، لېكىن ناھايىتى قىيىندا ئۆتۈپ بىر جايغا بېرىپ قارىسا پەرىزاتلارنىڭ ھەممىسى ئۇخلاۋاتقانىكەن. سەنۇبەرنىڭ ئەقلى ھەيران بولۇپ ئۆز - ئۆزىگە شۇنداق دەپتۇ:

مەجنۇن بولۇپ چۆلىستاندا يۈرگەنتىم،
بەختىم كۈلۈپ ئابادانغا يېتىشتىم.
قانچە زامان ھەسرەت بىلەن قان يىغلاپ،
تىكەن ئاشتىم گۈلىستانغا يېتىشتىم.

ئەقلىمنى لال ئەتتى ئاغزى خۇنابى،
شېكەردىن ھەم شېرىن ئىمرۇر كامالى،
ئول پەرىنىڭ ھۆسنى ھۆرنىڭ مىسالى،
ئاھۇ كۆزلۈك شېكەركانغا يېتىشتىم.

تەخت ئۈستىدە ياتار كۆكلۈلدەك بىر دىلبەر،
جاھاندا يوق زۈلپىغە تەڭ بىر گۆھەر،
شاھ خۇرشىدنىڭ ئوغلى ئېتىم سەنۇبەر،
چىمەنغا جان قوشقان جانغا يېتىشتىم.

بۇ سۆزدىن كېيىن شاھزادە سەنۇبەر باغ ئىچىدە يەنە يۈرۈشكە باشلاپتۇ. بىر جايغا بارغاندا كۆزىگە لەئل - جاۋاھىراتلاردىن ياسالغان بىر تەخت كۆرۈنۈپتۇ. سەنۇبەر بۇ تەختكە يېقىن بېرىپ قاراپ چۈشىدە كۆرگەن جانانىنى تونۇپتۇ. سەنۇبەر تەختكە ئېگىشىپ ئۇخلاۋاتقان گۈلپەرىزاتنىڭ لەۋلىرىدىن سۆيۈشكە باشلاپتۇ ۋە گۈلپەرىزاتقا قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

بىر پەرىنى كۆردۈم مۇندا،
ئوخشايدۇ ماھى تابانغا،
چېچى ئۇنچە قەلەم قاشلىق،
كۆزى مەستانە - مەستانغا.

باشىدادۇر تاجى زەررىن،
تەگدىشى يوق ھۆسنى ئۈزنىڭ.
سۆزلىرىدۇر جاندىن شېرىن،
سۆزى ئوخشار خۇش ئەلھانغا.

يۈزىدە باردۇر خاللىرى،
شېرىن شېكەردۇر لەۋلىرى،
قەنت - ناۋاتقا ئوخشار سۆزى،
لېۋى لەئلى بەدەخشانغا.

خەستە كۆڭلۈم بولدى تازا،
قاش - كۆزلىرى شۇ مەستانغا،
ئەرزۇ قىلسام جانىنى قۇربان،
ئاشۇ تۇتى خۇش ئىلھانغا.

غەمزە بىرلە يۈزى - كۆزىن،
يۈزىگە تارتمىش پەردىسىن،
مەن ئوخشاتتىم يارىمنىڭ يۈزىن،
قىشتا ئېچىلغان گۈلىستانغا.

گۈلدىن قىزىلدۇر قوللىرى
ئېپەتكە ئوخشار بەللىرى.
يازلىق باغنىڭ ئالمىلىرى،
ئوخشار ئاندا زەنەخدانغا.

كىيىپتۇ گۈلگۈن لىباسى،
ئۆرتەر قېشىنىڭ قاراسى،
يارىمنىڭ قەددى رەناسى،
ئوخشار سەرۋى خىرامانغا.

ھۆسنى جىسمىنىڭ چىراقى،
مېنى ئۆرتىگەن پىراقى،

ئوخشايدۇ يارنىڭ چارباغى
بىر سۇنبۇلى زەرەپشانغا

شۇ ئەسنادا زەررىن بال سەنۇبەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ «ھەييات، ھەييات، ئادىمىزات كەلدى» دەپ ۋاقىراپتۇ. بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ دىۋىلەر ئويغىنىپتۇ. سەنۇبەر دەرھال كىيىپ يەكتىنىڭ ئاستىغا مۆكۈۋاپتۇ. دىۋىلەر ۋە پەرىزاتلار «ئادەمنىڭ ھىدى كېلىۋاتىدۇ» دەپ ھەر تەرەپنى ئاختۇرغىلى تۇرۇپتۇ. پاتىپاراقچىلىق باشلىنىپتۇ. سەنۇبەر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ قورقۇشقا باشلاپتۇ ۋە «قۇتۇلالمايدىغان ئوخشايمەن» دەپ ئويلاپ ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ، ئۆز - ئۆزىگە شۇنداق دەپتۇ:

غەمدىن قۇتۇلالمىدىڭ مىھنەتلىك باشىم،
قايتىدىن ھىجرانلىق بولدى نەيلەيمەن.
قارارى يوق شۇم پەلەكنىڭ گەردىشى،
تۈگىمەس سەۋداغا سالدى نەيلەيمەن.

يارنىڭ شىكەر لەۋلىرىنى شۇمۇردۇم،
قول ئۇزىتىپ ئالمىلىرىنى ئۈزمىدىم،
كۆزۈم قانغۇچە يۈزىنى كۆرمىدىم،
كۆڭلۈمدە كۆپ ئارمان قالدى نەيلەيمەن.

شاھ سەنۇبەر دەرلەر مېنىڭ ئاتىمنى،
شۇم كاج پەلەك بۇزدى كۆڭۈل شادىمنى،
يوقاتماقچى يار خىيالى يادىمنى،
قىسمىتىم ھىجرانلىق بولدى نەيلەيمەن.

شۇ چاغدا زەررىن بال سەنۇبەرنىڭ تەخت ئاستىدا ئىكەنلىكىدىن گۇلپەرىزاتقا خەۋەر بېرىپتۇ. گۇلپەرىزات بۇ خە-ۋەردىن خۇشال بولۇپ، سەنۇبەرنى تەخت ئاستىدىن تەخت ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپ، نەچچە كۈنگىچە ناھايىتى ياخشى كۈز-تۇپتۇ. شاھانە كىيىملەرنى كىيدۈرۈپتۇ. ئاندىن سەنۇبەرنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن شۇنداق دەپتۇ:

خۇش كېلىپسەن سۇيەر يارىم، قۇتلۇق بولسۇن ماكان ساڭا،
چۈشتە كۆرگەن پەرىزاتنىڭ سەدىقە قىلۇر بۇ جان ساڭا.

ھىجرىڭدە يىللار يىغلىدىم، دەردىڭدە باغرىم داغلىدىم،
كەزدىم نىشانلار ئىزلىدىم، بېرەلمىدىم نىشان ساڭا.

سەن ـ سەن دەردىمنىڭ دەرمانى، كەتتى كۆڭلۈم ئارامى،
يولۇڭغا بۇ شېرىن جاننى مەن ئەيلەرمەن قۇربان ساڭا.

مەن گۇل پەرىمەن دەستىڭدە، كور بولسۇن رەقىب-لەر قەستىڭدە،
تا ئۆلگۈنچە مەن ئىلكىڭدە، بولسۇن ياخشى جاھان ساڭا.

شۇ سوزلەر بىلەن گۇلپەرىزات سەنۇبەرنىڭ ئالدىغا شا-راب ئېلىپ كەپتۇ. بىرنەچچە پىيالە شاراب ئىچكەندىن كې-يىن سەنۇبەر مەست بولۇپ، گۇلپەرىزاتنى تەرىپلەپ شۇنداق دەپتۇ:

كۆلۈمسىرەپ كەلدى مېنىڭ قېشىمغا،
مېنىڭ سەرۋى خىرامانە نىگارىم.

ئاق يۈزدە قوش ـ قوشلىغان خالى بار،
ھەر بىر خالى دانە ـ دانە نىگارىم.

بىر ئۆزىدە مىڭ كىشىنىڭ ئەقلى بار،
سۆيۈپ كۆردۈم لەۋلىرىنىڭ بالى بار،
پىداسىدۇر تاكى بۇ جان تەندە بار،
ۋىسالىغا مەن مىھمان نىگارىم.

بولدۇم بۇگۈن گۈلپەرىنىڭ ھەمدەمى،
لەۋلىرىدىن ئاقار شېرىن زەمزەمى،
خىزمىتىگە قىلدى مىنى مەھرەمى،
مىنى قىلماس ھېچ گىرىيانە نىگارىم.

سەنۇبەرنىڭ دىلبەر يارى گۈلپەرى،
ساڭا پىدا بولسۇن جانلار بىر يولى،
بولمىغايمەن ئەمدى دىلبەردىن نېرى،
بىر يالماستىن قىزىل قانە نىگارىم.

بۇ سۆزلەردىن كېيىن بۇ ئىككى ئاشىق ـ مەشۇق شاراب ئىچكىلى ۋە ئەيشى ـ ئىشرەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. شۇ ئەسنادا سەنۇبەرنىڭ كۆڭلىگە بىر سۆز كېلىپ، دىلدارىدىن بىر سۆيۈپ قويۇشنى تەلەپ قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

گۈلۈم سېنىڭ قارا زۇلپۇڭ،
گەردۈن ئۆزرە كەمەند بولسۇن.
بەرسۇن ئاشىق مۇرادىنى،
ئۆزى ئايلانسۇن بەند بولسۇن.

سۇرمىدۇر قەلەم قاشلىرىڭ،
تىزىلغان ئۈنچە چىشلىرىڭ،
تۆتىدىن شېرىن سۆزلىرىڭ،
شېكەرلىرىڭ قەنت بولسۇن.

يېقىلاپ قۇياش بىلەن ئايلار،
لاچىن كۆزلۈك زىلەيخالار،
خىزمىتىڭگە كېلىپ شاھلار،
چەرخى پەلەك شەيدا بولسۇن.

مەن بولمىسام ساڭا ھەمدەم،
كۆڭلۈم ئىچرە تولار يۈز غەم.
گۈل يۈزۈڭدىن ئاقار شەبنەم،
دانە - دانە پەسەند بولسۇن.

سەنۇبەردۇر سىنىڭ يارىڭ،
كېچە - كۈندۈز گىرىپتارىڭ،
قارا يۈزدۇر رەقىپلىرىڭ،
ئۆزى باغلانسۇن، بەند بولسۇن.

بۇ سۆزلەردىن كېيىن ئۇلار ئەيشى - ئىشرەت بىلەن مەشغۇل بولۇپتۇ. خېلى كۈنلەر ئۆتۈپ بۇلار راھەت - پاراغەت كۆرپىسىدە ئويۇن كۈلكە بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزمەكتە ئىكەن. كۈنلەردىن بىر كۈنى سەنۇبەر ئاتا - ئانىسىنى يادىغا كەلتۈرۈپ ئاھ ئۇرغانىكەن، گۈلپەرىزاتنىڭ كۆڭلىگە بىر گۇمان چۈشۈپ ئاچچىقى كېلىپ سەنۇبەرگە: «ئەي بىۋاپا ئادەم-

زات! سېنىڭ مەندىن باشقا يارىڭ بارغا ئوخشايدۇ، ئەگەر ئۇنداق بولمىسا نېمە سەۋەبتىن ئاھ چېكىسەن؟» دەپ سوراپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر گۈلپەرىزاتنىڭ گۇمانىنى كۆتۈرۈۋەتمەك ۋە كۆڭلىنى ئالماق بولۇپ شۇنداق دەپتۇ.

ناگاھ ياتقان ئىدىم مەستۇ - مەستانە،
چەشمى جادۇلىرىڭ يادىمغا چۈشتى،
گۈل ئېچىلىپ تاڭ شامالى ئەسكەندە،
زەرەپشان كاكۇللىرىڭ يادىمغا چۈشتى.

ناگاھ كىرىپ ئىدىم گۈل - گۈلشەندە،
سەۋرى خىرامانىڭ يادىمغا چۈشتى.
مەن ساڭا ئاشىقلىق لاپىنى ئۇردۇم،
نەچچە يىل ھىجرىڭدە يىغلاپ يۈردۇم.

جامالىڭ شەمئىنى كۆرۈپ مەن كۆيدۇم،
خالى ھىندۇلىرىڭ يادىمغا چۈشتى.
خۇرشىد شاھنىڭ ئوغلى ئاتىم سەنۇبەر،
بىر يار ئۈچۈن بەسكى كۆڭلۈم مۇكەددەر،
خاتىرەمدىن چىقماس كۆرگەن ھەمدەملەر،
ھەمسۆھبەت يارانلارىم يادىمغا چۈشتى.

بۇ سۆزدىن كېيىن گۈلپەرىزات: «ئى سەنۇبەر، غەم يېمىگىن، ئەگەر سەن مۇندىن كېتەر بولساڭ، مەن بىللە كېتەرمەن» دەپتۇ ۋە گۈلپەرىزات دىۋىلەرگە تەختىنى كۆتۈرۈشكە ئەمىر قىلىپتۇ. دىۋىلەر تەختىنى كۆتۈرۈپ يولغا راۋان بولۇ-

شۇپتۇ. بۇلار ھاۋادا بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپ مىھرى
ئەنگىزنىڭ جايىغا كېلىپ چۈشۈپتۇ ۋە بىر بۇلاق سۈيىدە تا-
ھارەت ئېلىپ شۈكرانە ناماز ئۆتەپتۇ. ئاندىن كېيىن سەنۇبەر
بىلەن گۈلپەرىزات سەيلە تاماشاغا چۈشۈپتۇ. بۇلار بىر ئې-
گىز تاغقا چىقىپ، تاغ ئۈستىدىن قارىسا، يىراقتىن بىر گۈم-
بەز كۆزىگە كۆرۈنۈپتۇ. گۈلپەرىزات: «بۇ قانداق يەر؟»
دەپ سورىغانىكەن، سەنۇبەر: «بۇ گۈمبەز مىھرى ئەنگىز-
نىڭ تۇرىدىغان جايى» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ۋە مىھرى ئەن-
گىزنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ شۇنداق دەپتۇ:

نازۇك دىلبەر بىر سۆزۈم بار ئېيتايىن،
پەلەك بىزگە نىمە جاپا ئەيلىدى.
بىراۋغا بېرىپ تاجى خىسراۋى،
بىراۋنى ئەل ئىشرە گادا ئەيلىدى.

بىكەسكە ئىلاھىم بېرۇر تەختۇ تاج،
ئالەم ئەھلى بولۇر قولىغا مۇھتاج.
بىراۋنى قىلغۇسى مۇپلىس ۋە قەللاج،
كىملەرگە بۇ جاھان ۋاپا ئەيلىدى.

كىملەرگە ئىلاھىم بېرۇر دۆلەتنى
كىملەرگە يەتكۈزەر رەنجۇ - مىھنەتنى،
ساقى دەرمەن باشىمغا كەلگەن كۈلپەتنى،
كىملەرنىڭ بەختىنى قارا ئەيلىدى.

بىراۋغا ئىچۈردى لالەگۈن شاراب،
بىراۋنىڭ باغرىنى ئەيلىدى كاۋاپ.

ئاخىردا بارىنى قىلۇر ئۇ خاراب،
ھەركىمگە قىسمەتنى خۇدا ئەيلىدى.

ۋامۇق - ھۇزرا بىلەن شىرىن ۋە پەرھاد،
بۇ پانى دۇنيادىن ئۆتتىلەر ناشاد،
پەلەكنىڭ قولىدىن داد ئىلە پەرياد،
ھەركىمگە مىڭ تۈرلۈك جاپا ئەيلىدى.

ھەزرىتى داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايمان،
بىلقىس ئۇچۇن بولدى ئەجەب سەرگەردان،
ياقۇپنىڭ ئوغلىچۇن كۆزلىرى گىريان،
يۇسۇپنى كەنئاندىن جۇدا ئەيلىدى.

كىملەرگە دەرد بەردى كىملەرگە داۋا،
كىملەرنىڭ ھاجىتى ھىچ بولماس راۋا،
بىراۋنىڭ كۆزىنى ئەيلەپ نابىنا
قولىغا بىر چوپىنى ھاسا ئەيلىدى.

بېرىپ بىرنەچچىگە رەنج ئىلە زەخمەت،
بىرنەچچىنى ئەيلىدى ۋاسلى دۆلەت.
بېرىپ بىرنەچچىگە ئەيش ئىلە ئىشرەت،
بىرنەچچىنى ياردىن جۇدا ئەيلىدى.

يۇرتۇممەن ئىشقىڭدا بولۇپ دىۋانە،
غېمىڭدىن باش ئىلىپ چىقتىم بۇيانە،
خۇداغا يالۋۇرۇپ يىغلاپ بىسيارە،
كۈندىن - كۈنگە ھالىمنى تابا ئەيلىدى.

بىر كۈنى چۈش ئۆزۈن دەريايى ئۈممان،
بىرنەچچە دوستۇمنى ئەيلەدى پىنھان،
ھەمسەپەر – ھەمدەملەر ئول يارى – ياران،
تەڭرىنىڭ دۆكمىلە قازا ئەيلەدى.

دەريانىڭ ئىچىدىن چىقتىم سالامەت،
ياراتقان قادىرىم ئەيلەپ ئىنايەت،
ئۈچ كېچە – كۈندۈز يىغلاپ داۋامەت،
قايتا باشتىن بۇ جانىنى ئاتا ئەيلەدى.

ناگاھ چۈشتۈم بىر جادۇنىڭ قولىغا،
ۋەھشەت بىلەن سالدى ھىجران قويىنىغا،
مەن نەيلەيىن پىشانەمنىڭ شورىغا،
كۆز ياشىمنى قاندىن دەريا ئەيلەدى.

تەخت ئۈستىدە ماڭا قىلدى ئىشارەت،
بۇزۇلغان كۆڭلۈمنى ئەيلەپ ئىمارەت،
بىرنەچچە كۈن يۈردۈم قىلىپ ئەيش – ئىشرەت،
مېنىڭ بىرلە زەۋقۇ ساپا ئەيلەدى.

مېھرى ئەنگىز ئىدى جادۇنىڭ قىزى،
كۆپ ياخشىلىق قىلدى ماڭا ئۇ ئۆزى،
ئەگەر پىنھان قىلسام قىلغان سۆزىنى،
مېنىڭ بىلەن ئەھدۇ ۋاپا ئەيلەدى.

ئاندىن ئۆتۈپ باردىم خەتەرلىك جايغا،
دەرەخلەر كۆپ ئىدى ئۆندىكى سايدا،

بولۇپتۇم ئۇ يەردە مەن رودۇپايغا،
بېشىمغا يۈز كۈلپەت - بالا ئەيلىدى.

ئاچماققا قىستىم باشنى ئۈزۈپ،
جانىنى جەھەننەم ئارا يەتكۈزۈپ،
رودۇپاي نەسلىنىڭ ھەممىسىن قىرىپ،
ھەسرەت بىلەن ئۇلار قازا ئەيلىدى.

ئاندىن ئېبىن مەھكەم بېلىمنى باغلاپ،
بىر نەچچە كۈن يۈردۈم سېھنى سوراقلاپ،
ناگاھان زەڭگىلەر قولۇمنى باغلاپ،
ھەر بىرى مىڭ تۈرلۈك جاپا ئەيلىدى.

بېلىمنى باغلىدىم مەن قىلىپ ئىخلاس،
پىرىم شاھى مەردان ئەتتىلەر خالاس.
بەنە مەدەت ئەيلەپ خىزىر ۋە ئىلياس
قايغۇدىن ھەم غەمدىن خالاس ئەيلىدى.

زەڭگىلەردىن قېچىپ چۈشتۈم دەرياغا،
قايتا باشتىن ئۆزنى سالدىم بالاغا.
مۇناجات ئەيلىبان قادىر خۇداغا،
كۆرۈلۈك مېهنەتلەرنى خۇدا ئەيلىدى.

بىر نەچچە كۈن يۈردۈم دەريادا ئېقىپ،
غەرق بولۇپ بېشىمغا دولقۇنلار چىقىپ،
جان ۋەھىمىسى ئىچرە شۇنچە قىينىلىپ،
يۈز مىڭ خىل جەبرىنى دەريا ئەيلىدى.

سەنۇبەرنىڭ يارى گۈل پەرى دىلبەر،
ساڭا بولسۇن پىدا، سانسىز پەرىسلەر.
ئىشقىڭدا بولمىشەن مىسلى سەمەندەر،
گۈل يۈزۈڭدىن تولا نالان ئەيلىدى.

سەنۇبەر بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ مېھرى ئەنگىزنى ئېلىپ كەپتۇ. گۈلپەرىزات مېھرى ئەنگىز بىلەن كۆرۈشۈپتۇ ۋە ئۇنىڭغا كۆپ ئىززەت-ئىكراملارنى كۆرسىتىپ، ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، تەخت ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپتۇ. سەنۇبەر بۇ ئىككى جانان ئارىسىدا ھەيرانلىقتا قېلىپ شۇنداق دەپتۇ.

ئىككى دىلبەر تەخت ئۈستىدە ئولتۇرار،
بەرگەن ئۇنى ئاللا مەندەك گاداغا،
مەن بولسام ھەر ئىككىسىنىڭ مۇھتاجى،
تەبەسسۇمى سالۇر مېنى جاپاغا.

بىرسى مەلەك، بىرسى ئوخشاش رىزۋانغا،
بىرى كۈنگە، بىرى ماھى تابانغا،
قامىتىدۇر بىرىنىڭ سەرۋى خىرامان.
بىرى ئوخشار ئېچىلغان گۈل رەناغا.

بىرسى كىيگەن ئۆز بېشىغا بېزەلگەن تاج،
بىرسى ئالار ھۆسنى ئۈچۈن ئايدىن خىراج.
مەن گوياكى ئولتۇرىدا بىر گۈلستان،
ئۇ ئىككىسى ئوخشار بۇلبۇلى شەيداغا.

شۇ سۆزلەردىن كېيىن دىۋىلەر بۇلارنى تەخت بىلەن كۆتۈرۈپ دەريايى ئۇممانىنىڭ لېۋىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. سەنۇبەر بۇ يەردە، غەرق بولغان يىگىتلەرنى ۋە زىۋەر يىگىتنى ياد قىلىپ شۇنداق دەپتۇ:

ئى يارانلار، زالىم پەلەك، بىزگە جەبرى-جاپا قىلدى،
ئۆتتى قانچە شاھلار ئاخىر، ھەممىسىنى جۇدا قىلدى.

بەزىلەرگە بېرىپ نىمەت، بەزىلەرگە بەردى كۈلپەت،
بەختىمىزنى پەلەك بىزنىڭ، مۇنچە زەبۇن-قارا قىلدى.

سەنۇبەر دەر ئول ماجرا، سالدى باشقا شۇنچە بالا،
ئى يارانلار، ئۇشبۇ دۇنيا، زادى كىمگە ۋاپا قىلدى.

شۇ سۆزدىن كېيىن سەنۇبەر: «مەن بۇ دەريا بويىغا كەلگىنىمدە بەش يۈز نەپەر يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى ساق-سالامەت بار ئىدى. ئۇلار مۇشۇ دەريادا غەرق بولۇپ كەتتى. ئەگەر مەن چىن-ماچىن شەھرىگە بارسام، بۇ يىگىتلەرنىڭ ئاتا-ئانىلىرى مەندىن پەرزەنتلىرىنى سورىسا مەن نىمە دەپ جاۋاب بېرىمەن» دەپ ئويلاپ چىن-ماچىن شەھرىگە قايتالماي تۇرۇپ قاپتۇ ۋە بىر خەت يېزىپ پەرىلەردىن ئاتىسى خۇرشىد شاھنىڭ ھۇزۇرىغا ئەۋەتمەكچى بولۇپ، خەت ئاپىرىدىغان پەرىلەرگە شۇنداق دەپتۇ:

بارساڭ ئەگەر خۇرشىد شاھنىڭ يېنىغا،
سىنىڭ مېھرىبانىڭ كەلدى دېگەيسەن.

نەچچە مەھەل يىراقلىقنىڭ دەردىدە،
ھالى پەرىشانلىق كەلدى دىگەيسەن.

ھەرگىز قۇتۇلمىدىم بالادىن قېچىپ،
نەچچە يىللار كەزدىم جانىمدىن كېچىپ.
كۆپ جاپايۇ ئەلەم شارابىن ئىچىپ،
چاكى گىرىبانلىق كەلدى دىگەيسەن.

نەچچە يىللار يىراق ئۆتمىدا يېنىپ،
ئاقىۋەت ئۆز يارى ۋەسلىگە قېنىپ،
ئى شاھىم، سىزلەرنى تولا سېغىنىپ،
بىر ئەزىز مىھمانلىق كەلدى دىگەيسەن.

شۇندىن كېيىن سەنۆبەر ئاتىسىغا خەت يېزىپ پەرىسلەردىن ئەۋەتىپتۇ. خۇرشىد شاھ خەت مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولۇپ، ئوغلى شاھزادە سەنۆبەرنىڭ خەۋىرىنى ئالغانلىقىغا خۇدايىتائالاغا شۈكرى سانالارنى بىجا كەلتۈرۈپتۇ ۋە شۇنداق دەپتۇ:

شۈكرى ھەقنىڭ دەرگاھىدا،
مەقسەتلىرىم ھاسىل بولدى.
ئۇچۇپ كەتكەن دۆلەت قۇشۇم
قايتا باشتىن نازىل بولدى.

كۆتۈرۈلدى ھىجران تۈنى،
ۋىسال تاڭى ئاچتى يۈزنى.

چىقتى بەختىم يۇلتۇزلىرى،
مۇرادىمىز كامىل بولدى.
ئېچىلدى باغى گۈلزارىم،
جامالىغا نازىر بولدى.

خۇرشىد شاھ ۋەزىر ۋە ئەمىرلىرىنى ئېلىپ شاھزادە سەنۇبەرنىڭ ئىستىقبالىغا چىقىش ئۈچۈن راۋان بولۇپتۇ. ئەمدى بۇ سۆزنى مۇشۇ يەردە قويۇپ ئىككى ئېغىز سۆزنى سەنۇبەردىن ئاڭلايلى:

سەنۇبەر دەريايى ئۇممان بويىدا «مەن ھەمراھلىرىمدىن ئايرىلىپ بارسام، ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرىنىڭ يۈزىگە قانداق قارايمەن» — دەپ خىجالەت تارتىپ خۇدايتائالاغا يىغلاۋاتسا خۇدايتائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن دەريا تويۇقسىز مەۋج ئۇرۇپ سۇدا غەرق بولغان بەش يۈز نەپەر يىگىتنى ئۆز قوينىدىن چىقىرىپ بېرىپتۇ. ئۇلار تامامەن تىرىلگەن بولۇپ قورال-ياراقلىرى بىلەن دەريادىن چىقىپ كېپتۇ. شاھزادە سەنۇبەر ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈپ ناھايىتى خۇشال بولۇپتۇ. شۇ ھامان زىۋەر يىگىتمۇ بىر تەرەپتىن چىقىپ كېپتۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغىمۇ جان ئاتا قىلغانىكەن. سەنۇبەر زىۋەر يىگىت بىلەن كۆرۈشۈپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپتۇ. دوستلار كۆرۈشۈپ، شادلىققا چۆمۈپ ئۆتكەن-كەچكەن ئىشلارنى سۆزلەشكەچ خۇرشىد شاھ تەرەپكە راۋان بولۇشۇپتۇ ۋە بىرنەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن ئاتا - بالا ئۇچرىشىپتۇ. خۇرشىد شاھ پەرزەنتى سەنۇبەرنىڭ قارىسىنى كۆرگەن ھامان، دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ يۈگۈرگىنىچە بېرىپ شاھزادە سەنۇبەر ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ. قايغۇ خۇشاللىققا، ھىجران ۋىسالغا ئالمىشىپتۇ. سەنۇبەر خۇشال بولغىنىدىن شۇنداق دەپتۇ:

چىن - ماچىن شەھىرىنىڭ ئەي چوڭ بەگلىرى،
خەۋەر بېرىڭ بىزنىڭ يۇرتلار ئامان بارمۇ؟
كۈن چۈشمىگەن سايىلىق گۈلزار باغلار،
يۇرتىمنى سورىغان بەگلەر، خانلار ئامان بارمۇ؟

ساقىلارنىڭ قولىرىدىن شاراب ئىچكەن،
بىر كۈنى مەست بولۇپ بارۇ يوقتىن كەچكەن،
مەيدان ئىچرە قىلىچىدىن قانلار چاچقان
تۇسۇن ئاتلىق نەۋ جۇۋانلار ئامان بارمۇ؟

روشەن بولماي ئۆچكەن ئىدى شام چىراغىم،
بىگانىگە قالغانىدى چاھار باغىم.
قايدا قالدى تۇغقانلىرىم، كۆز قاراقىم،
باغۇ - بوستان گۈلىستانلار ئامان بارمۇ؟

سەنۇبەر دەر بولدى مېنىڭ شۇ قىسمىتىم،
ھەر بىر سائەت ئاشتى مېنىڭ دەرد - مىھنىتىم،
چىن شەھرىدە تاجۇ - تەختىم ھەم دۆلىتىم،
دۇررى ياقۇت، گۆھەر جايلار ئامان بارمۇ؟

شۇ سۆزلەردىن كېيىن خۇرشىد شاھ ئۇلارغا ئۈچ كۈنگىچە شاھانە بىزمىلەرنى قىلىپ بېرىپتۇ. كېيىن شاھزادە سەنۇبەرنى ھەمرالىرى بىلەن شەھەرگە تەكلىپ قىلىپ ئېلىپ كىرىپ، قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ، گۈلپەرىزات بىلەن مېھرىئەنگىزنى سەنۇبەرگە نىكاھ قىلىپ قويۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مۇراد - مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ.

خۇرشىد شاھ زىۋەر يىگىتكە شاھانە لىباسلارنى تەقدىم قىلىپ مۇكاپاتلارنى بېرىپتۇ. بەش يۈز نەپەر يىگىتنىمۇ دۇنيادىن بەھابەت قىلىۋېتىپتۇ.

ئۇزۇندىن كېيىن خۇرشىد شاھ شاھزادە سەنۇبەرنى ئۆز ئورنىدا پادىشاھلىق تەختىدە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. زىۋەر يىگىتنى مەملىكەتنىڭ ۋەزىرى قىلىپ تەيىنلەپتۇ. خۇرشىد شاھ باشلىق ھەممە دۆلەت ئەربابلىرى - ۋەزىرلەر، ئۆلىمالار ۋە پۈزۋۈلارنىڭ ھەممىسى شاھزادە سەنۇبەرنىڭ پادىشاھلىق تەختىدە ئولتۇرغىنىنى تەبرىكلىشىپتۇ. مەملىكەت خەلقىمۇ يېڭى پادىشاھنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپتۇ. خۇرشىد شاھ خۇدايىتائالانىڭ ئىبادىتى بىلەن مەشغۇل بولۇپتۇ.

شاھزادە سەنۇبەر - گۈلپەرىزات بىلەن مېھرى ئەنگىزنىڭ سۆھبىتىنى غەنىمەت بىلىپ ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇپتۇ. مەملىكەتنىڭ ئىشلىرىنىمۇ ئاقىلانىلىق بىلەن باشقۇرۇپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئۇلار مۇراد - مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ.

شىناخشا بەگگە لەنەت *

(قاغىلىق خەلق داستانى)

نەشرگە تەييارلىغۇچى: تۇرغان شاۋۇدۇن

ئۆتكەن شۇ زامان،
بىزنىڭ بۇ ماكان،
يوقسۇللار ئۇچۇن،
بەكمۇ تار ئىدى.
ئۇنىڭ كۆكسىدە،
خەلق ئۇستىدە،
شىناخشا ناملىق،
بىر بەگ بار ئىدى.
پىشانىسى دۆڭ،
ئۇيغا ئوخشاش مۆڭ،
قاپاقلىرى ھەم
مۆزلۈك قار ئىدى.

---

* بۇ داستاننىڭ يەتتە ئۆزگىرىشلىك ئاھاڭى بولۇپ، ئادەتتە راۋاپ تەڭكەش قىلىپ ئېيتىلىدۇ. شۇڭا رەتلەش جەريانىدا ئاھاڭ تەلىپىگە ئېتىبار قىلىنىپ، بىر قىسىم مىسرا - كۇپلېتلاردىكى ئۆزگىرىش شەكلى ئەينەن ساقلاپ قېلىندى.

ئاغا ھەر نەپەس،
بولۇپ ھەم نەپەس،
دوغا، توپپېشى
يېقىن - يار ئىدى.
ئۇلار قەستىدىن،
زۇلۇم دەستىدىن،
يوقسۇللىق ياتار
جايى غار ئىدى.
بۇ يۇرتتا شۇ چاغ،
بەستى خۇددى تاغ،
ھەمە تكبىرىم دەپ
بىر ئەر بار ئىدى.
ئۆزى كېلىشكەن،
ھەممە بىلىشكەن،
يۈزلىرى گويا
تولغان ئاي ئىدى.
ئىشتا - چېپىلىشتا،
ئەمگەك قىلىشتا،
قوللىرى ئەپلىك
ماھىر - شاي ئىدى.
بىر كۈنى زالىم،
مىكرىگە ئالىم،
كۆردى - دە، ئۇنى
ئىلكىگە ئالدى ...
شۇ كۈندىن بېرى،
بوپ ئەلدىن نېرى،

يىگىت «بېگىم» گە
بەند بولۇپ قالدى.
بەگنىڭ كۆزلىرى
سېسىق سۆزلىرى،
يىگىت قەلبىگە
سانجىلىپ قالدى.
ھەر بىر قەدەمدە،
كەلگەن ئەلەمگە،
يىگىت غەزىپى
ئوت بولۇپ ياندى.
غەزەپ ئاشسىمۇ،
قايناپ تاشسىمۇ
ھازىرچە ئۇنىڭ
يوقتى چارىسى.
چىشلەپ چىشىنى،
ئىشلىدى ئىشنى.
باردى چوڭىيىپ
يۈرەك يارىسى.

مەھەممەد كېرىم،
قارا كۆز زىنۋىدەم،
ئەل - يۇرت ئىچىدە
تويلاشقان ئىدى.
ئۆسۈپ بىرلىكتە،
بېقىپ ھۆرلۈككە،
شادلىق كۈنلەرنى

ئويلاشقان ئىدى،
شىناخشا ئۈنى،
كۆرۈپ بىر كۈنى،
ھاڭ - تاڭ بولغانچە،
تۇرۇپلا قالدى.
«ئاھ، بۇ قارا كۆز،
نىمەدىگەن ئۆز»
دېگەن خىيالدا
ئوت بولۇپ ياندى.
بەيلىنى شۇ دەم،
سىزىپ زىنۇدەم،
تاپالماي چارە،
تەمتىرەپ قالدى.
دايىنىڭ ئاچ نەپسى،
تۆمۈر قەپەزى،
زۇنۇ دەرھال
ئىلكىگە ئالدى.

بىر كۈن، سوغ ئىدى،
ئادەم يوق ئىدى.
بەگ زىنۇدەمگە
چاڭگىلىن سالدى،
ۋىجدانىن ساقلاپ،
نومۇسىن ئاقلاپ،
زىنۇدەم ئۆزىنى
دالدىغا ئالدى.

ئۈزمەي قول سىلىپ،
قامچىسىنى ئىلىپ
كەلدى ۋەھشى باي،
قىزنى تېپىشقا،
مۈشتۈمىنى تۈگۈپ،
قاپاقنى تۈرۈپ،
زىدۇ ىدەم بايىناڭ
ئۈردى بېشىغا ...
شۇ كۈندىن باشلاپ،
«بېگىم» شاپاشلاپ.
مەرد ئوغۇل - قىزدىن
ئۈچ ئالماق بولدى.
چۆلدىن يەر ئېچىپ،
زىرائەت ئېكىپ
ئالدۇرۇپ ھوسۇل
قاخشاتماق بولدى.
ھەمە تكېرىم بەك،
ياخشى بالىدى،
دېھقان بالىدى.
ئالتە زاغرىنى
بېلىگە تۈگۈپ،
يوغان كەتمەننى
ئۆشنىسىگە سىلىپ،
قارا سايغا باردى.
قارا سايغا بېرىپ
كۈن ھەپتە بولدى،

ھەپتە ئاي بولدى،
ئىشلىمىدى شوردا
ئۆيى ساي بولدى ...
بىر كۈنى ھېرىپ
ئەمگەكتىن يېنىپ،
كەتمەننى قويدى،
قىرنىڭ بېشىدا.
بېشىنى قويدى
توسما بېشىدا.
ئاندىن راھەتتە،
بىھوش ھالەتتە،
ئەجەبمۇ شېرىن
ئۇيقۇغا كەتتى.
شۇ چاغ شىمناخشا،
مىنىپ بوز ئاتقا،
كېلىپ قالدى - دە،
ئاچچىقلاپ كەتتى.
«ھوي مەمەتكېرىم!
قوپە ئورنىڭدىن.
ئەتىدىن قىلغان،
ئىشلىرىڭ قېنى»؟
دېدى - دە، شۇم باي
جاۋابمۇ ئالماي.
كەتتى قامچىلاپ
غەزەپتە ئۇنى؛
مەھەممەتكېرىم

ياخشى بالىدى،
باتۇر بالىدى،
ئورنىدىن تۇرۇپ،
قورقماستىن كېلىپ،
شۇنداق سۆز بىلەن
باينى باپلىدى.
«هۆي بېگىم» «جېنىم بېگىم»
شىناخشا «غوجام بېگىم»،
زومىگەر «غوجام بېگىم»،
ئىچى زەھەر ئىلان بېگىم،
سۆڭگۈچىنىڭ گۆشى يوق،
ئورۇقلاپ كەتكەن بېگىم،
شىڭگىلتاق «غوجام بېگىم»
بەرگەن ئاشلىرى،
سۇيۇق ئاش ئىككەن،
قوساقتا تۇرمىدى،
ئالتە زاغرىلىرى
يولدا كەلگىچە
ئۇۋۇلۇپ تۆكىدى.
قوساقمۇ ئاچتى،
تەندىن كۈچ قاچتى.
ئۇچمە دېگەننىمۇ
پىشىپ قاپتىكەن.
سېبخى نېمىكەن.
سىلىدىن ياخشىكەن
پۇل ئالمايدىكەن.

ئۇستىگە چىقىپ،
راسا ئىرغىتىپ
(گۈسىلگۈ ساڭگۇس
گۈسىلگۈس ساڭگۇس)
تويغۇدەك يېۋىدىم،
شاخا نېمىكەن
قوساقنى ئەستى.
بوشاشتى تەنمۇ،
ئۇيقۇمۇ باستى.
ئۇخلاپ قاپتىمەن،
ئويغانماپتىمەن،
نېمە قىلساڭ قىل،
شۇ، گەپىڭ راستى»
بۇ گەپتىن باينىڭ
(سۆرۈن چىرايىنىڭ)
تۈرۈلۈپ تەرى،
غەزىپى تاشتى.
كىرىدىم ئۇستىگە،
ئوتلۇق كۆكسىگە،
قانلىق سىم قامچا،
يەنە ياماشتى.

بىر كۈنى پېشىن،
تۈگىتىپ ئىشىن،
زېۋىسىدە قاراكۆز،
بەكمۇ ئالدىرىدى.

ئۆيدە تۇرالماي،
ئەندىشە قىلىپ،
چىگىتنى ئېلىپ،
تاغارغا سېلىپ،
ئۆيىگە ئارتىپ
تۆشىنى تارتىپ،
قاراسايغا كەلدى.
مەھەممەت كىرىم
خۇشاللىق بىلەن
ئۇرۇقنى سالدى،
قوشنى تېرىدى.
زىدۇدە قاراكۆز،
سۆرەمگە تۇردى،
بۇتۇن ياز بويى،
پەرۋىش قىلىپ،
ئوتىنى ئوتاپ،
سۈيىنى قويۇپ
ئوغۇتنى بېرىپ
ياخشى ئاۋايلاپ،
شايىسىنى ئاسراپ،
پەشقاندا يىغىپ،
خامانغا سېلىپ،
كۆزدە پاتمانلاپ،
ھوسۇلنى ئالدى.
خامان تولغاندا،
تەييار بولغاندا.
قاچكۆز شىناخشا

ھەممنى ئالدى.
مەھەممەت كىرىم،
قارا كۆز زىۋىدەم
يىل بويى ئىشلەپ،
لىۋىنى چىشلەپ،
يەنە شۇ چۆلدە
ـەلمۇرۇپ گۈلگە،
يېتەلمەي كۆلگە،
قۇرۇق قول قالدى،
مەھەممەت كىرىم
دەردكە چىدىماي،
ئەلەمگە پايلىماي
ئۇجمە ياغىچىدىن
بىر راۋاپ ياساپ
بەگنىڭ دوغىسىنى
ئوغرى خوتۇنى، گاچا قىزىنى،
قىلىپ مەسخىرە
قوشاققا قاتتى:

1- قوشاق

ئىشك ئالدىدا مەپە،
مەپەڭگە چىقاي ئەتە.
بەگ بىزنى يامان دەيدۇ،
يامان يوق بەگدىن ئۆتە.

ھەگنىڭ پىيىشى بەتتە،
كىمىگەن چاپىنى يەتتە،
يوقسۇل بەرمىسە ئىشلەپ،
بەگ پاشامدۇ ئىشرەتتە.

گەپ قىلمىغان مۆكمىكەن،
جىملا تۇرغان دۆكمىكەن؟
يوقسۇلنىڭ كۈچى ياخشى
قىلغان سۆزى توكمىكەن.

بەگكە بەگ قاياش دەيدۇ،
ئايرىلماس ئاداش، دەيدۇ.
بەگنىڭ خوتۇنى، رەۋىنى،
ئوغرى، گادىرماش، دەيدۇ.

ئاچچىق ئۆرۈكنىڭ ئاچچىسىدىن،
چوكانلارنىڭ گاچچىسىدىن،
يانا بىرىنىڭ خۇدايىم،
خوتون كىشىنىڭ ئوغرىسىدىن.

كىمىك بالىسى سايدا
يىمەيدۇ بىسىلغاقنى.
ياش باللار ياراتمايدۇ،
ھەگنىڭ قىزى ناياقنى.

2- قوشاق

ئۈلۈغ - ئۈلۈغ سۇلار كېلىپ،
شاخاپنى چاقار.
يوقسۇللارنى ئۇسال كۆرمەڭ،
پاچاقنى چاقار:

يوقسۇل بولۇپ گاداي بولۇپ،
گۇناھىم نېمە؟
يەنە، بىزنى يوقسۇل بولۇپ
يارالغان دېمە!

مەنمۇ ئادەم، سەنمۇ ئادەم
ئوخشاش بىر ئادەم.
مېنىڭ يارىم رەۋەك تازدىن
ئەمەس ھەرگىز كەم.

ئۈلۈغ - ئۈلۈغ سۇلار كېلىپ
شاخاپنى چاقار.
يوقسۇللارنى ئۇسال كۆرمەڭ
پاچاقنى چاقار.

3-قوشاق

ئازنە ئۆتۈپ، شەنبە كۈنى،

مەن ئاغرىدىم سەن كۆرمەدىڭ،
سۆزۈمگە ھەيران بولمىغىن،
سەن كۆرمىگەنگە،
ھەنۇز ئۆلمىدىم.

ئەيلەنسەم سىنى،
لەيلەنسەم سىنى،
ھاۋانىڭ تېشىدا سوقۇپ،
قاخشاتسام سىنى.

٤-قوشاق

ئۆچاقدىكى تونىگنى،
بىر ئۆمۈرلۈك دېمىگىن،
بو سۆغاقنى ئۆپرىماس،
تۆمۈرسىكىن دېمىگىن.

كۆڭلەر ئۆتتۈپ بىر كۈنى،
بو سۆغاقمۇ گۈم بولۇر،
بولۇپ تەختىڭ كۆمپەيكۈم،
سۆگەكلىرىڭ قۇم بولۇر

ئېيتىپ بەرگۈچى: نىياز قېيۇم.

责任编辑：阿·吾买尔

十四

维吾尔民间长诗选（2）（维吾尔文）

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市建中路54号）
新疆新华书店发行　　喀什维吾尔文出版社印刷厂排版
阜康县印刷厂印刷
850×1168毫米　　32开本　　12,625印张
1986年7月第1版　　1989年11月第3次印刷
印数：15,501——24,100

ISBN7—228—00790—5/I·269　　定价：2.85元